Stefan Negrea

Ghid Turistic, Peşteri Din Romania

CUPRINS:

Munții Trascău (Gh. Racoviță)
*Huda lui Papară
*Peştera de la Groşi.
Munții Poiana Ruscă (Şt. Negrea).
*Peştera de la Româneşti.
Munții Aninei (Şt. Negrea)
Parcul Național Semenic-Cheile Caraşului.
*Gaura Turcului
*" Peştera Comarnic.
Cheile Caraşului
*Peştera Popovăț
*Peştera Racoviță
*Peştera Țolosu
*Peştera de sub Cetate II
*Peştera Liliecilor din Cheile Caraşului
* Peştera de după Cârşă.
Cheile Gârliştei
*Peştera cu Apă din Cheile Gârliştei
*Peştera Galațiului
*Peştera Buhui.
Lacul Buhui şi izbucul Caraşului
* Peştera de sub Padina Popii.
Minişul şi Cheile sale
*Peştera Ponor-Uscată
*Peştera Ponor-Plopa
*Găurile lui Miloi
* Peştera de la Vălee.
Munții Locvei (Şt. Negrea)
Parcul Național Cheile Nerei-Beuşnița. Cheile Nerei de la un capăt la celălalt.
*Peştera de la Lacu Dracului
*Peştera Boilor
* Peştera Gaura Porcariului
* Peştera Dubova.
Defileul Dunării
*Peştera de la Padina Matei
*Gaura Haiducească
*Gaura cu Muscă.
Munții Almăjului (Şt. Negrea)
* Peştera Zamonița.
Muntele Ciucaru Mare
*Peştera de la Gura Ponicovei
*Peştera Veterani.
Bazinul mijlociu al Cernei la Băile Herculane (Şt. Negrea)
Parcul Național Domogled-Valea Cernei.
*Peştera Mare de la Şoronişte

*Gaura Ungurului
*Peştera lui Adam
* Peştera Hoţilor de la Băile Herculane.
Bazinul mijlociu şi superior al Cernei.
Cerna între „7Izvoare” şi Corcoaia
*Peştera nr. 10 din Valea Cernei
*Peştera Mare din Ogaşul Adânc
*Peştera nr. 14 din Valea Cernei.
Izvorul Cernei.
Bazinul Jiului de Vest (C. Lascu).
* Peştera Zeicului
*Peştera Dâlma cu Brazi
*Peştera cu Corali
*Peştera Topliţa.
Carstul munţilor Piule-Iorgovanu.
Munţii Retezat (T. Orghidan)
*Peştera de la Gura Cetăţii.
Munţii Sebeş (T. Orghidan)
*Peştera de la Tecuri
*Peştera Cetatea Bolii
*Peştera lui Cocolbea
*Peştera Şura Mare.
Carstul versantului sud-vestic al Munţilor Sebeş.
Munţii Vâlcan (C. Lascu)
Cheile Runcului şi peşterile lor
* Peştera Gârla Vacii
*Peştera Gura Plaiului.
Podişul şi Munţii Mehedinţi (C. Lascu)
Prin Podişul Mehedinţi, de la o peşteră la alta
*Peştera Sfodea
*Peştera Balta
*Peştera Curecea
*Peştera Izverna
* "Peştera Podului
*Peştera Martel
*Peştera Lazului
*Peştena-aven din Sohodoalele Mici.
Zona Polovragi-Cernădia (C. Lascu)
*Peştera Polovragi.
Cheile Olteţului
*Peştera Muierilor.
Cheile Galbenului

Zona Vânturariţa (C. Lascu)
Carstul din Buila-Vânturariţa
*Peştera Liliecilor

ÎN LOC DE PREFAŢĂ.

În ultimii ani, iubitorii de drumeţie din ţara noastră caută din ce în ce mai mult să cunoască lumea subterană cu mirifice flori de piatră, să includă în itinerarele lor măcar una sau două peşteri. Dar care din ele? Literatura pentru turism nu le oferă nici un ghid anume dedicat golurilor subterane. Ei pot găsi cel mult informaţii fragmentare în diferite ghiduri, în articole de revistă sau din presă şi uneori în albume cu imagini din cele mai frumoase peşteri scoase de Editura Sport-Turism. Peşterile noastre însă merită mai mult, deoarece multe din ele ascund comori de frumuseţe cu care este dăruit din plin pământul ţării. Evident, există cărţi de specialitate, ba chiar şi o carte despre cele mai importante peşteri din România (M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa, I. Povară şi L Viehmann, 1976), dar ea este în primul rând un ghid ştiinţific care îşi propune, chiar dacă nu epuizează toate problemele pe care le ridică fiecare peşteră, să explice aspectele fundamentale, să releve particularităţile acestora şi să facă un bilanţ de cunoaştere. Ea nu pune accentul pe peşterile ce pot fi vizitate de turişti.

Iată de ce considerăm că apariţia unui ghid turistic al peşterilor din România se impune ca o necesitate. O asemenea lucrare va putea sta la

îndemâna tuturor drumeților care, doritori să viziteze o zonă carstică, vor să se abată şi pe la vreo peşteră din apropiere dar care să merite efortul de a merge la ea. Şi, odată ajunşi la intrare, să ştie cum să se echipeze, iar pătrunşi în interior să ştie ce trebuie să vadă şi să admire, să înțeleagă câte ceva din tainele acelei peşteri.

Slaba cunoaştere a peşterilor româneşti de către marele public şi lipsa de interes pentru darea în circulație turistică din trecut vin în contradicție cu avântul de cunoaştere pe care l-a înregistrat speologia românească în ultimele decenii. Cel puțin o sută de peşteri dintre cele peste 9 000 cunoscute până în prezent merită să fie recomandate amatorilor de drumeție.

Aşadar, ghidul de față îşi propune să prezinte numai anumite peşteri, şi anume pe cele cu o valoare turistică deosebită, în primul rând amenajate. Dar cum acestea sunt încă foarte puține, sunt incluse şi cele neamenajate, accesibile cu un echipament speologic la îndemâna oricui. Deci, peşteri pentru toate categoriile de drumeți. Ghidul nefiind adresat speologilor amatori, alpiniştilor şi oamenilor de ştiință, sunt excluse peşterile verticale (avenele) şi peşterile ocrotite de lege, închise, deci interzise total turiştilor. De asemenea, sunt excluse şi peşterile descoperite recent, nefiind suficient studiate de speologi. În principiu, nu s-au inclus nici peşteri ale căror valori turistice n-au fost relevate prin publicații pentru a nu lansa în circuit alte peşteri decât cele cunoscute deja sub acest aspect, aceasta din motive întemeiate, legate de protecție, în schimb, s-au inclus peşterile ocrotite, cu statut de rezervație speologică, accesibile turiştilor însoțiți de ghid.

Alegerea peşterilor s-a făcut deci cu multă grijă. Există peşteri mai mari sau mai mici, uşor accesibile, adevărate muzee subterane, din vizitarea cărora poți învăța mai mult decât dintr-o sumă de peşteri luate la un loc. Acestea sunt descrise mai amănunțit.

Pentru a înlesni alegerea drumețului, în funcție de valoarea turistică, peşterile sunt notate cu unul sau mai multe asteriscuri, astfel:

* Peşteri cu amenajări turistice moderne sau de valoare turistică excepțională.

* Peşteri cunoscute ca obiective turistice importante, amenajate rudimentar sau neamenajate.

* Peşteri interesante, relativ uşor accesibile, situate în zone de circulație turistică mai mult sau mai puțin intensă.

* Peşteri mai puțin interesante, dar relativ uşor accesibile, situate în zone turistice; peşteri mai mult sau mai puțin interesante, dar mai greu accesibile (acces dificil la peşteră sau interior dificil); peşteri mai mult sau mai puțin interesante dar aflate în afara traseelor turistice.

Fiecare peşteră este prezentată după un plan unitar, după cum urmează:

Sinonimii: alte denumiri sub care mai este cunoscută peştera.

Localizare şi căi de acces: localizarea geografică, altitudinea, căile de acces cu mijloace auto, C. F. R. şi I. T. A., poteci marcate, sau nu, condiții de cazare.

Date istorice: de când se cunoaşte peştera, explorări, cercetări particulare.

Descriere: dimensiunile peşterii, cum s-a format, descrierea sumară bazată pe planul peşterii (relevându-se elementele de interes turistic), fenomene de interes deosebit.

Condiții de vizitare: statutul peşterii (monument al naturii, rezervație speologică deschisă turiştilor), gradul de amenajare, echipamentul necesar (din care nu trebuie să lipsească un mijloc de iluminat, lucru de la sine înțeles, de aceea nu s-a specificat decât în anumite cazuri), timpul necesar vizitării, programul de vizitare cu ghid (unde e cazul), indicații speciale (porțiuni dificile recomandate turiştilor antrenați şi speoamatorilor etc.).

Bibliografie. Se indică, în ordine cronologică, autorul şi anul lucrărilor citate la paragraful Date istorice şi lucrările cele mai importante care se referă la peşteră; ele figurează la sfârşitul cărții.

Pentru a ajunge la o peşteră, de cele mai multe ori drumețul străbate locuri de un farmec deosebit, întâlneşte în cale tot felul de fenomene carstice de suprafață despre care ar vrea să ştie câte ceva: chei sălbatice, câmpuri de lapiezuri, doline izolate sau înşirate pe o vale seacă, cascade, ponoare şi izbucuri, lacuri carstice, poduri naturale şi mai câte altele. Autorii au avut grijă să le prezinte sub formă de note plasate la locul potrivit: la căile de acces ale peşterii, după peştera respectivă sau, dacă nota se referă la o zonă cu mai multe peşteri, înaintea acestora.

Puține peşteri au ghizi care să stea la îndemâna vizitatorilor, dând explicațiile necesare şi îndemnând la protecția podoabelor concreționare din galerii. La fel ca ghizii din muzee, ei trebuie să vegheze la integritatea exponatelor naturii, să explice valoarea lor estetică, dar şi adevărul ştiințific întreg. Peşterile care nu au ghizi sunt totuşi în grija cercurilor de speologi amatori din zona respectivă. Ei veghează neîncetat ca nu cumva fragilele frumuseți şi delicata faună cavernicolă să fie distruse de turişti cu voie sau fără voie. Oare câți din noi se gândesc când vizitează o peşteră, că, de pildă, cristalele se formează numai într-o anumită fază de evoluție a acesteia şi numai în anumite condiții şi că, luându-le pentru vitrina de acasă, ele nu se vor mai reface niciodată? Câți sunt conştienți că orice intervenție în necunoştință de cauză poate distruge fragilul echilibru biologic şi declanşa fenomene nedorite, ireversibile, cu consecințe grave, mergând până la dispariția definitivă a gingaşei şi rarei faune cavernicole?

Nu e cazul să intrăm în explicații ştiințifice. În schimb, credem că este absolută nevoie să arătăm ce nu trebuie făcut într-o peşteră dacă vrem să-şi păstreze atât podoaba concreționară cât şi zestrea biologică, respectiv măruntele animale troglobionte (care trăiesc numai în peşteri), unele adevărate fosile vii care supraviețuiesc doar în câteva peşteri din lume sau chiar numai în câte una singură. Iată, pe scurt, câteva recomandări:

1. Să nu se modifice regimul de ventilație prin lărgirea intrărilor şi a galeriilor înguste. Peştera se poate usca şi încălzi, strălucirea formațiunilor să pălească iar fauna să dispară.

2. Să nu murdărim pereții albi şi imaculați; ei nu sunt făcuți pentru a ne iscăli sau a-i mâzgăli, aşa cum nu sunt nici cei de acasă.

3. Să nu fim tentați de a lua „amintiri" din peşteră (cristale, mici stalactite, colți de urs de cavernă etc.). Peştera se urâțeşte şi sărăceşte treptat devenind neinteresantă. Să nu uităm că e un bun al tuturor. Că vizitatorii care distrug concrețiunile sau le rup pentru a le înstrăina vor suporta rigorile aspre ale legii pentru protecția mediului înconjurător.

4. Nu trebuie scos (în dorința de a o face mai arătoasă) nici măcar din lemnele putrede, guanoul de liliac sau argila lipicioasă; aceasta înseamnă a elimina substratul necesar viețuitoarelor, a le lăsa să piară fără hrană. Pentru a nu perturba echilibrul stabilit de milenii, nu trebuie îndepărtat nimic din ce poate fi folosit de animale ca alimente, nici măcar a le deranja din poziția în care se află.

5. În schimb, trebuie scoase resturile inutile aruncate de turiştii fără conştiință ecologică (ambalaje de hârtie, cutii de conserve, borcane etc.), adică tot ce nu poate putrezi.

6. Efectivul populațiilor cavernicole fiind foarte redus, nu trebuie să colectăm animale cavernicole pentru colecțiile şcolare sau particulare. Acest drept îl au numai biospeologii. În Franța, braconierii peşterilor au pe conştiință numeroase specii de insecte cavernicole care s-au stins din cauză că unele muzee le achiziționau pentru colecțiile lor.

7. Să se evite cu străşnicie mersul desfăşurat, la voia întâmplării, prin galerii şi săli, la o sursă de lumină improvizată, chioară sau fumegândă. Ne putem împiedica şi fractura picioarele sau chiar cădea într-un puț gol sau plin ochi cu apă; putem distruge din neatenție stalagmite subțiri sau stalactite ce împodobesc tavanele scunde; putem afuma pereții. De aceea, recomandăm numai mergerea în şir cu un cunoscător al peşterii în frunte, singurul în măsură să aleagă traseul cel mai indicat, fiecare având o sursă de lumină cât mai vie.

8. Să nu pătrundem sub nici un motiv în subteran de unul singur, oricât de mică ni s-ar părea peştera (pentru securitatea vieții noastre), dar nici în grupuri mai mari de cinci persoane (pentru securitatea podoabelor peşterii). Să nu uităm că întâlnirea cu peştera înseamnă întâlnirea cu necunoscutul într-un locaş făcut parcă anume pentru reculegere şi meditație. Dacă intrăm în grupuri mari, gălăgioase, neorganizate, pierdem tocmai acel mesaj tainic ce ni-l transmite întunericul şi liniştea, tulburată doar de căderea picăturilor de apă. Nu vom auzi răsufletul pământului aşa cum l-au auzit şi simțit strămoşii noştri care locuiau în gura unor peşteri şi ar fi păcat.

Ar mai fi şi alte recomandări de făcut, dar credem că prietenii peşterilor au înțeles despre ce este vorba, cum pot fi ocrotite. Să nu uităm că nouă tuturor celor ce intrăm în aceste adevărate oaze în carst ne revine marea răspundere de a păstra intacte comorile din bezna veşnică, ele fiind un izvor de cunoştințe şi încântare, deopotrivă pentru noi cei de astăzi cât şi pentru generațiile viitoare. Să pătrundem deci în peşteră, în acest sanctuar viu al naturii, cu respectul cuvenit, ca într-un mare muzeu ce poate fi vizitat numai de către cei ce ştiu să-l prețuiască, întocmai ca Ermitajul, Zwingerul sau Luvrul.

RELIEFUL CARSTIC ŞI PEŞTERILE ROMÂNIEI.

Poate nici o rocă nu se impune în relief cu atâta personalitate, nu imprimă peisajului vigoare şi farmec ca rocile calcaroase. În Anzi sau Pirinei, în Alpi şi în Carpaţi cununile strălucitoare de calcar împodobesc planeta noastră, dându-i un plus de semeţie dar şi de mister, căci ele ascund puţinele pete albe care au mai rămas pe hărţi; marile vârfuri ale Pământului au fost de mult cucerite, marile peşteri încă nu.

România, deşi nu are ocupată cu calcare decât aproximativ 4 500 km2, deţine un carst bogat şi variat şi foarte multe peşteri. Luând în considerare cavităţile ce depăşesc 10 m lungime sau adâncime, numărul acestora a atins, în toamna anului 1983, 9 000. Ele însumează cam 800 km de galerii, săli, labirinturi, puţuri, unele fiind delicate palate de cleştar şi geode de cristale, altele sumbre îngrămădiri de bolovani.

Mari sau mici, frumoase sau nu, peşterile au fost din timpuri străvechi obiectul curiozităţii omului. Primii vizitatori ai peşterilor din Carpaţi au fost vânătorii paleolitici ai căror paşi au rămas întipăriţi în argila peşterii Ciur-Izbuc sau în calcita peşterii Vârtop. În urmă cu 10.000 ani, în paleolitic, strămoşii noştri au intrat în peştera Cuciulat, desenând pe pereţi imaginile ciudate ale unui cal, a unei pantere, a unui om. În neolitic, câteva mii de ani mai târziu, alţi oameni au pătruns în peştera Cioclovina unde au ascuns un tezaur, în timp ce în altă peşteră găsim semne ciudate asemănătoare unor hieroglife rămase pe pereţi. Acestea sunt printre cele mai vechi mărturii ale trecerii omului prin peşterile ţării noastre, desigur fără legături cu turismul. Nici mai târziu, în zbuciumatul ev mediu al acestei ţări situate la încrucişare de drumuri, oamenii nu s-au dus de plăcere în peşteri, ci pentru a se ascunde de cotropitori. Peştera Muierilor, peştera Femeilor sunt denumirile unor peşteri în care se ascundeau femeile satului când năvăleau turcii.

După 1750 peşterile ţării noastre devin obiectul curiozităţii turistice şi începem să avem primele descrieri şi relatări, ca aceea a lui Crişelini şi Fridvalsky. Pe la 1840, călătorul englez John Padget vizitează peştera de la Schitul Ialomiţei, rămânând impresionat de sălbăticia locului. Apoi numărul vizitatorilor se înmulţeşte şi deja putem lua cunoştinţă nu numai prin descrierile publicate, ci din păcate şi prin iscăliturile lăsate după 1820 în peşteri ca Polovragi, Buhui, Meziad sau Peştera Hoţilor de la Băile Herculane.

VARIETATEA CARSTULUI ROMÂNESC.

Dacă aruncăm o privire pe harta de la fig. 1 ne dăm imediat seama că în România rocile calcaroase nu formează regiuni întinse, aşa cum se întâmplă, de exemplu, în Iugoslavia sau Australia. Calcarele sunt răspândite pretutindeni în ţară, ca o puzderie de insule, dintre care cea mai întinsă se află în Munţii Banatului, cu o suprafaţă de 780 km2. Acest fapt, care ar putea trezi o anumită nemulţumire carstologilor, este binevenit pentru turişti: aproape pretutindeni în ţară, în munţi şi în zonele de podiş, poţi avea întâlnirea cu calcarul. Dincolo de o creastă mohorâtă de şisturi cristaline, între coline monotone de marne şi gresii sau chiar în Dobrogea, te aşteaptă adesea surpriza pereţilor semeţi, a canioanelor, avenelor şi peşterilor. Fragmentarea terenurilor calcaroase din România mai prezintă şi un alt avantaj pentru turişti: cele mai multe astfel de insule de calcar, izolate între ele în diferite momente ale evoluţiei geologice, au

avut condiții geomorfologice şi hidrologice diferite de geneza carstului. Acest fapt face ca pe suprafețe restrânse să facem cunoştință uneori cu o mare varitate de tipuri de carst şi de forme subterane. Iată un exemplu: Pe Valea Jiului, nu departe de cabana turistică Câmpul lui Neag, se află, în munții calcaroşi ai Retezatului şi Vâlcanului, numeroase peşteri, înfățişând aspecte foarte diferite. La peştera Alunii Negrii vom întâlni unul dintre cele mai încâlcite labirinturi subterane din țară, cu galerii joase şi rotunde, orientate în toate direcțiile, cu hornuri şi puțuri pline de argilă, cu pereții modelați în chipuri bizare de coroziunea apelor.

Această peşteră, ca şi altele din vecinătate, s-a format într-un regim freatic, când nivelul Jiului era mai ridicat, făcând ca rocile calcaroase aflate dedesubt să fie un „burete" în care apa a dizolvat lent şi în toate direcțiile. Nu departe însă, se află Peştera de Aur, unde peisajul subteran este radical schimbat: un pârâu subteran îşi face loc în inima muntelui curgând voiniceşte pe o galerie unică, relativ liniară, cu pereții şlefuiți şi spălați, iar uneori împodobiți cu curgeri calcitice. Aceasta este o peşteră formată în regim vados, de curgere liberă, o străpungere hidrogeologică a unui masiv calcaros de apa care, întâlnind obstacolul, l-a străbătut folosind deopotrivă faliile şi fisurile pe care le-a lărgit prin dezolvare. În sfârşit, tot în apropiere, se găseşte Avenul din Piesa, un puț cu intrarea parcă tăiată de toporul unui uriaş, care coboară 25 m până la o masă de gheață. Pereții săi sunt neregulați, plini de fisuri şi colțuri, nu au nici un fel de podoabe, în timp ce apele de ploaie se scurg pe ei dispărând mai jos printre crăpături şi bolovani. Aici suntem în prezența unei cavități formate în aşa-zisa „zonă de infiltrație", prea sus pentru ca apa unui pârâu să fi jucat vreodată un rol în formarea sa. Aici doar cariul răbdător al dizolvării apelor din ploi şi zăpezi, muşcând acolo unde calcarul a fost mai slab, pe o falie, a format această cavitate, complet diferită de cele descrise anterior, dar, în felul ei, nu mai puțin spectaculoasă şi interesantă pentru turişti. Iată cum într-o excursie ce poate dura numai o zi putem face cunoştință cu trei tipuri diferite de peşteri, care apar desigur şi în trei feluri de peisaj carstic. Cele mai multe fenomene carstice se circumscriu unor tipuri majore cu trăsături distincte, pe care credem că este util să le amintim.

CARSTUL DE CREASTĂ.

Carstul de creastă este dezvoltat în zonele mai înalte ale munților, unde calcarele apar suspendate deasupra altor tipuri de roci. Astfel de creste mult îndrăgite de turişti pentru relieful semeț sunt: Creasta Retezatului, Buila – Vânturarița, Hăghimaşul, Trascăul. Aflate la înălțimi ce depăşesc uneori 2 000 m, crestele calcaroase suferă acțiunea de dezagregare intensă produsă de mari contraste de temperatură şi de forțele gravitaționale, dar şi de dizolvare produsă de ploi şi zăpezi, în calcarele din Creasta Făgăraşului, în Ciortea şi Muşeteica se află, la peste 2 400 m altitudine, cele mai înalte peşteri din România. La intersecția unor linii de fractură din crestele Munților Retezat s-au format câteva avene adânci, cu puțuri perfect verticale ce depăşesc 80 m. În avenul din Stâna Tomii este situată una dintre cele mai mari verticale absolute de la noi (114 m), în timp ce Avenul cu gheață din Albele prezintă o acumulare de gheață de 60 m. Avene de peste 100 m adâncime se află şi sub creasta Pietrii

Craiului, în creste peşterile sunt rare şi de mici dimensiuni, în schimb, de un mare interes pentru turişti pot fi numeroasele forme exocarstice, uneori extrem de originale: Piatra Iorgovanului cu prelungile sale lapiezuri, Podul Natural de la Câmpul Mielului, zăplazul din Piatra Craiului, câmpurile de lapiezuri din Buila şi Trascău sau alte canioane din Bucegi, Retezat, toate fiind remarcabile fenomene carstice, pe nedrept neglijate uneori de turişti.

Fig. 001

CARSTUL DE PLATOU.

Spre deosebire de crestele calcaroase, pe care apele se scurg repede, ca pe nişte acoperişuri de case de moți, platourile sunt un fel de coveți ce adună apele pe suprafața lor superioară, de unde apoi se scurg, prin galerii, către izvoarele aflate la bază. Având suprafața mult mai netedă, ele „țin" apa mai mult şi în acest fel şi procesele de dizolvare sunt mai puternice. Platourile găzduiesc cele mai tipice şi mai importante fenomene carstice.

Destul de frecvent, apele adunate de pe o suprafață întinsă dispar în ponoare, în partea centrală a platoului. Aceste ponoare sunt adesea penetrările, formând peşteri insurgente, prin ale căror galerii poți urmări cursul apei din cascadă în cascadă, din lac în lac, până când o falie opreşte, printr-o prăbuşire sau prin sifon, înaintarea. Atunci ne vom întoarce şi vom merge de-a lungul galeriilor şi vom cunoaşte drumul apei subterane după aliniamentele de doline care jalonează, de obicei, drumul la suprafață.

Se întâmplă chiar ca uneori astfel de doline să se continue cu avene care coboară până la rețeaua regăsită. Apele se drenează către versanții ce mărginesc platourile, apărând în izbucuri sau în peşteri resurgente, la baza unor pereți sau în abruptul unor văi, peşteri în care, mergând de această dată în amonte, putem vedea încă un tronson din râul subteran.

O astfel de situație poate fi văzută în Munții Pădurea Craiului, la Vadu Crişului. Prin Peştera de la Vadu Crişului, bine cunoscută turiştilor, iese un pârâu cu ape bogate şi limpezi, pe firul căruia poteca turistică electrificată merge prin peşteră până la un sifon impenetrabil. Pârâul vine însă dintr-o altă peşteră numită „Peştera Bătrânului", situată la Zece Hotare, în inima Munților Pădurea Craiului.

Dacă în constituția geologică a platourilor calcarele alternează cu alte roci, atunci drenajul subteran este mai complicat, în Banat se întâmplă frecvent ca pâraiele de suprafață formate pe roci impermeabile să traverseze zone de calcar, reapărând apoi la zi pe limita calcarelor. Este şi cazul Peşterii Comarnic. Pârâul Ponicova, care a generat această peşteră, curge mai întâi domol, cu largi meandre, pe suprafața cristalinului de Semenic. Întâlnind calcarele, el se adânceşte sub pământ şi curge prin actualul etaj activ al Comarnicului. Dar, deoarece calcarele sunt întrerupte de o nouă fâşie de roci impermeabile, apele reapar la zi, curgând apoi prin frumosul defileu al Caraşului. Deşi suprafața calcarelor în Banat atinge 780 km2, fiind cea mai întinsă din țară, fragmentarea reliefului împiedică formarea unor drenaje subterane foarte lungi, cele mai multe peşteri având deschiderile în versanții văilor.

În platoul înalt al Munților Bihor, mozaicul geologic a condus la fragmentarea rețelelor de peşteri. Acest lucru poate fi observat de orice turist care parcurge unul dintre cele mai bătute trasee ale acestei zone: Padiş – Poiana Ponor – Cetățile Ponorului – Cheile Galbenii. Pornind de la baza turistică B. T. T., pe firul pârâului Trânghieşti, după cââteva sute de metri se vede cum acesta, întâlnind roci calcaroase triasice, dispare într-un ponor. După un traseu subteran încă neexplorat de speologi, dar marcat la suprafață prin numeroase doline, pârâul reapare în Izbucul din Poiana Ponor, cunoscut obiectiv turistic, în acest loc, calcarele şi dolomitele triasice cedează locul calcarelor jurasice. În capătul poliei din Poiana Ponor, pârâul dispare înghițit de sorburi. El va reapare abia sub portalul Cetăților Ponorului, unde o puternică falie scoate drenajul la zi.

După ce traversează uriaşa peşteră, şuvoiul, care între timp a primit întărituri şi din rețeaua Lumii Pierdute, iese la Izbucul Galbenii urmează marmite, chei, tunele, cascade, şi aventura carstică a pârâului ia sfârşit abia în Poiana Florilor, acolo unde calcarele cedează definitiv locul rocilor impermeabile. Un traseu turistic de o zi, în care se poate vedea şi înțelege universul plin de surprize al carstului bihorean.

Tocitele platouri, în care apa şi timpul s-au unit pentru a le măcina pe dinăuntru, au carstul cel mai complex şi dezvoltat. Zadarnic Piatra Craiului sau Iorgovanul ne atrag privirile cu mândrii lor pereți: marile peşteri se ascund sub dealurile molcome ale Pădurii Craiului, unde Peştera Vântului a depăşit 32 km, iar avenul Stanu Foncii 320 m adâncime.

CARSTUL BARELOR CALCAROASE.

Se întâmplă uneori ca pâraiele venite din munți, din crestele şi platourile carpatice, să întâlnească înaintea depresiunilor câte o barieră de calcar.

Aceste obstacole, denumite bare calcaroase, au fost străbătute de râuri prin defilee adânci, dar şi pe căi subterane. Evoluția barelor este strâns legată de cea a zonelor înconjurătoare, toate oscilațiile şi prefacerile depresiunilor din jur s-au resimțit în evoluția rețelelor de peşteri şi a văilor ce le străbat. De aceea, peşterile din aceste bare sunt adesea polietajate şi au rețele complexe, paralele cu văile de suprafață cu care au fost în relație.

O bară calcaroasă tipică este zona Polovragi-Cernădia, care găzduieşte peşterile Polovragi şi Muierilor. Cele două peşteri s-au dezvoltat paralel cu două văi, cu frumoase defilee în calcare. De câteva ori rețelele subterane au fost complet colmatate cu aluviunile aduse de râu, dar apoi, pe măsură ce albiile de la exterior s-au adâncit şi umplutura de pietriş a peşterilor s-a drenat, ele s-au adâncit, de asemenea, în pas cu evoluția văii de suprafață. Astăzi, prin niciunul din cele trei etaje ale Peşterii Muierilor nu mai curge vreun pârâu, în timp ce la Polovragi etajul activ al peşterii face schimb de ape cu albia Olteţului.

În multe din peşterile recomandate în acest ghid se poate vedea o mare varietate de forme, atât de sculptare, cât şi de umplutură sau concrețiuni. Unele dintre acestea pot fi văzute în orice peşteră din țară sau de pe glob şi arată universalitatea proceselor carstice de pe planeta noastră; altele sunt specifice unei anumite zone, de exemplu numai crestelor sau numai platourilor;

în sfârşit, sunt forme ce apar numai într-o singură peşteră şi ele reflectă condiții genetice unice, irepetabile.

Nu este locul aici să intrăm în amănunte. Dar trebuie să recomandăm cititorilor ca, înainte de a porni la drum, să se documenteze cât mai bine, să afle cât mai multe lucruri despre lumea peşterilor şi formele care le populează. Acesta este în primul rând un efort şi un act de cultură.

Profanul care ascultă o simfonie reține ici-colo câte un pasaj mai înalt care îi atrage atenția, în timp ce cunoscătorul îşi apleacă urechea asupra nuanțelor, savurează subtilitățile interpretării şi admiră rezolvările originale ale dirijorului şi orchestranților.

Tot astfel, turistul lipsit de cultură va vedea în peşteră o îngrămădire rece de întuneric şi bolovani, care nu foloseşte la nimic. Cel ce ştie însă semnificația formelor, va privi crăpăturile, lapiezurile şi „hieroglifele” ca pe nişte vechi cunoştințe, va descoperi de fiecare dată lucruri noi, ascultând un fragment din marea simfonie a naturii.

CRISTIAN LASCU.

MUNȚII PĂDUREA CRAIULUI.

Fig. 2

* PEŞTERA MEZIAD.

Fig. 3

Localizare şi căi de acces. Peştera Meziad se deschide la o altitudine de 435 m, în versantul drept al Văii Peşterii, la 3,7 km amonte de confluența acesteia cu Valea Meziadului care, la rândul său, este afluent al Văii Roşia (bazinul Crişului Negru). Punctul de plecare pentru vizitarea peşterii îl constituie oraşul Beiuş, situat pe DN 76 (Oradea-Brad-Deva) şi deservit atât de mijloace I. T. A. din direcția Oradea şi Câmpeni-Petru Groza, cât şi de mijloace C. F. R. din direcția Oradea. Din Beiuş se urmăreşte şoseaua spre Roşia-Aleşd (DR 764) până în comuna Remetea (9 km), de unde un drum neasfaltat dar bine întreținut conduce în lungul Văii Meziadului până în satul cu acelaşi nume (9 km). Legătura Beiuş-Meziad este asigurată şi de mijloace I. T. A. În capătul de sus al localității se ramifică spre stânga valea Peşterii, accesibilă până la Cabana Meziad (2,5 km), mai ales în timpul verii, tuturor categoriilor de mijloace auto. Pentru a se ajunge la peşteră se urcă în continuare cu piciorul de-a lungul aceleiaşi văi încă 1,2 km, traversând o pitorească zonă de chei.

Peştera Meziad este cuprinsă şi în două trasee turistice, ambele marcate cu triunghi albastru. Primul, în lungime de 9 km, porneşte de la motelul,Leşu”, din Valea Iadului, situat la 24 km de Bucea (DN 1), şi răzbate direct la Peştera Meziad pe la obârşia Văii Peşterii. Cel de al doilea, însumând 22,5 km, pleacă de la stațiunea Stâna de Vale şi, având ca punct culminant Piatra Tisei (l 057 m), coboară în cele din urmă la Cabana Meziad.

Capacitatea de cazare a cabanei este de cca 40 locuri, repartizate în două clădiri; cabana dispune de bufet. Datorită îngustimii Văii Peşterii, posibilitățile de popas îndelungat sunt limitate.

Date istorice. Prima semnalare a peşterii în literatura de specialitate aparține geografului austriac Adolf Schmidl (1863), care publică şi un crochiu al cavității, însumând l 150 m. În perioada 1921-1926, peştera este explorată

în trei reprize de Institutul de speologie din Cluj, ocazii cu care Emil Racoviță şi colaboratorii săi întreprind mai ales cercetări biospeologice. În 1932, geologul clujean Erno Balogh inițiază lucrări de topometrie, în urma cărora lungimea cunoscută a peşterii sporeşte la 3464 m. În sfârşit, în intervalul 1968-1972, Peştera Meziad face obiectul unor ridicări topografice de precizie, efectuate de o echipă a Sectorului Cluj-Napoca al Institutului de speologie „E. Racoviță”, compusă din T. Rusu, Gh. Racoviță şi V. Crăciun, ridicări care stabilesc lungimea rețelei subterane la 4 750 m şi plasează în acel moment Peştera Meziad pe locul 9 în ierarhia românească.

Descriere. Peştera Meziad se desfăşoară pe două niveluri de carstificare, deosebite în mare măsură atât sub raportul lungimii lor, cât şi sub cel al aspectului pe care îl prezintă.

Nivelul inferior însumează 1542 m şi se înfățişează în general sub forma unei galerii neobişnuit de spațioase, măsurând curent 20-30 m lățime şi 15-20 m înălțime. Această notă de grandoare este imprimată de la bun început de marele portal de la intrarea în peşteră, care se ridică la 15 m înălțime şi a cărui boltă se arcuieşte într-o geometrie aproape perfectă. După 400 m, cavernamentul se reduce brusc, nivelul inferior prelungindu-se prin două galerii greu accesibile şi care, din această cauză, nu sunt incluse în sectorul turistic al peşterii.

Nivelul superior totalizează 3 208 m, descriind un arc de cerc larg deschis, cu trei zone principale de racord cu galeria inferioară: Galeria Descendentă, Galena de Joncțiune şi Gâtul Dracului. Suprapunerea celor două niveluri în regiunea Podului Natural creează un spectacol deosebit de impresionant, înălțimea totală a cavernamentului ajungând aici la 35 m.

Galeriile care intră în compunerea nivelului superior se caracterizează, mai ales în ultima treime a peşterii, printr-o topografie mult mai labirintică şi printr-un grad mult mai ridicat de concreționare. Este remarcabilă, îndeosebi, Galeria Gururilor, al cărei planşeu, desfăşurat pe aproape 100 m lungime, este în întregime acoperit cu o rețea de mici baraje de calcit.

Peştera Meziad a luat naştere ca urmare a captării subterane a două pâraie afluente Văii Peşterii: Pârâul Bradului, care a concurat la formarea sectorului aval al nivelului superior, începând cu Galeria Prăbuşirilor, trecând prin Sala Liliecilor, Sala Turnurilor şi Galeria Tulnicului şi terminând cu Galeria Descendentă, şi Pârârul Gropilor, pe seama căruia trebuie pusă geneza întregului sector amonte al cavității, de la „Poştă” şi Galeria Ponorului şi până la Sala Liliecilor; aceasta din urmă apare, deci, ca un punct de confluență subterană.

În momentul de față, drenajul subteran se realizează printr-un al treilea nivel de carstificare, aflat sub galeria inferioară şi complet inundat, ceea ce îl face inaccesibil. Resurgența sa este reprezentată de un izvor carstic aflat în malul drept al Văii Peşterii, cu 130 m mai jos de portalul de la intrare. La viituri, apele pătrund însă în peşteră prin Galeria Ponorului, cad în cascadă la capătul Galeriei cu Şanț, traversează Sala Oaselor şi dispar printr-un sorb impenetrabil, pentru a reapare în galeria inferioară sub Gâtul Dracului; apoi,

după ce parcurg întregul nivel inferior al peşterii, ele apar la zi sub marele portal şi confluează imediat cu Valea Peşterii.

În cursul evoluției cavității subterane, care a durat cel puțin un milion de ani, au existat mai multe faze de colmatare, în care apele au umplut cu aluviuni parte din sălile şi galeriile preexistente. Planşeul de calcar al peşterii a fost astfel acoperit cu un strat gros de pietriş şi nisip, care a ajuns pe alocuri până la boltă, contribuind la accentuarea aspectului labirintic caracteristic nivelului superior al peşterii, în cuprinsul acestui depozit s-au conservat numeroase fosile aparținând ursului de cavernă, concentrate îndeosebi în Sala Oaselor.

Peştera Meziad oferă condiții prielnice pentru hibernarea liliecilor, unele specii, cum este, mai ales, Miniopterus schreibersii, formând o colonie destul de mare în locul numit tocmai din această cauză Sala Liliecilor.

Condiții de vizitare. Amenajarea peşterii se rezumă până în prezent la câteva scări metalice care înlesnesc depăşirea unor sectoare mai dificile (urcarea în Galeria Descendentă şi intrarea în Galeria Izvorului de Piatră). Traseul subteran este lipsit însă de alte dificultăți tehnice şi nu necesită echipament special. Este recomandabilă utilizarea mijloacelor individuale de iluminat.

Peştera este declarată monument al naturii, vizitarea ei neputând fi făcută decât sub conducerea ghidului care se află la cabană. De altfel, accesul liber este limitat la Sala Mare, la extremitatea căreia galeria este barată de o poartă metalică încastrată într-un zid de piatră, iar în sectorul labirintic al nivelului superior vizitatorul neavizat se poate rătăci cu uşurință.

Bibliografie. A. Schmidl (1863), R. Jeannel şi E Racovița (1929), E. Balogh (1969), T. Rusu, Gh Racoviță şi V. Crăciun (1981), M. Bleahu şi col. (1976), S. Bordea(1978).

* PEŞTERA DE LA CUBLEŞ.

Fig. 4

Sinonimii. Peştera de la Cugliş, Peştera de la Cobleşd.

Localizare şi căi de acces. Deşi nu se bucură încă de un prestigiu turistic deosebit, Munții Pădurea Craiului includ numeroase zone de un remarcabil pitoresc, aşa cum este, printre altele, şi sălbatica Vale a Videi, în bazinul superior ai acesteia, mai exact în versantul stâng al unui afluent numit Pârâul Blajului, la 1,5 km amonte de punctul de confluență, se află şi un interesant obiectiv speologic: Peştera de la Cubleş. Drumul până aici este ceva mai lung şi mai anevoios. El porneşte din comuna Dobreşti, unde se poate ajunge părăsind DN 76 în comuna Sâmbăta şi urmând cursul Văii Topa pe o distanță de 10 km pe DR 13 (Sâmbăta-Tileagd). La capătul de nord al comunei începe drumul forestier de pe Valea Videi care, după ce trece de cantonul silvic, atinge, după 17 km de la Dobreşti, gura Văii Cubleşului. Urcând pe firul acestei văi şi apoi pe primul afluent care se desprinde pe stânga (Pârâul Blajului), se ajunge în scurt timp în zona peşterii. Datorită vegetației abundente care îmbracă versanții şi care maschează intrarea în peşteră, aceasta este greu de găsit fără ajutorul unui ghid.

În împrejurimile cantonului silvic Vida există posibilități de campare.

Date istorice. Peştera de la Cubleş a fost cunoscută încă din prima jumătate a secolului trecut şi ocrotită mult timp datorită zidului construit la intrare prin grija unei companii de exploatare a bauxitei, care activa în zonă pe la începutul secolului nostru. Această fericită situație ia sfârşit o dată cu încetarea lucrărilor miniere iar explorările întreprinse în 1922-1924 de Institutul de speologie din Cluj dezvăluie şi primele semne de degradare a peşterii.

Descriere. Intrarea, foarte largă dar relativ scundă, se deschide la o altitudine de 430 m. Ea se continuă cu un scurt vestibul, care se ramifică în două galerii spațioase, orizontale, însumând aproape 350 m. Galeria din dreapta, aproape rectilinie, este în întregime concreționată. Pereții sunt îmbrăcați în largi scurgeri stalagmitice. În timp ce pe planşeu abundă stalagmitele şi gururile. În mijlocul său se înalță o mare coloană, denumită Palmierul. Galeria din stânga, cu un traseu mai sinuos, oferă la rândul ei o vastă gamă de concrețiuni, cu numeroase gururi şi domuri stalagmitice, concentrate mai ales în sectorul terminal. Alături de acest remarcabil tezaur cristalografic, peştera este reputată şi pentru diversitatea faunei subterane pe care o adăposteşte şi care îi conferă o importanță biospeologică particulară.

Condiții de vizitare. Cum peştera nu prezintă nici o dificultate de ordin tehnic, echipamentul necesar vizitării ei se rezumă la mijloacele individuale de iluminat, iar splendidul cadru subteran – care se cere păstrat cu îngrijire şi ferit de pericolul distrugerii ireversibile atât de iminent pentru peşterile concreționate – ca şi peisajul spectacular al cheilor Văii Vida constituie o motivație suficientă pentru parcurgerea întregului itinerar care duce la Peştera de la Cubleş.

Bibliografie. R. Jeannel şi E. Racovița (1929), M. Bleahu şi col. (1976).

* PEŞTERA IGRIȚA.

Fig. 5 Peştera Igrița (după L. Vălenaş, 1978)

Sinonimii. Peştera Igrețului.

Localizare şi căi de acces, în zona localității Aştileu, limita dintre versantul nordic al Munților Pădurea Craiului şi Depresiunea Vadului este marcată de o faleză înaltă de calcar, în mijlocul căreia, la o altitudine de 328 m, se află ovalul regulat al intrării principale în Peştera Igrița. Indiferent dacă la Aştileu se ajunge cu trenul sau cu mijloace auto (comuna fiind legată de DN 1 printr-o şosea asfaltată de 4 km care pleacă din Aleşd), traseul spre peşteră continuă pe un drum carosabil până în satul Peştera (3,5 km) şi, mai departe, pe poteca de picior care urcă spre deschiderea peşterii (l km). În vecinătatea acesteia, la picioarele abruptului, se pot găsi terenuri potrivite pentru campare.

Date istorice. Peştera Igrița a făcut obiectul a numeroase investigații, dintre care primele aparțin entomologilor L. Miller şi J. Frivaldsky, care întreprind aici cercetări încă pe la jumătatea secolului trecut. Aceste cercetări sunt completate apoi de E. Bokor (1921), precum şi de E. Racoviță şi colaboratorii săi (1921-1926). Cu ocazia campaniilor organizate de Institutul de speologie din Cluj, reputatul arheolog francez, abatele Henri Breuil, efectuează importante săpături, în urma cărora au fost scoase la iveală numeroase vestigii

ale culturii aurignaciene. Între timp, L. Roediger publică în 1881 descrierea şi planul peşterii.

Descriere. Datorită unui puternic proces de colmatare, peştera are în zilele noastre un aspect aparent labirintic, cu numeroase diverticole care se închid, toate, în fund de sac. În realitate, de la intrarea în formă de gură de cuptor se ajunge printr-un scurt coridor ascendent într-o sală unică, al cărei spațiu este compartimentat şi complicat de mai multe septe de rocă. O a doua deschidere, mai mică şi situată cu ceva mai sus decât cea dintâi, comunică, de asemenea, cu coridorul de acces, în extremitatea opusă a sălii se deschide o galerie îngustă şi joasă, întreruptă de mai multe praguri argiloase. Ea răzbate într-o a doua sală, circulară, a cărei boltă se ridică până la 30 m înălțime şi al cărei planşeu păstrează urmele repetatelor săpături practicate pentru a scoate la iveală numeroase oase de urs de cavernă. De fapt, Peştera Igrița este cunoscută în primul rând pentru bogăția de fosile aparținând acestui mare mamifer dispărut spre sfârşitul ultimei glaciațiuni, adică în urmă cu peste 10 000 de ani. Se estimează că numărul fosilelor conservate în depozitul de umplutură care acoperă podeaua celor 350 m ai rețelei subterane este de ordinul a câtorva sute de mii. Din păcate, valoarea estetică dată de existența unor forme variate de concreționare care dubla înainte interesul paleontologic şi arheologic al cavității a fost în mare măsură compromisă datorită degradării accentuate a tuturor speleotemelor. Această peşteră se constituie astfel într-un ilustrativ exemplu a ceea ce nu trebuie să facă vizitatorii cavităților subterane.

Peştera Igrița reprezintă probabil un vechi nivel de drenare, astăzi fosil, a apelor care se pierd în depresiunea de captare carstică de la Pusta Călățea, aşa cum o dovedeşte prezența actualei resurgențe a Peşterii Bişnița, situată cu 52 m mai jos în acelaşi abrupt calcaros.

Condiții de vizitare, în afară de mijloace individuale de iluminat, nu este necesar nici un alt echipament special pentru vizitarea peşterii.

Bibliografie. R. Jeannel şi E. Racovița (1929), M. Bleahu şi col. (1976).

* PEŞTERA DE LA GĂLĂŞENI.

Sinonimii. Peşteroaia.

Localizare şi căi de acces. Peştera de la Gălăşeni se găseşte pe platoul cu acelaşi nume din bordura nordică a Munților Pădurea Craiului. Ea se deschide la o altitudine de 380 m, în extremitatea dinspre aval a Văii Deblei care, după ce traversează satul Gălăşeni, se pierde de fapt în această cavitate.

Punctul cel mai apropiat de peşteră care poate fi atins cu mijloace auto e situat pe DR 764 (AleşdBeiuş), la aproximativ l km după ieşirea din satul Călățea. Aici şoseaua descrie o curbă largă spre dreapta, în mijlocul căreia se ramifică spre stânga un drum de țară care urcă spre satul Gălăşeni, aflat la o depărtare de 2 km. Intrarea în peşteră se găseşte în vecinătatea bisericii din sat şi este uşor de găsit datorită stâncilor calcaroase care barează Valea Deblei.

O a doua varianta de acces porneşte de la gara Vadu-Crişului, situată pe linia ferată Cluj-Napoca-Oradea. De aici se urmează drumul carosabil până în centrul satului Dobricioneşti (aproximativ 3 km), apoi se urcă spre stânga în lungul Văii Gălăşeni până la Moara Jurjii (4 km), alimentată de apele izbucului care se află şi la originea acestei văi. Drumul urcă în continuare şi ajunge,

după mai.puțin de l km, în dreptul bisericii din Gălăşeni, deci în imediata vecinătate a peşterii.

Gospodăriile din sat oferă posibilități limitate de cazare.

Date istorice. Nu-i putem atribui Peşterii de la Gălăşeni o anume dată a descoperirii, deoarece pierderea de apă de la intrarea sa a fost cunoscută desigur de foarte mult timp. Se ştie însă că prima explorare, aparținând lui J. Xantus, a fost întreprinsă în anul 1943. Cu exact 20 de ani mai târziu, C. Piesa ridică planul cavității pe o lungime de 962 m, pentru ca, în 1975-1976, Cercul „Z” al speologilor amatori din Oradea să împingă mai departe explorarea peşterii, ridicând la 2 357 m lungimea cunoscută a acesteia.

Descriere. Rețeaua subterană a Peşterii de la Gălăşeni se desfăşoară pe trei niveluri principale de carstificare, racordate între ele în mai multe puncte şi alcătuite din galerii cu desfăşurare în general liniară, slab meandrate.

Nivelul inferior este activ, constituind actuala curgere subterană a Văii Deblei, ale cărei ape se pierd la intrarea în peşteră printr-o cascadă de 4 m înălțime şi, după un traseu de 174 m, dispar într-un sifon impenetrabil, pentru a nu mai putea fi regăsite decât o dată cu reapariția lor la zi în izvoarele din Groapa Moțului de la Josani. La 41 m de la intrare, cursul subteran primeşte, pe dreapta, un mic afluent, care parcurge, pe o lungime de 90 m, o galerie strâmtă şi întortocheată.

Un al doileia tronson activ apare în extremitatea nordică a rețelei. El drenează un curs de apă a cărei origine rămâne încă necunoscută şi care curge printr-o galerie de 217 m lungime, îngustă şi pe alocuri foarte joasă, mărginită la amândouă capetele de sifoane impenetrabile.

Celelalte două niveluri sunt fosile şi în bună măsură suprapuse. Foarte curând după cascada care succede intrării în peşteră, o cățărare relativ uşoară peste un prag de 4 m înălțime permite accesul în galeriile care compun primul etaj fosil. Partea cea mai importantă a acestuia este formată dintr-un lung coridor aproape rectiliniu, pe traseul căruia există mai multe strâmtori şi doar o singură porțiune mai lărgită – Sala Căpiței de Argint – care constituie unul din sectoarele cele mai bogat concreționate ale peşterii. O a doua sală – Sala Liliecilor, pe al cărui planşeu se îngrămădesc numeroase blocuri prăbuşite, reprezintă de fapt o ramificație laterală. Coridorul principal se termină cu o pantă argiloasă care debuşează în galeria celui de al doilea pârâu subteran. Cu puțin înainte de acest punct se deschide, pe stânga, Galeria Morcovilor, lungă de 389 m, cu variate forme de concreționare, printre care predomină stalactitele. În sfârşit, ultimul tronson al etajului I este reprezentat de Galeria Belemniților, care prelungeşte cu 105 m în amonte, dar la un nivel superior, galeria cursului secundar de apă. Al doilea etaj fosil urmează cu fidelitate traseul coridorului principal al etajului T, față de care se desfăşoară cu 5-10 m mai sus. El se compune din câteva tronsoane de galerii, unele cu o topografie labirintică, dintre care cel mai important însumează 902 m şi adăposteşte numeroase concrețiuni.

Condiții de vizitare. Parcurgerea integrală a Peşterii de la Gălăşeni pune o serie de probleme tehnice care implică, pe lângă un echipament complet (salopetă, cizme de cauciuc, sursa individuală de lumină), şi materiale de

explorare (scări sau corzi), şi o pregătire fizică adecvată. Din aceasta cauză, ea nu este recomandată decât turiştilor antrenaţi.

Fig. 6 – Peştera de la Gălăşeni (după L. Vălenaş şi Gh. Drâjniba, 1978, simplificată)

Bibliografie. M. Bleahu şi col. (1976), S. Bordea (1978), L. Vălenaş şi Gh. Drâmba (1978).

* PEŞTERA DE LA VADU CRIŞULUI

(Fig. 7)

Sinonimii. Peştera lui Zichy, Peştera de la Vad.

Localizare şi căi de acces. Vechi şi bine cunoscut obiectiv turistic, Peştera de la Vadu Crişului îşi trădează prezenţa prin tumultul apelor care, după ce i-au străbătut galeriile, se arunca în Crişul Repede printr-o frumoasă cascadă, situată în inima defileului pe care acest important râu transilvan îl formează între Şuncuiuş şi Vadu Crişului. Aceste două localităţi constituie, de altfel, şi punctele terminus ale accesului cu mijloace auto: comuna Vadu Crişului este legată de DN l printr-o derivaţie asfaltată de 3 km, în timp ce la Şuncuiuş se poate ajunge şi pe un drum secundar care se desprinde la gura Văii Iadului din şoseaua ce urcă spre staţiunea Stâna de Vale. Distanţa care rămâne de parcurs cu piciorul pe poteca din lungul defileului este de aproximativ 2,5 km din ambele direcţii. La peşteră se poate ajunge foarte comod şi cu trenul, deoarece ea se află la numai 300 m de halta Peştera, de pe linia de cale ferată Cluj-NapocaOradea. În imediata vecinătate a obiectivului se întâlneşte Cabana Peştera Vadu Crişului, care dispune de cca 80 de locuri şi bufet permanent. Cele câteva mici poieniţe de pe malul Crişului oferă posibilităţi modeste de campare. Intrarea în peşteră se deschide la o altitudine de 305 m, pe aceeaşi terasă în stâncă de pe malul stâng al Crişului pe care se află şi cabana.

Fig. 7 – Peştera de la Vadu-Grişului (după C. Piesa, 1966)

Date istorice. Actualele noastre cunoştinţe despre Peştera de la Vadu Crişului îşi au originea în explorarea temerară pe care cantonierul K. Handl o întreprinde în premieră în anul 1903, în perioada construirii căii ferate care traversează defileul. La foarte scurt timp după aceea, proprietarul terenului, contele Zichy realizează o primă amenajare turistică finanţând montarea unor scări şi punţi de lemn iar J. Czaran editează cel dintâi ghid al peşterii (1905). Istoria cavităţii consemnează apoi cercetările de biospeologie întreprinse între 1921 şi 1927 de Institutul de speologie „E. Racoviţă”, care efectuează studii privind climatologia subterană şi ecologia faunei cavernicole terestre şi subacvatice.

Descriere. Peştera prezintă sectorul aval accesibil al unui drenaj subteran de 4,5 Km lungime aeriană care îşi are originea pe platoul carstic de la ZeceHotare unde Valea Peştireului este captată în subteran prin Peşera Bătrânului. Ea este constituită dintr-o galerie unică aproape complet lipsită de diverticule a cărei direcţie este stabilită de o puternică diaclază. Din această cauză galeria prezintă în cea mai mare parte a sa un aspect caracteristic, fiind relativ îngustă dar având bolta ridicată uneori la peste 20 m. La 100 m depărtare de intrare apare un prim sifon impenetrabil dar accesul este asigurat de un nivel superior, fosil, care ia sfârşit în Sala Balconului după un traseu de

150m. Acesta este singurul sector în care concrețiunile şi în special scurgerile parietale sunt mai numeroase, dar majoritatea sunt degradate ca urmare a îndelungatei vizitări a peşterii în condiții precare de supraveghere a vizitatorilor. Pe următorii 80 de metri, după ce se coboară din nou la nivelul cursului subteran, apa adâncă a acestuia ocupa întreaga lățime a galeriei justificând denumirea de Iad pe care primii exploratori, confruntați cu serioase dificultăți de înaintare.

Au dat-o acestei porțiuni a peşterii Apoi spațiul se deschide în Sala Mare, după care peisajul subteran rămâne aproape neschimbat până la cel de al doilea sifon, cu plaje de pietriş şi argilă înşiruite alternativ pe cele două maluri ale pârâului. Acest al doilea sifon, situat a 750 m de la intrare, devine penetrabil în perioade mai secetoase, permițând accesul în ultima porțiune a peşterii, mai bogat concreționată şi formată din două coridoare convergente, dintre care doar unul este ocupat de apele pârâului. Punctul terminus îl constituie un al treilea sifon, de data aceasta permanent închis, a cărui traversare ar impune utilizarea scafandrului autonom şi care nu a fost până acum depăşit. Lungimea galeriei cuprinsă între intrare şi acest punct este de l 000 m.

Condiții de vizitare. Datorită mai ales diversității şi importanței faunei cavernicole, Peştera de la Vadu Crişului este declarată monument al naturii. Ca urmare, ea este închisă şi nu poate fi vizitată decât sub conducerea ghidului. De altfel, întreg Defileul Crişului Repede constituie o importantă rezervație naturală, în perimetrul căreia turiştii au obligația de a respecta normele de protecție a florei, faunei şi peisajului, în interiorul peşterii se interzice cu strictețe orice acțiune care poate duce la degradarea cadrului subteran.

Traseul turistic al peşterii se desfăşoară pe o lungime de 500 m, între intrare şi locul numit „La Strâmtoare”, unde o prăbuşire de blocuri masive nu lasă decât o trecere îngustă. Acest traseu este amenajat cu scări şi punți construite din prefabricate de beton montate pe grinzi metalice, astfel încât vizitarea peşterii nu impune un echipament special. Se recomandă, totuşi, folosirea cizmelor de cauciuc mai ales în perioadele ploioase, când pârâul subteran ajunge să depăşească pe alocuri nivelul punților. Cu toate că peştera a fost electrificată în anul 1969, sunt necesare, de asemenea, mijloace individuale de iluminat, deoarece instalația a devenit între timp nefuncțională. Programul zilnic de vizitare începe la ora 9 şi se termină la ora 17. Tariful de intrare este cuprins, în funcție de categoriile de turişti, între 2 şi 5 lei.

Bibliografie. R. Jeannel şi E. Racovița (1929), C. Piesa (1966), I. Viehmann, C. Piesa şi T. M Rusu (1964), M. Bleahu şi col. (1976), S. Bordea.

DEFILEUL CRIŞULUI REPEDE.

Unii geografi includ sub această denumire o porțiune de peste 50 km a văii Crişului Repede, care începe în aval de oraşul Huedin şi ia sfârşit odată cu intrarea în vasta depresiune a Vadului, în realitate, termenul de defileu corespunde în sens strict doar ultimilor 3 km, unde râul curge între versanți abrupți de calcar, abia mai lăsând loc pe malul său terasamentului căii ferate. Pitorescul peisajului, sălbăticia pereților de piatră care se ridică mai ales în flancul drept al Crişului, uşurința accesului şi însăşi prezența Peşterii de la

Vad au generat un vechi şi constant interes din partea iubitorilor de drumeție pentru acest colț insolit de natură. Numeroşilor turişti poposiți la cabană li se oferă două trasee principale, ambele în circuit, care compensează relativa dificultate pe care o prezintă parcurgerea lor cu prilejul de a cuprinde panorama defileului şi a depresiunii care se deschide spre câmpia panonică.

Primul traseu, marcat cu punct roşu şi care necesită aproximativ 4 ore pentru a fi străbătut, este cel din versantul stâng al Crişului Repede. Poteca urmăreşte un timp malul apei, apoi urcă oblic prin pădure până sub stâncăriile în care se deschid Peşterile Devenţului, de interes mai mult arheologic decât turistic. Urcuşul continuă până în culme, de unde se deschide o largă privelişte asupra zonei din amonte a defileului, apoi marcajul coteşte spre stânga, pe sub Dealul Ţiclăului, lasă în urmă o derivaţie spre Vârful Pojorâta şi coboară din nou, în serpentine, până la Criş. Cel de-al doilea traseu, marcat cu punct albastru, se desfăşoară în versantul drept al văii. El părăseşte valea în dreptul unui umăr stâncos, situat puţin amonte de halta de cale ferată, şi denumit Stanul Stupului, apoi urcă pieptiş până deasupra stâncăriilor şi, mai departe, prin pădurea care îmbracă Groapa Sohodolului, până sub creasta Dealului Podireului. Se ajunge astfel la buza unui povârniş, unde reapare privirilor cabana – situată cu peste 100 m mai jos – şi întreaga desfăşurare a Crişului până departe, în întinsa câmpie a depresiunii Vadului. Marcajul coboară în continuare pantele Dealului Podireu şi reîntâlneşte calea ferată la ieşirea din defileu. Pe drumul de întoarcere la cabană se deschide, în stânga, o uriaşă arcadă – denumită Casa Zmăului – sub bolta căreia se păstrează zidăria unui turn care slujea – drept punct de vămuire pentru plutăritul ce se desfăşura pe Criş în cursul secolului trecut. Pentru parcurgerea întregului traseu este nevoie de aproximativ 3 ore.

* PEŞTERA MOANEI.

Fig. 8 – Peştera Moanei (după L. Vălenaş şi Gh. Drâmba. 1978)

Localizare şi căi de acces, înainte de a ajunge în dreptul localităţii Şuncuiuş, Crişul Repede descrie un dublu cot, în prima buclă a căruia, pe malul stâng, se deschide gura Văii Mişidului. Sectorul inferior al acesteia oferă spectacolul atrăgător al unor chei înguste, pe care apele umflate le fac mai greu de străbătut în perioadele ploioase. Sectorul superior – căruia i se mai spune şi Valea Luncilor – este, în schimb, mai larg, cu pante domoale şi în mare parte împădurite. Aici, în versantul drept la 4,7 km de la confluenţă şi la 30 m deasupra firului apei (485 m altitudine absolută), se află Peştera Moanei. Din centrul Şuncuiuşului, o stradă şerpuieşte paralel cu Crişul până deasupra unei înalte faleze de calcar ce străjuieşte marele cot al râului. Drumul urcă în continuare până în Valea Mişidului, de unde, urmând cursul apei, se ajunge fără dificultăţi în dreptul peşterii. Peisajul primitor al Văii Luncilor oferă un cadru propice pentru campare.

Date istorice. Cele dintâi referinţe privind acest important fenomen carstic aparţin lui E. Bokor, care întreprinde aici prospecţiuni entomologice în primii ani ai secolului nostru. Ele sunt continuate în 1922 de R. Jeannel şi V. Puşcariu, cărora le datorăm şi prima descriere a peşterii, cuprinzâd 120 m de galerii. Lungimea sectorului cunoscut al cavităţii sporeşte apoi la 300 m în

1963, ca urmare a cercetărilor efectuate de Sectorul Cluj-Napoca al Institutului de speologie „E. Racoviță", şi la l 170 m în 1977, după explorările organizate de Cercul „Z al speologilor amatori din Oradea".

Descriere. Peştera Moanei se desfăşoară sub forma unui uriaş Y, încastrat în masivul de calcare jurasice care se întinde între depresiunea Ponoraş şi Valea Mişidului. Două largi deschideri triunghiulare dintre care cea inferioară constituie punctul de exurgență al pinului subteran ce străbate întreaga cavitate – converg foarte curând într-o primă sală încăpătoare, dincolo de care o galerie îngustă şi destul de înaltă urmăreşte unghiurile, de altfel nu prea numeroase, ale unei diaclaze directoare. Câteva cascade şi strâmtori, datorate îndeosebi bogăției scurgerilor stalagmitice, fac dificilă parcurgerea acestei galerii, până într-atât încât două dintre ele au constituit puncte terminus succesive în cunoaşterea peşterii. Cele două ramuri care se desprind după Marea Bifurcație au o configurație şi o dezvoltare inegale. Galeria estică este mai îngustă şi aproape orizontală, închizându-se prin colmatare după un traseu de 117 m. Galeria sudică este în schimb largă şi puternic ascendentă, după 141 m de la bifurcație atingându-se cota maximă, de +104 m față de intrare. Acest punct, unde înaintarea este oprită de o mare aglomerare de blocuri prăbuşite, se află de altfel foarte aproape de suprafață. Peştera Moanei constituie actualul nivel de drenare subterană a apelor care se pierd prin Ponorul din Stanul Ciuții şi – probabil – şi a celor care sunt captate în Ponorul din Valea Macră, din extremitatea vestică a depresiunii Ponoraş. Alături de ea se schițează şi un nivel superior, fosil, materializat prin Peştera Lesiana, care se deschide la aproape 70 m deasupra văii şi care, cu toate că nu prezintă practic nici un interes turistic, rămâne un element important în studiul evoluției acestui sistem carstic.

Condiții de vizitare. Exceptând primii 120 m de galerii, parcurgerea Peşterii Moanei necesită nu numai un echipament speologic complet şi materiale de explorare, ci şi un grad mai ridicat de pregătire fizică şi tehnică. Vizitarea ei integrală nu este recomandată din această cauză decât celor care sunt familiarizați cu explorările subterane.

Bibliografie. R. Jeannel şi E. Racovița (1929), M. Bleahu şi col. (1976), S. Bordea (1978), L. Vălenaş şi Gh. Drâmba (1978).

* PEŞTERA CU APĂ DE LA BULZ.

Localizare şi căi de acces. Peştera se deschide la o altitudine de 336 m, în malul stâng al Văii Iadului (afluent al Crişului Repede), la picioarele unui versant abrupt care domină peisajul cu cei peste 200 m înălțime ai săi în zona comunei Bulz. Dacă se călătoreşte cu trenul, stația de coborâre o constituie halta Stâna de Vale de pe calea ferată Cluj-Napoca-Oradea. De aici se poate ajunge pe jos, străbătând pe şosea cei trei km care o separă de centrul comunei Bulz. De la podul de beton care traversează râul în acest loc, o potecă şerpuieşte până la gura peşterii. Dacă se folosesc mijloace auto, se părăseşte DN l în satul Bucea şi se urmează şoseaua asfaltată care urcă spre stațiunea Stâna de Vale, până în dreptul peşterii (6 km).

În funcție de traseul pentru care se optează în continuare, posibilitățile de cazare sunt oferite fie de motelul „Leşu”, situat pe Valea Iadului cu 18 km mai în amonte, fie de hotelul „Piatra Craiului” de pe DN 1.

Date istorice. Cu toate că existența peşterii este cunoscută încă de la sfârşitul secolului trecut, dificultățile de acces au făcut ca prima explorare şi cartare să nu fie realizate decât în 1944, de către Hubert Kessler, pe o distanță de 548 m. Două temerare explorări, întreprinse în noiembrie 1973 şi aprilie 1974 de către secția de speologie a Clubului de scufundători „Amfora” din Budapesta, au ca rezultat depăşirea sifonului aflat la capătul acestei prime porțiuni a peşterii şi descoperirea unei vaste rețele subterane, de aproximativ 4 km lungime, încă necartată.

Descriere. Zona accesibilă a peşterii este reprezentată de o galerie larg meandrată şi înaltă, străbătută în întregime de un curs de apă care apare din sifonul terminal şi care formează pe traseul său trei cascade mai importante precedate de lacuri adiânci, primul dintre acestea aflându-se chiar la intrare. Apa curge aproape tot timpul pe un pat de rocă vie, din care se înalță creste lungi şi tăioase de calcar. Pereții sunt în cea mai mare parte nuzi şi prezintă puternice niveluri de coroziune, întregul peisaj subteran lasă impresia pătrunzătoare a unei cavități „vii”, aflată în plină fază de excavare. Aproape de fundul peşterii se află un prim sifon, care poate fi însă ocolit printr-un scurt pasaj superior, apoi cursul subteran formează curând un lac adine, la capătul căruia bolta galeriei coboară sub oglinda apei: este sifonul II, care opreşte net înaintarea în condiții normale, dar care a putut fi depăşit de scafandrii autonomi. Dincolo de sifon, peştera se desfăşoară sub forma unei rețele cu ramificații succesive, majoritatea active. Galeriile sunt în general înalte, pe alocuri bogat concreționale şi întrerupte uneori de aglomerări de blocuri prăbuşite. Această rețea cu aspect dendritic constituie rezultatul faptului că – aşa cum au demonstrat-o marcările cu fluoresceină efectuate în 1966 de Sectorul din Cluj-Napoca al Institutului de speologie „E. Racoviță” – Peştera cu Apă de la Bulz concentrează păraiele captate în nu mai puțin de cinci pierderi de apă din depresiunea carstică de la Ponoare, aflată pe platoul care flanchează spre sud Valea Iadului.

Condiții de vizitare. Peştera este greu accesibilă şi nu poate fi parcursă pe tronsonul dintre intrare şi sifonul II decât dacă se dispune de barcă de cauciuc şi materiale de escaladă. O amenajare provizorie, efectuată în cadrul lucrărilor din complexul hidroenergetic Iad-Drăgan, înlesneşte însă vizitarea pe primii 250 m de galerie, singurii recomandați turiştilor. De altfel, în zona Bulz urmează să se formeze un lac de agrement, aşa încât peştera poate deveni un important obiectiv turistic.

Bibliografie. M. Bleahu, şi col. (1976), T. Rusu (1976).

Fig. 9 – Peştera cu Apă de la Bulz (după H. Kessler, 1944)

* PEŞTERA DE LA FAȚA APEI

(Fig. 10)

Sinonimii. Peştera cu Apă din Remeți, Peştera cu Apă de sub Peretele Cornului, Peştera cu Apă din Dealul Cornilor.

Focalizare şi căi de acces. La capătul de sus al satului Remeți, în malul stâng al Van Iadului, se înalță o spectaculoasă faleză de calcar, denumită Peretele Cornului. La picioarele ei, în extremitatea dintre amonte, uşor mascată de arbuşti se deschide intrarea în Peştera de la Fața Apei al cărei nume a fost sugerat de imediata vecinătate a râului. Altitudinea deschiderii este de 500 m. Accesul la peşteră este foarte comod cu mijloace auto. De la localitatea Bucea, aflată pe DN l, se urmăreşte şoseaua asfaltată din lungul Van Iadului pe o distanță de 20 km, până la punctul de confluență cu Valea Izvorului. O punte de lemn îngăduie aici traversarea pe celălalt mal, pe care se mai merge încă 150 m în susul apei, peste grohotişul de la baza falezei; o scurtă potecă răzbate apoi direct la intrarea în peşteră. Punctul cel mai apropiat de cazare îl constituie motelul Leşu.

Date istorice. Cele dintâi referințe privind Peştera de la Fața Apei se datoresc lui Valeriu Puşcariu care o explorează în anul 1928, descrierea sa succintă nefiind publicată însă decât 23 de ani mai târziu în 1954, L Viemann întocmeşte planul cavității, apoi, în 1975-1976, peştera face obiectul unor cercetări ştiințifice de climatologie şi ecologie subterană, întreprinse de Gh. Racoviță şi V. Crăciun. Descriere. Peştera, a cărei lungime totală este de 250 m, se compune dintr-o galerie îngustă, uşor meandrată, care urmăreşte în cea mai mare parte a sa o diaclază directoare. Din acest motiv mai ales în prima jumătate a cavității, bolta se ridică frecvent la 20-30 m înălțime şi este întreruptă de numeroase hornuri. Tot aici, suspendate la vreo 5 m în peretele drept, câteva mici coridoare schițează un nivel superior, fosil.

Acest prim sector al peşterii este sec; în schimb, cea de a doua jumătate a galeriei este parcursă de un pârâu subteran, care apare dintr-un sifon impenetrabil şi care primeşte pe dreapta un scurt afluent. Originea acestui pârâu corespunde pierderilor în pat care se produc în Valea Rea (afluent de stânga al Văii Iadului) la mai puțin de 500 m în linie aeriană de Peştera de la Fața Apei. Cursul de apă din galeria principală dispare după un parcurs de aproximativ 100 m printr-un sorb, în vecinătatea căruia se deschide un diverticol descendent, aproape un puț ce funcționa încă, în momentul primei explorări ca punct de captare a pinului subteran. Astăzi însă, apele reapar la zi printr-o resurgență aflată în însăşi albia Văii Iadului. Concrețiunile sunt slab dezvoltate, rezumâdu-se la câteva scurgeri parietale.

Fig. 10 – Peştera de la Fața Apei (cartare I. Viehmann, T. Rusu şi Gh. Racoviță, 1973)

Condiții de vizitare. Echipamentul necesar unei vizite subterane obişnuite trebuie completat cu cizme de cauciuc pentru a se putea parcurge sectorul activ, unde nivelul apei nu creşte la viituri decât în mod excepțional.

Bibliografie. P. A. Chappuis şi R. Jeannel (1951).

MUNȚII BIHORULUI.

Fig. 11 – Schița Munților Bihorului

* PORȚILE BIHORULUI

(Fig. 12)

Sinonimii. Peştera Ponorului, Portale.

Localizare şi căi de acces: înscris în peisajul frământat de la izvoarele Crişului Băița, acest impunător fenomen carstic se află la obârşia Văii Crişurilor, la o altitudine de 674 m. Din şoseaua care urcă în lungul Crişului (traseu turistic marcat cu triunghi roşu) se desprinde pe stânga, după 3 km de la localitatea minieră Băița-Plai, o potecă tăiată în versantul stâncos, care, pătrunzând curând în pădurea de fagi ce îmbracă malurile văii, câştigă progresiv în înălțime, până într-o poieniță unde întâlneşte apa Văii Coşurilor. Urmând în continuare firul acesteia se ajunge, după mai puțin de o oră de mers de la şosea, la picioarele unei faleze înalte de calcar ce întrerupe net valea. Aici se deschide o arcadă neobişnuit de regulată, măsurând 10 m înălțime şi 12 m lățime, de sub care se iveşte apa Văii Coşurilor.

Vizitarea Porților Bihorului constituie în mod obişnuit o derivație fie de la traseul turistic deja amintit, fie de la şoseaua DN 75 Vaşcău-CâmpeniTurda, înainte ca aceasta să atace în serpentine pantele abrupte ale Vârtopului.

Date istorice. Scrierile geografice din secolul trecut, cum sunt cele ale lui A. Schmidl (1863) sau F. Posepny (1874), menționează la locul cuvenit existența Porților Bihorului. Peştera este cercetată, de asemenea, în primăvara anului 1922 de marii biospeologi P. A. Chappuis şi R. Jeannel, în colaborare cu entomologul vienez A. Winkler, iar în 1975 L. Vălenaş (Cercul „Z” al speologilor amatori din Oradea) şi P. Brijan (Cercul „Speodava” din oraşul Dr. Petru Groza) ridică planul cavității.

Fig. 12 – Porțile Bihorului (cartare L. Văilenaş, O. Mărcuş col., 1976)

Descriere Marea arcadă de la intrare este urmată de un spațiu larg, orizontal, a cărui podea este acoperită de bolovănişul adunat pe malurile cursului de apă. În partea opusă intrăm, apa se aruncă, uneori tumultuoasă, peste o cascadă de 4 m înălțime, la picioarele căreia vârtejurile au săpat în piatră o excavație circulară, cu pereți şlefuiți, numită, în limbaj geomorfologic, o marmită. Depăşirea – destul de dificilă – a pragului format de această cascadă permite accesul într-o sală vastă de aproape 20 m diametru, care constituie de fapt fundul în întregime luminat al unui mare aven. Pereții verticali şi lustruiți de şiroirea apelor se ridică la 30-35 m înălțime, în timp ce pe podea zace un larg con de dărâmături amestecate cu frunze moarte şi acoperite de zăpadă până către începutul verii. Dincolo de acest con, în latura stângă a sălii, se află deschiderea strâmtă a unei galerii, de obicei ocupată în întregime de apele care răzbat pe aici în fundul avenului. După perioade secetoase îndelungate atunci când debitul torentului scade mult, acesta nu mai apare decât la baza falezei calcaroase, în talvegul văii, iar galeria poate fi parcursă, nu fără greutăți, pe o lungime de 89 m, până la un puț adânc, înecat de ape.

Condiții de vizitare. Lăsând deoparte galeria resurgentă, vizitarea Porților Bihorului este simplă şi nu implică nici măcar utilizarea unor mijloace de iluminat.

Bibliografie. A. Schmidl (1863), R. Jeannel şi E. Racovița (1929), M. Bleahu şi S. Bordea (1967, 1974), M. Bleahu şi col. (1976), L. Vălenaş şi col. (1977).

* PEŞTERA DE LA FÂNAȚE

(Fig. 13)

Localizare şi căi de acces, înainte de comuna Nucet, la kilometrul 8 al şoselei DN 75, Crişul Băița primeşte pe dreapta apele Văii Bulzului. Un drum de țară, accesibil în parte şi mijloacelor auto, urcă pe această vale preț de 2 km, până într-o poiană unde se întâlnesc trei viroage, dintre care doar cea din mijloc adăposteşte un pârâu modest, în capătul de jos al poienii începe o potecă ce urcă pe versantul viroagei din dreapta, numita Sodolul Plopului, până deasupra unui prag abrupt. Aici, tot în latura dreaptă, începe o cărăruie care se întoarce către gura văii, câştigând în continuare în înălțime până deasupra poienii. La foarte puțin timp după intrarea în pădurea de fagi, la o altitudine de 560 m, apare deschiderea înaltă şi largă a Peşterii de la Fânațe.

Fig. 13 – Peştera de la Fânațe (după R. Jeannel şi E. Racoviță, 1929)

Date istorice. Această peşteră se numără şi ea printre cavitățile intrate de multă vreme în inventarul speologic. Descrisă sau menționată pe rând de E. Nedețky (1774), A. Schmidl (1863), E. Bokor (1921), Z. Schreter (1922-1925), R. Jeannel şi E. Racoviță (1929), ea a devenit cu timpul un obiectiv bine cunoscut din punct de vedere ştiințific şi turistic. Ca urmare, o găsim deseori citată în lucrările de specialitate, mai ales de factură bio-speologică, dar şi în literatura pentru turism referitoare la Munții Apuseni.

Descriere. Peştera de la Fânațe este constituită în principal dintr-o galerie aproape rectilinie, lipsită de ramificații, a cărei lungime cunoscută însumează 300 m şi care oferă în cea mai mare parte a sa dimensiuni considerabile, ajungând la 15-20 m în lățime şi la 10-25 m în înălțime. Podeaua, în general orizontală, este formată dintr-un strat gros de argilă acoperită cu pietre şi, spre fund, cu fragmente de crustă stalagmitică. În acest important depozit de umplutură s-au concentrat numeroase resturi scheletice ale ursului de cavernă care, prin degradare progresivă, au dus la constituirea unui humus bogat în compuşi fosfatici. Pereții sunt în bună măsură concreționați, dar majoritatea formațiunilor au avut, din păcate, de suferit în lungul răstimp de când peştera este vizitată de turişti. După un pasaj mai strâmt, galeria principală ia sfârşit într-o sală ocupată în parte de blocuri prăbuşite, din latura dreaptă a căreia se poate ajunge într-un scurt sistem de galerii superioare, astfel încât lungimea întregii rețele subterane se ridică la 450 m.

Condiții de vizitare. Sunt necesare numai mijloace de iluminat.

Bibliografie. R. Jeannel şi E. Racovița (1929), M. Bleahu şi S. Bordea (1967, 1974), M. Bleahu şi col. (1976), L. Vălenaş şi col. (1977).

* PEŞTERA MĂGURA

(Fig. 14) Peştera Măgura (după C. Piesa, 1981)

Localizare şi căi de acces. Intrarea în Peştera Măgura se află în versantul drept al Văii Sighiştelului (bazinul Crişului Negru), imediat în aval de canionul pe care îl formează cursul superior al acesteia, la o altitudine de 555 m şi la 40 m diferență de nivel față de patul văii.

Din comuna Câmpeni, situată pe DN 75 (Lunca-Turda), la 7 km de oraşul Dr. Petru Groza şi având punct de stație pentru cursele I. T. A. din direcțiile Oradea şi Câmpeni, se ramifică un drum accesibil mijloacelor auto pâână la ieşirea din satul Sighiştel (3 km). De aici se urcă în lungul văii urmărindu-se o potecă marcată cu triunghi albastru, care ajunge în cele din urmă sub Vârful

Țapul. După aproximativ 4 km apare peisajul sălbatic al canionului Văii Sighiştelului. O cărare se desprinde din fața acestuia spre stânga, părăsind marcajul şi urcând la început prin pădure, apoi peste o limbă de grohotiş, dincolo de care apare intrarea în peşteră. În afara gospodăriilor din satul Sighiştel, nu există alte posibilități locale de cazare.

Date istorice. Prima descriere, însoțită de o schiță a principalelor galerii, este publicată de G. Hazay în 1887. În anii 1921 şi 1922, peştera se numără printre obiectivele campaniilor biospeologice întreprinse de E. Racoviță, R. Jeannel şi P. A. Chappuis. Explorarea completă a cavității şi ridicarea unui plan amănunțit sunt rezultatul cercetărilor efectuate în perioada 1956-1962 de Secția din Cluj a Institutului de speologie „E. Racoviță" (C. Piesa, M. Alb, I. Viehmann), în colaborare cu M. Bleahu şi V. Puşcariu.

Descriere. Caracterizată în primul rând prin excepționala bogăție şi diversitate a concrețiunilor pe care le adăposteşte. Peştera Măgura este considerată ca una din cele mai frumoase cavități subterane ale țării. Ea este constituită dintr-o rețea labirintică de galerii lipsite de denivelări importante şi în general uşor accesibile, a căror lungime însumează l 500 m. Deschiderea larg arcuită, cu o înălțime de 6 m şi o lățime de 10 m, se continuă cu o galerie spațioasă, rectilinie, în care formațiunile stalagmitice îşi fac foarte curând apariția şi care se termină în Sala Mare, după ce depăşeşte un pilon gros de calcar. Această sală este un fel de intersecție, care pune în evidență cele două aliniamente tectonice care au direcționat formarea golului subteran. Cel dintâi, orientat nord-sud, este materializat în primul rând de Galeria de Intrare. Cel de al doilea, desfăşurat pe direcția nord-est-sud-vest, corespunde ramificațiilor acesteia: spre dreapta se deschid Galena Vălului şi Galeria Gururilor, bogat concreționate, care iau sfârşit în Sala Minunilor; spre stânga se pătrunde pe sub bolta joasă a Galeriei Şanțurilor pentru a răzbate într-o îmbinare de săli încăpătoare oferind de asemenea o gamă largă de concrețiuni. Pe acelaşi aliniament se situează şi ultimul sector al peşterii, cuprinzând Sala Liliecilor, Sala Gururilor şi Galeria Urşilor, aceasta din urmă având în capătul său un sorb în prezent inactiv.

Peştera Măgura ar putea fi considerată ca un aliniament fosil al drenajului subteran care străbate în momentul de față Peştera Coliboaia, dar argumente care să întărească această presupunere sunt greu de găsit în configurația actuală a reliefului. În depozitele de umplutură care acoperă planşeul au fost descoperite numeroase oase aparținând cu precădere ursului de cavernă, iar într-un diverticol al Galeriei Urşilor se conservă urme de activitate ale acestui mare mamifer (urme de gheare şi suprafețe de stâncă lustruite prin frecare). Peştera adăposteşte şi o bogată faună subterană, din rândurile căreia se remarcă prin abundența sa coleopterul Pholeuon leptoderum hazayi; uneori, de pildă în jurul unui cadavru de liliac, se concentrează mii de astfel de insecte.

Condiții de vizitare. Datorită importanței pe care o prezintă sub raport cristalografic, bio-speologic şi paleontologic, Peştera Măgura este declarată monument al naturii iar vizitarea ei nu poate fi făcută decât cu respectarea

tuturor normelor prevăzute de lege. Nu sunt necesare decât mijloace individuale de iluminat.

Bibliografie. R. Jeannel şi E. Racoviţa (1929), M. Bleahu şi col. (1976), L. Vălenaş şi col. j (1977).

* PEŞTERA COLIBOAIA

(Fig. 15) Peştera Coliboaia (cartare G. Halasi, P. Ermesz, G. Halasi şi D. Coloşi, 1978)

Localizare şi căi de acces. Situată la o altitudine de 560 m şi doar cu 120 m amonte de Peştera Măgura, Peştera Coliboaia este accesibilă pe acelaşi traseu, cărarea de pe versantul drept al Văii Sighiştelului făcând legătura între intrările celor două cavităţi.

Date istorice. Primul cercetător al cavităţii a fost A. Schmidl (1863). Este interesant cum acest tenace explorator s-a mărginit la a semnala doar existenţa marelui portal al Peşterii Măgura, fără a încerca să pătrundă în galeriile ei spaţioase, dar şi-a îndreptat atenţia spre o cavitate mult mai modestă, cum este Peştera Coliboaia. De altfel, cele două peşteri vor face întotdeauna împreună obiectul cercetărilor viitoare întreprinse de Institutul de speologie.

Descriere. Intrarea triunghiulară, de numai 2 m înălţime, străjuită de o faleză înaltă de calcar, se deschide în vârful unei pante de grohotiş care coboară într-o sală de 15 m lăţime şi de vreo 40 m lungime, continuată cu o galerie largă, rectilinie, vădit dezvoltată în lungul unei diaclaze directoare şi parcursă în toată desfăşurarea ei de un curs de apă care apare dintr-un sifon impenetrabil. Alte două puncte de sifonare complică într-o oarecare măsură traseul subteran. Pârâul curge în cea mai mare parte printre terase de argilă şi se pierde, în funcţie de debit, fie la capătul galeriei, fie sub peretele sudic al sălii; el reapare definitiv la zi printr-un izbuc situat sub intrarea în peşteră. Apele pot inunda la viituri întreg planşeul galeriei, ceea ce ne face să presupunem că ele îşi au originea într-un bazin de recepţie mai larg, cu toate că până acum nu a fost depistată nici o pierdere organizată pe seama căreia să poată fi pus acest drenaj subteran. Concreţiunile sunt limitate la ultima treime a galeriei, unde pereţii sunt acoperiţi de largi scurgeri stalagmitice. Lungimea totală a peşterii este de 750 m.

Condiţii de vizitare. Deoarece este vorba de o peşteră activă, cu puncte mai deficile pe traseu, parcurgerea întregii galerii necesită salopetă, cizme de cauciuc şi o scară speologică pentru depăşirea celui de al doilea sifon.

Bibliografie. A. Schmidl (1863), R. Jeannel şi E. Racoviţa (1929), M. Bleahu şi S. Bordea (1967), M. Bleahu şi col. (1976), L. Vălenaş şi col. (1977).

VALEA SIGHIŞTELULUI.

Deşi nu constituie decât un scurt afluent al Crişului Negru, cu un traseu de numai 9 km, Valea Sighiştelului adăposteşte unul dintre cele mai interesante şi mai spectaculoase complexe carstice din Munţii Bihor. Dezvoltată în cea mai mare parte a sa în calcare, ea oferă un peisaj neaşteptat, în care chei flancate de faleze abrupte alternează cu versanţi împăduriţi, înălţaţi pe alocuri până la 3-400 m deasupra albiei.

Intrarea în sectorul calcaros al Văii Sighiştelului este marcată de un fel de poartă pe care o formează coastele stâncoase ale Dealului Tibocoaia în

stânga şi Fața Pietrei în dreapta. Apoi malurile se îndepărtează până la confluența cu Valea Rea unde, din stânga, avansează spre firul apei pintenul pe care îl formează Piatra Lungă iar ceva mai departe se ridică peretele de la Căzătura Lupului, în dreapta, valea este dominată de coastele împădurite ale Dealului Corbeasca, amonte de care, în locul numit,La Strâmtură", versanții se apropie iarăşi, înghesuind albia între contraforturi puternice de calcar. Următorul sector al văii are un aspect mai puțin frământat, cu doar câteva stâncării în latura dreaptă, dar o nouă zonă de chei marchează curând confluența cu Pârâul Blidarului. De fapt, aspectul de cheie se conservă de aici înainte aproape neîntrerupt, valea transformându-se pe alocuri într-un veritabil canion, cu patul acoperit de blocuri şi de trunchiuri de lemn. Doar în două locuri râul mai scapă puțin din chinga muntelui, cel de al doilea reprezentând poiana din care se desprinde cărarea spre peşterile Măgura şi Coloboaia. Apoi malurile se strâng din nou într-o tăietură atât de îngustă şi de sălbatică, încât devine practic inaccesibilă: este canionul Văii Sighiştelului, dincolo de care se întinde mănunchiul de vâlcele de la obârşia văii, răsfirat pe coastele de apus ale Pietrei Muncelului.

În pofida traseului său scurt, Valea Sighiştelului este un adevărat paradis speologic. Până în anul 1977 au fost descoperite şi explorate aici nu mai puțin de 75 de peşteri şi avene, dar majoritatea lor sunt foarte greu accesibile şi de interes turistic minor, în afară de cavitățile deja descrise, doar Peştera Drăcoaia, situată în malul stâng geografic al văii, amonte de confluența cu Pârâul Blidarului, poate fi vizitată cu mai multă uşurință, impresionând prin proporțiile sălii subterane care succede portalului nu mai puțin impunător.

* PEŞTERA URŞILOR

(Fig. 16) – Peştera Urşilor (cartare T. Rufph. Racoviță şi V. Crăciun, 1976)

Localizare şi căi de acces. Deja reputata şi bine cunoscuta Peşteră a Urşilor se deschide în capătul de sus al satului Chişcău (comuna Pietroasa), în versantul stâng al Văii Crăiasa (afluent al Crişului Negru), la o altitudine absolută de 482 m. Aici, în pintenul nordic al Dealului Măgurii, cuprins între Valea Peşterii la vest şi Valea Brusturilor la est, se află terasele suceesive ale unei foste cariere de calcar marmurean: pe cea de a doua dintre ele se înalță pavilionul din holul căruia se pătrunde direct în galeriile subterane.

Satul Chişcău se găseşte la 14 km de localitatea Sudrigiu, de care este legat printr-un drum modernizat şi la care se poate ajunge fie cu trenul (pe linia ferată Oradea-Vaşcău), fie cu autoturismul (pe DN 76 Oradea-Deva). Satul Sudrigiu se află la 70 km de Oradea şi la 10 km de oraşul Dr. Petru Groza, fiind deservit în ambele direcții şi de curse I. T. A. Amenajările turistice exterioare amplasate în preajma peşterii nu cuprind şi locuri de cazare, dar pe terasele de pe malul Văii Crăiasa se poate campa în bune condiții. Cele mai apropiate hoteluri se găsesc la Beiuş şi Petru Groza. De la Chişcău, prin Pietroasa, se poate intra în traseul care duce la importanta zonă turistică a Padişului.

Date istorice. Peştera Urşilor a fost descoperită ca urmare a deschiderii artificiale a golului subteran în urma lucrărilor de exploatare a calcarului în cariera de la Chişcău. Prima explorare completă, întreprinsă la 20 septembrie 1975, aparține Cercului de speologi amatori „Speodava" din oraşul Dr. Petru

Groza. O săptămâână mai târziu se decide amenajarea turistică a peşterii. Pe baza studiilor complexe întreprinse de Institutul de speologie „E. Racoviță" în colaborare cu Muzeul Țării Coşurilor din Oradea se stabilesc soluțiile cerute de această amenajare şi măsurile specifice de protecție, iar la 16 iulie 1980 Peştera Urşilor intră în circuitul turistic ial țării ca cea dintâi cavitate subterană amenajată la nivelul tehnicii mondiale.

Trebuie menționat faptul că, înainte de descoperirea acestei peşteri, în acelaşi pinten al Dealului Măgurii era cunoscută Huda de la Chişcău – o cavitate activă de 150 m lungime, descrisă de A. Schmidl în 1863 şi apoi de R. Jeannel şi E. Racoviță în 1929. Această cavitate, astăzi distrusă aproape în întregime ca urmare a lucrărilor de exploatare a calcarului, este un element component al aceleiaşi rețele subterane din care face parte şi Peştera Urşilor.

Descriere. Cei l 500 m de galerii ai peşterii se desfăşoară pe două niveluri principale de carstificare, în general rectilinii şi lipsite de ramificații importante.

Nivelul superior, în lungime de 800 m, este amenajat în totalitatea sa şi, din această cauză, deține cea mai mare pondere turistică, pe deplin justificată de bogăția, varietatea şi originalitatea concrețiunilor pe care le adăposteşte. Din pavilionul construit la intrarea în peşteră se pătrunde într-un tunel artificial de 12 m, care debuşează în extremitatea nordică a rețelei subterane, foarte aproape de hornul prin care s-a realizat în momentul descoperirii sale deschiderea la zi a peşterii. Galeria care urmează, denumită Galeria Oaselor datorită numeroaselor cranii de urs de cavernă care zac pe podea şi care au sugerat şi numele întregii peşteri, constituie porțiunea cea mai îngustă a nivelului superior, având în medie o lățime de 2-3 m. În acelaşi timp, ea reprezintă şi sectorul cel mai puțin concreționat, ceea ce nu exclude însă prezența unor frumoase baldachine suspendate pe pereți.

După un traseu de 150 m, Galeria Oaselor răzbate într-un spațiu larg, în care bolta se ridică brusc până la 20 m înălțime. Este punctul numit „La Intersecție", de unde se desprind alte două galerii importante. Pe direcția Galeriei Oaselor se desfăşoară în continuare spațiul vast al Galeriei „Emil Racoviță", ai cărei pereți sunt distanțați la 10-15 m şi a cărei boltă se situează frecvent la peste 10 m înălțime. Suprafețele de calcar nud reprezintă aici o excepție. Tavanul, pereții şi podeaua sunt aproape în întregime acoperite cu cele mai felurite concrețiuni, începând cu stalactitele tubulare şi terminând cu coloanele stalagmitice. Numeroase prelingeri masive, îmbrăcând forme pe care poate chiar şi cea mai fertilă imaginație nu ar fi reuşit să le întruchipeze, se înşiruie de-a lungul a peste 200 m. Planşeul este, La rândul lui, un covor sclipitor de calcit, în cutele căruia s-au format bazine şi lacuri cu apă cristalină.

Cea de a doua galerie, care se deschide în partea dreaptă a „Intersecției" şi al cărei traseu este paralel cu cel al Galeriei Oaselor, îşi datorează numele unor formațiuni neobişnuite. Este vorba de o puzderie de stalagmite de un alb strălucitor, pe flancurile cărora calcitul s-a depus în prelingeri neregulate, ca ceara scursă sub flacăra unei lumânări, iar denumirea dată acestei părți a peşterii este – firesc – aceea de Galeria Lumânărilor. Putem spune fără riscul de a greşi că farmecul insolit şi atât de caracteristic al lumii subpământene ajunge

aici aproape la paroxism. La capătul acestei galerii, poteca turistică îşi face cu greu loc prin desimea concrețiunilor şi, prelungită cu un al doilea tunel artificial, lung de 16 m, răzbate în cele din urmă la suprafață, încheind astfel traseul vizitabil al peşterii. Nivelul inferior este declarat rezervație ştiințifică şi, în consecință, nu este deschis publicului. El reprezintă actualul drenaj al cursului subteran de apă care a dat naştere întregii rețele carstice şi care îşi are originea în infiltrațiile din cursul superior al Văii Brusturilor, reapărând la zi, în funcție de debit, fie prin Huda de la Chişcău, fie prin câteva izvoare aflate în malul Văii Crăiasa. Se înțelege astfel că între nivelul inferior al Peşterii Urşilor şi Huda de la Chişcău există o legătură directă, pe care spațiile subterane prea strâmte o fac însă impenetrabilă pentru om.

Galeria Inferioară se desfăşoară pe o lungime de 700 m în continuarea Galeriei „Emil Racoviță", dar cu 17 m mai jos față de aceasta. Formațiunile stalagmitice sunt mult mai rare şi se rezumă la câteva masive de proporții impunătoare, în schimb, terasele aluvionare de pe malurile cursului de apă conservă numeroase vestigii ale prezenței şi activității ursului de cavernă, în deosebi sub formă de culcuşuri şi de amprente de gheare. Printre aceste vestigii se înscrie, cu caracter de unicat pentru întreg carstul românesc, un schelet aproape complet de urs, ale cărui piese componente au rămas în conexiune anatomică, adică în poziția lor naturală unele față de altele.

Condiții de vizitare. Aşa cum s-a amintit, peştera se bucură de o amenajare turistică modernă, cuprinzând o cale de circulație betonată şi iluminare elctrică, astfel încât vizitarea ei nu necesită absolut nici un echipament. Lungimea totală a traseului subteran este de 850 m, parcurgerea acestuia necesitând în medie 45 minute. Temperatura din peşteră este de ordinul a 10°C. Vizita se desfăşoară în grupuri organizate, sub conducerea ghizilor care fac parte din personalul de deservire a punctului turistic şi care furnizează toate explicațiile necesare. Programul de funcționare începe zilnic la ora 9 şi se termină la ora 18. În pavilionul de la intrarea în peşteră este amenajată o colecție de exponate care ilustrează principalele informații referitoare la acest obiectiv. Ansamblul amenajărilor exterioare asigură serviciile curente dintr-un punct turistic (loc de parcare, bar, vânzare de obiecte artizanale etc.). Tariful de vizitare este de 15 lei/ persoană.

Bibliografie. L. Valenaş şi col. (1977), T. Rusu şi Gh. Racoviță (1981)

* PEŞTERA DE LA FERICE

(Fig. 17) Peştera de la Ferice (după M. Bleahu şi col., 1976)

Localizare şi căi de acces. Denumirea acestei cunoscute peşteri turistice este nemijlocit legată de amplasamentul său, ea aflându-se în versantul vestic al Măgurii Ferice, la capătul de sus al satului cu acelaşi nume. Această localitate este accesibilă cu mijloace auto de la DN 76 fie din comuna Drăgăneşti, prin satul Sebiş şi comuna Bunteşti (12 km), fie din Sudrigiu, urmând mai întâi şoseaua asfaltată spre Pietroasa (drumul de acces la Peştera Urşilor de la Chişcău) şi apoi, după 4 km, derivația care se desface la stânga spre aceeaşi comună Bunteşti (11 km). La ieşirea din satul Ferice se află o moară, dincolo de care, suspendată cu vreo 20 m în versantul stâng al Văii lui Vătăşoiu (410 m altitudine), apare gura joasă a peşterii şi, imediat în amonte,

mai multe izvoare reprezentând resurgența drenajului subteran care va fi reîntâlnit în interiorul cavității. Posibilitățile nesigure de cazare în sat şi lipsa unor trasee care să permită continuarea itinerarului fac ca vizitarea Peşterii de la Ferice să fie mai comodă dacă ea este inclusă ca derivație într-un program având ca obiectiv principal Peştera Meziadu-lui, Peştera Urşilor de la Chişcău sau carstul din Padiş.

Date istorice. Cunoscută de turişti încă din secolul trecut – şi, desigur, de mult mai multă vreme de către localnici – Peştera de la Ferice a fost descrisă inițial de A. Schmidl în 1863. Datorită importanței faunei sale cavernicole deja semnalată de entomologi (E. Bokor, 1921), ea face obiectul unor cercetări biospeologice întreprinse în 1922 de P. A. Chappuis, R. Jeannel şi E. Racoviță. În sfârşit, M. Bleahu şi C. Lascu aduc în 1972 completări privind cartografia cavității.

Descriere. Peştera de la Ferice este o cavitate activă, resurgența, alcătuită dintr-o galerie sinuoasă, a cărei lungime însumează 260 m şi a cărei secțiune se menține aproape tot timpul la dimensiuni mari (8 m lățime şi 9 m înălțime). Această galerie este la început seacă, având planşeul acoperit cu argilă şi bolovani, dar la aproximativ 90 m de la intrare se ajunge la cursul subteran de apă, care străbate peştera pe un sector limitat, de vreo 60 m lungime, unde înaintarea devine mai anevoioasă, în cea de a doua jumătate a sa galeria este din nou seacă şi se termină cu o aglomerare de blocuri prăbuşite. Elementul cel mai interesant al peşterii îl constituie dezvoltarea nivelurilor de coroziune – brâie lungi de rocă modelate mai mult sau mai puțin simetric pe cei doi pereți ai galeriei şi care materializează adâncirea treptată, în decursul unor lungi perioade de timp, a albiei de calcar a pârâului subteran.

Condiții de vizitare. Sunt necesare mijloace de iluminat şi cizme de cauciuc.

Bibliografie. R. Jeannel şi E. Racovița (1929), M. Bleahu şi S. Bordea (1967, 1974), M. Bleahu şi col. (1976), L. Vălenaş şi col. (1977).

CHEILE SOMEŞULUI CALD.

Avându-şi obârşia într-o regiune prin excelență calcaroasă, Someşul Cald a dat naştere imediat după constituirea sa într-un curs de apă organizat, unuia dintre cele mai interesante şi mai spectaculoase complexe carstice din Munții Apuseni. Pe o distanță de numai 3 km se concentrează aproape întreaga gamă de forme legate de evoluția rocilor carbonatate. Ponoare, izbucuri, doline, avene, peşteri active sau fosile şi, îndeosebi, un canion de o sălbăticie rar întâlnită se înmănunchează aici într-un veritabil manual de speologie, pe care natura l-a scris în calcare folosind în loc de pană unealta modelatoare a apei.

Există două căi importante de acces spre acest reputat complex carstic. Prima dintre ele înlesneşte apropierea cu mijloace auto, pornind din oraşul Huedin (DN 1) pe ruta Călățea-Mârgău-Răchițele-Ic Ponor (49 km). La Ic Ponor şoseaua se bifurcă, ramura sa din dreapta urmând valea Someşului Cald pe o distanță de încă 9 km. La câteva zeci de metri de capătul drumului, valea este intersectată de marcajul traseului turistic care formează circuitul cheilor Someşului Cald.

Cea de a doua cale de acces stă la îndemâna turiştilor care preferă drumeția pe cărările muntelui şi este reprezentată de două derivații care se desprind din traseul Stâna de Vale-Padiş, pe de o parte la Piatra Arsă (dinspre Stâna de Vale), iar pe de alta în Poiana Vărăşoaia (dinspre Padiş). Întreg circuitul Someşului Cald (marcat cu punct roşu) este descris cu lux de amănunte în lucrările turistice, astfel încât nu vom reține aici decât elementele de interes speologic.

Cu apele abia adunate din pâlcul de izvoare de sub Măgura Vânătă, Someşul Cald îşi şi începe aventura sa subterană, în peretele de calcar din malul stâng al văii, o deschidere largă dar joasă absoarbe cu totul trupul încă firav al Pârâului Rădeasa – primul nume sub care îşi începe existența vigurosul râu de mai târziu. Drumul pe sub bolțile înecate de piatră – încă prea strâmt pentru a putea fi urmat şi de om – se termină însă curând, căci aceleaşi ape răzbat din nou la zi după numai 70 m, formând Izbucul de la Rădeasa. O foarte scurtă secvență de curgere sub cerul liber, presărată cu marmite adânci, precede cel de al doilea act al aventurii subterane. Mult mai amplu şi mai spectacular, acesta reprezintă o străpungere hidrologică de mari proporții, al cărei nume cu rezonanțe medievale este bine cunoscut de turişti: Cetatea Rădesei. Importanța sa deosebita justifică o descriere aparte, mai amănunțită. Ieşirea din Cetatea Rădesei înseamnă o neobişnuită şi prelungă îngemănare între relieful subteran şi cel al văii de suprafață, deoarece apa curge prin fundul unui canion atât de adânc şi de îngust încât numai lipsa bolții ne împiedică să-l adăugăm peşterii propriu-zise. După vreo 50 m, cingătoarea de piatră se frânge dintr-o dată şi râul răzbate în spațiul larg şi luminos din Poiana Rădesei.

Răgazul este şi de data aceasta scurt. Primind sprijin de la mai mulți afluenți şi având de acum o identitate constituită, Someşul Cald se avântă într-o nouă confruntare cu muntele, în trupul căruia a ferăstruit un nou canion, mult mai lung decât cel dintâi dar nu mai puțin impresionant. Râul curge încleştat între pereți verticali, pe alocuri de 100 m – 150 m înălțime, în lungul cărora se amestecă într-un peisaj haotic stânci golaşe şi tancuri ascuțite de calcar, pâlcuri de copaci agățați de piatră şi limbi de grohotiş prăbuşite în adâncuri. Jos, nicicând luminat de razele soarelui, patul de rocă al apei vădeşte o stranie culoare sângerie, care amplifică senzația puternică de rană adâncă despicată în carnea albă a muntelui. Sus, dincolo de muchia versantului stâng, abruptul prelung al Cuciulatei stă ca o mărturie a istoriei învolburate care s-a scurs vreme de milioane de ani peste aceste locuri. În cele din urmă, parcă obosit după încordarea aproape dureroasă la care a fost supus, peisajul îşi îndulceşte trăsăturile. Pădurea înveleşte în desimea ei valea care se deschide tot mai mult iar râul, curgând de-acum între maluri joase de prundiş, îşi poartă spre alte plaiuri vestea izbânzii sale asupra scutului de piatră pe care muntele a încercat zadarnic să i-l ridice în cale.

* CETATEA RĂDESEI

(Fig. 18 – Cetatea Rădesei după M. Bleahu şi col, 1976)

Căi de acces. Dacă intrarea în circuitul Someşului Cald se face din şoseaua care vine de la Ic Ponor, drumul până la Cetatea Rădesei va fi continuat pe deasupra versantului stâng al canionului. Poteca marcată urcă la

început abrupt prin pădure, trece prin fața Peşterii de la Honu (lipsită de interes turistic), depăşeşte în suişuri şi coborâşuri repetate întreaga desfăşurare a cheilor şi, după ce traversează Valea Alunului Mic, coboară în Poiana Rădesei. De aici se urcă din nou pieptiş până deasupra canionului Rădesei şi, după câteva sute de metri, se coboară în cele din urmă pe o pantă rapidă de grohotiş până la intrarea în peşteră. Lungimea totală a acestei variante de acces este de aproximativ 4 km. Dacă se intenționează ca vizitarea obiectivului să se facă pornindu-se din traseul Stâna de Vale – Padiş (marcaj bandă roşie), este recomandabil ca acesta să fie părăsit pentru realizarea circuitului în Poiana Vărăşoaia, indiferent de direcția diin care se vine. Din mijlocul poienii se desprinde spre nord marcajul punct roşu care intră în circuitul Someşului. El urcă uşor până în cumpăna de ape care mărgineşte bazinul Someşului, coboară apoi spre izvoarele acestuia, urmează curba de nivel pe versantul drept al Pârâului Rădesei şi, după aproximativ l km de la Vărăşoaia, ajunge la firul apei, în fața peşterii. Cea mai apropiată bază de cazare o constituie cabana turistică Padiş, dar se poate înnopta şi la cantonul silvic de la Ic Ponor.

Date istorice. Literatura pentru turism atrage atenția asupra valorii pe care o prezintă Cetatea Rădesei prin descrierea publicată în 1903 de J. Czaran. E Racoviță şi R. Jeannel remarcă la rândul lor importanța complexului carstic de la izvoarele Someşului Cald, pe care îl vizitează în 1921. Harta peşterii nu este publicată însă decât în 1976, sub semnătura lui M. Bloahu.

Descriere. Intrarea amonte în Cetatea Rădesei o înfățişează sub forma unui grandios portal, ale cărui contururi neobişnuite au făcut să țăcăne declanşatorul multor aparate fotografice. Măsurând 15 m în înălțime şi 7 m în lățime, impunătoarea deschidere decupează în stâncă un oval de o regularitate aproape geometrică dar tăiat în partea de sus de discontinuitatea unei fețe de strat orizontală. Peştera propriu-zisă, a cărei lungime însumează 260 m, cuprinde spații subterane neverosimil de mari în comparație cu forța pinului care le-a excavat. Doar timpul, măsurat în sute de mii de ani, este cel care poate lămuri această discrepanță. La mai puțin de 15 m dincolo de portal, galeria se lărgeşte într-o primă sală de până la 30 m lățime, în mijlocul căreia torentul curge în patul său de rocă, frământat de praguri şi de repezişuri. Un pinten de calcar ce proeminează din peretele stâng îngustează puțin locul dar, în scurt timp, după o arcadă rotunjită în boltă, golul subteran se amplifică din nou, imens, ca într-o lume de giganți. Patru hornuri perforate în tavan lasă să se cearnă lumina zilei şi în penumbra care subțiază întunericul marginile sălii par şi mai îndepărtate. Drumul subteran al pârâului continuă printr-un coridor întunecat, înțesat de buşteni aduşi de viituri, apoi lumina se insinuează din nou, printr-o a cincea fereastră, larg deschisă în peretele din stânga. Ea se află la numai câteva zeci de metri de ieşirea din peşteră, acolo unde bolta se frânge în verticala falezei de calcar dar pereții continuă să încătuşeze scurgerea apelor, formând canionul care ia sfârşit abia în Poiana Rădesei.

Condiții de vizitare. Se recomandă cizmele de cauciuc şi mijloacele de iluminat, deoarece lumina care pătrunde prin deschiderile naturale ale peşterii nu este suficientă pentru ca traversarea acesteia să se facă în siguranță, în

mod obişnuit, depăşirea punctelor mai dificile este înlesnită de punţi şi scări de lemn, dar acestea se deteriorează repede şi de multe ori lipsesc cu totul.

Bibliografie. R. Jeannel şi E. Racoviţa (1929), M. Bleahu şi S. Bordea (1967, 1974), M. Bleahu şi col. (1976), L. Vălenaş şi col. (1977).

* PEŞTERA ZMEILOR DE LA ONCEASA

(Fig. 19) Peştera Zmeilor de la Onceasa (după R. Jeannel i şi E. Racoviţă, 1929)

Sinonimii. Huda Oncesei.

Localizare şi căi de acces. Peştera Zmeilor de la Onceasa se deschide la o altitudine de l 320 m, în versantul drept al Văii Ponorului, la 4,5 km amonte de confluenţa acesteia cu Someşul Cald.

Există numeroase variante care conduc la peşteră, m funcţie de zona din care se pleacă. Drumul carosabil cel mai apropiat este cel de pe valea Someşului, care se urmează de la Huedin pe itinerarul deja precizat pentru vizitarea cheilor şi Cetăţii Rădesei. La 2 km amonte de Ic Ponor se desprinde, prin dreapta, drumul forestier de pe Valea Ponorului, pe care se poate ajunge cu maşina până în dreptul peşterii. Aceasta se află însă aproape de buza versantului, la picioarele unei faleze calcaroase, astfel încât rămâne de urcat prin pădure flancul abrupt al văii, de preferinţă în tovărăşia unui ghid care să cunoască amplasamentul exact al intrării. Din păienjenişul de marcaje turistice care străbat în toate direcţiile masivul Bihorului, cel puţin două prezintă interes pentru vizitarea Peşterii Zmeilor. Ele au ca punct comun Poiana Oncesei, situată pe traseul Vlădeasa-Piatra Tâlharului – Ic Ponor (marcaj bandă albastră), dar la care se poate ajunge şi prin traseul Stâna de Vale-Padiş (marcaj bandă roşie), folosind derivaţia din Şaua Cumpănăţelu (marcaj cruce roşie). Distanţele sunt în general mari: 20,5 km de la Cabana Vlădeasa, 17 km de la Stâna de Vale şi tot atât de la Cabana Padiş, 7,5 km de la Ic Ponor şi 4 km de la Runcul Ars, din Valea Someşului Cald. Traseul care conduce din Poiana Oncesei până la peşteră este marcat tot cu cruce roşie (prelungindu-1 de fapt pe cel oare vine din Şaua Cumpănăţelu) şi însumează 3 km. Din capătul vestic ai poienii se urcă mai întâi uşor prin pădure, apoi se coboară domol prin câteva luminişuri până la buza versantului Văii Ponorului. Aici panta se accentuează puternic în lungul unui grohotiş ce flanchează peretele la baza căruia se află peştera. Marcajul traversează versantul pe sub acest perete şi se opreşte în cele din urmă în faţa intrării.

Date istorice. După publicarea primei descrieri de către E. A. Bielz în 1852, Peştera Zmeilor devine curând cunoscută, îndeosebi pentru faptul că ea constituie un veritabil cimitir de urşi de cavernă. Neobositul explorator care a fost A. Schmidl îi detaliază descrierea, însoţind-o de un plan care a rămas practic singurul utilizat până în zilele noastre. R. Jeannel şi E. Racoviţă vizitează această peşteră în august 1921, insistând în cercetările lor asupra faunei cavernicole dar efectuând şi observaţii interesante asupra evoluţiei cavităţii.

Descriere. Intrarea care se cască la picioarele peretelui calcaros este de formă aproximativ triunghiulară, cu baza de 7,6 m şi înălţimea de 3,8 m. Ea este urmată de o galerie lungă de 67 m, prin care se coboară în pantă

accentuată, peste dărâmături, până în Sala Domului. Aceasta este un spațiu de dimensiuni considerabile, a cărei lățime maximă atinge 38 m şi a cărei boltă se ridică la 26 m. În partea opusă intrării se află un larg diverticol, cu pereții concreționați şi cu planşeul răscolit de nenumăratele săpături făcute pentru a se scoate osemintele de urs. În partea dreaptă, peştera continuă printr-o galerie largă, orizontală, frumos concreționată mai ales în a doua sa jumătate. Cea mai interesantă formațiune o constituie un planşeu stalagmitic suspendat în peretele stâng – martor al unor trecute faze de colmatare şi reactivare a golului subteran. Lungimea totală a cavității este de 310 m.

Condiții de vizitare. Cum peştera nu ridică nici o problemă de ordin tehnic, nu sunt necesare decât mijloace individuale de iluminat.

Bibliografie. R. Jeannel şi E. Racovița (1929), M. Bleahu şi S. Bordea (1967, 1974), M. Dleahu şi col. (1976), L. Vălenaş şi col. (1977).

BAZINUL ENDOREIC PADIŞ – CETĂȚILE PONORULUI.

Multe din superlativele carstului din Munții Apuseni sunt concentrate în inima Bihorului, pe o arie de numai 36 km2, în ceea ce alcătuieşte bazinul închis Padiş – Cetățile Ponorului. Noțiunea de bazin închis este corectă numai din punct de vedere morfologic, deoarece întreaga zonă este înconjurată de culmi ce se ridică la l 200-l 400 m altitudine şi pe care nu le ferăstruieşte nici o vale de suprafață; toate apele cuprinse în acest perimetru prin excelentă carstic îşi găsesc foarte repede căi de curgere subpământeană şi, după trasee mai lungi sau mai scurte, mai simple sau mai complicate, se concentrează în puternica resurgență care este Izbucul Galbenii. Aşa stând lucrurile, bazinul Padiş este tributar din punct de vedere hidrografic Crişului Negru. Este greu, daca nu aproape imposibil, să ne imaginăm forme ale reliefului carstic – fie el de suprafață sau subteran – care să nu fie reprezentate în extraordinarul inventar speologic al Padişului. Câmpuri de lapiezuri, doline, lacuri, văi şi depresiuni carstice, ponoare, peşteri, avene, ghețari subterani şi, printre acestea, unicate de mare valoare turistică formează împreună un veritabil muzeu, aflat la îndemâna celor dornici să-şi sporească puterea de înțelegere şi, prin aceasta, să se apropie mai mult de natură. Centrul de greutate al acestei inedite regiuni carstice îl constituie platoul Padiş, numit însă şi Şesul Padişului, în pofida celor l 200 m altitudine la care se află. Numele acesta nu este însă deloc impropriu, deoarece Padişul este într-adevăr un „şes de munte”, o depresiune întinsă, cu fundul netezit prin depunere de pietrişuri. Nenumărate doline şi ponoare se cască pe întinderea care parcă sfidează relieful abrupt al culmilor înconjurătoare şi toate păraiele care apucă să-şi strângă apele de pe coastele sudice ale Măgurii Vinete se văd repede înghițite de gurile veşnic însetate ale muntelui. Multe din aceste pâraie îşi croiesc drum din nou către lumină într-un loc căruia i se spune, în mod aparent ciudat, Izbucul Ponor. Aparent numai, pentru că este într-adevăr vorba de un izbuc, în cel mai strict înțeles al termenului, dar care alimentează sorburile aflate la capătul opus al unei depresiuni carstice – Râul Ponor – ce întruneşte multe din atributele definitorii ale unei polii. Cea de a doua secvență de curgere hipogee aduce apoi apele în acea „coloană vertebrală” a hidrografiei carstice a Padişului care este râul subteran din Cetățile Ponorului şi care le scoate la zi, de data aceasta în

mod definitiv, prin Izbucul Galbenii. La sud-est de Râtul Ponor, cuprins în îmbrățișarea a două pâraie confluente – Izvorul Ursului şi Valea Seacă – se află un platou restrâns, un colț de natură autentică şi atât de pură în sălbăticia ei încât le-a sugerat speologilor o denumire de o plasticitate sugestivă: Lumea Pierdută. Două mari avene – Avenul Negru şi Avenul Gemănata – se deschid ca două ferestre asupra adâncurilor şi mai puțin ştiute ale acestei lumi cu adevărat pline de necunoscut. Aici, la peste 100 m sub patul de cetină al pădurii, apele repetă ca pe o copie de indigo dar la o scară ceva mai mică aventura subterană a pâraielor din Şesul Padişului. Venite îndeosebi din Valea Seacă şi trecând o clipă pe sub verticalele prăbuşite ale celor două avene, ele reapar în Izvorul Rece, în malul stâng al văii Izvorul Ursului. Albia acesteia nu le oferă decât o vremelnică găzduire, căci ea se termină curând în fața gurii largi a Ponorului de la Căput, de unde bolțile întunecate le înghit din nou, până la marea arteră hidrografică a Cetăților Ponorului şi, mai departe, până la Izbucul Galbenii.

În sfârşit, în partea apuseană a bazinului endoreic Padiş se găseşte o mică dar extrem de interesantă depresiune închisă, cunoscută sub numele de Groapa de la Barsa. Ea adăposteşte cel mai mare sistem carstic al Munților Bihor şi al treilea din România, desfăşurat pe o lungime totală de 10 879 m: este sistemul Zăpodie, definit astfel din 1974, când a fost realizată joncțiunea dintre Peştera de la Zăpodie şi Peştera Neagră. Alături de aceasta – şi, de altfel, într-o foarte probabilă legătură genetică – se găseşte Ghețarul de la Barsa, cel de al doilea obiectiv major din perimetrul bazinului. Cu asemenea puncte de atracție speologică şi cu un peisaj de o rară originalitate, Padişul reprezintă pe drept cuvânt epicentrul turistic al Munților Apuseni, un nod crucial în care îşi dau întâlnire cele mai importante căi de acces şi de unde se desprind numeroase alte trasee marcate. Sunt două drumuri carosabile care duc la Padiş. Primul porneşte din oraşul Huedin şi urmează itinerarul Călata-Mărgău-Răchițele-Ic Ponor-Padiş, însumând 60 km. Al doilea porneşte din comuna Sudrigiu, care constituie punctul de plecare şi spre Peştera Urşilor de la Chişcău; el cuprinde 12 km de şosea asfaltată până în comuna Pietroasa, apoi alți 16 km de drum forestier care urmăreşte Crişul Pietros şi Valea Bulzului până sub Piatra Bulzului, de unde urcă în serpentine spre Şaua Bălăleasa şi traversează în final tot Şesul Padişului. Întregul traseu între Pietroasa şi Padiş este marcat cu cruce albastră şi poate fi străbătut şi pe jos, într-un răstimp de aproximativ 6 ore. Există, de asemenea, o serie întreagă de alte poteci marcate care converg spre Padiş şi a căror descriere amănunțită poate fi găsită în excelentul ghid al lui M. Bleahu şi S. Bordea (1967, 1971): de la Stâna de Vale – marcaj bandă roşie, distanța 20 km; de la Cabana Scărişoara – marcaj bandă albastră, distanța 20 km; de la Arieşeni – marcaj triunghi roşu, distanța 16 km; de la Băița-sat, trecând pe la Groapa Ruginoasă – marcaj bandă roşie, distanța 24 km; de la Cabana Vlădeasa prin Valea Someşului – marcaj bandă albastră, distanța 37 km; din Valea Uraganului, de la Ciripa, prin Şaua Cumpănățelu – marcaj triunghi roşu şi bandă roşie – distanța 22 km. În pofida interesului turistic cu totul deosebit pe care îl prezintă zona Padişului, a acestei multitudini de trasee care converg spre ea şi, implicit, a numărului considerabil

de turişti care se perindă anual, posibilităţile de cazare sunt total nesatisfăcătoare. Există doar o singură cabană, cu o capacitate de 34 locuri şi cu bufet, iar în sezonul de vară o tabără organizată de Biroul de Turism pentru Tineret, în aceste condiţii, împrejurimile cabanei sunt deseori împânzite de corturi şi, cum nu toţi turiştii ştiu să respecte regulile etice ale drumeţiei montane, peisajul este supus unei degradări progresive. Pentru toate obiectivele speologice din cuprinsul bazinului Padiş-Cetăţile Ponorului care vor fi descrise în continuare, căile de acces vor avea ca punct principal de plecare Cabana Padiş.

* CETĂŢILE PONORULUI

(Fig. 20) – Cetăţile Ponorului (cartare I. Viehmann şi col., 1978)

Localizare şi căi de acces. Considerate într-o justificată unanimitate ca cel mai grandios fenomen carstic al României, Cetăţile Ponorului reprezintă, evident, şi obiectivul de maxim interes din zona Padişului. Ele se găsesc în partea de sud a bazinului, la capătul Văii Cetăţilor care îşi organizează cursul din izvoarele ce apar în Poiana Bălăleasa. Traseul turistic în circuit care conduce de la Cabana Padiş la Cetăţile Ponorului şi înapoi este marcat cu punct albastru şi însumează 12 km, dintre care 5,5 km reprezintă distanţa la dus. El ajunge mai întâi în Pârâul Brădeţanului, trece la mică depărtare de Izbucul Ponor (pentru vizitarea căruia există o derivaţie cu marcaj dublu), traversează Poiana Ponor şi răzbate apoi în versantul stâng al Văii Cetiţilor, în zona centrală a complexului pe care îl formează Cetăţile Ponorului. Acest marcaj intersectează drumul forestier spre Valea Seacă, care se desprinde în Şaua Bălăleasa din drumul Bulz-Padiş şi care constituie o a doua variantă de apropiere, de data aceasta accesibilă şi cu mijloace auto.

Date istorice. Ca în cazul multor altor peşteri larg deschise spre exterior, dimensiunile de excepţie ale Cetăţilor Ponorului exclud o dată anume a descoperirii lor, ele trebuind fără îndoială să fie cunoscute de oamenii Ţării Moţilor încă de foarte multă vreme. Istoria lor consemnează doar prima citare în literatură, făcută de Nagy Sandor în 1886. J. Czaran le popularizează apoi existenţa în ghidul turistic pe care îl publică în 1903 iar după vizita pe care o întreprinde, în 1921, reputatul geograf francez Em. de Martonne le subliniază originalitatea, comparându-le cu vestitul complex carstic de la Skocjan, din Iugoslavia. Prima explorare a cursului subteran de apă este întreprinsă pe o lungime de 200 m în 1927, de P. A. Chappuis, R. Jeannel, V. Puşcariu şi A. Wmkler. Eforturile de a avansa în lungul galeriei active sunt reluate în 1949 de Institutul de speologie din Cluj (M Şerban, D. Coman, I. Viehmann) şi continuate până în 1957 când, în colaborare cu o echipă de alpinişti condusă de Emilian Criştea, este atins sifonul terminal, la l 700 m de la intrare, în anii următori. Cetăţile Ponorului sunt teatrul mai multor expediţii organizate de speologi din ţară şi de peste hotare (Franţa, Elveţia. Polonia, Cehoslovacia), dar „punctul terminus” rezistă şi nici chiar incredibila escaladă a unui perete de 110 m înălţime întreprinsă în 1972 de alpiniştii de la A. S. Armata din Braşov nu permite depăşirea lacului-sifon. Prima cartare completă a cursului subteran este realizată în 1971 de o expediţie mixtă româno-franceză. pentru ca, în

1979-1977, Cercul „Speodava” din oraşul Dr. Petru Groza să stabilească la 3 800 m lungimea totală a peşterii.

Descriere. Numele de „Cetăți ale Ponorului” răspunde în primul rând la ceea ce s-ar putea considera ca fiind sectorul de suprafață al acestui grandios fenomen carstic. Este vorba de un ansamblu de trei mari circuri calcaroase, denumite în mod frecvent, dar nu întru totul adecvat, „doline”, dintre care cel central reprezintă închiderea în fund de sac a Văii Cetăților. Albia acesteia, transformată într-un haos de blocuri enorme de piatră, ia sfârşit la picioarele unui perete de peste 100 m înălțime, în care se decupează poate cea mai extraordinară formă din geometria atât de variată a carstului românesc: portalul Cetăților Ponorului. În fața celor 70 m la care se ridică ogiva acestei deschideri spre întunecimi cu adevărat hadesiene, omul trăieşte senzația copleşitoare a măreției naturii şi a propriei sale neputințe atunci când nu se află la adăpostul puterii ocrotitoare a civilizației pe care el însuşi a creat-o.

Imediat după portal, în dreapta, o pantă abruptă urcă până în fundul celui de-al doilea circ, ai cărui pereți perfect circulari străjuiesc o incintă complet închisă, cu un diametru la gură de aproximativ 70 m. Coroanele întunecate ale brazilor împrejmuiesc deasupra capului o roată de cer care, de aici, din adâncul giganticei fântâni de piatră, rămâne singurul simbol al nemărginirii spațiului, în latura din stânga, o spărtură răspunde în bolta galeriei care prelungeşte sub pământ sălbatica albie a Văii Cetăților. Scurgerea acesteia se îngemănează sub portal cu un puternic izbuc care țâşneşte din peretele stâng şi care aduce pentru o fărâmă de timp la lumină apele înghițite de întuneric prin ponorul de la Căput. Cel de al treilea circ, de altfel şi cel mai mare, este despărțit de depresiunea centrală ce închide Valea Cetăților printr-o înşeuare exploatată şi de marcajul care îi ghidează pe turişti în această lume ciclopeană. De formă vag triunghiulară, cu latura măsurând până la 300 m, ultima verigă a triadei de genuni îşi avântă pe verticale de peste 200 m zidurile sale împietrite. O singură ruptură, un fel de scoc de grohotiş, se află pe fața opusă înşeuării şi îngăduie vizitatorilor să răzbată în urcuş pieptiş şi obositor până deasupra Cetăților, în latura din dreapta, la picioarele peretelui vestic, se deschide o a doua gură de peşteră, neînsemnată în comparație cu imensitatea marelui portal dar de dimensiuni totuşi apreciabile. De aici începe o galerie lungă de 110 m, care coboară în pantă rapidă spre cursul de apă şi care constituie calea cea mai uşoară de pătrundere în sectorul subteran al Cetăților Ponorului. Acest sector începe de fapt din dreptul portalului şi este format dintr-o galerie vastă, lată de până la 10 m şi cu bolta înălțată până la 20 sau chiar 70 m. Pe cei l 700 m ai săi, cursul subteran formează nu mai puțin de 14 lacuri şi numeroase cascade, a căror depăşire implică dificultăți tehnice ce întrec cu mult nivelul unei vizite turistice, făcând din parcurgerea integrală a peşterii una din cele mai pretențioase ture speologice. Prima sa porțiune este, totuşi, mai uşor accesibilă şi poate fi vizitată fără riscuri deosebite până în Sala Taberei, pe o lungime de 450 m. Dincolo de aceasta, o cascadă de 8 m obligă deja la folosirea mijloacelor specifice explorărilor subterane. În decorul sumbru al apelor înspumate peste blocuri prăbuşite şi al pereților golaşi de stâncă lucie, impresia stranie creată de ambianța neobişnuită a peşterii este amplificată de

lumina care se cerne din tăriile bolţii în locul unde aceasta este străpunsă de fereastra ce răspunde în circul din dreapta. Fenomenul nu este un lucru întru totul neobişnuit. Neobişnuit este însă izbucul subteran care apare în peretele din dreapta şi care devarsă direct în cursul subteran al Cetăţilor apele înghiţite de sorburile din Poiana Ponor. A fost nevoie de complexitatea scurgerilor subpământene ale Padişului pentru a putea întâlni un asemenea unicat hidrologic, deoarece noţiunea însăşi de izbuc se leagă nu de începutul, ci de sfârşitul drenajelor subterane.

Condiţii de vizitare. Cetăţile Ponorului sunt declarate monument al naturii, fără să existe însă restricţii de acces. Vizitarea celor trei circuri calcaroase constituie o tură spectaculoasă, puţin obositoare, dar care nu necesită decât echipamentul obişnuit pentru turismul montan. Parcurgerea cursului subteran al Cetăţilor până în Sala Taberei necesită însă salopetă, cască, cizme de cauciuc şi mijloace de iluminat. Este recomandabil ca intrarea în peşteră să se facă prin galeria care se deschide în circul din stânga şi numai atunci când debitul apei este suficient de mic. De altfel, în perioadele de viituri sau în urma unor averse, traseul subteran devine practic inaccesibil.

Bibliografie. B. Bleahu şi M. Şerban (1959), M. Bleahu şi col. (1976), L. Vălenaş şi col. (1977).

* GHEŢARUL DE LA FOCUL VIU

(Fig. 21) Gheţarul de la Focul Viu (după M. Bleahu şi col., 1976)

Localizare şi căi de acces. Peştera se deschide la o altitudine de l 165 m, pe culmea care separă spre sud Groapa de la Barsa de bazinul morfologic al Văii Galbenei. Principalul punct de reper îl constituie stâncăriile Pietrei Galbenei, faţă de care intrarea în peşteră se află la numai 550 m, spre nord-vest. Principalul traseu care conduce de la Cabana Padiş la acest obiectiv este marcajul cu punct galben al aşa-numitului circuit al Văii Galbenei. De fapt, acest marcaj trebuie urmărit în sens invers, deoarece peştera e situată pe bucla de întoarcere spre cabană a circuitului, la o distanţă de 5 km de baza turistică a Padişului. Accesul cu mijloace auto este posibil pe drumul forestier Bălăleasa-Valea Seacă, pe care marcajul turistic îl intersectează cu puţin înainte de cantonul silvic din Valea Cetăţilor. De aici mai sunt de străbătut cu piciorul 1,5 km până la peşteră, urmând de preferinţă marcajul bandă roşie al traseului Băiţa-Valea Seacă-Padiş, care însoţeşte o parte din drum marcajul punct galben al circuitului, deoarece acesta din urmă face un ocol până în vârful Pietrei Galbenei.

Date istorice. Gheţarul de Ia Focul Viu este semnalat în lucrările turistice publicate de J. Czârân Ia începutul secolului, descris cu mai multă îngrijire de V. Puşcariu în 1934 şi cercetat din punct de vedere ştiinţific de Institutul de Speologie din Cluj începând din 1948. Planul detaliat al cavităţii a fost executat de L Viehmann şi M. Şerban.

Descriere. Peştera se deschide Ia baza unui perete de calcar printr-o intrare joasă, urmată de o galerie care coboară în pantă puternică până în Sala Mare. O scară de lemn, îmbătrânită de vreme şi cam nesigură, înlesneşte totuşi depăşirea acestei porţiuni mai dificile. Sala Mare, măsurând 68 m în lungime şi 46 m în lăţime, adăposteşte un bloc de gheaţă fosilă – al doilea ca mărime după

cel din Ghețarul de la Scărişoara dar foarte probabil de aceeaşi vârstă cu acesta. Centrul sălii este ocupat de o imensă aglomerare de trunchiuri, căzute său azvârlite de oameni printr-o largă fereastră care străpunge bolta şi prin care lumina zilei pătrunde din belşug. In latura din dreapta se deschide un fel de crevasă, o rimaie de 20 m adâncime, care nu poate fi coborâtă decât cu ajutorul scărilor speologice.

În partea opusă intrării se văd câteva stalagmite şi scurgeri stalagmitice de gheață, pe care razele soarelui le fac sa scânteieze în orele amiezii, generând o imagine a cărei frumusețe se regăseşte în denumirea cu valențe de simbol dată peşterii: Focul Viu. Dincolo de aceste masive de gheață, cavitatea continuă printr-o scurtă galerie rectilinie, întreruptă de o săritoare de 6 m şi închisă de o nişă uşor ascendentă. Lungimea totală a peşterii este de 165 m.

Adăpostind un depozit considerabil de gheață fosilă, al cărui volum poate fi estimat Ia aproximativ 25 000 mc, Ghețarul de Ia Focul Viu constituie un foarte important teren de cercetări ştiințifice complexe, care permit obținerea unor date complementare celor furnizate de Ghețarul de Ia Scărişoara în legătură cu mecanismul glaciațiunii de cavernă şi cu paleoclimatul Munților Bihor.

Condiții de vizitare. Peştera este foarte uşor accesibilă în sectorul său superior, unde lumina pătrunsă prin hornul din centrul Sălii Mari face inutile chiar şi lămpile cu acetilenă sau lanternele electrice.

Bibliografie. M. Bleahu şi M. Şerban (l 959), M. Bleahu şi col. (1976), L. Vălenaş şi col. (1977), L. Vălenaş (1977).

* GHEȚARUL DE LA BARSA

(Fig. 22) – Ghețarul de la Barsa (cartare L Vălenaş 1976)

Localizare şi căi de acces. Dintre cavitățile care alcătuiesc împreună marele complex carstic din depresiunea numită Groapa de la Barsa şi a căror listă are drept cap de afiş sistemul Zăpodie, cu o lungime cumulată de 10 879 m, Ghețarul de la Barsa este singura peşteră cu o dezvoltare mai importantă accesibilă turiştilor. Ea este situată în partea centrală a depresiunii, în capătul dinspre nord-vest al falezei de calcar ce brăzdează în lung fundul acesteia, marcând aliniamentul general de captare în subteran a pâraielor care iau naştere pe flancul său estic şi nord-estic. Accesul de la Cabana Padiş este identic cu cel pentru Ghețarul de la Focul Viu până într-un luminiş în care traseul marcat cu punct galben coteşte la stânga pentru a urca pe Piatra Galbenei. Aici se desprinde la dreapta o potecă ce coboară spre un izvor şi, mai departe, până în fundul Gropii, pe care îl traversează în tot lungul falezei. Această cărare depăşeşte spre mijlocul depresiunii un abrupt de vreo 10 m înălțime, orientat perpendicular pe faleză, trece pe lângă Lacul Negru pe care îl lasă în dreapta şi, după încă 250 m, coteşte spre stânga prin fața intrării în Ghețarul de la Barsa.

Date istorice. Prima mențiune referitoare la această peşteră o datorăm lui A. Schmidl, care publică în 1863 o sumară descriere a zonei învecinate intrării, pe o distanță de 170 m. Ea este vizitată apoi pe rând de J. Czârân (1903), E. Bokor (1921) R. Jeannel şi E. Bacoviță (1929). În 1956, o echipă mixtă a Institutului de speologie din Cluj şi a Comitetului Geologic sporeşte lungimea

cunoscută a cavității la 694 m, pentru ca, datorită explorărilor întreprinse de speologii amatori din Oradea şi Cluj-Napoca, aceasta să ajungă în 1975 la 2 750 m.

Descriere. Ghețarul de la Barsa reprezintă o rețea ramificată, cu o topografie destul de complicată, constituită în cea mai mare parte din galerii active dar incluzând şi unele tronsoane de coridoare fosile. Intrarea principală, situată la o altitudine de 1 136 m, se continuă cu o pantă în alinată, acoperită cu o carapace de gheață perenă care se întinde până la vreo 70 m de la suprafață, într-o sală al cărei spațiu este fragmentat de numeroase septe de rocă suspendate în tavan. De aici se desfac două ramificații. Spre stânga se urcă până în Sala Mare, la extremitatea căreia o scurtă galerie răzbate din nou la zi prin mai multe deschideri, dintre care cea mai importantă formează un aven de peste 10 m adâncime. În latura dreaptă a Sălii Mari se poate intercepta pentru prima dată drenajul subteran al peşterii, care a fost explorat în acest sector pe o lungime de 62 m. Ramificația din dreapta ajunge în curând la acelaşi curs de apă, care curge printr-o galerie de până la 5 m lățime, încrustată pe alocuri cu concrețiuni de montmilch. Planşeul este acoperit de blocuri mari care îngreunează întrucâtva înaintarea şi printre care pârâul se strecoară până la un sifon impenetrabil, situat la 170 m de la intrare. Tot acest sector al cavității poate fi vizitat fără dificultăți majore. Peştera se continuă printr-o diaclază îngustă şi meandrată, care se deschide cu puțin înainte de sifon în peretele din dreapta, la o înălțime de 4 m. După un parcurs de 70 m, ea debuşează într-o săliță de unde se ajunge din nou la cursul de apă. Galeria care continuă în aval este dublată de câteva fragmente ale unui nivel superior fosil, apoi devine singura cale de înaintare, întreruptă de patru cascade de 4-10 m înălțime. Un nou sifon, aflat la 106 m adâncime față de suprafață, a putut fi ocolit printr-o galerie superioară, dar la adâncimea de 112 m explorarea s-a oprit definitiv în fața bolților înecate. Trei ramificații mai importante, prin care se drenează apele înfiltrate în dolinele de la suprafață, completează topografia acestui sector al peşterii. Pârâul din Ghețarul de la Barsa este un afluent al complicatei rețele subterane din sistemul Zăpodie, de care este despărțit de un tronson de galerii necunoscute în lungime aeriană de numai 89 m. Ca şi toate celelalte ape care se concentrează în complexul carstic al Gropii de la Barsa, el reapare la suprafață probabil în Valea Galbenei, prin câteva mici izvoare aflate în Poiana Florilor, dar această problemă nercesită încă multe lămuriri înainte de a fi cunoscuți în întregime.

Condiții de vizitare. Pentru partea superioară a peşterii, până la primul sifon, nu sunt necesare decât mijloace de iluminat şi, eventual, salopetă şi cască. Parcurgerea restului cavității necesită cizme de cauciuc şi material tehnic (40 m scări, corzi, pitoane pentru ancorare) şi nu poate fi întreprinsă decât de speologi antrenați.

Bibliografie. R. Jeannel şi E. Racovița (1929), M. Bleahu şi col. (1976), L. Vălenaş şi col. (1977), L. Vălenaş (1977).

* PEŞTERA DIN DEALUL VÂRSECI

(Fig. 23) Peştera din Dealul Vârseci (după M. Bleahu şi col., 1976)

Sinonimii. Peştera Pacific, Peştera din Curu Dealului.

Localizare şi căi de acces. Peştera este situată la o altitudine de 700 m în versantul stâng al Văii Galbenei, la 200 m aval de confluența acesteia cu Valea Seacă, în vecinătatea ei se află cunoscuta şi pitoreasca Poiană a Florilor, aferentă din punct de vedere turistic zonei Padişului şi legată de acesta prin două trasee: circuitul Văii Galbenei (marcaj punct galben, distanță 10 km de la Cabana Padiş) şi Padiş-Groapa Ruginoasă-Băița (marcaj bandă roşie, distanță 9,5 km). Prin Poiana Florilor mai trece, de asemenea, traseul Arieşeni-Pietroasa (marcaj triunghi galben, distanță 13 km de la Arieşeni şi 14 km de la Pietroasa). Marcajul care duce la peşteră, în mai puțin de o jumătate de oră, începe din capătul de jos al poienii, coboară până în firul Văii Galbenei şi apoi urcă pieptiş până la gura largă a cavității care se deschide în malul opus. El este trasat cu roşu, sub forma semnului convențional de peşteră.

Date istorice. Cu toate că se găseşte atât de aproape de câteva din principalele poteci de drumeție prin Bihor şi că a fost frecvent vizitată de turişti, Peştera din Dealul Vârseci nu a atras în mod deosebit atenția speologilor. Printre puținele mențiuni existente poate fi reținută ca fiind cea mai veche doar aceea pe oare J. Czârân o face în ghidul său publicat în anul 1903.

Descriere. Primul element de atracție al peşterii îl constituie însăşi intrarea sa, al cărei contur desenează un arc de cerc parcă trasat cu compasul, măsurând 20 m lățime la bază şi 15 m înălțime. Aspectul acesta de tunel se păstrează şi în lungul largii galerii subterane care compune peştera şi a cărei desfăşurare în unghiuri drepte urmează în mod vădit direcțiile de diaclazare a masivului calcaros. Podeaua, la început ascendentă, apoi coborând în pantă prelungă până spre extremitatea cavității, este alcătuită în mare parte din împletitura de baraje calcitice a numeroase gururi. Pereții sunt acoperiți pe alocuri cu ample scurgeri stalagmitice care, la aproape 400 m de la intrare, formează un baraj masiv, ocupând întreg spațiul galeriei şi oprind astfel înaintarea, în imediata vecinătate a deschiderii, pe stânga, se mai află un scurt diverticol ascendent, închis în fund de sac la baza unui horn.

Condiții de vizitare. Spațiile largi şi puțin accidentate ale peşterii fac ca vizitarea ei sa fie foarte comodă, ea necesitând doar mijloace de iluminat.

Bibliografie. M. Bleahu şi col. (1976).

* COIBA MARE

(Fig. 24) Coiba Mare (după L. Vălenaş, 1977).

Localizare şi căi de acces. Coiba Mare constituie elementul central al sistemului carstic generat de cursul superior al văii Gârda Seacă şi, în acelaşi timp, al întregii zone carstice de la Vârtop. Peştera se deschide la 1 000 m altitudine în malul drept al Gârdişoarei (denumire sub care este cunoscută Gârda Seacă la obârşia sa), cu puțin mai sus de cătunul Casa de Piatră. Acest cătun este uşor accesibil cu mijloace auto în sezonul de vară, fiind legat de comuna Gârda printr-un drum forestier în general bine întreținut, de 12 km lungime. El îşi răsfiră casele într-o poiană largă, care se desfăşoară în pantă domoală în dreapta drumului şi care este flancată în latura sa dinspre amonte de un perete prelung de stâncă, aflat la originea sugestivului nume dat acestei pitoreşti aşezări moțeşti, în dreptul falezei calcaroase, valea – aici cu adevărat

seacă – se îngustează vizibil, luând aproape aspectul unor chei, apoi, la mai puțin de 200 m, malul ei drept se prăbuşeşte dintr-o dată, formând un prag înalt pe care apa nu-1 mai poate depăşi, ci se pierde printr-o gigantica gură de peşteră: este intrarea în Coiba Mare. O a doua cale de acces spre Casa de Piatră o constituie un drum de țară nemarcat, lung de 4 km, pe care îl intersectează în Poiana Călinesei traseul turistic Padiş-Scărişoara (marcaj bandă albastră, distanța 9 km de la Cabana Padiş şi 11 km de te Cabana Scărişoara). Trecând de şaua dintre Pinul Călinesei şi Gârda Seacă, drumul coboară întins în Valea Gârdişoarei, în care răzbate pe sub peretele calcaros ce străjuieşte cătunul. La gospodăriile moțeşti se poate cere găzduire pentru înnoptare, iar pe malurile văii se pot găsi locuri prielnice pentru campare.1

Date istorice În pofida dimensiunilor sale, Coiba Mare rămâne necunoscută în literatura speologică până în al treilea deceniu al secolului nostru, când R Jeannel şi A. Winkler vizitează partea vesti-bulară a peşterii. Prima explorare survine 30 de an mai târziu, în 1953, când I. Viehmann, D. Coman şi M. Bleahu ridică planul cursului subteran de apă pe o lungime de 760 m. Apoi, m 1975-1976, o echipă mixtă de speologi amatori, aparținând mai multor cluburi din Oradea, oraşul Dr. Petru Groza şi Bucureşti, descoperă nivelul superior al peşterii, sporind lungimea acesteia la 5 050 m. În sfârşit în ianuarie 1978, Florin Păroiu învinge prin scufundare autonomă obstacolul reprezentat de sifonul închis care desparte Coiba Mare de Coiba Mică realizând joncțiunea dintre cele doua cavități. Această temerară acțiune şi alte câteva explorări stabilesc în cele din urmă lungimea totală a rețelei subterane la 5 680 m.

Descriere. Intrarea principală în Coiba Mare se numără printre cele mai impozante deschideri de peşteri din Munții Apuseni, comparându-se, cu cei 74 m lățime şi 47 m înălțime ai săi, doar cu maiestuosul portal al Cetăților Ponorului. În răcoarea şi umezeala persistentă care domnesc în fundul întunecat al văii, gigantica gură care perforează pieptul calcan al muntelui trezeşte o senzație contradictorie, de nelinişte dar şi de curiozitate față de necunoscutul tăinuit în adâncuri. Un pârâu firav, cu totul neînsemnat fată de colosala deschidere, apare timid de sub malul stâng al Gârdişoarei, din Izbucul de la Coibiță, şi se strecoară curajos pe sub arcadele imense, îndemnându-ne să-i urmăm cursul. El traversează la început o sală nu mai puțin vastă – Sala Mare – care se îngustează insă tot mai mult, ca o uriaşă pâlnie. Pe laturi, la diferite înălțimi se zăresc deschideri de galerii care conduc într-un sistem superior, fosil, foarte vast dar extrem de labirintic. Din această cauză, dar şi datorită numeroaselor dificultăți tehnice, vizitarea lui nu este recomandată turiştilor. În fundul îngustat al sălii, pârâul se strecoară pe sub două bolți joase consecutive care obligă la un târâş de câțiva metri, apoi răzbeşte într-o a doua sală de mari dimensiuni, denumită Sala Confluenței. Aici el se uneşte cu un alt curs de apă, mult mai viguros, care reprezintă de fapt drenajul principal al întregii rețele carstice şi, în acelaşi timp, scurgerea subterană a apelor. Toate dimensiunile referitoare la elementele sistemului carstic Coiba-Tăuz sunt conforme datelor lui L. Vălenaş (1978), Văii Gârdişoara. Aceste ape dispar din albia lor de la suprafață prin gura greu accesibilă şi cu aspect neprimitor al

peşterii Coiba Mică, aflată cu 350 m în amonte. Drumul lor pe sub pământ traversează un sifon lung de 60 m şi adânc de 10 m, care separă net Coiba Mică şi Coiba Mare şi care a fost învins prin scufundarea autonomă din 1978, când s-a realizat astfel joncţiunea dintre cele două cavităţi. Apoi, dincolo de Sala Confluenţei, apele urmăresc o galerie largă, prin care înaintarea devine însă mai anevoioasă. O cascadă cam de 3 m înălţime şi două lacuri adânci, ce nu pot fi depăşite decât cu ajutorul unei bărci de cauciuc, pun într-o oarecare măsură la încercare îndemânarea şi priceperea speologilor. Dar, după 386 m, un al treilea lac, de data aceasta sifonant, apare ca un obstacol care face neputincios orice mijloc de explorare. Pe oglinda neagră a apei viiturile au adunat de-a lungul timpurilor nenumăraţi buşteni. Îngrămădiţi într-o împletitură haotică de crengi şi cioturi căreia nici barca, nici scafandrul autonom nu-i mai pot face faţă. I se spune Lacul Morţii şi formează un hotar de netrecut în cunoaşterea peşterii. Doar apa se strecoară mai departe pe căi înecate şi misterioase, străbătând încă cel puţin 2.5 km de galerii necunoscute înainte de a apare din nou la suprafaţă din malul drept al Gârdei Seci, prin Izbucul de la Tăuz, în locul numit,La Moara Filii".

Astfel constituit, sistemul Coiba-Tăuz reprezintă unul din importantele drenaje subterane ale Munţilor Apuseni, prilejuind carstologilor cercetări de real interes pentru descifrarea istoriei trecute a acestui pitoresc colţ de ţară.

Condiţii de vizitare. Este recomandabil ca turiştii să se limiteze în vizitarea peşterii la porţiunea situată amonte de cascada de pe cursul principal, pentru parcurgerea căreia sunt suficiente cizme de cauciuc lungi şi, bineînţeles, mijloace de iluminat. Dincolo de aceasta cascadă, înaintarea devine periculoasă şi necesită oricum o barcă de cauciuc. Este necesar, de asemenea, să se evite programarea vizitei în perioade ploioase, când debitele crescute pot face imposibilă revenirea pe sub cele două bolţi joase de la capătul Sălii Mari. O escaladă riscantă întreprinsă de speologii sportivi din Oradea a permis totuşi atingerea unei scurte galerii fosile, care depăşeşte la un nivel superior Lacul Morţii dar care se deschide din păcate deasupra unui al doilea lac, de asemenea sifonant.

Bibliografie. R. Jeannel şi E. Racoviţa (1929), M. Bleahu şi S. Bordea (1967, 1974), M. Bleahu şi col. (1976), L. Vălenaş şi col. (1977), L. Vălenaş (1977).

* HUDA ORBULUI

(Fig. 25) Huda Orbului (cartare I. Viehmann, Gh. Racoviţă şi I. Sălăjan, 1963, completată de L. Vălenaş şi col., 1977)

Sinonimii. Peştera din Pârâul Orbului.

Localizare şi căi de acces. După ce a trecut de cătunul Casa de Piatră, Valea Gârdişoarei primeşte pe stânga un afluent viguros, denumit Valea Vulturului, al cărui versant drept este întrerupt la 1,5 km amonte de confluenţă de tăietura pe care o formează Pârâul Orbului. Peştera se deschide în locul numit „Sub Faţa Călinesei", la baza unui perete de calcar ce străjuieşte valea la o depărtare de aproximativ 1 km de gura acesteia. Deoarece ea este situată în afara oricărui marcaj turistic, cea mai sigură cale de acces este reprezentată de drumul forestier care urcă în lungul Gârdei Seci din comuna

Gârda şi pe care se merge până la Valea Vulturului (10,5 km); de aici, urmărindu-se firul văii, se ajunge uşor la Pârâul Orbului şi apoi la peşteră. Aceasta se află foarte aproape şi de Casa de Piatră şi poate fi vizitată în aceeaşi tură cu Coiba Mare, dar, pentru a putea fi găsită, este bine să se ceară ajutorul localnicilor.

Date istorice. Descoperită în anul 1962 de Matei Dumitru, paznicul Gheţarului de la Vârtop, Huda Orbului este cercetată în premieră de I. Viehmann, Gh. Racoviţă şi I. Sălăjan în noiembrie 1963 şi cartată pe o lungime de 280 m. Explorările ulterioare, întreprinse îndeosebi de L. Vălenaş, fac să crească progresiv lungimea cunoscută a cavităţii, care ajunge în 1977 la 607 m.

Descriere. Huda Orbului constituie un ponor clasic, care drenează apele din cursul superior al văii precum şi zona dolinară care se întinde spre vest. Ea se compune dintr-o galerie largă, cu traseu sinusoidal, a cărei intrare de mari proporţii este curând îngustată de un con înalt de dărâmături. Cursul subteran nu apare decât după vreo 60 m, dintr-o conductă laterală foarte strâmtă, şi curge printre plaje de pietriş şi nisip în mare măsură acoperite de cruste stalagmitice. Pe alocuri, apele au îndepărtat stratul de aluviuni şi aceste cruste au rămas suspendate pe pereţi, devenind mărturii ale diferitelor faze de umplere şi de excavare prin care a trecut golul subteran. După 120 m de la apariţia sa, pârâul formează o cascadă de 8 m înălţime, urmată curând de două marmite etajate, dincolo de care peştera are un cu totul alt aspect. Galeria se îngustează până la 2-3 m şi devine din ce în ce mai joasă, obligând în cele din urmă la un târâş până în faţa unui sorb prin care apele dispar definitiv. Resturile de cetină lipite de tavan arată limpede că acest sector este deseori complet inundat în perioadele de viituri. Aval de cascadă, cursul de apă primeşte din dreapta un mic afluent care poate fi urmat pe o galerie puternic ascendentă până în Sala Mare şi apoi printr-un culoar foarte jos, pe care se mai poate înainta târâş încă 78 m.

Condiţii de vizitare. Până la cascadă nu sunt necesare decât eventual cizme de cauciuc. Vizitarea integrală a peşterii, necesitând echipament speologic complet şi o scară speologică, nu se recomandă turiştilor decât până la cascadă.

Bibliografie. M. Bleahu şi col. (1976), L. Vălenaş şi col. (1977).

* GHEŢARUL DE LA SCĂRIŞOARA

(Fig. 26) Gheţarul de la Scărişoara (cartare T. Husu, Gh. Raooviţă şi V. Crăciun, 1965).

Localizare şi căi de acces. Gheţarul de la Scărişoara reprezintă elementul cel mai important şi cel mai bine cunoscut al sistemului carstic Scărişoara, care se desfăşoară în cuprinsul platoului carstic cu acelaşi nume şi în care se includ, de asemenea, peştera Pojarul Poliţei şi Avenul din Şesuri. Intrarea în Gheţar se deschide la o altitudine de 1 165 m, pe Creasta Pârjolii, care domină versantul stâng al Văii Gârda Seacă (afluent al Arieşului Mare), înălţându-se până la 400 m deasupra firului apei. Drumul spre peşteră porneşte din comuna Gârda, situată pe valea Arieşului Mare la 32 km amonte de Câmpeni, pe DN 75, şi deservită de mijloace I. T. A. dinspre Câmpeni şi Beiuş – Arieşeni. În sezonul de vară există, în plus, o cursă care asigură zilnic legătura dintre Câmpeni şi

cătunul Gheţar. Din centrul comunei se desprinde drumul carosabil de pe Gârda Seacă, pe care se ajunge, după aproximativ 1 km, la gura Văii Ordâncuşa. De aici există două variante. Prima o constituie poteca de picior marcată cu cruce roşie, care mai întâi urcă în serpentine strânse pantele abrupte ale Dealului Mununa, apoi urmăreşte unduirile mult mai domoale ale reliefului din partea sud-estică a platoului Scărişoara şi răzbate în final, după un traseu de 8 km, la cabana turistică Scărişoara. Cea de-a doua variantă este reprezentată de drumul forestier în curs de asfaltare de pe frumoasa vale a Ordâncuşei care, după 18 km, ajungând la izvoarele acesteia, intersectează vechiul drum turistic Ursoaia-Scărişoara, astăzi scos practic din uz în prima sa parte dar din care continuă să fie exploataţi ultimii 5 km, până la cooperativa din cătunul Gheţar. De aici, pe vreme uscată, se poate ajunge cu maşina până la Cabana Scărişoara, situată la o depărtare de aproximativ 600 m, şi tot de aici se ajunge şi la peşteră, pe traseul marcat cu punct roşu care porneşte de la cabană, rămânând de străbătut pe jos aproximativ 400 m. De pe Valea Ordâncuşei se desprinde şi o altă potecă, marcată cu dungă albastră, care răzbate tot la Cabana Scărişoara. Ea părăseşte valea la 5,5 km amonte de gura acesteia, în locul numit „Moara lui Ivan", urcând până în creastă versantul drept geografic, foarte abrupt, şi coborând apoi lin prin pădure până la cabană. Lungimea acestui traseu, practicabil numai vara, este de 2,5 km. În sfârşit, amatorilor de lungi drumeţii montane le stau la îndemână alte două itinerare: unul dinspre comuna Arieşeni, marcat cu triunghi roşu, în lungime de 10 km, care traversează Valea Gârda Seacă, şi altul dinspre Padiş, marcat cu bandă albastră, în lungime de 20 km, care trece pe la obârşia Văii Izbucului şi prin Poiana Călineasa, pentru a răzbate în cele din urmă în drumul turistic deja amintit ce vine de la Ursoaia. Cabana Scărişoara dispune de 27 locuri în camere cu paturi şi de 50 locuri în priciuri, precum şi de bufet, în împrejurimi există terenuri potrivite pentru campare, dar sursele de apă sunt departe şi seacă deseori în cursul verii. În viitorul apropiat, Gheţarul de la Scărişoara urmează să fie supus unei amenajări complexe, incluzând modernizarea drumului de acces, construirea unei baze turistice moderne, introducerea în peşteră a iluminatului electric şi construirea unei căi de circulaţie pietonală în subteran.

Date istorice. Se cunosc documente potrivit cărora coborârea în Gheţarul de la Scărişoara era înlesnită încă de pe la mijlocul secolului XIX prin scări de lemn montate la intrare. Cam în aceeaşi perioadă, mai exact în 1863, apar primele informaţii ştiinţifice, pe care le datorăm lui A. Schmidl. În al treilea deceniu al secolului nostru, peştera face obiectul unor cercetări detaliate întreprinse de Emil Racoviţă, care îi va consacra singurul său studiu monografic referitor la o cavitate subterană, publicat în 1927, şi care va releva cu această ocazie interesul ştiinţific deosebit al peşterii. Ca urmare, în 1948, o expediţie de mare anvergură pentru acele vremuri, la care iau parte M. Pop, M. Şerban, R. Givulescu şi D. Coman, se încheie cu explorarea în premieră a zonelor profunde ale peşterii şi cu prima cartare completă a acesteia, în intervalul 1963- 1968, Gheţarul de la Scărişoara se transformă în teatrul celor mai complexe cercetări întreprinse până atunci în peşterile României, cercetări

organizate de Secția din Cluj a Institutului de speologie „E. Racoviță" şi soldate cu descifrarea proceselor fizice şi climatice care concură la formarea şi conservarea gheții de cavernă, în sfârşit, în anul 1965, T. Rusu, Gh. Racoviță şi V. Crăciun realizează ridicarea topografică de precizie a întregii cavități, reconstituind apoi pe această bază geneza ei în contextul sistemului carstic din care face parte.

Descriere. Intrarea în Ghețarul de la Scărişoara se face prin intermediul unui impresionant aven, a cărei gură, cu un diametru de până la 60 m, se deschide în inima pădurii care îmbracă Creasta Pârjolii. O potecă îngustă săpată în stâncă şi câteva scări metalice ancorate în pereți înlesnesc coborârea celor 48 m cât măsoară adâncimea avenului. Pe fundul lui se păstrează în tot timpul anului un strat gros de zăpadă – primul semn al lumii înghețate adăpostită în adâncuri. Aici se află – sub forma unui impresionant portal măsurând 24 m în înălțime şi 17 m în lățime – şi intrarea propriu-zisă în peşteră.

Topografia Ghețarului de la Scărişoara este relativ simplă, deoarece peştera reprezintă în fapt un cavernament unic, cu o dezvoltare totală de 700 m. Aproximativ în mijlocul acestui cavernament se află un imens bloc de gheață, al cărui volum se ridică la 75 000 mc şi care dăinuie în peşteră de peste 4 000 de ani. Fața superioară a blocului, constituind o surprinzătoare suprafață orizontală ce însumează 3 000 mp, formează planşeul primei încăperi subterane, denumită Sala Mare. În latura opusă intrării, acest planşeu se frânge într-un tobogan abrupt de gheață, care dă acces într-o a doua sală, denumită extrem de sugestiv Biserica, într-adevăr, aici apar primele formațiuni stalagmitice de gheață, întruchipate în coloane masive ale căror capete măciucate sclipesc uneori sub razele de lumină reflectate de zăpada din fundul avenului, aidoma unor gigantice lumânări aprinse. Biserica încheie zona turistică clasică din interiorul peşterii, restul cavernamentului funcționând până în prezent ca rezervație ştiințifică, cu două sectoare distincte, în latura din dreapta intrării se află Rezervația Mică, care se desfăşoară la picioarele unui perete vertical de gheață, înalt de 15 m. În latura din stânga se află Rezervația Mare, spre care coboară un perete alcătuit tot din gheață, dar de data aceasta înclinat, lung de 20 m şi prelungit cu o galerie puternic descendentă, pe a cărei podea blocuri masive de calcar, trunchiuri de copaci căzute de la suprafață şi nenumărați bolovani se amestecă cu limbi prelungi de gheață. Este Galeria Maxim Pop, care ne reaminteşte prin numele ei de inițiatorul expediției din 1948, când aceste locuri au fost călcate pentru prima oară de picior omenesc. În amândouă rezervațiile, la o anumită distanță de blocul de gheață din centrul peşterii, reapar stalagmitele de gheață, dintre care unele au o existență permanentă iar altele – cele mai îndepărtate – se topesc în întregime în cursul verii dar se refac în forme mai mult sau mai puțin asemănătoare în lunile de iarnă. Dincolo de aceste câmpuri de coloane înghețate, faciesul peşterii devine cu totul altul, locul gheții fiind luat de concrețiuni calcitice, de o mare diversitate şi frumusețe. Aceste concrețiuni abundă mai ales în Galeria Coman – o prelungire îngustată a Rezervației Mari – care coboară în pantă accentuată până la adâncimea maximă de 105 m a

peşterii, apropiindu-se în acelaşi timp la numai câţiva metri de cea de a doua perlă a sistemului carstic Scărişoara – peştera Pojarul Poliţei. De fapt, între cele două cavităţi a existat cândva, înainte de începutul formării blocului de gheaţă, o comunicare naturală, a cărei astupare prin dărâmături concreţionate a reprezentat o condiţie obligatorie pentru declanşarea depunerilor de gheaţă subterană. Naşterea uriaşiudui bloc de gheaţă şi menţinerea lui în condiţiile unui climat exterior care este departe de a putea fi socotit drept „glaciar" sunt rezultatul unor mecanisme în aparenţă foarte simple, dar în realitate extrem de complexe. Considerată în ansamblul său, peştera se prezintă sub forma unui gol descendent, închis în partea sa inferioară în fund de sac. Acest gol funcţionează ca o capcană pentru aerul rece, care „cade" în peşteră în timpul iernii, când atmosfera de la suprafaţă are o temperatură mai scăzută şi, de aceea, o densitate mai mare decât atmosfera subterană, în cursul verii, când raportul temperaturilor şi densităţilor se inversează, aerul mai cald şi mai uşor de la exterior nu mai poate pătrunde în adâncul peşterii, în acest fel, aerul rece s-a acumulat an de an sub pământ, ducând în cele din urmă la constituirea unui microclimat glaciar, în care formaţiunile de gheaţă s-au putut dezvolta până la dimensiunile lor de astăzi. Elementele intime ale acestui proces general – elemente care privesc pe de o parte legătura dintre morfodinamica gheţii de cavernă şi condiţiile fizice ale atmosferei subterane iar pe de altă parte dependenţa acestor condiţii de fluctuaţiile climatice de la exterior – formează un sistem complicat de interrelaţii greu de descifrat. Ne mărginim de aceea să semnalăm doar faptul că blocul de gheaţă are o structură stratificată, vizibilă în lungul marii faleze care flanchează Rezervaţia Mică. Cum această structură conservă toate modificările de ordin climatic contemporane existenţei gheţii în peşteră, ea constituie o informaţie paleoclimatică cu totul inedită şi conferă Gheţarului de la Scărişoara o valoare ştiinţifică de excepţie.

Condiţii de vizitare. Sectorul turistic al peşterii, cuprinzând în momentul de faţă avenul, Sala Mare şi Biserica, este dotat cu amenajări (scări metalice în aven şi podeţe de lemn în Sala Mare) care fac inutil un echipament special. Se recomandă însă folosirea unei îmbrăcăminţi călduroase, deoarece temperatura maximă din Sala Mare este de numai -0,5°C. Gheţarul de la Scărişoara este prima peşteră din ţara noastră declarată monument al naturii, bucurându-se de acest statut încă din aniul 1938. Ca urmare, accesul în peşteră nu este permis decât sub conducerea ghizilor oficiali, în limitele programului zilnic de vizitare (între orele 9 şi 17). Tariful biletelor de intrare este de 2-5 lei, diferenţiat pe categoria de turişti (grupuri organizate sau turişti individuali).

Deoarece toate formaţiunile de gheaţă intră vara într-un proces de topire parţială, care afectează valoarea estetică a cadrului subteran, se recomandă ca vizitarea peşterii să se facă în ultimele luni de iarnă, când aceste formaţiuni ajung la dezvoltarea lor maximă şi conferă peşterii o frumuseţe într-adevăr neobişnuită.

Bibliografie. R. Jeannel şi E. Racoviţa (1929), M. Şerban, I. Viehmann şi D. Coman (1961), L Viehmann, Gh. Racoviţă şi M. Şerban (1968), M. Bleahu.şi S. Bordea (1967, 1974), M. Bleahu şi col. (1976), L. Vălenaş şi col. (1977).

* POARTA LUI IOANEL

(Fig. 27) Poarta lui Ioana (cartare I, Viehmann şi Gh. Racoviță, 1964).

Localizare şi căi de acces. Poarta lui Ioanel (numită frecvent în dialectul local Poarta Ioanelii) se înscrie printre nenumăratele forme carstice care împânzesc vcrsanţii calcaroşi ai Văii Ordâncuşa. Ea se deschide la 1,5 km de confluența acesteia cu Gârda Seacă, în versantul drept geografic al văii, la o altitudine de 810 m. Prezența sa este trădată de treptele succesive ale unei cascade de travertin, peste care se despleteşte în şuvoaie pârâul subteran ce răzbate la zi prin deschiderea peşterii. Pentru a se ajunge aici se urmează drumul carosabil care porneşte din comuna Gârda, adică principala cale de acces spre Ghețarul de la Scărişoara, în dreptul cascadei de travertin se traversează valea Ordâncuşei pe o punte îngustă de beton, în marginea căreia un jgheab captează parte din apa ce iese din peşteră. O potecă urcă apoi pieptiş pe malurile pârâului, ajungând după vreo 100 m în fundal unui amfiteatru stâncos, unde se deschide intrarea în peşteră.

Date istorice. Semnalată pentru prima dată de J. Vass în 1857, menționată de E. A. Bielz în 1884, cercetată sub raport biospeologic de Emil Racoviță şi colaboratorii săi în 1921, peştera este cartată în întregime abia în 1964, de I. Viehmann şi Gh. Racoviță.

Descriere. Numele de „Poartă" dat acestei peşteri de oamenii locului îşi are fără îndoială obârşia în aspectul monumental al deschiderii sale, a cărei ogivă se înalță la peste 15 m. Impresionantă prin dimensiunile şi prin perfecțiunea arcuirii sale, această deschidere constituie de altfel şi elementul cel mai spectacular al peşterii, deoarece restul cavității se compune dintr-o galerie modestă, de 130 m lungime, cu două coturi succesive pe stânga. Ea este lipsită practic de concrețiuni, cu excepția unei scurgeri stalagmitice care trebuie escaladată pe o înălțime de 6 m şi a unor fragmente de planşeu stalagmitic suspendat care apar către capătul peşterii. Tot aici se află pe podea o excavație circulară, un fel de pâlnie de 5 m diametru, care se umple cu apă în răstimpurile mai ploioase. De altfel, cursul subteran de apă are un traseu capricios, apărând, în funcție de debit, fie sub peretele din dreapta, la nivelul primului cot al galeriei, fie sub peretele din stânga, la mică distanță înainte de portal. Se pare că acest curs drenează aceleaşi ape pe care le întâlnim şi în fundul Ghețarului de sub Zgurăşti şi a căror origine trebuie căutată în pierderile din bazinul superior al Ordâncuşei.

Condiții de vizitare. În afara mijloacelor individuale de iluminat, nu este necesar nici un echipament, peştera fiind extrem de uşor accesibilă mai ales până la săritoarea pe care o formează scurgerea stalagmitică.

Bibliografie. R. Jeannel şi E. Racovița (1929), M. Bleahu şi S. Bordea (1967, 1974), M. Bleahu şi col. (1976).

* GHEȚARUL DE SUB ZGURĂŞTI

(Fig. 28) Ghețarul de sub Zgurăşti (cartare L. Vălenaş şi G Halaşi, 1976-1978)

Localizare şi căi de acces. Este situat cu foarte puțin în aval de Poarta lui Ioanel dar cu 100 m mai sus față de aceasta, aproximativ la jumătatea versantului abrupt al Văii Ordâncuşei. Când, urmând poteca marcată,cu cruce roşie care urcă din Valea Gârda Seacă spre Cabana Scărişoara, se ajunge în

creasta Dealului Mununa, pe dreapta se deschide o pitorească perspectivă asupra stâncăriilor care albesc în pereții înalți ai Cheilor Ordâncuşei. Panta acum domolită a dealului este presărată cu căsuțele răzlețe ale cătunului Zgurăşti, răsfirate în lungul unei văi largi care se frânge în versantul Ordâncuşei, exact deasupra peşterii. Părăsind deci marcajul principalei căi turistice de acces spre Ghețarul de la Scărişoara în dreptul acestei „hoance" şi urmând firul ei, se ajunge fără prea multe dificultăți la intrarea în peşteră.

Date istorice. Cu toate că localnicii au avut fără îndoială de mult timp cunoştință de existența peşterii, prima ei semnalare în literatura speologică nu apare decât în 1929, când R. Jeannel şi E. Racoviță publică descrierea şi crochiul cavității. Explorarea mai detaliată şi topografierea ei completă, în 1976, sunt rodul activității Cercului „Z" al speologilor amatori din Oradea.

Descriere. Denumirea de „ghețar" dată acestei peşteri este departe de a avea aceeaşi semnificație ca în cazul Ghețarului de la Scărişoara, deoarece aici nu este vorba decât de un aven larg deschis la suprafață, pe fundul căruia zăpada dăinuie mai mult timp decât la exterior. Dimensiunile acestui aven sunt impresionante: gura sa circulară măsoară 35-40 m iar pe panta de grohotiş care se prelinge pe latura sudică o cărare coboară până la 30 m adâncime. Aici, în peretele opus, se deschid două arcade de piatră, prin care grohotişul se prelungeşte până la 50 m adâncime. Arcada din stânga, ceva mai modestă, are cam 10 m lățime şi 3 m înălțime, dar cea din dreapta este cu adevărat maiestuoasă, având bolta ridicată la 30 m şi o lărgime la bază de peste 20 m. Aceste două arcade converg într-o sală care nu se abate cu nimic de la nota de grandios a întregului aven, măsurând 65 m lungime, 40 m lățime şi 35 m înălțime. Podeaua mării sălii formează fundul argilos al unui lac întins, în care apele nu se adună decât în perioadele ploioase, dar în asemenea împrejurări nivelul lor poate ajunge uneori până la 25 m înălțime. De cealaltă parte a lacului se desfăşoară o lungă contrapantă de grohotiş, în vârful căreia apar gurile mai multor galerii greu accesibile şi lipsite de interes turistic. Rămâne demn de semnalat doar faptul că una dintre ele, a cărei intrare se află în latura din dreapta a avenului, răzibate la zi în versantul Ordâncuşei, constituind o a doua deschidere a cavității subterane. Este interesant de ştiut, de asemenea, că apa care se adună în cuveta de pe planşeul sălii ajunge aici prin gura galeriilor din stânga, ceea ce înseamnă că peştera funcționează ca un preaplin pentru un sistem hidrologic aflat la un nivel inferior, cel mai probabil tributar resurgenței de la Poarta lui Ioanel, întreaga rețea subterană a Ghețarului de sub Zgurăşti totaliza în 1976 o lungime de 775 m.

Condiții de vizitare. Coborârea până în sala din fundul – avenului se poate face în cel mai obişnuit echipament de munte şi fără surse proprii de lumină.

Bibliografie. R. Jeannel şi E. Racovița (1929), M. Bleahu şi col. (1976), L. Vălenaş şi col. (1977)

CHEILE ORDÂNCUŞEI

În afară de faptul că Valea Ordâncuşei reprezintă principala cale de acces spre Ghețarul de la Scărişoara şi unica spre Poarta lui Ioanel, ea constituie şi

în sine un interesant obiectiv turistic, îndeosebi prin cheile pe care le formează pe cursul său inferior. Înainte de vărsarea sa în Gârda Seacă, Ordâncuşa curge printr-o vale adâncă dar relativ largă, pe versanţii căreia pădurea de fag şi molid coboară până aproape de firul apei. Apoi, după 1,5 km de la confluenţă, valea începe să se îngusteze cu repeziciune. În malul său drept apare o arcadă largă, adâncită în stâncă sub forma unei nişe spaţioase, pe care moţii o denumesc Corobana lui Gârţău, apoi, în vecinătatea acesteia, cascada de travertin din dreptul Porţii lui Ioanei. Imediat după aceea începe canionul propriu-zis al Ordâncuşei. Strânsă în centura puternică a calcarelor, apa şi-a tăiat o albie îngustă, mărginită de pereţi maiestuoşi, atât de înalţi şi atât de apropiaţi încât deasupra capului abia de se mai vede un petic de cer. Sunt locuri în care versanţii, perfect verticali, nu lasă loc decât strict curgerii apelor şi pe care şoseaua nu le poate depăşi decât prin punţi de beton construite în lungul văii. Aspectul sălbatic al cheilor este întregit de puzderia de arcade, de nişe, de guri de galerii şi de tancuri care frământă falezele de calcar într-o inextricabilă împletitură de forme carstice. Două dintre acestea sunt citate mai adesea în literatura turistică: Corobana Mică de la Chei, situată în versantul drept, la 5 m înălţime faţă de albia râului, prin care răzbate la zi un pârâiaş ce formează o cascadă de travertin ceva mai modestă decât cea de la Poarta lui Ioanel, şi Corobana Mare, care îşi arcuieşte deschiderea în capătul unei limbi de grohotiş prelinsă pe versantul drept. Dincolo de aceasta din urmă, calcarul este înlocuit cu roci cristaline şi, după un parcurs de aproximativ 2 km, se ajunge în capătul dinspre amonte al Cheilor Ordâncuşei, care iau sfârşit o dată cu lărgirea văii şi îndepărtarea versanţilor. Drumul însoţeşte în continuare firul apei până la izvoarele acesteia, într-un peisaj devenit mai puţin spectaculos, dar care nu pierde nimic din farmecul atât de caracteristic Munţilor Bihor.

MUNŢII TRASCĂU.

Fig. 29 – Schiţa zonei Bedel

* HUDA LUI PAPARĂ

(Fig. 30) Huda lui Papară (după E. Balogh, 1969)

Localizare şi căi de acces. Cea mai mare cavitate din carstul Munţilor Trascău este o străpungere hidrologică activă care drenează pe sub Muntele Bulz (Masivul Bedeleu) apele reunite a trei pâraie – Valea Poieni, Valea Ponorului (numită încă şi Valea Caselor) şi Valea Seacă – deversându-le apoi sub denumirea de Valea Morilor în Arieşul Mare, aval de Sălciua de Jos. Această localitate constituie de altfel punctul de plecare pentru vizitarea peşterii. Ea se află pe DN 76, la 47 km de municipiul Turda şi la 41 km de oraşul Câmpeni, fiind deservită de curse I. T. A. şi având şi staţie pe linia ferată Turda-Abrud, pe care a circulat decenii în şir vestita „mocăniţă”. Un drum care porneşte de la capătul de jos al comunei ajunge curând în firul văii Morilor şi, urcând cursul acesteia, răzbate după 4 km la intrarea în peşteră, situată la o altitudine de 567 m.

Date istorice. Consemnată în scrieri geografice care datează din prima jumătate a secolului trecut, Huda lui Papară devine cunoscută datorită cercetărilor lui E. Balogh, întreprinse în anii 1950-1953.

Descriere. Peştera se înfăţişează sub forma unei galerii larg arcuite în plan, cu foarte puţine ramificaţii laterale, care însumează o lungime totală de 2 022 m. Aspectul general de coridor înalt şi relativ îngust caracteristic acestei galerii denotă excavarea ei în lungul unei diaclaze prin care apele celor trei pâraie au putut pătrunde cu mai multă uşurinţă în adâncimea masivului, corodând calcarul şi lărgindu-şi căile de curgere. Acest profil particular se desenează pregnant chiar de la deschiderea la zi a peşterii care măsoară peste 30 m înălţime dar ai cărei pereţi nu lasă la picioarele lor un spaţiu mai la de 4 metri.

Vizitarea peşterii nu este tocmai uşoară deoarece configuraţia planşeului şi mai ales prezenţa cursului subteran de apă presară pe parcurs obstacole repetate. Cel dintâi apare chiar la intrare, sub forma unui lac cam de 1 m adâncime, pentru a cărei traversare este binevenită o barcă pneumatică. După vreo 50 m, un bloc de stâncă ocupă întreaga lăţime a galeriei, obligând la o căţărare printre Şuvoaiele de apă în care se despleteşte pe deasupra lui râul subteran, formând aşa-numita Cascadă Evantai. Imediat după aceea se desprinde din tavan un sept de calcar – Inima de Piatră – dedesubtul căruia nu mai rămâne loc de trecere decât prin apă. Zona cea mai interesantă a peşterii o constituie marea Sală a Minunilor, care se desfăşoară sub forma unei largi evaginaţii ascendente în latura din dreapta a galeriei. Urcând în pantă accentuata şi fiind închis în fund de sac în partea sa superioară uriaş buzunar funcţionează ca un acumulator de aer cald, în care temperatura creşte progresiv până la peste 20°C, ceea ce reprezintă dublul valorilor care se măsoară curent în galeria principală. Sala Minunilor constituie astfel unul din puţinele exemple cunoscute în carstul românesc de goluri subterane în care se produc înmagazinări de aer cald şi care, din acest punct de vedere, ocupă opoziţie diametral opusă peşterilor glaciare, în afară de această particularitate climatică, două alte curiozităţi întregesc caracterul insolit ai sălii Este vorba de un uriaş depozit de guano mineralizat (chiropterit) care acoperă planşeul şi care s-a constituit de-a lungul timpurilor ca urmare a activităţii liliecilor atraşi de condiţiile prielnice de hibernare oferite de atmosfera caldă a sălii, precum şi de mai multe stalactite mari şi butucănoase, pe care gradientul termic existent în spaţiul subteran le-a făcut să se abată de la creşterea lor verticală impusă de gravitaţie.

Dincolo de Sala Minunilor, galeria continuă cu acelaşi facies de diaclază lărgită de ape în jumătatea sa amonte se desfac o serie de divertacole, unele cu acces dificil, care conduc în mici săli laterale (Sala Virgină, Sala Tăcerii), de unde pare să înceapă o amplă reţea de galerii, în curs de explorare. Aproape de extremitatea peşterii, o îngrămădire de blocuri masive desprinse din boltă justifică numele de Lumea Frământată dată acestui sector al cavităţii, dincolo de care înaintarea este oprită de sifonul terminal inaccesibil, al cursului subteran. Acest sifon se află însă la o distanţă de numai 20 m de suprafaţa, unde, în fundul dolinei Vânătara se pierd apele îngemănate ale pâraielor care au concurat la formarea peşterii.

Condiţii de vizitare. Se recomandă ca turiştii să viziteze peştera numai până la Sala Minunilor şi numai la ape mici, pentru a nu fi expuşi unor

accidente ce pot avea urmări neplăcute. Pentru aceasta sunt necesare cizme de cauciuc lungi eventual o barcă pneumatică şi o cordelină cu o scară speologică pentru depăşirea Cascadei Evantai, precum şi mijloace de iluminare.

Bibliografie. M. Bleahu şi col. (1976) I Popescu Argeşel (1977).

* PEŞTERA DE LA GROŞI

(Fig. 31) Peştera de la Groşi (după R. Jeannel şi E. Racoviță, 1929).

Sinonimii: Peştera de la Poartă, Peştera de la Poiana Zmeilor.

Localizare şi căi de acces. Este o peşteră reprezentativă pentru endocarstul de altitudine al Munților Trascău, fiind situată la o înălțime de 1 150 m pe creasta calcaroasă a masivului Bedeleu în pofida distanței mici care o separă de Huda lui Papară, contrafortul aproape vertical al Bedeleului face practic imposibil accesul dinspre Sălciua. De aceea, vizitarea Peşterii de la Groşi poate fi mai curând inclusă în programul turiştilor care îşi propun să cunoască pitorescul tăieturii adânci a Cheilor Aiudului. Fie de la Aiud, fie de la Valea Arieşului, se poate ajunge pe şoseaua județeană care leagă aceste două localități până la drumul comunal ce se desprinde din capătul de sus al Vălişoarei spre satul Izvoarele. De aici se merge pe jos pe drumul care duce la spre creasta Bedeliului dar este util ca în sat să se caute în sat un ghid cu ajutorul căruia peştera să fie găsită fără dificultăți. Deschiderea acesteia este ascunsă într-o fundătură ocupată de blocuri mari de piatră şi mărginită de o arcadă calcaroasă fără îndoială rest al unei vechi galerii a peşterii astăzi prăbuşită; de altfel, tocmai de la această arcadă provine şi denumirea de Peştera de la Poartă.

Date istorice. După ce este citată de entomologul E. Bokor în 1921, Peştera de la Groşi este cercetată şi cartată trei ani mai târziu de R. Jeannel, P.-A. Chappuis şi Gh. Perez.

Descriere. Mica deschidere a peşterii se continuă cu un scurt coridor îngust, care coboară în pantă accentuată până într-un fel de vestibul foarte scund. De aici spațiul subteran se dilată brusc într-o galerie largă şi înaltă, care se desfăşoară după un arc de cerc pe o lungime de aproximativ 100 m. Bolta este întreruptă de numeroase hornuri, în timp ce podeaua este acoperită de o pătură groasă de argilă nisipoasă, îndeosebi spre capătul peşterii, pereții sunt ornați cu scurgeri stalagmitice, alături de care se dezvoltă câteva stalagmite şi câmpuri de stalactite tubulare, extrem de fragile.

Condiții de vizitare. Nu sunt necesare decât mijloace de iluminat.

Bibliografie. R. Jeannel şi E. Racoviță (1929), I. Popescu Argeşel (1977).

MUNȚII POIANA RUSCA

(Fig. 32) Schița bazinului superior al Begăi

* PEŞTERA DE LA ROMÂNEŞTI

(Fig. 33)

Sinonimii. Peştera cu Apă, Peştera Româneşti-Fereşeşti, Peştera Mare de la Fereşeşti.

Localizare şi căi de acces. Dintre peşterile existente în bazinul superior al râului Bega, Peştera de la Româneşti este cea mai mare şi mai interesantă. Ea este situată la sud-est de satul Româneşti (com. Tomeşti, jud. Timiş), în versantul stiâng, bine împădurit, al Văii Pustinia, la 2,2 km în amonte de

confluența acestui pârâu cu Bega Poienilor. Mai exact este săpată în versantul nordic al Dealului lui Filip, numit Dosu Peşterii la 370 m altitudine (fig. 32). Din satul Româneşti există două căi de acces: a) pe drumul Frăsâneştilar, care urmează Valea Bega Poienilor până la confluența cu Valea Pustinii, apoi pe această vale până în apropierea unei cariere de calcar (4 km), de unde se urcă pieptiş pe versantul stâng urmând o cărare în pantă foarte abruptă, până la intrare; b) pe drumul care urmează cumpăna de ape, peste Dealul Stârc şi peste Merişorul până la o mică înşeuare, de unde se merge pe o potecă ce coboară spre peşteră (o oră de mers pe jos). Greu de găsit fără călăuză din sat.

La Româneşti (unde se poate găsi o gazdă) se ajunge urmând şoseaua modernizată Lugoj-Deva până la Margina, iar de aici drumul spre Voislova (care străbate partea vestică a Munților Poiana Rusca de la nord la sud) până în sat. La Voislova drumul întâlneşte şoseaua națională CaransebeşHațeg şi calea ferată Caransebeş-Subcetate.

Date istorice. Primele studii geologice şi faunistice sunt efectuate de T. Orthmayr (1872). În 1963 peştera face obiectul unor cercetări moderne complexe şi se întocmeşte planul cavității (Şt. Negrea, A. Negrea, V. Sencu şi L. Botoşăneanu, 1965).

Descriere. Galeriile accesibile turiştilor însumează 340 m şi sunt dezvoltate în plan orizontal pe fisuri tectonice prin care a circulat cândva apa de infiltrație (fig. 33). Prima parte este săpată în calcare dolomitice cenuşii sau alb-gălbui, iar restul într-o brecie tectonică (caz unic în România). După explorarea recentă a hornurilor de către cercul de speologi amatori „Cristal” din Timişoara, peştera măsoară 1 386 m pe 68 m denivelare.

Intrarea lată de 9,5 m şi înaltă de 2 m permite intrarea luminii până la 70 m. Galeria principală este aproape dreaptă, de mari dimensiuni, cu lărgiri la intersecția fisurilor tectonice, cea mai mare fiind Sala Liliecilor. Din această sală se desfac mai multe culoare, unele devenind impenetrabile prin îngustare. Apa de condensare şi infiltrație, abundentă în timpul ploilor, alimentează câteva gururi şi micro-gururi sau bălteşte pe planşeu. Pe pereți şi tavan, mai ales în partea terminală, există hieroglife de coroziune, septe şi stâlpi de coroziune, iar în multe locuri argilă de decalcifiere, aranjată sub aspect de „piele de leopard”, atrage plăcut privirea vizitatorilor. Fiind într-o fază incipientă de concreționare, peştera conține puține stalactite fistuloase („macaroane”), scurgeri parietale destul de variate, crustă stalagmitică cu gururi şi perle de cavernă, stalagmite, domuri şi coloane (dintre care una de 7 m numită Tibia şi Peroneul, fracturată din cauza deplasării planşeului).

Sub colonia de rinolofi aflată la 20 m înălțime în Sala Liliecilor există guano foarte umed. Săpăturile specialiştilor au dat la iveală oase de urs de cavernă şi obiecte provenind de la o aşezare neolitică: un depozit de cereale, ceramică aparţinând culturilor de Tisa şi Coțofeni, precum şi o vatră acum reconstituită şi expusă în Muzeul din Timişoara, unde se păstrează şi resturile de urs de cavernă.

Condiții de vizitare. În trecut peştera era des vizitată de localnici, care au exploatat guanoul şi au degradat unele concrețiuni. Deşi neamenajată, este uşor de parcurs. Sunt necesare cască de protecție şi îmbrăcăminte călduroasă

sub salopetă (temperatura aerului 6,5-8,5°C). Atenție la săpăturile din zona intrării şi la guanoul umed şi lunecos din fund. Timp de vizitare: ½ oră.

Bibliografie. T. Orthmayr (1872), Şt. Negrea, A. Negrea, V. Sencu şi L. Botoşăneanu (1965), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa, I. Povară şi I. Viehmann (1976).

MUNȚII ANINEI

(Fig. 35, 37,48 şi 49)

PARCUL NAȚIONAL SEMENIC – CHEILE CARAŞULUI.

În Munții Banatului au fost create mai multe rezervații naturale, fie pentru ocrotirea unor plante, fie pentru salvarea unor comori de frumusețe la suprafață sau în subteran. Dar aceste rezervații nu sunt suficient de mari şi există pericolul ca, în urma creşterii impactului om-natură, în zonele din imediata vecinătate să se producă schimbări ecologice ireversibile. Iată de ce soluția optimă o constituie contopirea rezervațiilor bănățene în parcuri naționale, incluzând şi zone tampon în care activitatea economică să fie astfel reglementată încât oamenii mileniului ce stă să vină să se bucure şi ei de farmecul naturii nealterate lăsată moştenire de străbunii noştri. Un astfel de parc urmează a lua ființă în Munții Banatului. El va include în primul rând Masivul Semenic şi Cheile Caraşului, deci două zone învecinate şi legate prin trasee cu marcaje turistice, dar mult diferite sub aspect geografic, geologic, al vegetației şi al faunei. Sectorul vestic este prin excelență carstic, cuprinzând o parte din Munții Aninei în care se află cea mai mare concentrare de peşteri din țară, chei, doline, văi de doline şi ponoare. Sectorul estic e dimpotrivă cristalin şi corespunde în cea mai mare parte Munților Semenic, unicul masiv carpatic cu nume de floare.

Concret, oamenii de ştiință au propus includerea în acest parc național a patru rezervații. Prima, deja existentă, ocroteşte Cheile Caraşului (de care ne vom ocupa mai departe), chei ce nu sunt cu nimic mai prejos decât vestitele Chei ale Nerei. Ele reprezintă un adevărat muzeu natural în care toate formele carstice de suprafață şi de sub pământ sunt bine reprezentate. A doua rezervație este creată pentru făgetele virgine de la obârşia Nerei, situate între 800 şi 1 400 m altitudine pe versantul sud-estic al Semenicului; aceste făgete cu brad şi paltin în care arborii au o vârstă de peste 350 de ani şi o înălțime de până la 40 m sunt considerate printre cele mai frumoase din Europa şi alcătuiesc cea mai reprezentativă rezervă a ecosistemelor de fag de pe continent. A treia rezervație va include Cheile Gârliştei (de care va fi vorba la locul potrivit) situate la nord de Anina, chei de o deosebită valoare peisagistică; vegetația este, ce-i drept, cam degradată, dar se poate reface. A patra rezervație o constituie brădetele şi făgeto-brădetele de la obârşia Caraşului, unice în România prin vigoarea şi extinderea lor; ea va include şi izbucul Caraşului (de care vom vorbi de asemenea la locul potrivit), obiectiv carstic unic în țară prin debitul său puternic.

Cea mai întinsă parte a viitorului parc va avea regim de zonă tampon şi va include aproape toți Munții Aninei, partea centrală, vestică şi nordică a Munților Semenic şi Valea Bârzavei care separă cele două masive muntoase. Munții Aninei sunt în bună parte acoperiți de păduri compacte, întrerupte ici-

colo de păşuni şi fânaţuri; numai pe platoul Semenicului, denumit şi „Acoperişul Banatului”, pădurile au cedat de mult locul păşunilor. Zona de prepare se întinde în vestul parcului, incluzând localităţile Caraşova şi Iabalcea – de un deosebit interes etnografic – Domanul şi Cuptoarele, toate cu terenuri agricole, fânaţuri şi păşuni în care activitatea economică şi turistică se va desfăşura ca şi până acum. Dintre cele patru rezervaţii, drumeţul este atras ca un magnet de prima, respectiv de spectaculoasele Chei ale Caraşului lungi de 19 km. Această rezervaţie botanică, cinegetică şi peisagistică de prim ordin este în strânsă legătură cu două renumite rezervaţii speologice: Peştera Comarnic şi Peştera Popovăţ, vestite atât prin monumentalitatea galeriilor şi sălilor, cit şi prin splendoarea podoabelor concreţionare de calcit. Dacă prima peşteră se află în imediata apropiere a cheilor, cea de a doua este situată chiar în sectorul cel mai sălbatic al acestora – un fragment de natură cu totul intactă, zona în care se răsfaţă, pe lângă scumpie, mojdrean şi liliac, numeroase alte plante interesante de origine sudică, rare în flora României. Fauna terestră a cheilor cuprinde şi ea un mare număr de specii meridionale cum sunt unele şopârle, licuriciul bănăţean şi scorpionul carpatic. Deşi nu conţine calcare şi deci nici fenomene carstice, vom spune câte ceva şi despre Platoul Semenicului, pentru că de aici izvorăsc trei din cele şase principale râuri ale Banatului (Timişul, Nera şi Bârzava), iar al patrulea (Caraşul) îşi are izvoarele în apropiere – râuri care străbat zone carstice întinse sau mai puţin întinse. Ne aflăm în faţa unui impresionant nod de ape. Apa freatică este oferită din belşug de şisturile cristaline ale muntelui prin numeroase izvoare care alimentează o densă reţea de pârâiaşe şi pâraie. Astăzi platoul e năpădit de fânaţuri şi păşuni şi e înţărcuit din toate părţile de pădure. Cândva, cu excepţia mameloanelor stâncoase ce străjuiesc podişul, acesta era în întregime împădurit. Focurile puse de ciobani au făcut loc păşunilor. Ici şi colo, câte o rarişte sau pâlcuri de fagi bătrâni mai amintesc de măreţia codrilor ce îmbrăcau odinioară,Podul” Semenicului. O dată cu topirea zăpezilor şi apariţia gingaşelor brânduşe şi genţiane, muntele este luat în primire de primii ciobani ce urcă în şir indian dinspre Ţara Almăjului cu turme de oi şi vite, iar înaltul cerului se umple de trilurile ciocârliilor. Vara e deseori minunată, cu dogoarea soarelui uşor temperată de suflul răcoros al pădurilor înconjurătoare. Dar să nu uităm că Semenicul e cunoscut şi prin năprasnicele furtuni însoţite de descărcări electrice cumplite care mătură platoul din când în când cu rafale de grindină sub cerul devenit dintr-o dată plumburiu şi vânăt. Poate că toamna este anotimpul ideal pentru drumeţie atât în Semenic, cât şi în Cheile Caraşului şi în toţi Munţii Banatului – deşi e posibil că iubitorii sporturilor de iarnă, care cunosc valoarea Semenicului pentru practicarea schiului, nu vor fi de acord cu această părere şi vor reliefa calităţile pârtiei de coborâre şi a celei de slalom. Viitorul parc naţional include, aşadar, atât zone peisagistice de prim ordin cât şi zone profund afectate de activitatea umană şi în care turismul va fi tot mai intens.

* GAURA TURCULUI

(Fig. 34)

Sinonimii. Gaura Mare, Peştera Sudol sau Sodol, Peştera Cuptoare, în unele lucrări apare şi sub denumirea de: Peştera Sohodol. Peştera Sudol I, Peştera Izvorului de la Sohodolul Reciței.

Localizare şi căi de acces. La sud de Reşița se întind Munceii Domanului – partea cea mai nordică a Munților Aninei – în care există cavități, unele fiind destul de mari şi împodobite cu formațiuni variate şi interesante. Aşa este Peştera Stârnic (700 m), din păcate inaccesibilă de când, cu ani în urmă, intrarea a fost astupată de un drum construit pentru o carieră de calcar. Gaura Turcului (438 m) pe care o descriem în continuare; Avenul din Poiana Gropii (-235 m) care până în 1974 a deținut recordul de adâncime pe țară. Urcând de la Cantonul Minda (situat la 5 km sud de centrul Reşiței) pe drumul Stegului (spre Anina), după vreo 3 km dăm într-un luminiş care permite o vedere de ansamblu asupra Văii Baciului dominată la est de abruptul Dealului Cârşiei. Versantul drept este acoperit de tufe dese de liliac şi de făget mascând guri de peşteri. Coborând în fundul Văii Baciului în dreptul confluenței acesteia cu Valea Sodolului, ajungem la nişte sălaşe. De departe se zăreşte intrarea înaltă şi oblică, cu urme de ziduri medievale a Găurii Turcului. Ea e situată la 500 m altitudine în baza versantului vestic, abrupt, al Dealului Cârşiei, pe malul drept al pârâului Sodolu Mare, la 100 m distanță deasupra izvorului carstic Drăgoina (fig. 35). Dacă de la confluența amintită urmăm drumul de căruță în jos pe valea Râului Mare (rezultată din unirea Văilor Baciului şi Sodolului) închidem circuitul la Cantonul Minda. Pe traseul propus nu există marcaje. Revenind la Reşița ne putem caza la hotelul „Semenic” aflat în centrul oraşului, pe malul Bârzave în apropiere se află gara şi autogara.

Date istorice. Prima descriere, succintă, apare în Seria „Biospeologica” (R. Jeannel, 1929). În perioada 1961-1963 este cartată şi studiată complex (L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea, 1967), iar între 1963-1970 face obiectul unor cercetări de ecologie cavernicolă (A. Negrea şi Şt. Negrea, 1971; Şt. Negrea şi A. Negrea, 1968, 1972, 1977).

Descriere. Peştera este alcătuită dintr-un sistem labirintiform de galerii, săli şi puțuri totalizând 438 m pe o denivelare de 22 m. Lumina pătrunde difuz până la 24 m. Din Galeria Principală se desface la stânga Diaclaza Oblică iar la dreapta Galeria Ascunsă, mai greu accesibilă. Partea profundă a peşterii este alcătuită din Galeria Descendentă, cam dificil de parcurs până la lacul-sifon din capătul sud-vestic. La întâlnirea dintre Galeria Principală şi Galeria Descendentă se află Sala cu Blocuri Prăbuşite. Din această sală se desface un culoar cu horn care ne urcă în Sala Superioară, precum şi un puț de 13 m care ne coboară în Sala Inferioară. În timpul ploilor abundente Galeria Descendentă şi ramura sa estică (care se termină printr-un sifon) sunt în bună parte inundate, putându-se înainta până la sifoanele temporare (v. fig. 34). De altfel această galerie subfolosită are puternice urme de eroziune şi coroziune a apei (hieroglife, lame ascuțite, polițe de silex etc.). La începutul Galeriei Principale (care este fosilă) există doar hieroglife şi marmite. Probabil că apa care se pierde prin ponorul Drăgoina din Poiana Bichii a contribuit la formarea peşterii, într-o fază mai veche din evoluția sa, Galeria Principală era drenată de un curs de apă subteran care ieşea prin actuala deschidere prevăzută cu urme de ziduri.

Ulterior, o dată cu adâncirea peşterii, apa şi-a modificat cursul, drenând Galeria Descendentă între cele două lacuri-sifon şi, ieşind la exterior prin izvorul Drăgoina. În faza actuală apa este drenată prin galeriile unui sistem inferior, activ, inaccesibil omului; numai la viituri puternice mai este folosit parţial sistemul subfosil (Galeria Descendentă). Galeriile nu-s bogate în speleoteme. Pe alocurea există totuşi concreţiuni de calcit care ne încântă privirea: stalactite, scurgeri parietale, crustă stalagmitică cu gururi şi stalagmite. Peştera prezintă un interes deosebit pentru unele vieţuitoare mărunte de pe podea (o specie de miriapod şi alta de gândac care trăiesc numai în câteva peşteri bănăţene), precum şi pentru două specii de crustacei subterani minusculi ce populează bazinaşele cu apă din Galeria Descendentă.

Condiţii de vizitare. Nu există amenajări turistice. Pentru a parcurge toate galeriile e nevoie de lampă, cască de protecţie, salopetă şi cizme de cauciuc; pentru puţ (recomandat numai speologilor amatori) mai trebuie o scară speologică de 13 m şi coardă de asigurare. Se recomandă vizitarea în lunile cu puţine precipitaţii. Timp necesar (exclusiv puţul): l oră.

Bibliografie. R. Jeannel (1929), L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967), L. Botoşă-neanu (1971), A. Negrea şi Şt. Negrea (1971), Şt. Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa, I. Povară şi I. Vieh-mann (1976).

* PEŞTERA COMARNIC

(Fig. 36)

Sinonimii. Peştera de la Cantonul Comarnic (pentru insurgenţă), Peştera de la Ogaşul Ponicova (pentru resurgenţă).

Localizare şi căi de acces. Peştera Comarnic e situată în Munţii Aninei, renumiţi pentru bogăţia pădurilor şi pentru zăcămintele de cărbune superior. Râuri nu mai puţin renumite ca Nera, Caraşul şi Minişul îi brăzdează adânc, formând chei sălbatice în pereţii cărora se deschid guri de peşteră prin care poţi coborî în inima pământului. Alte râuri, mai mici, se pierd în calcare prin ponoare, urmându-şi drumul prin galerii săpate de ele în decurs de milenii. Aşa s-a pierdut şi pârâul Ponicova cam pe la jumătate distanţă între Reşiţa şi Anina, dând naştere peşterilor Comarnic şi Popovăţ (pentru situarea lor vezi fig. 37).

Prin sălile ei monumentale, prin masivitatea şi grandoarea formaţiunilor ei stalagmitice, Peştera Comarnic este cea mai frumoasă din Banat şi una dintre cele mai mari şi impresionante peşteri din România. Situată în raza satului Iabalcea (com, Caraşova, jud. Caraş-Severin), reprezintă o străpungere hidrologică a pârâului Ponicova în calcarele care alcătuiesc Cleanţul Putnata (681 m). Intrarea Comarnic se află în versantul stâng al văii cu acelaşi nume, la circa 200 m de Cantonul silvic Comarnic (440 m alt.); intrarea Ponicova (prin insurgenţă) se găseşte într-o poiană mare, cu indicator C. M. N., situată în apropierea şoselei Reşiţa-Anina, la 3,5 km distanţă de canton în direcţia Aninei (470 m alt.).

Pentru a ajunge la cantonul Comarnic se ia din faţa hotelului Semenic din Reşiţa un autobuz de Văliug şi se coboară la cantonul Minda. De aici, cu o ocazie sau pe jos, se merge pe drumul Stegului (o şosea forestieră ce leagă

Reşiţa de Anina) cale de 14 km până la canton. Drumul este o încântare, deoarece seamănă cu o alee de parc străjuită de conifere şi fagi maiestuoşi, peisajul fiind când mai deschis, când mai aspru şi întunecat. Lăsând pe dreapta câteva înălţimi care depăşesc cu puţin 600 m, drumul face mereu coturi largi, prinde Valea Topliţei, apoi ajunge la cantonul Comarnic. Acest canton, deşi nu oferă cazare turiştilor, are o mare importanţă pentru că este un punct de plecare spre sectorul cel mai sălbatic al Cheilor Caraşului (rezervaţie botanică), de vizitare a peşterilor Comarnic şi Popovăţ (rezervaţii speologice), precum şi pentru că aici vin două dintre marcajele ce coboară din Munţii Semenic: cruce roşie, care se opreşte aici, şi bandă albastră, care duce prin Caraşova la Reşiţa. De la canton până la Anina pe drumul Stegului în continuare sunt 19 km.

Date istorice. Prima menţiune despre peşteră datează de la începutul secolului (Z. Schreter, 1912, geologie). Între 1933 şi 1939 este studiată temeinic, punând accentul pe mineralogie şi paleontologie, de E. Balogh; planul galeriilor ridicat de acest autor este şi astăzi reprodus în publicaţiile ştiinţifice şi turistice, inclusiv în cea de faţă. E. Bokor (1921) şi R. Jeannel (1929) fac primele investigaţii faunistice. În 1961, L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea efectuează cercetări extensive, continuate de V. Sencu, iar în perioada 1965-1969, A. Negrea şi Şt. Negrea studiază biocenozele cavernicole.

Descriere. Galeriile şi sălile cunoscute până în prezent însumează 5 229 m. Diferenţa de nivel dintre cele două intrări opuse este de 31,5 m. Peştera este alcătuită dintr-un nivel superior, prin care nu mai circulă apa şi unul inferior, parcurs temporar de pârâul Ponicova.

Intrarea Comarnic se află la capătul nordic al peşterii; ea este relativ mică, închisă cu poartă metalică şi serveşte de acces grupelor de vizitatori conduse de ghid. Intrarea Ponicova e situată în capătul sud-vestic, la baza unui perete calcaros; ea este mai mare, închisă de asemenea cu poartă metalică şi serveşte la ieşirea turiştilor.

Sistemul de galerii s-a format sub acţiunea pârâului Ponicova care, adâncindu-se treptat în fracturile tectonice ale benzii de calcare (lată de numai 300- 400 m şi orientată nord-sud), a format mai întâi nivelul superior (fosil), apoi pe cel inferior (subfosil). Colorările cu fluoresceină au arătat că există încă un nivel inferior (activ), inaccesibil; în perioadele secetoase apa pârâului se pierde în albie la 50-100 m înainte de intrarea Ponicova, circulă numai prin acest nivel şi iese prin resurgenţă (fig. 36).

Cei peste doi kilometri ai nivelului superior fosil reprezintă o grandioasă succesiune de galerii de mari dimensiuni care fac legătura între săli vaste sau destul de mari. Acest sistem principal al peşterii, care leagă cele două intrări, constituie atracţia turistică importantă prin bogăţia speleotemelor (a formaţiilor conoreţionare). Să pătrundem prin intrarea Comarnic. La începutul galeriei, până la punctul 7 (v. fig. 36) se găsesc puţine concreţiuni. În sălile din punctele 11, 15, 20 şi 23 ne uimeşte îngrămădirea haotică a imenselor blocuri prăbuşite, la Sala Zebrelor pereţii şi tavanul sunt dungaţi de calcarele stratificate cu intercalaţii de silex intercalate la suprafaţă. Abia din această sală încep să abunde frumuseţile renumite ale peşterii. Formaţiunile concreţionale sunt de o

varietate uluitoare alcătuind un adevărat muzeu natural în care acestea sunt oferite cu dărnicie. Din tavan atârnă tot felul de stalagtite, de la cele mini, tubulare, de tip „macaroană”, înghesuite una-n alta până la cele în formă de uger, sau cele strâmbe, cotite. Pe podea întâlnim nenumărate variante ale stalagmitelor de la cele columnare care prin întâlnirea cu stalagmitele dau grațioase coloane, până la enorme domuri. Tot pe podea ne mai încântă ochii gururi pline de apă limpede, gururi uscate cu perle de cavernă lustruite sau baraje de travertin. Astfel sunt Zidurile Chinezeşti, dintre punctele 36 şi 38, zone în care la topirea zăpezilor sau în timpul viiturilor mari se instalează lacuri destul de întinse. Pe alocuri pereții şi tavanul sunt adevărate expoziții de basoreliefuri de calcit de diverse nuanțe cromatice, prezintă orgi, baldachine văluri şi draperii, lame translucide, cristale minuscule de calcit şi felurite alte formații care scânteiază feeric la lumina lămpilor.

Porțiunile cele mai minunat ornamentate prin osteneala înceată dar rodnică a apei încărcate cu carbonat de calciu au căpătat denumiri sugestive: Orga Mică, Orga Mare, Muzeul, Zidurile Chinezeşti, Opera sau Sala de Cristal (fig. 36). Ghidul nu va pierde ocazia de a arăta turistului Nuca de Cocos Crocodilul, Lămâia, Ciupercile, Gemenii, Cămila şi altele formațiuni în care, cu puțină fantezie, poți întrezări silueta respectivă. Din punctul 59, o ramificație ne conduce în Sala Virgină, cu ani în urmă protejată de o poartă. Frumusețea formelor de piatră întrece tot ce am putut vedea până aici. E într-adevăr o risipă de superbe şi sclipitoare stalagmite, domuri şi coloane gunin în trepte, scurgeri parietale proeminente şi draperii în colorit dominând rozul cu nuanțe de ocru. Sala mai arată cum arăta probabil întreaga galerie fosilă în urmă cu mai bine de un secol.

Tot din punctul 59 o ramificație ne conduce prin Galeria Cotită, scundă şi întortocheată, lipsită de formațiuni stalagmitice, la intrarea Ponicova (punctul 88). Spre deosebire de galeria principală pe care am venit, ea nu e săpată în calcare jurasice cenuşii, ci în calcare cretacice alb-gălbui. Nivelul inferior subfosil este inundat în întregime în epoca topirii zăpezilor şi viiturilor puternice. El poate fi vizitat numai parțial la ape scăzute pe sectoarele de galerii accesibile prin punctele 20, 34 şi 52. Comunicarea între aceste sectoare este împiedicată de un sifon permanent (Fântâna lui Pluto), iar înaintarea spre nord de alte sifoane. Apa, care irigă galeriile inferioare, iese la suprafață printr-o resurgență impenetrabilă. Există şi în aceste galerii concrețiuni splendide, cum este Cascada de Lapte, dar mai interesante şi mult mai numeroase sunt formele sculptate de cursul de apă subteran pe toată secțiunea galeriilor („lingurițe”, martori de silex, lapiezuri etc.). Fauna de nevertebrate terestre a peşterii conține specii cavernicole endemice interesante din neamul crustaceilor şi insectelor, iar în unele gururi o specie de lătăuşi subterani. Dintre lilieci sunt prezenți rinolofii care au o colonie în punctul 50, sub care s-a format o movilă de guano.

Condiții de vizitare. Peştera Comarnic a căpătat statut de rezervație speologică deschisă turismului în 1946. I s-a acordat acest statut pentru că este cea mai mare din Munții Banatului; permite specialiştilor studiul unor remarcabile fenomene carstice subterane şi al faunei cavernicole cu elemente

troglobionte endemice; pentru splendorile concreționare cu care natura a înzestrat peştera din plin. Facem apel la conştiința ecologică a vizitatorilor pentru protejarea acestui monument al naturii. E regretabil că unele formațiuni poartă urmele distrugerii, fiind sparte, murdărite cu funingine sau purtând chiar numele făptaşului, în acelaşi timp, este demnă de laudă inițiativa tinerilor din Clubul speologic „Exploratorii" din Reşița care au luat în custodie această peşteră, curățind pereții de mâzgălituri şi scoțând periodic deşeurile neputrescibile aruncate de vizitatori cu carență în educație. Amenajările actuale constau din închiderea cu porți metalice a celor două intrări şi aranjarea blocurilor în trepte peste stâncăria prăbuşită din unele săli. Vizitarea nivelului superior fosil se face numai în grupuri conduse de ghidul peşterii care oferă mijloace de iluminat şi dă toate explicațiile necesare. Temperatura din profunzimea acestui nivel fiind de 9-9,5° se impune o îmbrăcăminte mai călduroasă; nu e nevoie de echipament speologic special. Parcurgerea întregului traseu turistic durează între 2 şi 3 ore. Pentru vizitarea galeriilor din nivelul inferior, accesibile cu piciorul numai la ape scăzute (de preferat toamna sau iarna), este nevoie de cască, cizme de cauciuc şi haine.

Bibliografie. Z. Schreter (1912), E. Bokor (1921), R. Jeannel (1929), L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967), L. Botoşăneanu (1971), A. Negrea şi Şt. Negrea (1971), Şt. Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), V. Sencu (1972), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa, L Povară şi L Viehmann (1976), L. Botoşăneanu şi Şt. Negrea (1976).

CHEILE CARAŞULUI

(Fig. 37)

Cheile Caraşului sunt renumite prin mărimea (circa 19 km), frumusețea şi aspectul lor sălbatic. Ele sunt creația râului Caraş în încercarea de a-şi croi drum de-a latul prin calcarele mezozoice, strâns cutate şi tectonizate ale zonei Reşița-Moldova Nouă. De la izvor până la cantonul silvic Jervani, râul curge spre nord, tăindu-şi valea mai întâi prin şisturi cristaline, apoi prin calcare. Mai jos de Jervani, în dreptul cantonului Navesul Mare. Caraşul coteşte spre vest şi pătrunde în cheile propriu-zise. După circa 1,5 km revine la direcția nord, pe care şi-o menține până în dreptul Peşterii Țolosu. În acest sector, el taie calcarele sinclinalului Moldovița-Colonovăț şi primeşte doi afluenți: mai întâi Buhuiul, pe stânga, în punctul numit Megiureca (după ce şi acesta a parcurs în amonte circa 8 km de chei la fel de sălbatice), apoi Comarnicul, pe dreapta, în punctul numit Gura Comarnicului. De la Peştera Țolosu râul coteşte spre nord-vest, parcurge Depresiunea Prolaz, unde cheile au o scurtă întrerupere din cauza unei falii perpendiculare pe cursul apei, apoi coteşte încă o dată spre sud-vest înainte de a ajunge la Peştera de sub Cetate II şi, după câteva meandre puternice, iese în depresiunea largă a Caraşovei. Altitudinea Caraşului în chei este mică: sub 400 m la intrare şi circa 200 m la ieşire. Apa, circulând prin fisurile calcarelor puternic tectonizate, a dat naştere unor variate şi spectaculoase forme carstice de suprafață. Astfel lapiezurile sunt larg răspândite pe marginea cheilor cât şi pe Platforma Iabalcei; ele au şanțuri adânci de până la 2 m şi sunt astupate total sau parțial de sol. Numeroase doline cu diametrul până la 200 m şi adâncimea până la 30 m ciuruiesc Dealul

Pateşan şi platforma menţionată, unde densitatea lor atinge 50/km! Apa ploilor se infiltrează prin aceste doline şi prin fundul văilor formate de ele, irigă galerii subterane şi iese în chei prin guri de peşteră (Ţolosu, Grădinca, Cetate II, Peştera de după Cârşă etc.). Mai multe zeci de peşteri au fost explorate şi descrise în lucrări de specialitate; dintre ele vom prezenta mai departe doar şase mai interesante pentru drumeţii care se pot abate din chei până la ele.

Pentru a ajunge în Cheile Caraşului (fig. 37) se porneşte din Reşiţa pe şoseaua ce duce la Anina până în comuna Caraşova (unde prindem capătul din aval al cheilor) sau pe cealaltă şosea de Anina, numită Drumul Stegului, până la Cantonul Comarnic. Deoarece la acest canton vine din Munţii Semenic marcajul bandă albastră care, străbătând partea din aval a cheilor duce la Caraşova şi de aici la Reşiţa, vom porni de la Comarnic, după ce am vizitat celebra peşteră.

Distanţele, cu piciorul, sunt următoarele (fig. 37): Cantonul Comarnic – confluenţa pârâului Comarnic cu Râul Caraş (circa 1,4 km pe potecă; 1/2 oră cu piciorul); confluenţa Comarnicului cu Caraşul – Peştera Ţolosu (5-6 ore cu piciorul prin chei în porţiunea lor cea mai sălbatică, lipsită de poteci); Peştera Ţolosu – Lunca Prolazului (circa l oră cu piciorul pe potecă); Lunca Prolazului – com. Caraşova (circa 1/2 ore cu piciorul pe poteca ce îngână firul apei prin chei, urmărind marcajul bandă albastră). Pentru evitarea porţiunii dificile dintre confluenţa pârâului Comarnic şi Ţolosu, se poate urmări de la Cantonul Comarnic marcajul bandă albastră care urcă pe platoul carstic Iabalcea, coboară la Lunca Prolazului, urmează firul apei prin chei până la Caraşova şi apoi şoseaua până la Reşiţa.

Intre cantonul silvic şi confluenţa pârâului Comarnic cu Caraşul poteca se pierde pe alocuri, trecând de pe un mal pe celălalt. Parcurgerea sectorului de chei care urmează prezintă mari dificultăţi. Este nevoie de o călăuză care cunoaşte bine acest sector, iar turistul trebuie să aibă o condiţie fizică bună, experienţă şi antrenament. Râul a săpat adânc în platforma calcaroasă cu pereţi de până la 200 m înălţime, făcând numeroase cotituri ca sa ocolească pintenii calcaroşi numiţi de localnici „curmături”, în lipsa unei poteci se înaintează prin apa râului Caraş, iar în dreptul dornelor (unele adânci de peste 15 m) trebuie urcat pe unul din abrupturile calcaroase cu baza scăldată de apă şi trecut prin pădurea virgină, peste curmătură, pentru a da din nou de râu. Până la Ţolosu este nevoie de aproximativ 12 asemenea căţărări istovitoare peste versanţi. Ochii turiştilor temerari vor fi însă răsplătiţi din plin de măreţia şi sălbăticia peisajului, de abrupturile în care se cască guri de peşteră, de râul care ici se rostogoleşte cristalin pe pat de piatră şi stâncă, colo se linişteşte într-o dornă de un verde-albăstrui întunecat străfulgerată de sclipirile argintii ale păstrăvilor.

După porţiunea dificilă a curmăturilor ce trebuie escaladate, chiar în cotul pe care îl face Caraşul îndreptându-se spre Prolaz, sub Cârşia Ţolosu, se impun atenţiei noastre „cazonele” în care apa torentului ce iese din peşteră la viituri parcă clocoteşte. Sunt enormele marmite aşezate în trepte, adânci de până la 7 m, pe buza cărora se poate urca spre peşteră pe timp secetos. Sunt cele mai grandioase marmite cunoscute în carstul românesc. Prinzând, în

dreptul acestor marmite poteca de pe malul stâng al râului şi trecând pe lângă gura unor mici peşteri şi pe deasupra unor dorne adânci de până la 20 m, după 800 m ajungem în Lunca Prolazului.

Sectorul care urmează (Prolaz-Caraşova) este de asemenea sălbatic, înzestrat cu numeroase guri de peşteră, dar fără curmături şi având accesul înlesnit de o potecă dăltuită pe alocuri în stâncă. Depresiunea Caraşova, care se deschide brusc în fața noastră şi în care s-a cuibărit comuna cu acelaşi nume, este străjuită din toate părțile de versanți, cei de la nord-est şi sud-est fiind calcaroşi şi ciuruiți de mici peşteri.

* PEŞTERA POPOVĂȚ

(Fig. 38)

Sinonimii. Peştera Megiureca.

Localizare şi căi de acces. Peştera Popovăț este săpată în Dealul Navesu Mare (661 m), deci în raza satului Iabalcea (com Caraşova). Intrarea se află în versantul drept al Cheilor Caraşului, la 421 m altitudine, cu 45 m mai sus de albia râului Caraş.

De la Cantonul Comarnic, situat pe Drumul Stegului (vezi nota Cheile Caraşului şi fig. 37), se trece prin fața intrării Peşterii Comarnic şi se mai merge pe şosea circa 500 m în direcția Aninei. Ajungând la intersecția cu terasamentul astăzi distrus şi năpădit de vegetație al fostei linii ferate înguste se înaintează pe el circa un kilometru, se trece printr-un tunel şi se mai merge încă vreo 1,5 km, până în dreptul intrării artificiale prevăzută cu uşă metalică.

Date istorice. Peştera Popovăț a fost descoperită prin anul 1890, în timpul construirii unei linii ferate înguste. Cu acel prilej, dinamitându-se, a apărut în versant secțiunea unei galerii de peşteră care a fost zidită imediat. Ulterior intrarea în galerie a fost redeschisă şi i s-a pus o poartă metalică. Din cauza braconierilor de peşteră, în decursul anilor s-au schimbat mai multe porți. Intrarea naturală a peşterii, colmatată de multă vreme, se află sub fosta linie ferată; ea dădea acces în Sala Inferioară. Planul peşterii şi primele cercetări au fost întreprinse de E. Balogh în anii 1936-1939, în paralel cu Peştera Comarnic din apropiere. Cercetări mai recente (1961-1965), în care s-a pus accentul pe studiul biospeologic, au fost făcute de L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea, iar după aceea de V. Senou.

Descriere. Peştera Popovăț, săpată, ca şi Peştera Comarnic, de pârâul Ponicova, totalizează 1 121 m (15 m denivelare). Şi ea este remarcabilă din mai multe puncte de vedere, dar mai ales pentru splendorile unice ale Sălii Finale.

Intrarea este neatrăgătoare, ca şi galeria de acces îngustă şi scurtă prin care se pătrunde în Sala cu Prăbuşiri continuată de galeria Drumul lui Adam, adică în etajul superior, fosil, al peşterii. Sala are înălțimi de până la 20 m, este puternic descendentă spre vest şi conține o îngrămădire haotică de stân-cărie şi concrețiuni prăbuşite din tavan, peste care s-au înălțat stalagmite şi o crustă de calcit. Pereții sălii, ca şi ai galeriei amintite, sunt împodobiți cu scurgeri parietale proeminente, unele impresionante prin mărimea lor. Drumețul amator ocazional de peşteri trebuie să se mulțumească cu atât. Restul peşterii, adică etajul inferior, subfosil, este dificil şi periculos în timpul viiturilor, deci recomandabili numai speologilor amatori. El este alcătuit din săli mari, legate

între ele de galerii înguste şi cotite, parcurs temporar de un pârâu subteran care formează cinci sifoane în locurile unde tavanul se lasă foarte jos.

Din Sala cu Prăbuşiri se poate pătrunde printr-o galerie largă şi scundă în Sala Inferioară. Această sală are plafonul orizontal şi destul de lăsat (2-4 m) iar podeaua acoperită cu nisip şi mâl; prin cotloane se observă crustă stalagmitică cu oase de lilieci şi de rozătoare incluse în ea; un con de grohotiş marchează locul fostei intrări naturale folosită cândva de uriaşul urs de cavernă. Situată la cota cea mai inferioară a peşterii, la viituri întreaga sală este ocupată de un lac.

Tot din Sala cu Prăbuşiri, mergând târâş prin galeria extrem de îngustă şi de joasă dintre sifoanele 1 şi 2, se pătrunde în Sala cu Oase. Această sală, frumos împodobită cu concreţiuni, adăposteşte numeroase oase de lilieci şi de rozătoare şi chiar colţi de urs de cavernă. Mai departe, se înaintează printr-un sistem de galerii extrem de întortocheate şi înguste, prin care trebuie să ne târâm aproape tot timpul. La intersecţia unor diaclaze galeriile se lărgesc şi se înalţă formând săli: Sala Mică, Tripla Sală şi Sala cu Argilă. Aceste galerii scunde şi cu multe sifoane nu prea încântă ochiul; aici predomină urmele apei care a erodat şi corodat: hieroglife, lapiezuri, inele, poliţe de silex, iar pe podea s-au îngrămădit mormane de nisip, pietriş şi mâl.

Ultima galerie, înaltă de până la 15 m, conduce în cea mai vastă încăpere a peşterii, în Sala Finală, lungă de 80 m, lată între 10 şi 20 m şi cu înălţimi până la 20 m. Din extremitatea sa dreaptă se poate coborî prin trei puţuri, adinei de 7-12 m, în Galeria Emilian Crişţea, lungă de 110 m; ea are tavanul, pereţii şi o bună parte din podea măiestrit concreţionate; un firav pârâiaş o străbate, parcurge Sala Finală şi se pierde în Sala cu Argilă. Sala Finală e impresionantă prin dimensiuni, dar cu podeaua în bună parte colmatată cu argilă groasă şi lipicioasă. Aici admiraţia noastră trebuie împărţită între delicatele gururi din calcit alb, scurgerile monumentale de-a lungul pereţilor, stalactitele uriaşe, stalagmitele-lumânări şi coloanele de mari proporţii şi zestrea neîntrecută a şirului de mici săli care o continuă,pe cea mare; aici îşi etalează frumuseţea, încă intacte, mici stalactite cu ramificaţii excentrice, stalactite umflate, cu tuberculi sau în formă de macaroane, dintre care unele sudate cu stalagmite, apoi mici helictite, stalagmite lumânări, bazinaşe (gururi) căptuşite cu cristale şi alte minuni de piatră albă alcătuind o veritabilă colecţie de muzeu. Avem de-a face, indiscutabil, cu unele dintre cele mai împodobite săli a lumii subterane din ţară. Să nădăjduim că zestrea lor de frumuseţe va fi păstrată nu numai graţie obstacolelor naturale din belşug distribuite pe parcurs până aici, ci şi graţie dragostei de natură şi conştiinţei vizitatorilor.

Fauna măruntă merită atenţie prin câteva specii cavernicole care trăiesc şi în Peştera Comarnic. Dintre lilieci – numai puţini rinolofi care nu formează colonii. Rămăşiţele din Sala cu Oase arată că peştera era populată de vreo 8 specii, dintre care unele foarte rare în România (Myotis bedesteini şi Eptesicus nilssoni). Săpăturile din etajul fosil au dat la iveală numeroase resturi de urs de peşteră şi ale unui rozător fosil (Cricetulus migratorius), precum şi fragmente de os utilizate ca unelte de strămoşii noştri, pentru care peştera a reprezentat un adăpost bun.

Condiții de vizitare. Peştera Popovăț are statut de rezervație speologică din 1963 şi este închisă cu poartă metalică. Ghidul Peşterii Comarnic are voie să introducă vizitatori numai cu aprobarea C. M. N. şi numai în etajul superior (durata 1/2 oră). Trebuie multă atenție pentru că în Sala cu Prăbuşiri există formațiuni vechi, alterate, care se pot rupe şi cădea. Temperatura variază în jur de 8-9°.

Pentru vizitarea etajului inferior este nevoie de cască, cizme de cauciuc şi salopetă, iar pentru puțurile din Sala Finală (recomandate numai speologilor amatori), de o cască speologică şi de o coardă de asigurare; timpul necesar: 2-3 ore plus l-2 ore pentru coborârea şi vizitarea Galeriei Emilian Criştea. Atragem atenția că galeriile acestui etaj – în care se înaintează mai mult târâş – devin o periculoasă capcană în cazul unui şuvoi care poate obtura cele cinci sifoane la o viitură cât de mică, în decurs de câteva ore! Mai adăugăm că Marele Sifon (I) poate tăia retragerea din interior chiar în timpul iernii, dacă zăpada din dolinele de la suprafață se topeşte brusc. Pentru o rămânere mai îndelungată de 3- 4 ore se impune folosirea unui telefon de campanie.

Bibliografie. L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea '(1967), A. Negrea şi St. Negrea (1971), Şt. Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), V. Sencu (1972), M. Bleahu/V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa, L Povară şi I. Viehmann (1976), L. Botoşăneanu şi Şt. Negrea (1976).

* PEŞTERA RACOVIȚA

(Fig. 39)

Localizare şi căi de acces. Intrarea în Peştera Racoviță se află în versantul drept al Cheilor Caraşului, în raza satului Iabalcea (com. Caraşova). Pornind de la Cantonul Comarnic (vezi nota Cheile Caraşului şi fig. 37) se merge prin Cheile Comarnicului până la confluența cu Caraşul şi apoi circa 600 m (în zbor de pasăre!) la vale prin Cheile Caraşului. Cele două deschideri ale peşterii, orientate spre apus, ne apar deasupra albiei râului: în dreapta cea principală, sub formă de gură de cuptor, la 10 m (354 m altitudine), iar în stânga cea secundară, triunghiulară, la 2,5 m.

Date istorice. Fiind situată într-o porțiune greu accesibilă a Cheilor Caraşului, peştera era cunoscută doar de câtiva localnici şi nu avea nume. În urma cercetărilor întreprinse de un grup de speologi (L. Botoşăneanu, A. Negrea, Şt. Negrea şi V. Sencu) în anii 1963-1966, a primit numele fondatorului biospeologiei Emil Racoviță. Pentru ocrotirea concrețiunilor variate, pe atunci intacte şi de o rară frumusețe, a fost propusă ca rezervație speologică (V. Sencu şi Şt. Negrea, 1970).

Descriere. Peştera a fost creată de râul Caraş şi se compune dintr-o succesiune de săli legate prin galerii mai largi şi mai înalte în prima parte, totalizând 350 m. Galeria principală, fosilă, este ascendentă în zona intrării, apoi descendentă cu porțiuni orizontale. Cu cât se înaintează prin ea, cu atât formațiunile concreționare devin mai abundente şi mai spectaculoase. Bogata podoabă, iradiind la flacăra lămpii în culori vii şi imaculate, constituie una din comorile de neprețuit a Cheilor Caraşului.

Pereții şi tavanul peşterii sunt în cea mai mare parte concreționați: crustă stalagmitică sclipitoare, stalactite de toate felurile, scurgeri parietale

simple sau în relief, văluri lungi de până la doi metri. Podeaua este, de asemenea, în bună parte căptuşită cu concreţiuni, crustă de calcit împodobită cu stalagmite izolate sau grupate, coloane modelate în diferite chipuri, unele incolore, lungi de peste patru metri, gururi conţinând perle de cavernă, baraje ca de marmură albă, destul de înalte. Aceste frumuseţi sunt îngrămădite mai cu seamă în Sala Cascadei şi Sala Minunată. Porţiunea finală a peşterii este plină cu bolovani mari de calcar şi se parcurge mai dificil. De aici se desfac mici galerii prin care odinioară curgea apa sub presiune.

Apa de infiltraţie şi de condensare alimentează gururile din fundul peşterii. Numai în timpul viiturilor şi la topirea zăpezilor ea se adună şi în alte părţi, fiind evacuată prin numeroase ponoare. Urmele apei sunt evidente pretutindeni în porţiunile neconcreţionate ale peşterii: hieroglife, linguriţe, lapiezuri, inele, hornuri, marmite şi niveluri de eroziune.

Fauna de nevertebrate este interesantă prin prezenţa unor specii cavernicole. Grămezile de guano mişună de musca guanoului şi de gândaci. Există şi mici colonii de miotişi şi rinolofi izolaţi. Pârşii îşi fac vizuini în unele cotloane. Prezenţa lor este trădată de numeroasele oase de mici rozătoare şi de lilieci.

Condiţii de vizitare. Peştera este declarată rezervaţie speologică pentru importanţa ei ştiinţifică şi pentru frumuseţea speleotemelor. Nu este amenajată şi nu necesită echipament special; temperatura fiind în jur de 10° se recomandă o îmbrăcăminte adecvată. Vizitarea durează o oră şi necesită doar o lanternă. Numai în porţiunea finală sunt necesare casca de protecţie şi salopeta.

Bibliografie. V. Sencu şi Şt. Negrea (1970), V. Sencu, Şt. Negrea, A Negrea şi L. Botoşăneanu (1971), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa, I. Povară, L Viehmann (1976).

* PEŞTERA ŢOLOSU

(Fig. 40)

Sinonimii. Peştera de la Trei Cazane; Peştera de la Trei Căzi, Peştera de la Căldări, Peştera de la Curmătura Ciobanului, Peştera Ţolosu, Peştera Iabalcei.

Localizare şi căi de acces. Intrarea se găseşte în versantul drept al Cheilor Caraşului, sub Vârful Ţolosu, la 335 m altitudine şi 50 m faţă de râul Caraş, în apropierea satului Iabalcea (com. Caraşova).

Pentru a ajunge la peşteră se poate coborî prin Cheile Caraşului dinspre Cantonul Comarnic sau urca prin ele de la Caraşova până în dreptul marmitelor de la Ţolosu (vezi nota Cheile Caraşului şi fig. 37). Acestor marmite, care se succed în pantă între gura peşterii şi albia Caraşului, craşovenii le spun „cazane", „căzi" sau „căldări" – de unde şi unele din denumirile date obiectivului nostru. De aici trebuie să urcăm spre baza peretelui sălbatic, înalt de peste 100 m, unde se află intrarea în peşteră, strecurân-du-ne printre sau pe buza marmitelor (cele mai mari de acest fel din carstul nostru). Ele sunt aşezate în trepte, cele mai mari către Caraş (adânci până la 5-7 m), din ce în ce mai mici spre intrarea în peşteră. Văzând acest şirag de excavaţii dăltuite de furia apelor ţâşnite pe gura peşterii, ne dăm seama de ce francezii denumesc asemenea formaţiuni „ceaune de uriaşi". Primăvara, la topirea zăpezilor, precum şi după

ploile abundente, prin deschiderea Peşterii Ţolosu răbufneşte un torent violent care poate mătura totul în cale. Toate marmitele se umplu atunci cu apă care parcă clocoteşte şi, din treaptă în treaptă, se prăvale cu zgomot asurzitor până în Caraş, adăugind la sălbăticia locurilor elementul sonor. De altfel, imediat după intrare, există în peşteră un lac sifonal, plin cu apă încă multă vreme după perioadele ploioase, acesta reprezentând un obstacol de netrecut în calea pătrunderii în interior. Numai după îndelungate perioade de secetă (de obicei toamna) accesul e posibil, dar mare atenție, să nu fim surprinşi în galerii de efectul unei ploi puternice dezlănțuite între timp la suprafață.

Se poate ajunge la peşteră şi venind din satul Iabalcea (unde se poate găsi, la nevoie, o gazdă pentru noapte, dar mai bine la hotelul „Semenic" din Reşița) până în dreptul Vârfului Ţolosu, urmând un timp marcajul bandă albastră şi coborând apoi versantul abrupt al cheilor, căutând deschiderea, care este foarte greu de găsit fără ghid.

Date istorice. Deşi deschiderea era cunoscută de localnici şi de speologi de multă vreme, peştera n-a putut fi explorată din cauza lacului-sifon de la intrare. Abia în septembrie 1961, după o perioadă mare de secetă, echipa formată din L. Botoşăneanu, Alexandrina Negrea şi Şt. Negrea reuşesc să pătrundă până la sifonul 4, iar în luna următoare o altă echipă alcătuită din Val. Puşoariu, T. Rusu şi I. Viehmann ajung până la sifonul 1, întocmind şi planul peşterii, în octombrie 1963, echipa formată din Alexandrina Negrea, Şt. Negrea, V. Sencu şi E. Crişteа explorează galeria şi puțul din dreptul sifonului 5 şi efectuează cercetări speomorfologice şi biospeologice în întreaga peşteră (v. bibliografia). Cercul speologic „Exploratorii" din Reşița continuă în prezent cercetarea peşterii descoperind noi galerii.

Descriere: Lungă de 1 125 m, Peştera Ţolosu s-a format pe fisuri tectonice sub acțiunea apei de infiltrație care pătrunde prin numeroasele doline din platoul Iabalcei. Intrarea, largă de 10 m şi înaltă de 5 m, este orientată spre sud şi lasă lumina să pătrundă până la sifonul 5. La viituri apare rapid un torent subteran care parcurge mai bine de un kilometru prin galerii şi săli, în câteva locuri trecând prin tunele de presiune. El vine de la cota 310 m (sifonul 1) şi iese la cota 335 m (după sifonul 5). De fapt, întreaga peşteră reprezintă un mare sistem de sifoane de dimensiuni diferite, cel mai din amonte fiind situat la vreo 25 m mai jos decât cel de la intrare. Aceasta înseamnă că la viituri, în unele sectoare ale peşterii, apa circula de jos în sus sub presiune, şi că mai în amonte (unde peştera devine inaccesibilă din cauza gâtuirii galeriei) ea continuă ascendent – terminându-se undeva sub platoul ciuruit de doline al Iabalcei. Fiind vorba de sifoane, deci şi de „lacuri de sifon" în care apa stagnează vreme îndelungată, găsim aici mari depozite de nisip.

Faptul că apa parcurge deseori peştera, ca puhoi, explică prezența, mai peste tot, a stâncăriei lustruite şi sculptate de apă în toate chipurile, precum şi numărul relativ redus al concrețiunilor. Trebuie totuşi remarcat că în zona mijlocie a peşterii (între punctele 30 şi 56, fig. 40) unde există diaclaze înalte până la 20-25 m, iar nivelul maxim al apei nu depăşeşte 2 m, întâlnim formațiuni concreționare. Acest nivel este marcat pe pereți prin suprafețe lustruite ca marmura, colorate de oxizi în nuanțe de roşu, galben, alb şi negru,

de un mare efect. Deasupra nivelului la care poate ajunge cursul subteran se observă dezvoltarea neîntreruptă de crustă şi formaţiuni stalagmitice: bazinaşe de calcit cu marginile delicat dantelate, diferite stalagmite şi scurgeri parietale masive. Dintre ele se remarcă admirabilul Baldachin, splendidă formaţiune de un alb strălucitor, lată de circa şase metri şi înaltă de peste trei metri.

Mai merită menţionate frumoasele şi marile bile de marmitaj din puţul de lângă sifonul V, prezenţa pe alocuri a mondmilchului2 şi îngrămădirile de blocuri prăbuşite din unele porţiuni, cel mai mare şi mai dificil de escaladat fiind Labirintul.

Inundaţiile neaşteptate mătură fauna terestră a peşterii sau o reţin captivă între sifoane. Aşa se explică prezenţa a numeroase insecte moarte pe pereţii primei săli de la intrare, a cadavrelor de miotişi şi a oaselor aparţinând la şase specii de lilieci. Fauna din bazinaşe, gururi şi marmite din zona sifoanelor 2-4 şi a puţului se remarcă prin câteva specii de viermi şi crustacei care trăiesc numai în lumea subterană.

Condiţii de vizitare. Peştera Ţolosu e situată în perimetrul ocrotit al rezervaţiei botanice Cheile Caraşului. Din descriere rezultă că avem de-a face cu una dintre cele mai interesante peşteri româneşti, nu însă şi una dintre cele mai frumoase sau mai lesne accesibile, nefiind amenajată, într-a-devăr, peştera este remarcabilă prin grandoarea galeriilor cu pereţii minunat sculptaţi de apă, prin cele câteva concreţiuini extrem de frumoase, prin sifoanele impresionante şi prin marile depozite de nisip curat. Dar, pe lângă satisfacţii, peştera oferă drumeţului temerar şi dificultăţi: coborâri în pante alunecoase (şi care vor trebui urcate la înapoiere!), sectoare în care haosul de blocuri prăbuşite trebuie escaladate, porţiuni înguste în care trecerea trebuie căutată cu grijă; şi toate acestea nu pot fi făcute fără o pregătire temeinică şi un echipament adecvat. Pentru parcurgerea ei este nevoie de cască de protecţie (neapărat), cizme de cauciuc şi salopetă, iar pentru coborârea în puţ (recomandat numai speologilor amatori) de o scară şi o coardă de asigurare. Pentru a şti cum să ne îmbrăcăm trebuie precizat că Ţolosu e o peşteră foarte umedă (98-100% umiditate relativă) şi cu temperaturi între 10 şi 11°. Vizitarea se recomandă numai turiştilor rezistenţi fizic şi antrenaţi, numai pe timp secetos, la mult timp după ce nu mai iese torentul prin gura peşterii şi numai în echipă, în fruntea echipei trebuie să fie o călăuză cunoscătoare nu numai a căii de acces, dar şi a peşterii. Deoarece la cele mai mici viituri sifoanele se umplu cu apă, tăind retragerea din peşteră, se impune legătura cu exteriorul prin telefon de campanie. Timp de vizitare (exclusiv puţul): 3-4 ore.

Bibliografie. L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967) L. Botoşăneanu (1971), A. Negrea şi Şt. Negrea (1971), Şt. Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa, I. Povară şi I. Viehmann (1976), L. Botoşăneanu şi Şt. Negrea (1976).

* PEŞTERA DE SUB CETATE II

(Fig. 41)

Localizare şi căi de acces. Peştera este săpată în versantul drept al Cheilor Caraşului la 6 m deasupra râului (230 m altitudine). Drumul către peşteră începe din comuna Caraşova (unde se poate găsi cazare în casele

locuitorilor). Se merge pe cărarea de pe malul stâng al râului în direcția Lunca Prolazului (marcajul bandă albastră, vezi nota Cheile Caraşului şi fig. 37) cam 30-40 minute până în dreptul ruinelor unei cetăți (Gratul Caraşovei sau Cetatea Turcului) care domină împrejurimile de pe un promontoriu înalt de 150 m al versantului drept, ocolit de râu. După acest cot se trece apa şi se urcă la gura peşterii, orientată către sud-sud-est; fiind bine mascată de arbori se găseşte dificil fără călăuză.

Date istorice. Fiind situată foarte aproape de Caraşova, intrarea este bine cunoscută locuitorilor ei. Explorarea peşterii a început abia în 1961, când Şt. Negrea, împreună cu Alexandrina Negrea şi L. Botoşăneanu au ridicat planul galeriilor şi au efectuat cercetări complexe. Explorarea a fost încheiată în anul 1965, când A. Negrea, Şt. Negrea şi V. Sencu au cercetat etajul superior descoperit de Emilian Crişţea cu doi ani mai înainte.

Descriere. Peştera este alcătuită dintr-un sistem întortocheat de galerii nu prea largi şi înalte până la 6 m, totalizând 576 m. Nu departe de intrare există două sifoane (vezi fig. 41) care se umplu cu apă la viiturile mari, interzicând o vreme accesul în interior. După aceste sifoane, urmează Galeria cu Plăci de Silex care debuşează într-o galerie perpendiculară pe ea. În dreapta se desface Galeria cu Argilă, terminată printr-un lac-sifon, iar în stânga se coboară la Pragul cu Trepte de silex. Urcând pragul de 13 m pătrundem în Galena Emilian Crişţea, destul de cotită, terminată şi ea printr-un lac-sifon; aceasta are două ramificații, una din ele cu sifon terminal.

Elementul particular al acestei peşteri care ne izbeşte privirea de la început îl constituie alternanța stratelor de calcar cu cele de silex. Intercalațiile de silex, groase de 15-25 cm, ne apar peste tot sub formă de polițe, lame şi poduri care stânjenesc foarte mult înaintarea.

Fiind periodic spălată la viituri, peştera este slab concreționată. Pereții şi tavanul sunt mai peste tot nuzi, acoperiți de un strat fin de argilă. Ici-colo apar stalactite şi scurgeri parietale. Podeaua, de asemenea în bună parte neconcreționată, e acoperită pe alocuri de o crustă stalagmitică cu gururi mici (pline ochi cu apă) şi cu stalagmite. În schimb, urmele de eroziune şi coroziune ale apei sunt prezente pretutindeni: numeroase linguri̧țe şi alveole, septe şi marmite active cu bile şi petriş rulat, în sifoane şi porțiunile mai joase s-au adunat nisip şi pietriş rulat, totul fiind inclus într-o pojghiță foarte subțire de argilă umedă, rămasă după retragerea apei.

La formarea peşterii a contribuit pârâiaşul care apare şi astăzi în peşteră în timpul viiturilor şi topirii zăpezilor de pe platoul de doline al Iabalcei. În porțiunile cu lacuri-sifon sau cu dispoziție sifonală (adică cu plafonul lăsat) apa urcă sub presiune şi, drenând peştera, iese puhoi prin gură şi se varsă în Caraş, în dreptul unui sifon din Galeria Emilian Crişţea se aude zgomotul făcut de un curs subteran, fapt care ne duce cu gândul la existența unui etaj inferior, activ, al peşterii, inaccesibil omului.

Fauna terestră este destul de săracă, peştera fiind spălată periodic de torentul subteran. Mai interesantă este o râmă de peşteră care trăieşte în apa unei marmite, găsită în țara noastră, numai încă în două peşteri bănățene (Țolosu şi Mărghitaş). Liliecii sunt rari.

Condiții de vizitare. Peştera se află pe teritoriul ocrotit al rezervației botanice Cheile Caraşului. Nu este amenajată. O recomandăm turiştilor antrenați şi numai până la Pragul cu Trepte de silex. Aceste trepte, fiind foarte friabile, se pot urca numai cu asigurare în coardă sau, şi mai bine, pe o scară speologică. Vizitarea peşterii (exclusiv Galeria Emilian Criştea) durează l-2 ore. În acest scop sunt necesare căşti de protecție, salopete, cizme şi o îmbrăcăminte adecvată (temperatura aerului variază între 11 şi 13,5°). Se recomandă vizitarea în grupuri mic: numai pe timp secetos, după ce cursul subteran nu mai iese prin gura peşterii, iar lacurile din sifoanele l şi 2 sunt secate.

Bibliografie. L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967), L. Botoşăneanu (1971), A. Negrea şi Şt. Negrea (1971), Şt. Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), M. Bleahu, V. Deou, Şt. Negrea, C. Piesa, L Povară şi I. Viehmann (1976).

* PEŞTERA LILIECILOR DIN CHEILE CARAŞULUI

(Fig. 42)

Sinonimii. Pod Peciom.

Localizare şi căi de acces. Intrarea se deschide în coasta Dealului Fac (Cârşa) care formează versantul drept al Cheilor Caraşului în locul unde râul face un mare cot, la 226 m altitudine şi 15 m deasupra albiei Caraşului. Plecând din dreptul barajului morilor din Caraşova (comună în care, la nevoie, se poate găsi o gazdă), se înaintează cam 20 de minute pe poteca numită Drumul Prolazului (circa 1,2 km pe marcajul bandă albastră, vezi nota Cheile Caraşului şi fig. 37) până în dreptul gurii care aminteşte de conturul Africii, vizibilă din potecă. Se trece râul prin vad, se urcă pe un con de grohotiş şi de aici încă 10 m pe peretele aproape vertical (escaladă dificilă fără coardă sau scară).

Date istorice. Explorarea începută în 1955 de echipa formată din Val. Puşcariu, L Viehmann şi T. Rusu a fost continuată în anii 1963-1964 de echipa Şt. Negrea, A. Negrea şi L. Botoşăneanu şi terminată în 1965 prin cartarea a încă 200 m galerii accesibile după degajarea nisipului din punctul de stație nr. l (fig. 42) de către V. Sencu şi E. Criştea. În cercetările de ecologie cavernicolă s-a pus accentul pe studiul faunei de guano de liliac (A. Negrea şi Şt. Negrea, 1971).

Descriere. Intrarea suspendată în perete, înaltă de peste 10 m şi lată de 8 m, conduce într-o succesiune de săli şi galerii cu dilatații la întretăierea diaclazelor, alcătuind în ansamblu un sistem întortocheat dispus pe direcția sud-nord. Cei 640 m ai peşterii s-au format prin lărgirea diaclazelor sub acțiunea combinată a apei de infiltrație şi a unui curs de apă subteran temporar.

La început galeria are între 5 şi 13 m înălțime şi până la 14 m lățime, iar pe podea se află trei importante depozite de guano. Între punctele 6-30 (vezi fig. 42) galeria prezintă câteva îngustări puternice din cauza unor formațiuni stalagmitice masive care impresionează (scurgeri parietale foarte proeminente, coloane şi stalagmite groase) şi înălțimi de la 1 metru până la 13 metri. Porțiunile necon-creționate păstrează urme de eroziune şi coroziune (lingurițe,

hieroglife, marmite, cupole, septe, lapie-zuri, vermiculații şi argilă depusă în formă de „piele de leopard”).

După punctul 6 tavanul se lasă treptat pentru ca în punctul 1 să se îngroape în depozitul de nisip. Dincolo de acest Dop de Nisip, galeria se continuă printr-un sistem complicat de diaclaze, porțiunile foarte joase (0,4 m) alternând cu altele mai înalte (2,5 m) şi se termină într-un loc unde pietrişul şi nisipul depus pe podea astupă secțiunea galeriei complet. Prin puțul de 20 m din porțiunea finală se poate coborî la un nivel de apă: el serveşte la drenarea unui pârâiaş subteran care apare numai la topirea zăpezilor şi care la debite mari debordează, pierzându-se treptat în depozitul de umplutură.

Fauna terestră se remarcă printr-o insectă fără aripi, troglobiontă (care trăieşte numai în peşteri) şi endemică. După cum sugerează şi numele, peştera mai adăposteşte numeroşi lilieci, izolați sau grupați în mari colonii (specii de miotişi şi miniopteri), ceea ce explică prezența depozitelor masive de guano şi chiropterit, exploatate cândva de craşoveni, precum şi fauna bogată şi variată ce mişună în ele.

Condiții de vizitare. Peştera se află pe teritoriul ocrotit al Rezervației botanice Cheile Caraşului. Deşi unele concrețiuni au fost degradate în trecut, în timpul exploatării guanoului, există încă destule formațiuni care încântă ochiul. Vizitarea nu este la îndemâna oricui din cauza pragului de 10 m până la deschiderea suspendată în perete. Pentru sectorul concreționat sunt necesare: cască de protecție, salopetă, bocanci şi îmbrăcăminte adecvată (temperatura, între punctele 2 şi 30, în lunile iulie-august variază între 12,5 şi 13,5°); se recomandă vizitarea în grupuri mici; timpul necesar: l-2 ore. Pentru puțul din fund se impune în plus o scară speologică şi coardă de asigurare.

Bibliografie. L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967), A. Negrea şi Şt. Negrea (1971), Şt. Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa, I. Povară şi I. Viehmann (1976).

* PEŞTERA DE DUPĂ CÂRŞĂ

(Fig. 43)

Sinonimii. Trei Cuptoare (nume colectiv pentru Peştera de după Cârşă şi Peştera Văleaga).

Localizare şi căi de acces. Intrarea e situată în versantul stâng al Cheilor Caraşului, nu departe de locul în care râul părăseşte cheile şi scapă la larg în Depresiunea Caraşovei, la 225 m altitudine şi 32 m deasupra râului.

Pornind din dreptul barajului morilor din comuna Caraşova, se urmăreşte poteca de pe malul stâng al râului care intră în chei (marcaj bandă albastră, vezi nota Cheile Caraşului şi fig. 37). După numai 300 m se ajunge în dreptul deschiderilor Peşterii Văleaga, vizibile de la distanță, înainte de a ajunge la ele se urcă pe versantul abrupt până în dreptul unei doline de prăbuşire care se găseşte în stânga noastră, în fundul acestei doline, la 12 m adâncime se află gura peşterii, înaltă de 3,5 m şi largă de 4,5 m, orientată spre nord. Pentru o găsire mai lesnicioasă precizăm că dolina de prăbuşire se află exact în spatele deschiderii principale, foarte mari, a Peşterii Văleaga.

Date istorice. Fiind în imediata apropiere a comunei, intrarea este cunoscută craşovenilor. Explorarea peşterii s-a realizat în trei etape: 1955-

1961 (Val. Puşcariu, T. Rusu şi L Viehmann, speomorfologie), 1961-1967 (A. Negrea şi Şt. Negrea, biospeologie) şi 1974 (Cercul de speologi amatori din Reşiţa condus de G. Karban ia descoperit şi cartat în acest an încă 373 m de galerii: Sala Inferioară şi Galeria Karban, prin care s-a interceptat, la nivel inferior, sistemul activ obturat de sifoane).

Descriere. Peştera a fost creată de apele de infiltraţie prin fundurile de dolină şi fisurile tectonice, înainte de formarea dolinei de prăbuşire de la intrare, Peştera Văleaga şi Peştera de după Cârşă alcătuiau o singură peşteră. Galeriile şi sălile formează un sistem cu multe cotituri, oare se desfăşoară în principal pe direcţia vest-est, totalizând 736 m.

Galeria de acces în peşteră este fosilă, practic orizontală şi la un nivel superior restului peşterii; tavanul este pe alocuri foarte scund (Galeria cu Miriapode), iar pe podea guano de liliac (Sala cu Guano). Între punctele 35 şi 36 se coboară o pantă de patru metri pe o scurgere de argilă şi se intră în sistemul subfosil (inundat periodic) al peşterii. La topirea zăpezilor şi la viiturile mari apa pătrunde sub presiune de jos în sus prin capătul galeriei principale (punctul 1), spălând din cale depozitul de nisip care uneori obturează secţiunea până în punctul 4, urmează galeria cotită, coboară panta din punctele 28-29, parcurge Galeria Karban şi dispare în sistemul activ prin mai multe puţuri (vezi fig. 43).

La debite mari se formează un lac în amonte de punctul 36, adânc până la 4-5 m, înecând marile depozite de argilă existente în acest sector şi atingând pe alocuri tavanul înalt de 5-6 m. Nivelul lacului este bine marcat pe pereţi de un strat gros de argilă, care îmbracă în porţiunile mai joase bogatele formaţiuni stalagmitice de pe tavan.

Urmele pârâului temporar se văd pretutindeni în galeria subfosilă: pereţi lustruiţi pe alocuri, jgheaburi cu pietriş mult, septe, linguriţe, marmite, hieroglife, noduli de silex, tuberculi de argilă şi „piele de leopard'„...

Peştera nu este bogată în concreţiuni. Există totuşi formaţiuni de calcit vechi, masive, multe prăbuşite, arătând că galeria principală a trecut printr-un stadiu de fosilizare, întrerupt de reapariţia cursului de apă. Există şi formaţiuni mai noi: stalactite de tip „macaroană”, candelabre, scurgeri parietale, stalagmite, domuri, coloane simple şi mici grupuri pline cu apă de picurare.

Fauna măruntă de pe planşeu este mai variată şi mai interesantă numai în porţiunea fosilă de la intrare; trăiesc aici specii de miriapode şi insecte troglobionte. În apa marmitelor din porţiunea sub-fosilă s-au descoperit specii de crustacei subterani. Liliecii sunt rari; ici-colo câte un rinolof amorţit, înfăşurat în aripi, atârnând cu capul în jos din tavan.

Condiţii de vizitare. Peştera se află pe teritoriul ocrotit al rezervaţiei Cheile Caraşului. Nu există amenajări turistice. Deşi se află în apropierea ultimelor case ale comunei Caraşova (unde se poate găsi cazare pentru noapte) este rar vizitată. Aceasta din cauza poziţiei retrase şi accesului destul de dificil Pentru vizitarea peşterii (se recomandă numai după o secetă îndelungată) este nevoie de casca de protecţie, salopetă, cizme de cauciuc şi îmbrăcăminte adecvată (temperatura în timpul verii: 12-13,5, umiditatea maximă). Pentru ooborârea în puţuri (numai de către speologii amatori) mai trebuie corzi şi scări

speologice. Atenție mare la porțiunile alunecoase din pricina argilei umede! Durata vizitării (exclusiv puțurile): l- 1½ ore.

Bibliografie. L. Botoşăneanu, A. Negrea şi St Negrea (1967), L. Batoşăneanu (1971), A. Negrea şi Şt. Negrea (1971), Şt. Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa, I. Pavară şi I. Viehmann (1976).

CHEILE GÂRLIŞTEI

(Fig. 37 şi 47)

Cheile Gârliştei se întind pe circa 9 km şi, cel puțin în porțiunea lor finală, se numără printre cele mai remarcabile formațiuni de acest fel din țara noastră. Ele sunt săpate de râul Gârlişte (cunoscut şi ca pârâul Aninei) în calcarele cretacice dintre localitățile Anina şi Gârlişte.

Avându-şi obârşia în Anina, apa Gârliştei se îndreaptă mai întâi hotărât spre nord şi intră curând în cheile sale în locul numit La Schlucht, aflat în partea nordică a oraşului. După ce primeşte câțiva afluenți nepermanenți pe stânga şi pe dreapta face un mare cot în dreptul culmii Novațarina şi. orientându-se spre sud-vest, iese din chei în punctul Periş (v. fig. 37). Mai departe râul primeşte ca afluent pe stânga Valea Mare, se îndreaptă spre nord-vest, străbate satul Gârlişte şi se varsă în cele din urmă în Caraş, în aval de comuna Caraşova.

Pentru a intra în Cheile Gârliştei, se pleacă din vecinătatea Puțului de mină nr. l (cel mai nordic) al Aninei, ajungând de îndată în punctul La Schlucht. Distanțele pe care le vom străbate cu piciorul sunt următoarele: Oraşul Anina (La Schlucht) – Periş (2,5 km pe drum de căruță şi încă aproape 5,5 km pe potecă săpată pe alocuri în stâncă; în total circa 3 1/2-4 ore cu piciorul); Periş-Gârlişte (circa 2,5 km pe drum de căruță: 1/2-3/4 oră cu piciorul). Nu există marcaje turistice. Cazare la hotelul din Anina.

La Schlucht peisajul e dominat, spre stânga, de o uriaşă halda de steril, mereu îngroşată cu încărcătura trenurilor care circulă pe linia industrială suspendată tocmai sus. Între calea ferată industrială şi fundul văii, cam pe la mijlocul distanței, e tăiat terasamentul căii ferate Anina-Oravița. Un viaduct, frumoasă lucrare de artă a acestei vechi căi ferate, ne încântă privirea cu silueta sa grandioasă, degajând totuşi o impresie de mare trăinicie. Dincolo de viaduct, în cleanț, se află o peşteră destul de greu de găsit, cu o intrare mică, dificilă (Peştera lui Schimpfin sau Peştera Aninei). O parte din apa Gârliştei e împinsă de o puternică pompă sus, la stația de spălare a cărbunelui. De îndată ce depăşim punctul La Schlucht, unde se află un cartier de mineri, pătrundem în chei, pe un drum de căruțe, având în stânga apa râului înnegrită de cărbune. După mai bine de 2 km drumul părăseşte cheile la dreapta (spre şoseaua AninaCaraşova) iar noi trebuie să ne mulțumim – tocmai în porțiunile cele mai dificile ale cheilor – cu o potecuță sălbăticită care urmăreşte tot timpul versantul drept, ba coborând la apă, ba urcând în pădure, trecând peste grohotişuri sau tăind de-a dreptul pe bârne înguste sau prin cleanțurile abrupte (bârnele acestea sunt uneori dăltuite în stâncă la 5-10 sau chiar 15 m deasupra râului).

Pe lunga porțiune ce ne desparte de marele cot către sud-vest cheile nu sunt prea falnice. E drept că imediat după La Schlucht, valea e străjuită, în ambele părți, de cârşii abrupte. Dar în general versanții sunt mai mult împăduriți, lăsând la iveală, din loc în loc, albul calcarelor. Pădurea este din amestec de fag cu mult alun, frasin şi corn. Nenumărate liane (curpen, hamei şi altele) întind brațe noduroase din toate părțile pentru a ne opri în loc. Lăsăm, pe stânga văii, mai multe guri de peşteră (prin una din ele, deschisă chiar la mal, iese un şuvoi destul de puternic de apă). Potecuța noastră întretaie o serie de pâraie seci, pe care mai mult le ghicim după grohotişul şi bolovănişul înverzit de alge şi muşchi de la gura lor; un adevărat afluent al Gârliştei nu vom întâlni până la ieşirea din chei. Din loc în loc, pe malul apei întâlnim mori de mult părăsite, mărind cu scheletele lor negre romantismul îngustei şi sălbaticei trecători.

Cu puțin înainte de marele cot, peisajul se schimbă radical. Locul înălțimilor relativ domoale şi împădurite îl iau cârşii impozante care se ridică cu 100-150 m (poate şi mai mult) drept din apă. Versantul stâng e mai semeț, mai abrupt decât cel drept care pe alocuri e mai domol sau cu grohotişuri. Cu răsuflarea tăiată ne plimbăm privirea de la apa neagră ce se zbuciumă în albia bolovănoasă până la crestele ferestruite ale cleanțurilor. Dar admirația nu ne împiedică să facem şi unele observații asupra rocii în care e tăiată cheia: calcarele acestea sunt foarte vizibil stratificate, stratele sunt orizontale, verticale sau oblice, cu un mare număr de incluziuni de silex de culoare neagră, contrastând cu cenuşiul sau gălbuiul calcarului. Albia se îngustează în acest sector până la 2-3 m iar versanții sunt împodobiți numai la bază cu fag sau cu tufe de liliac.

Chiar în dreptul marelui cot e săpată cea mai importantă dintre peşterile cheilor: Peştera cu Apă, cu deschiderea la 18 m deasupra albiei, care, în pofida numelui său, este străbătută de apă numai după precipitații puternice. Puțin mai în aval, în dreptul locului cunoscut sub numele de Galați, cam la 40 m deasupra râului, se deschide încă o peşteră, cu două intrări, Peştera Galațiului; de la Peştera cu Apă se poate urca la ea iar de la ea, dacă mai urcăm încă vreo 40 m pe versantul foarte înclinat, ajungem pe buza acestuia; dacă urmăm de aici un drumeag de vreo 500 m ajungem în punctul La Cruce, pe şoseaua Anina-Reşița, la numai 5 km de Caraşova. Cele două peşteri vor fi prezentate mai departe.

Pe ultimii doi kilometri care au mai rămas, cheile ne rezervă surprize. Cleanțurile iau aspect de turnuri, fortărețe, creste dințate, ace. Poteca de acum largă urmăreşte un fost terasament al unei linii ferate înguste. Trecem printr-un portal frumos, apoi printr-un scurt tunel şi ieşim din chei în punctul Periş. Pe stânga întâlnim un izvor carstic destul de puternic. Ceva mai încolo pârâul Valea Mare devine afluent al Gârliştei, dar nici apa acestuia nu reuşeşte s-o limpezească. Valea s-a lărgit mult. Prin lunca înverzită, pe drumul Anina-Gârlişte, ne îndreptăm spre localitatea Gârlişte iar de aici, prin Caraşova, spre Reşița.

* PEŞTERA CU APA DIN CHEILE GÂRLIŞTEI

(Fig. 44)

Localizare şi căi de acces. Intrarea se află în versantul drept al Cheilor Gârliştei la 320 m altitudine şi 18 m deasupra râului.

Localitatea cea mai apropiată este Gârlişte (vezi nota Cheile Caraşului şi fig. 37). Pornind din acest sat se merge circa 2,5 km pe drumul care urmăreşte râul până la Izvorul Periş, apoi 300 m până la un fost pod metalic şi încă l 700 m pe poteca de pe malul drept până în dreptul unui mic afluent temporar marcat prin bolovăniş înverzit de muşchi. Urcând pe lângă el se ajunge la gura peşterii mascate de arbori deşi.

Se poate ajunge la peşteră şi pornind din Anina, dar acest traseu este mult mai lung. El se recomandă celor ce vor să parcurgă:cheile complet (vezi nota menționată).

Condiții de cazare: la hotelul din Anina, la o gazdă din satul Gârlişte sau camping lângă izvorul Periş (în chei nu este indicat a se ridica corturi din lipsă de apă potabilă).

Date istorice. Intrarea în peşteră nu era cunoscută de localnicii satului Gârlişte. Ea a fost descoperită şi explorată în 1955 de Val. Puşcariu şi I. Viehmiann, prilej cu care s-a ridicat planul cavității şi s-a descris sub numele de Peştera cu Apă. Între 1963 şi 1969 L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea au efectuat cercetări biospeologice. În anul 1979 cercul de speologi amatori „Cristal" din Timişoara a continuat explorarea în principal prin pătrunderea dincolo de punctul l (vezi fig. 44) după ce au dezobturat secțiunea galeriei de nisip şi pietriş; astfel ei au adăugat la cei 397 m cunoscuți încă 513 m.

Descriere. Galeriile cunoscute până în prezent totalizează 910 m. Noi ne vom limita însă la prezentarea galeriilor descrise inițial, accesibile turiştilor (vezi fig. 44).

Peştera este dezvoltată în calcare cretacice sub acțiunea apei de infiltrație. Terasele cu material aluvionar de la intrare şi cele cu pietriş de la bifurcația galeriei principale arată că peştera a avut odinioară o fază de colmatare şi că ulterior a redevenit activă.

Deschiderea mare, ogivală, orientată sud-sud-vest, conduce într-o galerie largă şi înaltă de până la 9 m, luminată până la primul cot (47 m). Ea se îndreaptă mai întâi spre nord, apoi spre est, pentru ca în partea terminală să se bifurce (punctul 14) şi ambele ramuri să devină impenetrabile prin colmatare cu nisip şi pietriş, în timpul viiturilor puternice prin aceste dopuri terminale (v. punctele 1 şi 21) apare apă formând câte un pârâiaş. După ce irigă cele două ramuri ele se întâlnesc în punctul 14, umplu barajele stalagmitice dintre punctele 32 şi 35, făcând trecerea dificilă (numai prin apă!) şi, ieşind prin gura peşterii, se varsă în Gârlişte. Urmele apei se văd pretutindeni în peşteră: terase de eroziune, marmite cu apă şi lame ascuțite pe podea, lingurițe, lapiezuri, hieroglife şi vermiculații pe pereți, septe şi cupole pe tavan şi, tot ca rezultat al eroziunii apei, noduli şi polițe de silex alb sau negru.

În mai multe locuri podeaua, tavanul şi pereții sunt bine şi frumos concreționați. Se remarcă gururile cu margini foarte înalte de la Trecerea Dificilă; scurgerile lamelare sau în formă de orgă din apropiere; domurile lipite sau nu de pereți; grupurile stalagmitice cu coloane şi „pădurile" de stalactite tubulare de la bifurcație.

În capătul ramurii drepte, după ce se trece prin Fereastră (punctul 2) şi pe lângă marmitele cu apă, se ajunge La Altar (punctul 1). Aici, un anonim a modelat în argila groasă depusă pe o „scurgere-orgă”, folosind şi stalagmitele acesteia, o compoziţie reuşită reprezentând un drumeag pe care un moş şi o babă urcă spre o căsuță cu uşa deschisă. Pe lături se găsesc două sfeşnice cu lumânări ce pot fi aprinse pentru a admira originala operă de artă.

Apa spălând periodic peştera, depuneri mai însemnate de nisip, pietriş şi argilă există numai în zona intrării, iar depozitul de guano atinge grosimi mai mari doar în locurile mai ferite din punctele 36-42. Acest depozit este apreciat la circa 20 tone şi ar putea fi eventual exploatat în interes local.

Fauna guanoului este singura importantă în această peşteră; ea este bogată însă numai în prezența marilor colonii de rinolofi şi miniopteri şi se compune în principal din multă muscă de guano, acarieni şi gândaci. Fauna acvatică are şi ea câteva crustacee tipic subterane în apa ce îmbibă nisipul şi pietrişul plajelor.

Condiții de vizitare. Peştera nu este ocrotită şi nici amenajată. Pe alocuri formațiile sunt rupte de turiştii ocazionali, care de altfel şi-au lăsat (ce ruşine!) iscăliturile pe pereți. Vizitarea, care poate dura între l şi 1½ ore necesită, pe lângă cască şi salopetă, o pereche de cizme lungi, deoarece, de regulă, pârâiaşul este prezent. Pentru a evita orice surpriză neplăcută, cel mai bine este să se vină după perioade îndelungate de secetă.

Bibliografie. L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967), L. Botoşăneanu (1971), A. Negrea şi Şt. Negrea (1971), Şt Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Pleşa, I. Povară şi I. Viehmann (1976).

* PEŞTERA GALAȚIULUI

(Fig. 45)

Sinonimii. Gaura lui Ecob, Peştera Labirint.

Localizare şi căi de acces. Intrarea se găseşte în versantul drept al Cheilor Gârliştei, în locul denumit „al Galațiului”, la 36 m altitudine şi circa 40 m deasupra râului.

Pornind din Caraşova se merge pe şoseaua Aninei 5 km până la Cruce (borna km 19). De aici se parcurg încă 550 m pe un drum de căruță, la dreapta, printre ogoare, până deasupra abruptului cheilor. Se coboară printre tufe de liliac circa 40 m până la intrarea în peşteră. Este dificil de găsit fără călăuză.

Se poate ajunge şi pornind din Anina sau Gârlişte prin chei până la Peştera cu Apă, iar de aici urcând cam 40 m până la intrare (vezi nota Cheile Gârliştei şi fig. 37). Aceste căi de acces sunt însă mai lungi iar urcuşul la peşteră mai greu.

Condiții de cazare: hotelul din Anina sau din Reşița; gazdă ocazională la Reşița sau Gârlişte.

Date istorice. Intrarea e cunoscută de ciobanii craşoveni. A fost explorată în 1963 de Alexandrina Negrea şi Şt. Negrea care ridică planul galeriilor şi efectuează cercetări biospeologice. În anul 1979 cercul de speologi,Exploratorii” din Reşița a continuat explorarea adăugind la cei 192 m cunoscuți încă 66 m; există posibilități de continuare.

Descriere. Peştera este formată de apa de infiltrație pe un sistem complicat de diaclaze care se întretaie în unghiuri diferite în calcare stratificate, cu intercalații de silex. Este posibil ca odinioară apa să fi format un curs subteran, afluent al Gârliştei. Astăzi galeriile explorate sunt fosile şi totalizează 228 m.

Peştera se compune din două sisteme, cu două intrări separate, legate printr-o galerie îngustă dar înaltă (7 m). Intrarea principală (I) conduce într-o galerie largă cu înălțimi până la 11 m, luminată pe primii 25 m şi în care apa picură din numeroase stalactite, în zona luminată difuz pereții sunt înverziți de alge şi de muşchi mătăsoşi datorită umezelii mari. Înălțimea tavanului scade pe măsură ce înaintăm şi aspectul de diaclază se estompează din cauza bogatelor concrețiuni, pe alocuri îmbătrânite: stalactite, scurgeri parietale fine sau proeminente, baldachine, gururi mici sau mari, stalagmite şi coloane.

Intrarea secundară (II) conduce într-un sistem de galerii înguste, dar la fel de înalte ca în cel principal. În acest sistem, ca şi în galeria de legătură, domină formele de coroziune a apei (hieroglife, septe şi cupole). Pe podeaua peşterii există multă argilă peste care s-a depus un strat gros până la 20 cm format din dejecții de capră şi guano vechi.

Fauna terestră se remarcă printr-o specie de miriapod oarbă şi depigmentată (Lithobius dacicus) care trăieşte numai în câteva peşteri din Banat.

Condiții de vizitare. Peştera nu este ocrotită şi nici amenajată. Uneori – în zona luminată intră ciobani cu oi şi capre. Mai greu e de ajuns la peşteră decât de vizitat pentru că nu necesită decât o lanternă şi îmbrăcăminte potrivită (temperatura vara este de 10-11° iar umiditatea maximă). Durata vizitării: 1/2 oră.

Bibliografie. Şt. Negrea, A. Negrea, V. Sencu şi L. Botoşănoanu (1965), A. Negrea şi Şt. Negrea (1971), Şt. Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa, I. Povară şi I. Viehmann (1976).

* PEŞTERA BUHUI

(Fig. 46)

Sinonimii. Peştera Bohui, Grota Buhui, Peştera Certej.

Localizare şi căi de acces. După Peştera Comarnic este a doua ca mărime din Munții Banatului. Carstul cuprins în limitele bazinului Buhui face parte din zona centrală a munților calcaroşi ai Aninei şi respectiv a marii zone carstice Reşița – Moldova Nouă. Din punct de vedere geomorfologic ne aflăm în podişul calcaros Colonovăț în care formele carstice de suprafață şi de adâncime sunt bine reprezentate datorită liniilor tectonice numeroase şi eroziunii carstice pe întinderi mari. Dacă lapiezurile sunt puțin răspândite, dolinele, în schimb, constituie forma de suprafață cea mai răspândită, care comunică prin ponoare cu golurile subterane. Astfel de legături sunt foarte evidente în cazul Pârâului Buhui, care îşi pierde apa prin ponoarele din albie pentru a apărea în peştera cu acelaşi nume (fig. 47). Pârâul Certej îşi pierde şi el apa prin ponoare, dispare în subteran pe o distanță de mai bine de un kilometru, reapare ca un izvor carstic în porțiunea seacă a Văii Buhui şi intră în peşteră, unde confluează cu pârâul Buhui devenit subteran. Aproape fiecare horn din peşteră corespunde

uneia dintre dolinele înşirate pe traiectul vechii Văi a Buhuiului, între izbucul Certej şi Şaua Cuptoare. Peştera Cuptoare (vezi fig. 47) reprezintă tot un fragment fosilizat şi izolat al Peşterii Buhui.

Pentru a ajunge la Peştera Buhui (urmăreşte pe fig. 47) pornim din centrul Aninei (unde putem caza la hotel) cu unul din autobuzele locale şi coborâm la stația de la cimitirul oraşului. De aici urcăm pe drumul modernizat de lângă cimitir până pe platoul împădurit la cabana Maial (l km, ¼ oră cu piciorul). Lăsând pe stânga drumul ce duce la Şaua Cuptoare, coborâm până la stăvilarul Lacului Buhui (640 m altitudine) printr-o pădure deasă de fag, pe alocuri amestecată cu conifere (circa 3 km pe drum forestier, 1/2 oră cu piciorul). Apucând pe drumul care urmează Valea Buhui, dincolo de barajul lacului observăm că apa pârâului se pierde prin ponoare, că albia calcaroasă devine seacă pe câteva sute de metri şi că în dreptul Izbucului Certej se umple din nou cu apă formând un pârâiaş, care după numai 70 m dispare la stânga prin Intrarea Certei (I) a Peşterii Buhui, abia vizibilă din drum din cauza pădurii (de la baraj până aici l km). Dacă continuăm să mergem pe acelaşi drum forestier încă l km pe valea redevenită seacă ajungem la răspântia din Şaua Cuptoare, unde întâlnim Drumul Stegului (Anina-Reşița). Din răspântie putem coborî pe o potecă în stânga şi înapoi de-a lungul unei văiugi seci cam 250 m până la o dolină mare, în fundul căreia se deschide Intrarea prin Dolină (II) a Peşterii Buhui. Tot din răspântie putem merge la stânga, pe Drumul Stegului, încă 1,7 km până la Cantonul Celnic situat în apropierea periferiei Aninei; de aici, drumul coboară în serpentine spre centrul oraşului oferind o privelişte de neuitat. Dacă dorim să coborâm însă la Intrarea Grota Buhui (III) a peşterii, după circa 500 m făcuți din răspântie pe Drumul Stegului (tot spre Anina), coborâm pe o potecă obscură şi greu de găsit, la dreapta, în Valea Buhuiului. Ea ne conduce exact în fața intrării prevăzute cu un baraj care reține apa pârâului subteran şi o trimite în oraş printr-un tunel. Această captare realizată chiar în gura peşterii pentru apa potabilă necesară Aninei datează din anii 1888-1889. Altitudinea la baraj: circa 600 m. Traseul fiind în circuit se poate realiza şi invers. Există marcaj cruce albastră între Lacul BuhuiGrota Buhui şi cantonul Celnic.

Date istorice. Intrările peşterii sunt bine cunoscute locuitorilor din Anina, în special Intrarea Certej care se află nu departe de lacul de acumulare Buhui, des vizitat de către aceştia.

Primele cercetări au fost întreprinse în perioada 1875-1884 de R. Hoernes şi G. Teglas (paleontologie) şi prin 1934-1935 de T. Ottlik (explorare, fotografii). Cercetări complexe au fost făcute de V. Sencu (cartare, descriere, hidrografie), iar între 1961 şi 1972 de L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (bioispeologie). În 1981 cercurile de speologie „Speotimiş” şi „Cristal” au descoperit o galerie pornind din Sala Urşilor (nepublicată).

Descriere. Lungimea totală: 3 217 m. Galeria principală măsoară 2100 m şi e parcursă în întregime de pârâul Buhui. Peştera s-a format prin pierderea apei acestui pârâu prin ponoarele de pe albia sa. Au existat trei captări succesive: prima la Peştera Cuptoare; a doua la Intrarea Certej; a treia prin

ponoarele din aval de barajul Lacului Buhui, etape strâns legate de variațiile climatice ale cuaternarului.

Peştera se prezintă ca o galerie de dimensiuni variabile, cu multe cotituri şi cu câteva săli mari pe parcurs. Atât din galeria principală cât şi din săli pornesc galerii laterale scurte, înfundate la capăt fie cu concrețiuni, fie cu material aluvionar. Pârâul Buhui apare în capătul din amont al galeriei principale; primeşte ca afluent pârâul Certej în dreptul intrării cu acelaşi nume; pierde parțial o parte de apă prin ponoare şi fisuri; dispare complet în dreptul Intrării prin Dolină; reapare şi formează cascade şi dome adânci până la barajul de la Intrarea Grota Buhui. Peştera poate fi parcursă de la un capăt la celălalt, dar pentru a evita obstacolele mai dificile se recomandă folosirea succesivă a celor trei intrări. Să pătrundem mai întâi prin Intrarea Certej, (I) largă de 9 m şi înaltă de 2 m, însoțiți de apa pârâului cu acelaşi nume. La numai 22 m de la intrare dăm în galeria principală drenată de pârâul Buhui care vine din stânga, din direcția Lacului de acumulare Buhul, înaintând în acest sens 25 m întâlnim pe stânga un labirint de mici galerii. Mai departe plafonul galeriei se înalță până la 6-8 m, are hornuri de până la 14 m, iar în albie apar dorne. În dreptul cotului următor putem admira o frumoasă concrețiune, Cascada Izvorului, împodobită cu gururi pline cu apă iar după cot, o scurgere stalagmitică proeminentă, Vulturul. Continuând înaintarea dăm pe stânga, la nivel superior, de o sală cu văl stalagmitic, apoi de o buclă a galeriei principale şi o galerie laterală ascendentă accesibilă pe 66 m. Urmează încă câteva cotituri şi ajungem în fața izbucului puternic, locul în care pârâul Buhui îşi face apariția cu zgomot în galerie. Pe toți cei 648 m ai galeriei sudice prin care am ajuns aici, în afara concrețiunilor spectaculare, pereții au urme puternice de eroziune sub formă de niveluri, lingurițe, marmite şi lame de calcar.

Revenind la confluența subterană a pâraielor Certej şi Buhui, să continuăm parcurgerea galeriei principale în aval. La 65 m numai apa se infiltrează pe sub blocurile unei vechi scurgeri care îngustează galeria la jumătate de metru. La 105 m de la confluență remarcăm pe dreapta trei săli fosile alăturate (Sălile cu Faună) situate la niveluri diferite. Concreționarea acestor săli este aşa de avansată, încât pe alocuri desimea coloanelor, a stalactitelor, stalagmitelor şi draperiilor îngreuiază trecerea din-tr-o sală în alta. În aval de săli galeria face două bucle (în punctele 34 şi 53), iar la 370 m de la intrare apare primul obstacol mai important: apropierea tavanului de oglinda apei şi aluviunile de nisip şi nămol care fac trecerea dificilă pe vreo 8 m, iar la viituri chiar imposibilă. De aceea ne înapoiem la Intrarea Certej şi ieşim afară.

Intrarea prin Dolină (II) se află cu 975 m în aval de Intrarea Certej (în apropiere mai există o intrare, un aven de 15 m). Pătrundem în galeria principală prin deschiderea largă de 11 m şi înaltă de 2,5 m şi avansăm la stânga, în amonte, până la Trecerea Dificilă. Reluând vizitarea din acest punct, urmărim cotiturile galeriei. Familiarizați cu traseul, ne putem permite acum, la întoarcere, să admirăm pârâul subteran în ale cărui ape negre se reflectă, la lumina pâlpâitoare a lămpilor de carbid, bolțile înalte şi arcuite gotic, asprimile şi ascuțişurile nenumăratelor urme de eroziune şi coroziune, siluetele elegante, ireal mărite ale colanelor concreționare şi stâlpilor de calcar, între punctele 92

şi 95 se aflǎ o surpǎturǎ masivǎ deasupra cǎreia tavanul se bolteşte ogival undeva la 25-30 m. Trecând printre blocuri împrăştiate haotic pe podea şi prin domele cursului subteran, remarcăm că dincolo de o admirabilă formațiune sclipitoare, Cascada Albă, apa se pierde în întregime la baza peretelui stâng şi în pietrişul din albie. La 108 m mai jos de Intrarea prin Dolină apa reapare printr-un izbuc şi după încă 70 m formează o dornă imensă în care la marile viituri adâncimea depăşeşte 3 m şi care poate fi trecută numai cu barca. Dincolo de ea, un fenomen important ne ține pe loc şi la propriu şi la figurat: Cascada Mare. Apa se prăvale cu zgomot infernal printr-o gâtuitură a galeriei de la 3 m înălțime într-un lac circular adânc de 2,5 m. Acest obstacol ne obligă să ne reîntoarcem la Intrarea prin Dolină şi să ieşim afară.

Ajunşi la gura triunghiulară, largă de 12 m şi înaltă de 14 m a Intrării Grota Buhui (III), punem barca pneumatică (singurul mijloc recomandabil pentru vizitarea acestui sector al peşterii) pe oglinda lacului din spatele digului care barează ieşirea cursului subteran şi avansăm la lopeți contra curentului, până în dreptul unei galerii laterale ascendente care se face în stânga noastră. Ea ne conduce în Sala Coloanelor şi Sala Domurilor, bogat concreționate şi divers colorate. Reluând mersul cu barca străbatem o dornă lungă de 65 m, lată între 3 şi 7 m şi adâncă până la 5 m şi ajungem în Sala Confluenței. De aici înaintăm cu piciorul printre lamele tăioase de calcar şi printre marmite, punând pe alocuri barca pe apă, şi ajungem la lacul rotund al Cascadei Mici, înaltă de 1,7 m şi deosebit de frumoasă, aflată cu 70 m mai jos de Cascada Mare, pe care am admirat-o mai înainte prin Intrarea prin Dolină. Dacă ocolim cascada, cățărâdu-ne pe o muchie îngustă a peretelui din stânga (cu mare atenție!), dăm în Sala Urşilor împodobită cu concrețiuni splendide. Pe podea încă mai sunt destule oase de urs de cavernă. Hornurile acestei săli comunicau cândva cu Peştera Cuptoare, situată lângă şaua cu acelaşi nume (v. fig. 47). Înapoindu-ne la intrare, încheiem o explorare obositoare, dificilă, dar plină de satisfacții.

Resursele de hrană pentru fauna terestră se acumulează numai pe plajele aluvionare mai înalte care scapă de furia apelor la viituri şi în sălile laterale fosile (frunzar, lemne putrede, mici grămezi de guano existente sub coloniile nu prea mari de rinolofi şi miotişi). Fauna terestră e remarcabilă printr-o specie troglobiontă de miriapode, iar cea acvatică prin mai multe specii de minuscule crustacee subterane. Săpăturile mai vechi şi mai noi au scos la iveală oase de Ursus spelaeus şi de Capra ibex.

Condiții de vizitare. Peştera Buhui este una din cele mai mari peşteri bănățene şi din țară, impresionantă nu numai prin dimensiuni, ci şi prin marea varietate a aspectelor pe care le prezintă galeriile şi sălile fosile încărcate cu concrețiuni. Ea are şi o importanță ştiințifică datorită problemelor de hidrologie carstică şi de biospeologie. De aceea a fost propusă în anul 1969 ca rezervație speologică.

Peştera este practic neamenajată şi puțin vizitată. Pentru turistul obişnuit se recomandă numai porțiunea dintre Intrarea Certej şi confluența cu galeria principală. Parcurgerea galeriei principale se poate face numai de către turiştii rezistenți şi antrenați, conduşi de un speolog cu experiență în

explorarea peşterilor cu apă. Ei trebuie să fie echipați cu cizme de cauciuc lungi, salopetă, cască de protecție, mijloace de iluminat individuale şi barcă pneumatică. Se mai recomandă vizitarea numai la ape scăzute şi evitarea poluării de orice natură a cursului subteran, deoarece apa este potabilă, captată pentru Anina. Timpul de vizitare (cu piciorul şi barca): o zi.

Bibliografie. L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967), L. Botoşăneanu (1971), A. Negrea şi Şt. Negrea (1971), Şt. Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa, I. Povară şi I. Viehmann (1976), L. Botoşăneanu şi Şt. Negrea (1976).

LACUL BUHUI ŞI IZBUCUL CARAŞULUI.

La localizarea şi căile de acces pentru Peştera Buhui am pomenit despre lacul Buhui. Acesta este un lac de acumulare amenajat pe cursul superior al pârâului Buhui în scopul alimentării Aninei cu apă industrială şi potabilă (fig. 47). Lucrările s-au realizat în anii 1907-1908. Lacul are o suprafață de peste 11 ha, un volum de peste 500 000 m3 şi o adâncime maximă de 18 m (a fost publicată însă şi cifra de 27 m, dar şi cea de 8 m). Lungimea depăşeşte l km iar lățimea maximă 300 m. Malul drept prezintă câteva golfulețe în care se varsă mici afluenți. Apele limpezi sunt bogate în peşte. Speciile dominante sunt cleanul, crapul şi linul. Păstrăvul indigen este foarte puțin. Pescuitul e admis desigur numai în anumite perioade ale anului.

Frumusețea lacului în care se oglindeşte vegetația de pe malurile primitoare, pădurea deasa ca peria ce-l înconjură mai din toate părțile fac din el un loc de atracție pentru iubitorii de linişte şi aer curat din marile centre carbonifere din vecinătate. Canotajul şi baia sunt însă interzise în acest lac destinat şi alimentării cu apa potabilă. Duminicile şi în zilele de sărbătoare funcționează un bufet şi locul e renumit prin serbările câmpeneşti ce se desfăşoară aici.

Drumețul care nu pretinde poteci confortabile poate întreprinde o excursie spre izvoarele Buhuiului, pornind de la lac în amonte. Buhuiul are o lungime totală de circa 15 km şi izvorăşte din cristalinul Semenicului, de sub Culmea Mărasca cu înălțimi în jur de 700-900 m. În drumul său spre nord, el primeşte numeroşi afluenți mici care se scurg pe pante nu prea abrupte, complet împădurite. Nu cu mult înainte de lac, Buhuiul capătă însă un afluent mai important pe dreapta: Glăvanul. De aici coteşte brusc spre vest, iar apoi din nou spre nord, către lac. Colindând zona izvoarelor Buhuiului, drumețul face cunoştință cu pădurea seculară de fag şi conifere, întunecată şi deasă, care caracterizează atât de bine împrejurimile Aninei.

E de neconceput pentru amatorul de frumos să se afle în Anina sau pe malul lacului Buhui, fără a caută să dea ochii cu unul dintre cele mai splendide izvoare ale țării: puternicul izbuc al Caraşului. Din drumul care ne-a condus de la Anina pe malul lacului Buhui, trecând pe lângă cabana Maial, se desface imediat în amonte de barajul acestuia un drum forestier care se îndreaptă spre est, ajungând după ceva mai mult de 3 km în dreptul cantonului silvic Cârneală (fig. 47). După cantonul situat în mijlocul pădurii semețe, tăcute şi întunecate, drumul forestier pe care am venit dă curând în drumul ce se îndreaptă spre Văliug. Ne oprim la cantonul Cârneală. Oricine de

aici ne va indica poteca tăinuită care coboară brusc în plină pădure, cam spre nord, către Izbucul Caraşului, începem coborârea pe potecuța invadată din toate părțile de vegetație luxuriantă, tăiem îndată drumul Văliugului de care am pomenit, continuăm coborârea pe poteca ce devine din ce în ce mai nedesluşită, în pantă, prin vegetația tot mai abundentă. Deodată se aude un zgomot de apă. Zgomotul sporeşte şi curând devine puternic. Ne aflăm la aproape 650 m altitudine, pe malul unui splendid pârâu carstic cu albia lată de 2-3 m şi cu debit mare, amplasat într-o ambianță deosebit de pitorească şi sălbatică. Pădurea compactă de fag formează aici o adevărată galerie în lungul apei, vegetația pirului este foarte dezvoltată şi oferă vara adăpost unor roiuri infinite de tot felul de insecte. Albia pârâului e puternic încrustată, dovadă că apa e foarte bogată în carbonat de calciu. Urcăm în trepte, prin apă, către locul de unde apa izbucneşte din adânciiri. Fiecare treaptă e de fapt un bazin mai mult sau mai puțin întins, cu un baraj natural de travertin care parcă ar avea rolul de a zăgădui apa limpede ca cristalul în drumul său spre vale. Din baraj în baraj, din bazin în bazin, ocolind pe maluri în locurile în care apa e prea adâncă, ajungem la un impresionant şuvoi ce țâşneşte printre blocuri de stâncă într-o îngrămădire haotică. Şi mai sus de marele izbuc, tot se mai aude apa vuind în subteran.

Turiştii care vor să petreacă moi multe zile în zonă vizitând Lacul Buhui, Peştera Buhui şi izbucul Caraşului pot folosi complexul turistic Maial aflat în apropiere (vezi localizarea Peşterii Buhui şi fig. 47). El se compune dintr-o clădire din piatră (cabana Maial), o construcție de lemn cu un etaj (hanul Diana) şi un chioşc alimentar amenajat în fostul canton silvic. Capacitatea complexului este de 36 locuri şi dispune de un restaurant. După tradiție, aici în Poiana Mălaiului, se sărbătoreşte în august ziua minerului.

* PEŞTERA DE SUB PADINA POPII

(Fig. 48)

Sinonimii. Peştera de sub Rol, Peştera Ghicini.

Localizare şi căi de acces. Peştera este situată în bazinul superior al Ciclovei, nu departe de Oravița, la 740 m altitudine. Această regiune calcaroasă include Culmea Simion şi extremitatea nordică a Culmii Rolului, făcând parte din zona mijlocie şi vestică a marelui sinclinoriu Reşița – Moldova Nouă. Abruptul calcaros se ridică cu 300-400 m deasupra piemontului eroziv al Oraviței. Ca urmare a circulației apei în subteran s-au creat numeroase peşteri şi avene. Peşterile sunt de dimensiuni reduse, fosile, formate de apa de infiltrație, mai numeroase în Muntele Rol; dintre cele mai mari face parte şi Peştera de sub Padina Popii de care ne ocupăm. Avenele cercetate nu depăşesc 92 m adâncime, au un diametru de l-20 m şi prezintă în general formă de clopot; ele sunt mai numeroase în Muntele Simion.

Pentru a vizita Peştera de sub Padina Popii şi în acelaşi timp a ne urca în creştetul Muntelui Rolul Nou, propunem un traseu în circuit (a se urmări fig. 49). Distanțele sunt următoarele: Oravița (centru) – Ciclova Montană (5 km drum auto: ½ oră cu piciorul); Ciclova Montană – schitul Călugăra (circa 5 km drum auto, ½ oră cu piciorul); schitul Călugăra-Piatra Rolului Nou-Peştera de sub Padina Popii-Ciclova Montană (3½ – 4 ore pe poteci de munte); Ciclova

Montană-Oraviţa. Cazare la hotelul de lângă gară şi autogară sau la cel din centrul oraşului.

Pornim din Oraviţa pe drumul destul de accidentat care se desface din şoseaua Oraviţa-Anina către Ciclova Montană, în acelaşi loc cu drumul spre cabana 7 Brazi. Drumul urcă o culme, în dreapta rămâne cartierul de nord-est al Oraviţei, iar în faţă ne apare după o cotitură Ciclova, la poalele celor doi munţi gemeni ce domină întreg peisajul: Rolul şi Simionul. Coborâm spre ea, având în ambele părţi ale drumului un peisaj dominat de stâncărie. La Ciclova putem vizita beciurile fabricii de bere construite în 1865, monument de arhitectură. În 1975, a început să funcţioneze o fabrică modernă care încă foloseşte vechile beciuri.

Simionul (899 m), aşezat la nord-est de Ciclova, e un munte cu aspect mamelonar, bine împădurit. Rolul, care face parte din culmea cu acelaşi nume, ne apare foarte impozant pe fondul înălţimilor modeste cu care ne obişnuisem în împrejurimile Oraviţei şi Ciclovei. La aceasta nu contribuie numai înălţimea sa mai mare de aproape l 000 m, ci mai ales cleanţurile golaşe, culminând cu Piatra Rolului Nou. Aceste cleanţuri dau muntelui un aspect ruiniform, de enormă fortăreaţă medievală ruinată.

Din Ciclova, un drum carosabil destul de bun ne duce de-a lungul Văii Ciclova până la confluenţa cu Valea Călugărului, apoi pe aceasta din urmă până la schitul Călugăra (zidit în 1859), pitoresc aşezat în zona izvoarelor Ciclovei. O cascadă pe tuf calcaros ne încântă privirea. Mai departe ne aşteaptă numai poteci care se pot pierde lesne, de aceea o călăuză din partea locului ar fi de mare folos, iar în lipsa ei cel puţin o busolă. Chiar în spatele bisericii observăm două cărări. O alegem pe cea din dreapta şi începem să urcăm pieptiş peste stâncărie, ajungând după circa o oră până sub cleanţuri (poteca se pierde adesea prin ierburi şi stâncărie). Ne aflăm acum într-o şa, între două vârfuri ale Pietrei Rolului Nou. În apropiere se deschide gura largă şi neprimitoare a Avenului cu Gheaţă, adânc de 37 m, al cărui gheţar se menţine şi vara. Urcăm mai departe în dreapta şeii pentru a observa un fenomen curios: Peştera Rol, un tunel natural lung de vreo 10 m – operă din trecut a apelor. Trecem prin acest tunel cotit şi ieşim într-un fel de balcon spânzurat deasupra cleanţurilor ascuţite, parcă anume făcut pentru a ne oferi o cuprinzătoare vedere panoramică asupra văii şi satului Ciclova cu împrejurimile sale. Sub picioarele noastre se deschide un hău ameţitor, iar în jur predomină stâncăria crăpată în fel şi chip, acoperită de vegetaţie, iubitoare de calciu. Ne înapoiem la şaua în care se cască avenul şi, în dorinţa de a ocoli abruptul calcaros al Pietrei Rolului Nou, părăsim poteca pe care am venit şi descriem prin pădure un arc de cerc, înaintând puţin spre nord-est (deci în direcţia Rolului Vechi), apoi spre sud-est până în dreptul Fântânii lui Ude. Abia aici, sub teribilul cleanţ al Pietrei Rolului Nou, prindem din nou o potecă, destul de bună, care coteşte spre vest. Sub potecă, chiar în dreptul cleanţului, observăm cu greu deschiderea Peşterii din Padina Popii pentru care am venit (un altimetru ne-ar ajuta la găsirea peşterii, indicându-ne altitudinea de 740 m).

După vizitarea peşterii continuăm poteca pe sub abruptul Pietrei Rolului Nou, urmărindu-i curbura largă în formă de potcoavă pe o curbă de nivel, în

cele din urmă, coborând serpentinele potecii devenită foarte bună, după mai bine de o oră de mers dăm în Valea Ghicini (sau Ghicinului). Aici întâlnim drumul care vine de la o sondă şi ne duce în Ciclova Montană, iar de aici la Oraviţa, întregul traseu în circuit durează circa 8 ore (exclusiv vizitarea peşterii).

Dacă dorim să vizităm numai peştera, fără a urca pe Piatra Rolului Nou, de la Ciclova Montană mergem pe drumul spre sondă, care mai întâi urcă, apoi coboară în Valea Ghicini. De aici apucăm poteca din stânga drumului; aceasta suie în serpentine largi, urmează o curbă de nivel pe sub abruptul Pietrii Rolului Nou şi, după o oră de mers, se ajunge în locul unde, sub potecă, se deschide gura peşterii greu de găsit fără călăuză.

Date istorice. A fost explorată în 1961 – 1962, dând Şt. Negrea, A. Negrea şi L. Botoşăneanu i-au ridicat planul topografic, au descris-o şi au efectuat cercetări biospeologice.

Descriere. Peşteră fosilă, ascendentă. Lungimea totală: 101 m. Stadiul avansat de concreţionare împiedică distingerea diaclazelor şi a stratelor. Pare opera apei de infiltraţie pe fisuri. Deschiderea lată de numai 0,6 m şi înaltă de 0,3 m conduce într-o sală obscură cu înălţimi de până la 3 m. În general, peştera are un contur foarte neregulat (vezi fig. 48) reprezentând un sistem complicat de trei săli mici şi de mai multe galerii joase şi înguste, ultimele dificil de parcurs. Impresionează numărul mare de hornuri cu scurgeri concreţionare pe ele şi cu numeroase cotloane inaccesibile.

Apa de infiltraţie vine prin hornurile din fundul peşterii, umple gururile şi bălteşte pe argilă. Urmele de pe pereţi arată că la viituri nivelul apei poate fi destul de ridicat, formând un lac. Concreţiunile abundă, unele foarte frumoase, mai ales în partea terminală. Aici există scurgeri şi tuberculi pe pereţi; stalactite şi stalagmite izolate sau grupate, formând pe alocuri coloane de toate mărimile; gururi şi în general crustă stalagmitică pe mari suprafeţe. Un strat neuniform de argilă unge în parte pereţii şi formează pe alocuri depozite pe planşeu.

Fauna măruntă a peşterii se remarcă prin prezenţa unui miriapod troglobiont care nu trăieşte decât în câteva peşteri din Munţii Aninei (Lithobius dacicus). În apa din gururi există specii de crustacei minusculi tipic subterane.

Condiţii de vizitare. Peştera nu este ocrotită şi nici amenajată. Pentru vizitarea ei este suficient echipamentul obişnuit: salopetă, bocanci sau cizme de cauciuc, cască de protecţie şi, bineînţeles, o sursă individuală de luminat. Fiind o peşteră destul de rece (7-7,8°) şi foarte umedă (100%) chiar în toiul verii, se impune o îmbrăcăminte adecvată. Durata vizitării: 1/2 oră.

Bibliografie. L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967), L. Botoşăneanu (1971), A. Negrea şi Şt. Negrea (1971), Şt. Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), M. Bleahu, V. Deou, Şt. Negrea, C. Piesa, I. Povară şi L Viehmann (1976).

MINIŞUL ŞI CHEILE SALE

(Fig. 49)

Minişul, principalul afluent al Nerei, ale cărui izvoare frontale se află în versantul estic al Culmii Rolului, oferă iubitorului de drumeţie obiective de

mare valoare turistică. Nu ne referim numai la Cheile Minişului, ci şi la admirabilele drumuri şi poteci care conduc, pe afluenții săi principali, fie de-a lungul unor semețe culmi cu creste ascuțite şi fragmentate., fie pe înalte platouri calcaroase frământate ca în urma unui cataclism, sau la interesante cascade şi peşteri.

Carstul din bazinul Miniş este foarte întins. Pe stânga Minişului sunt situate podişurile Țarc şi Uteriş şi, mai la est, între văile Steier şi Poneasca, un alt podiş carstic înalt de 700-750 m. Pe dreapta râului se află Culmea Pleşiva, cu versantul estic foarte abrupt, care ajunge la sud până în Cheile Nerei şi are cele mai înalte vârfuri din Munții Aninei (vezi fig. 49). Dintre formele săpate de apă la suprafață impresionează câmpurile de lapiezuri de pe Vârful Teiului (lângă Poneasca) care fac parte dintr-un podiş mai întins. Atât acest podiş cât şi podişurile Țarc şi Uteriş sunt ciuruite de dolime, unele enorme (largi de câteva sute de metri şi adânci de până la 40 m), multe aflate în inima pădurilor de fag şi brad; ele formează pe alocuri uvale. Pe dreapta Minişului dolinele sunt de asemenea numeroase şi se înşiră în lungul unor văi seci. Dar cele mai impresionante forme de suprafață sunt cele patru sectoare de Chei ale Minişului, care pot sta cu cinste alături de cele mai frumoase chei din țară; ele se întind pe 14 km, de la Cantonul C. F. R. Crivina şi până la Bigăr (sau Coronini). Râul taie calcarele urgoniene, săpând chei de o frumusețe particulară, întrerupte pe alocuri. El curge printr-o vale strâmtă, cu numeroase rupturi de pantă şi cu pereți foarte înalți (300 m în aval de Izvorul Călugăru). Golurile subterane săpate de apă se prezintă sub formă de peşteri şi avene, destul de numeroase.

În zona carstică a Minişului aglomerările umane sunt rare. Automobilistul va putea lua ca bază de plecare Anina (Steierdorf), Bozovici sau Lăpuşnicu Mare. Şoseaua Văii Minişului, lucrare îndrăzneață, azi modernizată, asigură o legătură comodă între meleagurile Oraviței, Aninei şi Țara Almăjului. Drumețul care intenționează să pătrundă secretul munților dintre Miniş şi Nera va trebui însă să apeleze pentru a înnopta fie la ospitalitatea sălaşului vreunui almăjan (sălaşe ce urcă până la l 000 m), fie la aceea a unui canton silvic. Confortul nu va fi, probabil, pe gustul său, dar ce privelişti i se vor înfățişa, când va deschide, în dimineața următoare, uşa sălaşului sau cantonului!

Să intrăm în Valea Minişului venind de la Anina. De cum părăsim cartierul Steierdorf al Aninei pe şoseaua spre Bozovici, ne îngânăm cu pârâul Steier. Drumul asfaltat coboară prin pădurea umbroasă, mai ales de brad şi, la km 4,3, suntem deja la confluența cu Minişul, străjuită de cantonul silvic Iudina. Părăsim şoseaua şi urcăm pe valea Minişului urmărind terasamentul C. F. R. care se strecoară pe lângă versantul stâng, trecând pe alocuri prin tunele. Suntem în primul sector de chei ale Minişului, cel mai din amonte, alcătuit din „cârşii” parțial împădurite cu fag, ai căror pereți înalți strâmtează valea şi reduc albia râului până la 3-4 m. Din apă păstrăvii sar la tot pasul, mai ales în dornele adânci. După 2 km de la Iudina, la o buclă a terasamentului prin care acesta se depărtează de chei ajungem în punctul numit Plopa. De aici, după o coborâre foarte anevoioasa la stânga, peste blocuri răsturnate şi buşteni imenşi, ajungem la intrarea Plopa a Peşterii Ponor-Plopa, aflată în fundul unei

văgăuni întunecate de arbori, foarte aproape de albia Minişului. Din acelaşi punct, urcând versantul împădurit pe o potecă din dreapta terasamentului, ajungem pe Podişul Uteriş, de asemenea împădurit şi plin de doline. Fără a ne abate de pe potecă dăm de o dolină adâncă, în al cărei perete se deschide gura Peşterii Ponor-Uscată. Între intrările celor două peşteri (care vor fi prezentate mai departe) se urcă cam 1/2 oră.

Revenind la canionul silvic Iudina să pornim la vale. Ca şi în sectorul din amont nu există marcaje. În aval de Iudina, la km 5,5 pe şoseaua ce vine de la Steierdorf, Minişul primeşte ca afluent pe dreapta Izvorul Călugăru şi tot pe dreapta se desface un drum care urcă la cantonul silvic Păuleasca (750 m altitudine); în apropierea acestuia se află Avenul Păuleasca, unde s-au găsit oase fosile de ren şi de bizon european, în aval de Izvorul Călugăru, între km 6 şi 7, întâlnim al doilea sector de Chei ale Minişului, în care pereții se înalță cu îndrăzneală până la 300 m deasupra râului. Mai departe peisajul se domoleşte, valea devine largă, Minişul primeşte pe stânga Ogaşul Babei (km 10), unde se află colonia forestieră Valea Minişului, apoi la km 13,3, pe dreapta, lângă nişte sălaşe, primeşte Ogaşul Golâmbului (400 m altitudine). De aici se poate părăsi Minişul pentru o excursie spre Culmea Liciovacea şi admirabilele poieni de la piciorul său estic.

Imediat în aval începe cel de al treilea sector de chei, foarte cotit, care ține 3,5 km. Cheile sunt înguste, pereții calcaroşi înalți de 50-60 m se oglindesc în apa adâncă de 2 m şi aparent stagnantă, în care peştii înoată în voie. Şoseaua şerpuieşte, unele porțiuni sunt înguste şi surplombate, tăiate direct în calcare de culoarea ocrului. După un izvor ce-şi prelinge apa pe peretele stâng de la 10 m înălțime, ne aşteaptă o porțiune frumoasă în care valea se îngustează la 12-15 m, iar albia Minişului la 5-6 m. Trecând printre versanți acoperiți cu liliac, pe alocuri apa nu e atinsă niciodată de soare; ea fierbe într-un punct, pentru a se linişti brusc într-o dornă. Suntem în dreptul „Găurilor lui Miloi” (peşteri pe care le vom prezenta la locul potrivit). Şoseaua, iarăşi surplombată, se apropie de Gura Izvorului, lung afluent stâng, pe care putem urca în direcția Dealului Zabăl. Apoi intrăm din nou între pereți ciuruiți de găuri circulare, în timp ce râul curge jos, ba violent pe lespedea albă pe care a fasonat-o, ba printre insulițe de bolovăniş pe care se răsfață menta de apă şi brusturii, sau umplând câte o dornă lungă, cu apă verzuie ca sticla.

După acest sector, între km 15,8 şi 16,8, valea se lățeşte primind pe stânga principalul său afluent, Poneasca. O şosea forestieră pleacă de la Gura Poneasca în amonte pe afluent, străbate Cheile Bologii în care se află mici peşteri şi după 4 km intră în satul Poneasca.

În aval de Gura Poneasca la km 16,8 începe sectorul al patrulea şi ultimul al Cheilor Minişului, cunoscut sub numele de Bigăr sau Coronini. Deşi scurt (700 m) este cel mai îngust şi mai sălbatic, cu înălțimi de peste 200 m. Versantul stâng se numeşte Zăgrade din cauza aspectului de cetate iar cel drept, mai înalt, Gozna. Minişul curge pe un canion comparabil cu cele mai frumoase părți ale Cheilor Nerei. La km 17,1 versantul drept este spintecat parcă de o spadă uriaşă. Pe aici vin apele puternicului izbuc carstic Bigăr. Pentru a ajunge în Miniş, al cărui canion prezintă aici terase de eroziune

aproape de nivelul apei şi marmite adânci în albie, apa se prăvale de la 7 m înălțime pe un bloc compact de tuf calcaros. Este Cascada Bigărului, parcă totdeauna la iei de violentă, chiar în perioadele de secetă cumplită. Traversăm Minişul pe un podeț şi urcăm poteca de-a lungul pârâului. Pe albia tăiată în tuful calcaros apa cade din treaptă în treaptă, formând cascade mai mici, în care verdele mai întunecat al muşchilor se îmbină cu cel sticlos al apei. După 115 m de urcuş, ajungem la baza unui perete înalt de circa 100 m. De aici iese apa într-o „pânză” zdrobită sub povara unui enorm grohotiş calcaros care umple Fundul Vâleaşcăi – sălaş favorit al viperelor. Deasupra izbucului, un mic aven conduce la cursul subteran care iese la baza peretelui (Peştera cu Apă de la Bigăr).

La km 17,5 cheile iau sfârşit iar Minişul, cumințit şi printre maluri largi, se îndreaptă spre Țara Almăjului, unde, la Bozovici, îl aşteaptă Nera.

* PEŞTERA PONOR-USCATĂ

(Fig. 50)

Sinonimii. Peştera Ponor, Peştera Crivina, Peştera de la Brădet.

Localizare şi căi de acces. Este situată în Podişul Uteriş, în locul numit Crivina al pădurii Plopa, la 620 m altitudine.

Punct de plecare: cartierul Steierdorf al oraşului Anina (unde există hotel). Se poate ajunge la peşteră fie pe la cantonul silvic înclina, fie pe la Puțul carbonifer nr. 5. Pentru prima cale de acces vezi nota Minişul şi cheile sale şi fig. 49. Pentru a doua cale de acces mergem din Steierdorf pe şoseaua asfaltată Anina-Oravlța până în dreptul Puțului carbonifer nr. 5; de aici o luăm la stânga pe drumul care merge spre sud, pe Valea Ponor, pe lângă puțul amintit, Cantonul silvic Poiana Cerbului şi ne oprim la Cantonul C. F. R. Crivina. De la Crivina apucăm la stânga pe drumul care duce prin pădure la Steierdorf; numai după 250 m intrăm într-o poiană ce separă pădurile Crivina şi Plopa. În imediata apropiere se află o dolină adâncă, în al cărei perete se deschide gura peşterii. Nu există marcaje. De la Steierdorf la cantonul Crivina sunt circa 7 km de şosea şi drum forestier (2-21/2 ore cu piciorul).

Date istorice. Peştera a fost cercetată şi cartată în 1959 de V. Sencu şi publicată ulterior sub numele de Peştera Ponor. Cu prilejul completării schiței şi a continuării cercetărilor Şt. Negrea o denumeşte Peştera Ponor-Uscată, pentru a nu fi confundată cu Intrarea Ponor a Peşterii Ponor-Plopa.

Descriere. Peştera este fosilă, în general descendentă şi măsoară 265 m (9 m denivelare). A fost săpată de apa pârâului Ponor, care în evoluția sa a părăsit albia de la suprafață şi a drenat Peştera Ponor-Uscată. Ulterior pârâul şi-a găsit o cale la nivel mai inferior, fiind captat la Intrarea Ponor a Peşterii Ponor-Plopa. Aceste captări succesive au avut probabil loc în pleistocenul mediu şi superior, când condițiile climatice erau favorabile unor astfel de fenomene.

Peştera este accesibilă prin deschiderea largă din pâlnia unei doline mari. Ea mai comunică cu exteriorul şi prin trei avene adânci până la 6 m, de fapt spărturi în tavan create de prăbuşiri. Datorită acestor deschideri partea centrală a peşterii este luminată difuz.

Imediat după intrare, în stânga, trecând pe sub un pod natural şi coborând o pantă cu bolovăniş dăm de o galerie înaltă până la 3 m, cu podeaua şi pereții complet concreționați. În dreapta intrării se desface o galerie largă, plină de blocuri mari desprinse din tavanul aflat la 8-10 m deasupra noastră, având în mijloc un stâlp gros de calcar, martor al eroziunii violente a apei fostului pârâu subteran. Din această galerie, depăşind la stânga un prag de 6 m (amenajat pentru coborâre), dăm într-o ramificație în care la viituri se adună apa evacuată treptat prin nişte sorburi în direcția Peşterii Ponor-Plopa. În dreapta, dincolo de o strâmtoare, pătrundem într-o galerie înaltă de până la 15 m, cu podeaua acoperită de crustă stalagmitică, cu gururi, domuri şi stalagmite, iar pereții şi tavanul îmbrăcați în minunate scurgeri proeminente şi în stalactite. Ni se întipăreşte în memorie un candelabru imens cu patru brațe.

Peştera este interesantă pentru speciile de crustacei subterani care trăiesc în apa gururilor şi în băltoacele formate de apa de picurare, precum şi pentru anumite specii de miriapode şi crustacei tereştri de pe podea. Cercetătorii Muzeului din Timişoara au descoperit oseminte de urs de cavernă.

Condiții de vizitare. Fiind uşor accesibilă, peştera era frecvent vizitată de localnici şi drumeți. În ultimii ani lucrările rutiere au distrus-o parțial. Ca urmare nici o formațiune de pe podea nu mai este intactă. Se poate parcurge în circa jumătate de oră la lumina unei lanterne, fără echipament special; totuşi, peştera fiind destul de rece (6,5-8,3° şi 95-100% umiditate chiar în toiul verii) se impune o îmbrăcăminte călduroasă.

Bibliografie. L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967), L. Botoşăneanu (1971), A. Negrea şi Şt. Negrea (1971), Şt, Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa, I. Povară şi I. Viehmann (1976).

* PEŞTERA PONOR-PLOPA

(Fig. 51)

Sinonimii. Peştera Ponor (pentru Intrarea Ponor), Peştera Plopa (pentru Intrarea Plopa).

Localizare şi căi de acces. Peştera este situată în Podişul Uteriş, la circa 570 m altitudine (Intrarea Plopa) şi reprezintă continuarea în subteran a Văii Ponor.

Punct de plecare: cartierul Steierdorf al oraşului Anina (unde există hotel). Intrarea Plopa este accesibilă fie pe la Cantonul silvic Iudina, fie pe la Puțul carbonifer nr. 5 (vezi nota Minişul şi cheile sale, căile de acces la Peştera Ponor-Uscată şi fig 49). Pentru Intrarea Ponor, după circa 200 m de la Cantonul C. F. R. Crivina în direcția cantonului silvic Poiana Cerbului, coborâm la dreapta până în fundul Văii Ponor şi apoi la vale până la peretele de calcar care o barează; în baza peretelui pârâul dispare printr-o crăpătură orizontală joasă, adesea înfundată cu buştenii aduşi de viituri.

Date istorice. Ambele intrări sunt cunoscute de localnici, dar vizitarea peşterii este evitată din cauza dornelor şi isifoanelor de pe cursul subteran. Sectorul Plopa a fost cercetat şi cartat de V. Sencu în 1959, iar între 1961 şi 1966 L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea l-au studiat sub aspect bio-speologic. Peştera fiind improprie pentru studii paleontologice, presupunem că

fauna fosilă menționată de T. Orthmayr (1872) şi chiar cea actuală citată de E. Bokor (1921) pentru „Peştera Plopa" aparține de fapt Peşterii Ponor-Uscată din apropiere.

Descriere. Peştera este activă, săpată de pârâul Ponor în urma unor captări carstice succesive (vezi Peştera Ponor-Uscată). Ea este accesibilă pe 763 m (53 m prin Intrarea Ponor şi 710 m prin Intrarea Plopa).

După ce parcurge traseul de la suprafață, pârâul Ponor pătrunde în subteran printr-o crăpătură orizontală foarte scundă în baza unui perete înalt de vreo 30 m care îi barează calea: suntem în fața Intrării Ponor. Strecurându-ne cu greu prin gura de obicei astupată de buşteni putem înainta -cu ajutorul unei bărci pneumatice până la un lac-sifon permanent situat la numai 53 m de la gură. Pe parcurs ne reține atenția calcarul alb al tavanului şi pereților, în care sclipeşte negrul cărbunos al benzilor şi nodulilor de silex, unii enormi. Pârâul subteran reapare în lacul-sifon permanent din fundul galeriilor accesibile prin Intrarea Plopa, iese din peşteră, mai parcurge vreo 20 m prin nişte chei înguste (Cheile Plopa) şi se varsă în Miniş. Porțiunea dintre cele două sifoane n-a fost încă explorată cu scafandru autonom.

Şi acum să facem cunoştință cu sectorul Plopa al peşterii, singurul care merită vizitat (urmăreşte fig. 51). Intrarea Plopa e săpată la baza unei stânci. Prin triunghiul înalt de 14 m se scurg apele albastre ale – unui pârâu pe o albie bolovănoasă cu nisip grosolan. Lăsând decorul romantic al cheilor scurte dar nu lipsite de farmec, al blocurilor răsturnate şi trunchiurilor de arbori seculari doborâți de furtună sau de bătrânețe şi căzuți aici în văgăună, să ne pregătim de intrare. Adică să ne punem un combinezon impermeabil, sau măcar cizme lungi şi să umflam barca pneumatică pe care am adus-o. Barca este indispensabilă pentru că avem de trecut, chiar înainte de a pătrunde în peşteră, un lăcuşor de 18 m lungime şi adânc de un metru. Trecem cu barca pe sub frumoasa boltă întunecată. Durată 54 m de vâslit contra curentului în stânga se desface o galerie înaltă de 5-6 m şi lată de l-2 m cu pereții lustruiți şi pe alocuri cu excavații dăltuite de apa viiturilor mari. Navigăm pe ea 1.50 m până dăm de un sifon. Ne întoarcem la galeria principală pentru a continua drumul în amonte. Acum este rândul unei serii de şase baraje stalagmitice aşezate în scară, unele de mari dimensiuni, care ne taie calea din loc în loc şi păstrează între ele rezerve de apă, formând lacuri subterane – cel mai mare având 50 m lungime şi 4 m adâncime. În porțiunea aceasta, este nevoie de pricepere în conducerea bărcii, mai cu seamă la viituri, când torentul subteran violent trece peste toate barajele, formând un adevărat lanț de cascade.

După ultima dornă ne apare în față un obstacol dificil. Este un enorm baraj concreționar înalt de 3 m, format din scurgerile proeminente ale celor doi pereți opuşi care, de acum uniți, tind să astupe toată secțiunea galeriei ca un dop pe aproape 10 m. Lăsând barca aici încercăm să escaladăm obstacolul (ceea ce este anevoios) sau, mai bine, să ne strecurăm printr-un canal strâmt, pe jumătate înecat, din baza barajului cu riscul de a intra în apă până la gât.

Mai departe galeria rămâne la fel de înaltă ca şi deasupra dornelor (4-5 m) până dincolo de Sala cu Nisip. Această sală este o dilatare a galeriei în eare apa – stagnând la viituri în spatele barajului mare (‚dopul") – a depus movile

mari de nisip fin. După o strangulare a galeriei (0,6 m lăţime şi 1,9 m înălţime) pătrundem într-o sală frumos concreţionată, apoi ajungem la o intersecţie de galerii unde întâlnim cursul subteran. Porţiunea de peşteră parcursă de la marele obstacol şi până aici se caracterizează prin frumuseţea stalactitelor înclinate sau drepte, a baldachinelor, a scurgerilor parietale colorate în negru, cafeniu, arămiu, roz sau alb, a domurilor şi a stalagmitelor.

Să continuăm drumul pe galeria principală, de data aceasta întovărăşiţi de pârâul al cărui zgomot e amplificat de bolţile sonore. În porţiunea care ne-a mai rămas nu ne mai impresionează atât frumuseţea concreţiunilor cât varietatea formelor în care, prin eroziunea şi coroziunea chimică a apei, au fost sculptaţi şi modelaţi pereţii, tavanul şi podeaua galeriei. Călcăm pe un prundiş negru, alcătuit din bucăţi de silex (cremene) desprinse din pereţii calcaroşi. La aproape 350 m de la intrare, galeria coteşte brusc. O mică cascadă se anunţă cu zgomot mare, iar dincolo de ea se află lacul-sifon care interzice înaintarea; este locul în care pârâul Ponor îşi face apariţia în sectorul Plopa al peşterii.

Explorarea peşterii e un prilej de a arunca o privire indiscretă asupra lumii de animale mărunte şi ciudate care sălăşluiesc aici în beznă. Iată, pe mormanele de nisip, melci fără căsuţă, dintr-o specie descrisă din această peşteră; gândaci de culoarea chihlimbarului; miriapode albe (endemice şi troglo-bionte) cu mişcări hieratice şi altele cafenii care se ascund în crăpături cu mişcări extrem de vioaie. Iată în apa pinului viermi plaţi (planarii tipice subterane) ca nişte frunzuliţe albe şi roze, înaintând prin elegante mişcări ondulatorii ale marginii lor festonate. Iată în apa micilor bazinaşe de calcit crustacei depigmentaţi cu apendici lungi şi delicaţi, înotând pe o rână.

Condiţii de vizitare. Peşteră neamenajată şi nedegradată de vizitatori graţie cursului de apă subteran cu dorne şi lacuri adânci care o protejează.

Vizitarea sectorului Plopa se recomandă numai turiştilor antrenaţi care practică canotajul, însoţiţi neapărat de un speolog cu experienţă în explorarea peşterilor cu apă. Sunt necesare bărci pneumatice de 2 persoane, combinezoane impermeabile sau cel puţin cizme de cauciuc lungi şi salopete de doc, căşti de protecţie, lanterne individuale etanşe. Pentru a ne îmbrăca corect precizăm că temperatura este de 9-10° în vară şi umiditatea maximă (100%). Menţionăm că la viituri, peştera este accesibilă numai până la barajul mare, în spatele căruia se formează un lac temporar adânc de 2 m. Durata vizitării sectorului Plopa: 4-5 ore.

Bibliografie. L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967), L. Botoşăneanu (1971), A. Negrea şi Şt. Negrea (1971), Şt. Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa, L Povară şi L Viehmann (1976), L. Botoşă-neanu şi Şt. Negrea (1976).

* GĂURILE LUI MILOI

(Fig. 52)

Sinonimii. Peşterile lui Adam Neamţu.

Localizare şi căi de acces. Intrările se află în versanţii Cheilor Minişului, la un metru deasupra albiei râului (circa 400 m altitudine): peştera I în versantul stâng (sub şosea), iar peştera II în cel drept, una în prelungirea celeilalte. Pentru calea de acces vezi nota Minişul şi cheile sale şi fig. 49. Cazare

în Anina (hotel) sau Bozovici, între care circulă autobuze I. T. A., trecând prin chei.

Date istorice. Amândouă peşterile au fost studiate şi cartate în anii 1960-1962 de L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea.

Descriere. Peştera I este mică (33 m) şi fosilă, iar peştera II mai mare (132 m) şi parcursă de apă la marile viituri. Ambele sunt uşor ascendente, săpate pe diaclaze în calcare cretacice. Ambele peşteri fac parte din acelaşi sistem de galerii pe care Minişul, adâncindu-şi valea, l-a tăiat perpendicular în două părți inegale, aflate în prezent în diferite grade de fosilizare.

Peştera I are o deschidere mare, urmată de o galerie scurtă din care se desfac câteva ramificații colmatate prin concreționare, de altfel singurile neluminate. De remarcat bolovănişul din zona intrării desprins din tavanul destul de subțire care suportă şoseaua ce trece prin chei; scurgerile parietale, parțial din mondmilch; crusta stalagmitică de pe podea cu stalagmite şi coloane, iar pe alocuri perle de cavernă în cuiburi.

Peştera II are o intrare largă şi înaltă de 5 m care dă în galeria principală. Mai există încă patru intrări mici, suspendate în perete, legate de această galerie prin culoare înguste, la nivel superior. Galena principală, largă şi înaltă până la 7 m, devine tot mai îngustă şi mai joasă, terminâdu-se printr-un culoar inaccesibil. Pe parcurs întâlnim mai mulți pereți despărțitori şi diferite concrețiuni care devin dominante în cea de a doua parte a peşterii. Destul de frumoase sunt anemolitele (stalactite înclinate), vălurile, iar pe crusta concreționară din partea finală, stalagmitele, grupurile stalagmitice şi unele coloane. Apa de infiltrație şi de condensare umple gururile şi bălteşte pe alocuri pe argilă.

Peştera II găzduieşte o colonie de circa 60-100 de miniopteri, iar în gururile sale trăiesc crustacei subterani microscopici.

Condiții de vizitare. Ambele peşteri sunt neamenajate. Peştera I, fiind sub şosea şi luminată direct sau difuz în cea mai mare parte, este des vizitată şi destul de degradată. Peştera II, aflându-se dincolo de râul Miniş şi necesitând o salopetă şi un mijloc de iluminat, este vizitată mai rar şi practic nu-i degradată; fiind destul de rece (12-13°) şi foarte umedă (100%) trebuie o îmbrăcăminte adecvată. Durata vizitării peşterii II: ½ oră.

Bibliografie. L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967), L. Botoşăneanu (1971), A. Negrea şi Şt. Negrea (1971), Şt. Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa, L Povară şi I. Viehmann (1976).

* PEŞTERA DE LA VĂLEE

(Fig. 53)

Sinonimii. Peştera de la Vălaie, Peştera de la Văleie.

Localizare şi căi de acces. Peştera este săpată în calcarele Culmii Pleşiva (Munții Aninei) la 730 m altitudine.

Există două căi de acces: pornind din Bozovici sau din Anina (unde există hotel).

Din Bozovici se merge 6 km pe o şosea nemodernizată până la Lăpuşnicu Mare. De aici se urcă pe drumul de căruță ce duce la Poiana Roşchilor până în

dreptul Poienii de la Valee şi de aici pe o potecă din dreapta până în această poiană (în total 2 ore de mers), în poiană căutăm un mic izvor (vălău) pe stânga (deci loc bun de cort) şi de la el urcăm oblic spre dreapta până la baza unui abrupt calcaros împădurit în care se deschide peştera (fig. 49); greu de găsit fără călăuză.

Din Steierdorf (cartier al Aninei) până la Gura Golâmbului folosim şoseaua modernizată Anina-Bozovici care trece prin Cheile Minişului (în total 12,3 km; 3-3½ ore cu piciorul – vezi nota Minişul şi cheile sale şi fig. 49). De la Gura Golâmbului urcăm pe „Drumul Curecichia”, care ne duce sus, pe platoul calcaros al Leurdişului, la poalele versanților abrupți ai munților care formează Culmea Pleşiva (sau Liciovacea). Drumul urcă foarte lin printr-o pădure de fag amestecat cu brad, printre doline şi câmpuri de lapiez până în Poiana Brezovacea, iar de aici în Poiana Liciovacea. Înainte de această poiană se află un mic izvor sub stâncă. O potecă continuă drumul la peste 700 m altitudine prin Poiana Liciovacea, Poiana Scocului şi Poiana Cuceş care se țin lanț. Tot timpul avem în dreapta abrup-turile albe ale Culmii Pleşiva. Mai jos de Poiana Cuceş pornesc două drumuri de căruță: unul coboară la obârşia Lăpuşnicului şi urmează valea acestuia până la Lăpuşnicu Mare (deci nu ne interesează); celălalt ține culmea şi trece pe lângă poiana cu Peştera de la Vălee.

Date istorice. Se pare că peştera a servit ca adăpost ultimilor haiduci bănățeni. Se spune chiar că în locul numit Mormântul (v. fig. 53) ar fi îngropată o femeie care i-a trădat. Peştera a fost cercetată şi cartată în anii 1960- 1962 de L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea.

Descriere. Peştera este fosilă, uşor ascendentă, săpată în bună parte pe fețe de strat în calcare cretacice şi măsoară 177 m. Deschiderea ogivală, înaltă de 6 m, ne conduce într-o galerie cotită, care prezintă pe traseu mai multe diverticule colmatate sau inaccesibile la capăt, precum şi mici sălițe. Înălțimea galeriei se menține în general la 2-3 m, dar există porțiuni mai scunde de l-l,5 m, iar în zona mijlocie chiar sub l m, obligându-ne la târâş.

Peştera se caracterizează prin stadiul avansat de concreționare şi impresionează prin bogăția şi varietatea formațiunilor stalagmitioe. Tavanul este împodobit cu păduri de stalactite-macaroană şi pe alocuri cu candelabre care atârnă deasupra podelei complet stalagmitate, plină de gururi de toate mărimile (multe din ele cu perle de cavernă), de stalagmite adesea grupate, de domuri şi coloane. Podoaba pereților, alcătuită din scurgeri în relief, draperii diafane şi tuberculi fini, întregeşte aspectul feeric al galeriei. Argila acoperă pe alocuri planşeul stalagmitic dar formează depozite importante numai în Sala Roşie şi Galeria X.

Fauna acvatică are şi în această peşteră reprezentanți subterani (specii de crustacei mărunți) iar cea terestră conține miriapode şi insecte interesante. Ursul de cavernă şi-a lăsat pe aici oseminte şi urme de gheare pe pereți. Mai menționăm existența calcarelor fosilifere (cu scoici) şi oasele unui liliac foarte rar, descris din România (Rhinolophus mehelyi).

Condiții de vizitare. Peştera nu este amenajată. Puținele urme de degradare şi cele câteva gropi făcute de căutători de comori arată că este rar vizitată. Poate fi parcursă relativ uşor (se merge târâş pe o mică porțiune) în

mai puțin de jumătate de oră, având o lanternă, o salopetă şi flanelă pe sub ea (temperatura este de 9-10° şi umiditatea 100% în plină vară).

Bibliografie. L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967), L. Botoşăneanu (1971), A. Negrea şi Şt. Negrea (1971), Şt. Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Pleşa, I. Povară şi I. Viehmann (1976).

MUNȚII LOCVEI.

PARCUL NAȚIONAL CHEILE NEREI-BEUŞNIȚA.

Parcul național Cheile Nerei-Beuşnița va cuprinde în final cinci rezervații integrale. Cea mai importantă este rezervația cu acelaşi nume creată la propunerea făcută de L. Botoşăneanu şi Şt. Negrea (1969) într-un studiu special. Ea are rolul de a ocroti Cheile Nerei în întregime şi Valea Beuşnița, inclusiv o zonă tampon în jurul lor. Este vorba de peisajul neasemuit de frumos al celor mai lungi şi practic neîntrerupte chei din România, de valoarea lor deosebită sub aspect floristic, faunistic şi speologic. Această rezervație urmează să se extindă puțin spre sud-est, nord şi îndeosebi în partea centrală., pentru a cuprinde întreaga zonă de la est de râul Beu (Munții Aninei). Şusara, a doua rezervație a parcului național, este o vale sălbatică din apropierea Sascăi Montane, cu versanții abrupți, acoperiți de o vegetație de liliac, frasin şi numeroşi arbori viguroşi de tisă. Rezervația munților Simion şi Rol din apropierea Oraviței (de care am vorbit la căile de acces pentru Peştera de sub Padina Popii), cu vegetație aproape nealterată, va cuprinde întregul masiv calcaros. Parcul va mai conține rezervația Bigăr din Cheile Minişului, inclusiv pitorescul izbuc cu acelaşi nume (vezi nota respectivă) şi zona calcaroasă învecinată Lisovacea pentru arboretele de brad şi molid plantate, dar foarte frumoase (vezi căile de acces la Peştera de la Vălee). Cele cinci rezervații ale parcului vor totaliza 2 721 ha, dintre care l 564 ha arborete de protecție absolută a solului, restul urmând a fi scoase din producție. Cea mai mare parte a parcului va include zona tampon (26 458 ha) alcătuită din păduri exploatabile, izlazuri şi păşuni. La vest şi est vor exista câte o zonă de preparc, formată în mare parte din terenurile agricole ale comunelor învecinate.

Astfel spus, viitorul parc național va cuprinde o bună parte din sudul Munților Aninei şi o mică parte din nordul Munților Locvei. Sunt munți calcaroşi de altitudine medie (vârful cel mai înalt, Leurdiş, atinge l 159 m), aparținând celei mai extinse zone calcaroase a țării, sinclinoriul Reşița-Moldova Nouă. Aşa se explică abundența fenomenelor carstice: chei, doline, poduri şi tunele naturale, marmite şi alte forme de eroziune, izvoare carstice puternice, cursuri de apă cu albia concreționată, lacuri carstice, peşteri şi avene.

Vedeta numărul unu a parcului național rămâne, de deparle, Nera în cheile sale. Născută ca pârâu cristalin pe platoul golaş al Munților Semenic şi devenită în depresiunea Bozovici (Țara Almăjului) un râu leneş şi mâlos de câmpie, nimeni n-ar putea bănui vigoarea apelor sale. După Şopotu Nou, la 200 m altitudine, întâlnind impunătoarea masă de calcare mezozoice a zonei Reşița-Moldova Nouă, Nera îşi schimbă brusc direcția, coteşte spre nord-vest şi, ajunsă la o nouă tinerețe, îşi adânceşte cu vigoare un defileu îngust pe o lungime de peste 19 km. Ele întrunesc sălbăticia Cheilor Caraşului, grandoarea

Cheilor Bicazului şi gingăşia Cheilor Turzii. Strecurându-se meandru după meandru printre cârşii şi cleanţuri semeţe cu vârfuri până la 400- 650 m, Nera şi-a rostuit minunatele chei: o adevărată chemare lansata iubitorului de drumeţie, de linişte şi frumos. Porţiunile mai largi ale cheilor alternează cu unele foarte înguste în care baza pereţilor se află la o distanţă de numai 50 m şi chiar mai puţin. Este drept că ele nu oferă pe alocuri nici un drum confortabil şi uneori nici măcar o potecă drumeţilor temerari care străbat colţul acesta de ţară de o aspră măreţie. Calea trebuie uneori dibuită prin hăţişul de pădure în care „şerpii" încolăciţi ai lianelor întreţes parcă năvodul care să-l reţină pe călător. Abrupturile calcaroase înalte, cu frunţile zimţuite şi cu piciorul înecat în oglinda apei, pot fi câteodată urmărite pe potecuţa îngustă, dăltuită în stâncă. Dar de câte ori nu se pierde această potecuţă, lăsându-te, lipit de perete, să calculezi cu grijă locul unde vei aşeza pasul următor pentru a nu te prăvăli în apele râului, aici învolburate, aici suspect de liniştite şi afunde.

Altă vedetă a parcului naţional, care atrage drumeţul ca un magnet, este Valea Beuşniţei. Ea ne întâmpină cu superbele sale cascade ce se succed pe albia de tuf calcaros. Peisajul ocrotit e într-adevăr fermecător. El include o întinsă poiană dominată de abruptul semeţ al Pleşivei, salba de cascade amintite, izvorul carstic Ochiul Beului şi pădurea deasă şi bătrână în care cresc arbori şi arbuşti relictari de origine sudică şi sud-est europeană cum sunt alunul turcesc, liliacul, cărpiniţa şi mojdreanul. Păduri asemănătoare întâlnim şi în Cheile Minimului şi pe Valea Şuşara. În total se cunosc aici l 200 specii şi subspecii de plante superioare, dintre care 7 numai în Munţii Aninei şi peste 20 doar din unul sau două locuri situate în afara acestor munţi. Alunul turcesc, una din rarităţile florei române, atinge abundenţa maximă pe Valea Beuşniţei. Fauna terestră include şi ea o serie de elemente sudice (mediteraneene, balcanice sau caucaziene), dintre care unele rare; e vorba de specii de melci, miriapode şi gândaci carabizi, de scorpionul carpatic şi de unele specii de şopârle şi şerpi care trebuie protejate. Cheile Nerei sunt folosite de păsările sudice drept culoar de pătrundere spre Europa centrală. Peşterile din aceste chei adăpostesc şi ele o faună bogată, cel mai remarcabil element fiind un coleopter, descoperit şi descris din Peştera Porcariului. Să mai menţionăm că Nera rămâne singurul râu din lume în care se poate asigura supravieţuirea peştelui Cobitis elongata (fâsa mare), relict preglaciar în fauna Europei.

Apele din zona parcului naţional colectate din Nera în chei sunt nepoluate, acest râu fiind încă unul dintre cele mai curate din ţară; pădurile din jur sunt în bună parte neatinse de secure, iar peşterile intacte. Iată de ce turistul zilelor noastre nu trebuie sa uite nici un moment că suntem datori să lăsăm generaţiilor următoare o natură tot atât de viguroasă şi de frumoasă ca aceea care ne incintă acum pe noi.

CHEILE NEREI, DE LA UN CAPĂT LA CELĂLALT

(Fig. 54)

Între Şopotu Nou şi Şasea Română sunt 22 km, dintre care aproape 20 km de chei propriu-zise (pe schiţă: între punctele A şi B). Recomandăm celor ce vor să-şi facă o imagine completă asupra Cheilor Nerei parcurgerea acestora (în sezonul favorabil!) în trei zile, nopţile urmând a fi petrecute în cort (prima în

Poiana lui Vogiun, a doua în şaua de pe Cârşia Ciochinii din apropierea Cantonului Damian); cheile pot fi parcurse şi în două zile, această parcurgere a cheilor o recomandăm numai drumeților obişnuiți cu astfel de excursii, însoțiți eventual de cunoscători ai locurilor şi echipați corespunzător. Din echipament (care e de dorit să fie redus la strictul necesar având în vedere distanțele şi dificultățile) nu trebuie să lipsească: cizme de cauciuc lungi, sac de dormit şi un cort (pe 19 km de chei nu există decât câteva sălaşe care pot oferi doar podul cu fân). Amatorii de peşteri şi avene vor trebui să renunțe la vizitarea lor din cauza, echipamentului voluminos pe care ar trebui să-l ducă în spinare (scări speologice, corzi de asigurare, lămpi etc.). În schimb o mare satisfacție ar putea avea cei care ar parcurge cheile cu barca pneumatică (recomandabil de două persoane, fără chilă), sau iarna pe patine dacă gheața permite, în schimb, primăvara, şi de câte ori sunt perioade prelungite de ploi, Cheile Nerei trebuie evitate: apa tulbure şi învolburată urcă amenințător, uneori până deasupra potecii, rupând copacii din cale şi cărându-i la mari depărtări. Aşadar să alegem cu grijă perioada excursiei în chei. Alpiniştii pot găsi şi ei pereți verticali, cu fisuri şi surplombe, până la 200 m (Cârşia Rolului, Turnu Be-gului, Cârşia Şoimului, Cârşia Căprarului etc.).

O descriere turistică amplă a parcurgerii cheilor de la un capăt la celălalt este făcută în volumul Drumețind prin Munții Banatului de L. Botoşăneanu şi Şt. Negrea (ed. I 1968, ed. a II-a, 1976). De aceea ne vom limita la o descriere foarte sumară a celor mai importante fenomene carstice de pe traseu. Dar mai întâi să dăm distanțele de parcurs:

Bozovici – Şopotu Nou (22 km şosea asfaltată). Şopotu Nou-Ogaşul Bresnic (2,2 km drum de căruță şi potecă; ½ oră cu piciorul). Ogaşul BresnicPoiana lui Trifu (3,2 km pe potecă cu trecere prin vaduri; l oră cu piciorul). Poiana lui Trifu-Lacu Dracului-Poiana lui Vogiun (circa 4 km; l oră cu Piciorul urmând poteca peste Culmea Lacului şi peste Cracu Iordanului; dacă se merge tot timpul pe lângă firul apei se face mai mult). Poiana lui VogiunCantonul silvic Damian (6,5 km pe potecă până în punctul „La Cârlige”, apoi dincolo de puntea făcută nu de mult, pe drum de căruță; circa 21/2-3 ore cu piciorul). Cantonul silvic Damian-Podu Beului (aproape 4 km pe drum de căruță până în Poiana Lindina şi mai departe pe drum forestier; l oră cu piciorul). Podu Beului – Şasea Română (2.5 km pe poteca săpată în stâncă, trecând prin tunele artificiale; 3/4 oră cu piciorul). Şasea Română-Oravița (25 km şosea asfaltată). La Oravița există hoteluri.

Până în 1972 n-au existat marcaje în zonă. După 1972 s-au executat câteva marcaje. Pe noi ne interesează următoarele: bandă roşie între Şopotu NouPodu Beului şi Şasea Română; bandă albastră între Şasea Română-Podu Beului-Valea RăcăjdeluluiAnina; triunghi albastru: Ochiul Beului-cascadele Beuşniței.

La mai bine de 2 km de la Şopotu Nou (urmăreşte fig. 54), după confluența cu pârâul Bresnic, valea se îngustează, calcarele înlocuiesc granițele şi caracterul de chei începe să se contureze. Nu departe de Bresnic, Nera face marele cot de la Feregoasa, după care străbate Poiana Crovu Bidăreschi şi intră în cheile propriu-zise formate dintr-un culoar lung alcătuit de pereții mai

multor cârşii. Chiar în intrarea în acest culoar, drumul de căruţă se termină şi începe poteca. Trecând pe Ungă izvorul carstic Bigăr, în spatele căruia e ascunsă o peşteră, şi prin Poarta Meliugului, Nera iese din culoar şi intră în Poiana lui Trifu (sau a Meliugului). Dincolo de frumoasa şi pleşuva Cârşie a Meliugului, care străjuieşte poiana la capătul din aval, râul intră din nou la strâmtoare, scăldând pe stânga pereţii Culmii Lacului, în aceşti pereţi se află câteva peşteri mici, printre care Peştera de la Lacu Dracului, în gura căreia se află lacul carstic cu acelaşi nume (vezi mai departe). Turiştii vin la lac direct prin pădure, pe un drumeag ce se desface din Drumul Cameniţei în punctul „La Logor" (vezi fig. 54). Mai departe Nera se strecoară printre pintenul Culmii Lacului şi peretele înalt de 150 m al Cârşiei Albinei, ciuruită de mici peşteri, jormând unul dintre cele mai mari coturi din chei, Conveiul Lung. La numai câteva sute de metri mai jos, după confluenţa pe stânga cu Ogaşul Porcului (pe valea căruia se poate urca la un aven), Nera face încă un cot puternic, Conveiul Scurt. După acest cot, ea primeşte tot pe stânga cel mai puternic izbuc din chei, Izvorul Iordanului, şi intră în Poiana lui Vogiun (sau a Alunilor). Această poiană strâmtă şi lungă este dominată la capătul din aval, pe dreapta, de Cârşia Căprariului, pe creştetul căreia se află o peşteră, iar pe stânga, de cleanţurile de la Farna, perforate de guri de peşteră şi avene greu accesibile. Pe următorii 6 km, între Poiana Vogiun şi Cantonul Damian, Nera străbate cea mai pitorească şi sălbatică porţiune a cheilor. Pe stânga, chiar la părăsirea poienii, urcând puţin pe Pagina Ulmului, ajungem sub Peşterile lui Vât în care s-au găsit oase de urs de cavernă şi râs fosil. Puţin în aval, la începutul Cârşiilor Dese, se deschide lângă potecă Peştera Boilor (pe care o prezentăm la locul potrivit). De la această peşteră, urmând poteca care ţine tot timpul malul stâng, ba trecând prin tunele, ba coborând lângă apa râului, ajungem în dreptul peşterilor „La Găuri", la care se urcă printre cârşiile Barbeşu Mic şi Barbeşu Mare. În dreptul cleanţurilor „La Cârlige" poteca trece pe malul drept (există o punte nouă), find adăpostită pe o porţiune de un semitunel săpat imediat deasupra apei adânci ce scaldă pereţii. Chiar aici, urcând serpentinele unei poteci prin pădure, putem vizita locul denumit „La Coveţi", nişte marmite uriaşe adâncite de Ogaşul Văii Rele, apoi – părăsind poteca – putem căuta la stânga gura unei peşteri mascate de un iederar. Revenind la potecă, mergem pe ea până la Pagina Seacă, unde dă într-un drum de căruţă care o continuă pe sub Faţa Damianului până la Cantonul silvic Damian (Des-pedea). În acest sector de chei, în versantul stâng se deschid peşterile Gaura Porcariului şi Dubova (ambele prezentate în continuare), în aval de Dubova, pe aceeaşi potecă, ne întâmpină impresionanta piramidă de calcar a Turnului Mare al Begului, înaltă de circa 200 m şi cu mult grohotiş la bază, în care se ascund vipere cu corn. Begul Mare este continuat de Begul Mic şi perpendicular pe cârşiile acestora se dezvoltă o lungă curmătură (Cârşia Ciochinii) care obligă Nera la unul din cele mai îndrăzneţe şi mai lungi „conveie" ale sale. Dincolo de apă, în dreptul ei, se ridică Cârşia Rolului, masivă şi impunătoare, cu turnurile sale care o înalţă la 270 m deasupra apei şi în peretele căreia e săpată Peştera Rolului, vestită pentru faptul că a servit de adăpost haiducului bănăţean Adam Neamţu. În aval de strâmtoarea (de numai 50 m între bazele pereţilor opuşi)

formată de Rol şi Begul Mic, Nera străbate două „poieni” (Lindina şi Miaica), apoi primeşte pe dreapta cel mai important afluent al său în chei, Beul. De la Podu Beului putem merge: la stânga, prin Cheile Nerei în continuare, apucând poteca ce străbate o succesiune de mici tunele dinamitate în stâncă până la Foeroaga Mare unde valea se lărgeşte treptat, caracterul de chei dispare şi curând ajungem la Şasea Română; la dreapta, pe Valea Beului în direcția rezervației naturale Beuşnița (cu vegetația sa remarcabilă, cu puternicul izvor carstic Ochiul Beului şi cu excepționalele cascade ale Beuşniței) urmând o potecă şi apoi un drum forestier (circa 5 km); înainte, prin Cheile Chichiregului, pe un drum forestier până în satul Potoc (4 km) şi de aici, pe acelaşi drum, până în apropiere de Slatina Nera (5 km); mai departe, la dreapta, pe şosea asfaltată ajungem la Oravița (24 km).

* PEŞTERA DE LA LACU DRACULUI

(Fig. 55)

Localizare şi căi de acces. Intrarea se găseşte în versantul stâng al Cheilor Nerei, format din Culmea Lacului, la 500 m în aval de confluența cu pârâul Aimeliug, 210 m altitudine şi 3 m deasupra râului (vezi nota despre Cheile Nerei şi fig. 54).

Date istorice. Lacul din gura peşterii e cunoscut de multă vreme de localnici şi constituie unul dintre principalele obiective turistice pentru care sunt vizitate cheile. Peştera şi lacul au fost cercetate de A. Negrea, Şt. Negrea şi V. Sencu în anii 1962 – 1966. În primăvara anului 1981, speologii scafandri ai grupului GESS-Bucureşti (Cristian Lascu, I. Povară, C. Vânău, Ş. Sârbu) au descoperit la fundul lacului, la o adâncime de 12 m, o galerie care pătrunde în masivul calcaros. După străbaterea unui culoar înecat lung de 25 m ei au ieşit din nou la suprafață într-o frumoasă sală. În care calcarul alb şi spălat alternează cu stratele negre de silex, o neobişnuită arhivă de informații geologice, tăinuite până acum de apele adânci ale lacului. Se află aici stranii forme de coroziune, posibile numai în mediul subacvatic, dar şi vechi trunchiuri de arbori şi forme mai rare de viață (spongieri de apă dulce).

Descriere. Urcând un mic dâmb al versantului împădurit cu fag al Nerei rămânem uimiți de admirație, în față ne apare nefiresc de brusc luciul unui lac de 35/18 m, încremenit la vreo 12 m mai jos, pe jumătate vârât sub bolta enormă şi înnegrită a peşterii, în apa limpede cu reflexe verzi-albăstrui sau violet-negre (după cum cerul este senin sau înnourat) se pot zări mulți peşti. Lacu Dracului are 12 m adâncime maximă şi este alimentat de apele Nerei fie direct printr-un sistem de canale subterane, fie prin intermediul unor galerii inundate ale peşterii.

Peştera ca atare este neinteresantă, luminată direct sau difuz în cea mai mare parte. Sistemul de galerii şi săli accesibile, neînecate, totalizează abia 68 m (vezi fig. 55). O galerie largă şi lungă, puternic descendentă, ne conduce într-o sală din care se desfac câteva galerii; dintre ele una ascendentă ne duce la un soi de balcon natural, la 8 m deasupra lacului, făcut parcă anume pentru admirarea acestuia. De aici cuprinzi toată oglinda apei; în ciuda pereților negri şi reci ai grotei, un petic de cer şi câtiva fagi înalți de pe buza văgăunii întunecate în care e cuibărit lacul reuşesc să se reflecte în ea. În săli şi galerii

există argilă şi bolovăniş de calcar, dar şi diferite formaţiuni (stalactite, planşeu concre-ţiionar cu stalagmite şi coloane, scurgeri parietale).

Studiile specialiştilor au dus la concluzia că atât peştera cât şi cuveta lacului s-au format pe feţe de strat mai ales sub acţiunea apelor Nerei şi că odinioară bolta peşterii acoperea lacul în întregime.

Condiţii de vizitare. Peştera nu este amenajată şi practic nedegradată. Ea se află în perimetrul ocrotit al rezervaţiei Cheile Nerei-Beuşniţa din parcul naţional cu acelaşi nume. Galeriile accesibile turiştilor se pot vizita în timp scurt, fără echipament special, numai cu o lanternă. Pentru o plimbare pe lac se recomandă barcă pneumatică (pe care trebuie s-o aducem). Ca mai în toate peşterile trebuie o îmbrăcăminte călduroasă (11-13° şi 100% umiditate).

Bibliografie. L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa, I. Povară şi L Viehmann (1976), L. Botoşăneanu şi Şt. Negrea (l 976).

* PEŞTERA BOILOR

(Fig. 56)

Localizare şi căi de acces. Intrarea se află în versantul stâng al Cheilor Nerei format din Cârşiile Dese la 210 m altitudine şi 7 m deasupra râului. Este situată chiar lângă potecă în imediata apropiere a văii seci Pagina Ulmului (vezi nota despre Cheile Nerei şi fig. 54).

Date istorice. Oamenii din partea locului cunosc peştera şi folosesc prima sală ca adăpost pentru vitele aduse la păscut. A fost cartată şi cercetată complex prin anii 1961-1963 de L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea.

Descriere. Peştera măsoară 126 m şi este săpată pe un sistem de diaclaze şi tunele de presiune. Porţiunile descendente alternează cu cele ascendente. Intrarea destul de mare (4 m înălţime) conduce printr-un mic culoar într-o sală înaltă de 7 m şi luminată printr-o spărtură în perete (Fereastra) cu diametrul de 2 m. Această sală comunică cu galeria principală printr-un labirint de culoare strâmte, în parte inaccesibile, în care se ajunge urcând un prag de 3 m. Galeria principală, în general îngustă, înaltă de 2-4 m şi lipsită de ramificaţii, prezintă pe parcurs lărgiri prin prăbuşire, poduri naturale, inele de eroziune, tunele de presiune cu secţiune ovală şi dispoziţii sifonale. De altfel galeria, cotind mereu la dreapta, devine scundă şi largă; coboară brusc 3 metri şi se termină printr-un lac-sifon permanent.

În timpul viiturilor puternice apa infiltrată prin fisuri din masiv formează un pârâiaş subteran care apare prin lacul-sifon şi se evacuează prin ponoarele şi sorburile din podea, reuşind numai uneori să iasă prin gura peşterii şi să ajungă la Nera. Urmele apei sunt vizibile peste tot: marmite, lapiezuri, lame, hieroglife şi linguriţe. Ici-colo apar începuturi de concreţionare a peşterii.

Peştera prezintă interes nu numai pentru hidrologie carstică, ci şi pentru biospeologie. Aici trăiesc specii terestre remarcabile de crustacei, pseudoscorpioni şi insecte fără aripi, iar în apa marmitelor şi a lacului-sifon specii tipic subterane de crustacee microscopici.

Condiţii de vizitare. Peştera se află pe teritoriul ocrotit al rezervaţiei Cheile Nerei-Beuşniţa, parte din parcul naţional cu acelaşi nume. Nu este amenajată şi nu prezintă urme de degradare. Deşi este o grotă rece, cu mici

băltoace, cu pereții dăltuiți de apă şi lipsită de frumuseți de calcit care atrag de obicei pe turişti, fiind lângă potecă în calea drumețului nu trebuie ocolită. Având o flanelă (temperatura în jur de 10 grade şi umiditatea maximă), o cască de protecție şi cizme de cauciuc (după secetă prelungită merg şi bocanci) se poate parcurge toată peştera dus-întors numai în jumătate de oră. Atenție la cele două praguri a trei metri fiecare.

Bibliografie. L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967), Şt. Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), L. Botoşăneanu (1971), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa, L Povară şi L Vdehmann (1976).

* PEŞTERA GAURA PORCARIULUI

(Fig. 57)

Localizare şi căi de acces. Intrarea este situată în versantul stâng al Cheilor Nerei la 240 m altitudine şi circa 50 m deasupra râului.

De la Cantonul Damian se merge pe malul stâng al Nerei până la confluența cu Ogaşu Porcariului şi în continuare, mai bine de 300 m, până la Zăvoiul Peşterii. De aici se urcă Cracu Peşterii pe o potecă prin pădure până la baza unui abrupt, unde se află intrarea mascată de arbori. Pentru detalii şi alte informații vezi nota despre Cheile Nerei şi fig. 54.

Date istorice. Peştera este cunoscută de pădurarii de la Cantonul Damian şi de localnici, care adăpostesc aici caii şi oile. A fost cartată şi cercetată în intervalul 1961-1967 de L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea.

Descriere. Peştera este fosilă, uşor ascendentă, cu porțiunea finală ascendentă, săpată pe fețe de strat de către apele de infiltrație, vizibil stratificate, cu intercalații de silex. Galeriile şi sălile măsoară 152 m (5 m denivelare).

Prin gura ogivală, înaltă de 7 m, şi printr-o „fereastră” din dreapta lumina pătrunde difuz în Sala Cailor (8 m înălțime). După o gâtuitură dăm în Sala Oilor, ceva mai scundă şi întunecoasă. Dincolo de pragul de pietre făcut de ciobani ca să nu treacă oile, galeria se îngustează treptat, nu fără dilatări sub formă de mici săli cu înălțimi între 2 şi 9 m. O prăbuşire închide galeria devenită ascendentă în ultima sa parte.

Primele săli, cu umplutură groasă de pământ şi bălegar şi cu multe muşte şi păianjeni pe pereți, nu sunt atrăgătoare. Abia dincolo de pragul amintit, trecând prin gropi şi şanțuri reastupate parțial cu argilă, sfărâmături de calcit şi bolovani de calcar, pătrundem în porțiunea frumos concreționată a peşterii care culminează cu Sala Cururilor. Această sală este înzestrată din belşug cu stalactite de tipuri şi mărimi diferite, cu coloane imense şi scurgeri (parietale groase care scânteiază la lumina lămpilor. Mai există aici mari baraje de travertin ce delimitează bazine uscate, tapițate cu perle de cavernă. Nu lipsesc nici stalagmitele şi domurile, iar în partea finală există gururi pline cu apă de picurare. Toamna se instalează în acest sector o colonie de peste 200 rinolofi.

Deşi mică, peştera prezintă un interes deosebit pentru biospeologi. Printre micile vietăți de pe podea pot fi văzute două specii troglobionte, lipsite de ochi: un miriapod (Lithobius dacicus) şi un gândac (Banatiola vandeli),

ultimul descris chiar din această peşteră, în apa din goluri trăiesc, deasemenea, două specii tipic subterane de crustacei minusculi.

În afară de faună merită amintit faptul că din săpături s-au scos colţi de urs de peşteră şi s-au găsit obiecte de podoabă din sticlă şi agat a căror vârstă n-a putut fi încă precizată.

Condiţii de vizitare. Peştera se află în perimetrul rezervaţiei Cheile Nerei – Beuşniţa. Este neamenajată şi uşor degradată pe alocuri. Se poate vizita fără echipament special, doar cu o sursă de iluminat. Atenţie numai la trecerea prin săpături şi la blocurile prăbuşite din ultimul cot al galeriei. Peştera fiind rece (9-10° în timpul verii şi toamnei şi 98-100% umiditate) se impune o îmbrăcăminte adecvată.

Bibliografie. L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967), Şt. Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), L. Botoşăneanu (1971), M. Bleafru, V. Decu. Şt. Negrea, C. Piesa, I. Povară şi L Vtehmainn (1976), L. Botoşăneanu şi Şt. Negrea (1976).

* PEŞTERA DUBOVA

(Fig. 58)

Localizare şi căi de acces. Intrarea se deschide în versantul stâng al Cheilor Nerei la 220 m altitudine şi 33 m deasupra râului.

De la Cantonul Damian se merge în amonte pe malul stâng al râului până la confluenţa cu Ogaşul Porcanului şi în continuare încă 140 m, (până în dreptul abruptului calcaros în care se zăreşte, printre arbori, gura principală suspendată în perete la mai bine de 20 m înălţime. Pentru a ajunge la ea ne căţărăm cu trudă printre arbori, pe stâncăria din stânga în parte instabilă acoperită de muşchi îşi pă-mint, până în dreptul deschiderii, iar de aici, cu asigurare în coardă, traversăm spre peretele sur-plombat. Pentru detalii şi alte informaţii, vezi nota despre Cheile Nerei şi fig. 54.

Date istorice. Intrarea în peşteră este cunoscută de pădurari, vânători îşi de locuitorii din apropiere. Deşi este cea mai mare peşteră din Cheile Nerei, având gura neprimitoare, suspendată în peretele surplombat. este evitată de drumeţi. Peştera a fost cartată în anii 1961-1962 şi cercetată aproape anual până în 1970 pentru studiul biocenozelor de către A. Negrea şi Şt. Negrea.

Descriere. Peştera este fosilă, ascendentă şi totalizează 384 m de galerii şi săli. Ea a fost săpată în cea mai mare parte pe feţe de strat de către apele de infiltraţie care formau în trecut un curs de apă temporar ce drena galeriile sistemului principal. Aceste calcare sunt vizibil stratificate atât la exterior cât şi în peşteră, prezentând benzi de silex negru.

Prin intrarea largă şi înaltă (10/6 m) se pătrunde într-un vestibul scurt din care se desfac două galerii: cea din stânga duce în peştera propriu-zisă, iar cea din dreapta, numită Galeria Miniaturilor, face un cot brusc şi se deschide în perete ca o fereastră spre abis. Peştera propriu-zisă este alcătuită din două părţi distincte: un sistem principal de galerii mari, înalte şi uşor ascendente, format din două ramuri dispuse în unghi de 90°, cu mai multe săli pe parcurs, şi un al doilea sistem, extrem de ramificat, de galerii înguste, joase şi foarte ascendente, care se termină prin canale inaccesibile, unele având probabil legătură cu dolinele de la suprafaţă.

Galeriile şi sălile sistemului principal sunt slab concreționate. Tavanul este aproape în întregime nud, doar ici-colo câteva stalactite, printre care şi anemolite groase. Pereții sunt în schimb mai bine cencreționați, având scurgeri, coralite şi morudmilich. Podeaua este stalagmitată pe o singură porțiune (Sala Fagurilor) unde există gururi mici şi un baraj de travertin înalt de 2 m. În rest se găsesc blocuri de calcar de diferite măirimi desprinse din tavan, iar pe alocuri pietriş rulat din cuarț îşi cuarțit, care împreună cu nivelurile de eroziune şi podurile naturale trădează activitatea unui fost curs subteran. Dintre sălile acestui sistem ne reține atenția în primul rând Sala Liliecilor, care adăposteşte o colonie de sute de rinolofi. Pe stâncăria prăbuşită haotic s-a depus cu vremea un strat gros de guano umed care emană miros de amoniac, în el colcăie nişte râme vărgate de peşteră având până la 20 cm lungime şi mişună gândaci de guano, iar la lumina lămpilor vine multă muscă de guano. Sistemul principal se termină cu Sala Argilelor, caracterizată prin depozitul de argilă concreționată care îmbracă blocurile prăbuşite pe panta înclinată a sălii şi prin picurarea abundentă din tavan.

Galeriile întortocheate ale sistemului ascendent sunt accesibile din apropierea Sălii Liliecilor, urcând o pantă cu mult guano uscat şi prăfos. Ramificațiile sale (vezi fig. 58) au destule urme de eroziune şi coroziune a apei (tunele de presiune cu secțiune ovală, inele de eroziune, hieroglife), dar şi destule porțiuni cu formațiuni stalagmitice destul de frumoase (microgururi cu cristale, coralite, tuberculi, stalagmite şi coloane).

Prin cotloanele sistemului ascendent există vizuini de animale carnivore iar pe alocuri, în ambele sisteme, numeroase oase de rozătoare, lilieci şi insectivore. În gropile făcute probabil de căutătorii de comori prin unele cotloane din sistemul principal se mai găsesc oseminte de Ursus spelaeus. Interesant de amintit este că în calcarul pereților s-au găsit amoniți (faună fosilă caracteristică jurasicului).

Condiții de vizitare. Peştera este situată în (perimetrul ocrotit al rezervației Cheile Nerei – Beuşnița. Nu este amenajată şi nici degradată. Urcuşul din potecă până la gura peşterii trebuie făcut cu asigurare în coardă sub supravegherea unui cunoscător al acestei tehnici, în interior este nevoie de cască de protecție, salopetă, flanelă (temperatura este de 10-11,5° iar umiditatea 98-100% mai peste tot), bocanci antiderapanți şi mijloace de iluminat strict individuale. Rezultă că peştera se recomandă numai turiştilor antrenați, conduşi de un speolog. Accesul în Galeria Emilian Criştea, Galeriile în „V" şi în Galeria Alunecoasă necesită pitoane, carabiniere şi coardă, deci tehnică alpină; prin urmare aceste galerii trebuie evitate de turişti, ele fiind indicate numai speologilor amatori.

Bibliografie. L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967), A. Negrea şi Şt. Negrea (1971), Şt. Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), M. j Bleahu. V. Decu, Şt. Negrea, C. Heşa, I. Povară şi I. Viehmann (1976), L. Botoşăneanu şi Şt. Negrea j (1976).

DEFILEUL DUNĂRII

(Fig. 60 şi 64)

Dunărea taie în Munții Carpați un defileu grandios, unic în felul său în Europa. Intrând în țară pe la Baziaş (km l 075), ea îşi croieşte în şisturile cristaline de Locva primul sector al Defileului. Apoi, după depresiunea de la Moldova Veche, începe la Pescari lupta sa titanică cu munții calcaroşi pentru a ieşi la Gura Văii (km 940) victorioasă din impunătorul jgheab dăltuit în piatră.

Măreața vale transversală cu versanți înalți, cu pantă accentuată şi albia presărată cu stânci, a fost săpată de bătrânul fluviu pe fosta strâmtoare marină din oligocen-miocen care lega bazinul panonic şi pontocaspic la începutul cuaternarului. Caracteristice pentru Defileu sunt lungimea sa neobişnuită (135 km) şi înălțimile mari ale abrupturilor de calcar (Ştirbațul Mare, 768 m). Masa uriaşă a apelor prinsă în strâmtoarea munților curge printr-o albie cu aspecte variate în secțiune. Astfel înainte de formarea lacului de acumulare „Porțile de Fier" lățimea varia între 150 m în Cazanele Mici şi 2 150 m în aval de Greben (km 998), iar adâncimea de la 6,5 m (la sud-vest de Tisovița), la 45 m (în punctul Prigrada Calinic din Cazanele Mari). În funcție de rezistența rocii, porțiunile înguste (de la Baziaş, Pescari, Greben, Cazane, Porțile de Fier) alternează cu lărgiri depresionare (de la Moldova Veche, Liubcova, Milanovăț, Dubova, Ogradena, Orşova). Viteza curentului în Defileu putea atinge pe alocuri până la 5 m pe secundă.

Formațiunile geologice tăiate de Dunăre sunt dintre cele mai variate, un adevărat mozaic de strate de diferite vârste. La bază sunt şisturile cristaline (Berzasca, Cozla, Dubova etc.), apoi rocile eruptive (între Valea Iuții şi Plavişevița, Ogradena. etc.). Calcarele apar între Pescari şi Liuborojdea (capătul sudic al marelui sinclinoriu Reşița-Moldova Nouă), apoi la Svinița şi în Cazane. Datorită acestui mozaic geologic, munții din zona Defileului conțin diverse minereuri; în graiul local minereul acestor munți e numit rudă, minerul – rudar, iar locul de extracție – rudărie (de unde şi nume proprii ca Rudăria, Rudărica etc.). Cleanțurile de calcar sunt perforate de peşteri – adevărate ferestre spre adâncuri – permițând speologilor şi altor specialişti să descifreze taine privind originea lor şi a rețelelor de apă subterane, sau să studieze măruntele viețuitoare cavernicole adaptate la aceste goluri sub-pământene.

La gura afluenților apar şesuri aluviale pe care oamenii şi-au înjghebat mici aşezări, cu păşuni, livezi şi ogoare, în trecut pădurile ocupau mult mai mult loc, coborând de pe culmi până la Dunăre; pe coaste erau mai puține podgorii, dar în livezi, pe lângă nuci şi castani, creşteau migdali şi smochini. Cele mai atrăgătoare peisaje din Defileu sunt cele cu abrupturi de calcar dezgolit, ciuruite de guri de peşteră sau acoperite cu vegetație caracteristică ce conține elemente meridionale.

Fără îndoială, solul şi peşterile din Defileu mai tăinuiesc dovezi arheologice care aşteaptă să fie descoperite pentru a ne vorbi de trecutul zbuciumat al acestor meleaguri. Cercetări intensive au efectuat colectivele Academiei R. S. R., înainte ca apele lacului de acumulare să acopere totul până la cota 70 m. Defileul mai oferă privirilor cetăți şi ruine de origini diferite; majoritatea sunt castre romane, refăcute în evul mediu de către turci sau austrieci, unele fiind declarate monumente arheologice sau istorice. Dovezile materiale atestă că Defileul a fost locuit din cele mai vechi timpuri. Săpăturile

de la Cuina Turcului (atât în peşteră cât şi la exterior) au scos la iveală unelte din piatră cioplită şi alte obiecte folosite de pescarii şi vânătorii veniți pe aceste locuri dinspre Marea Mediterană, acum 15-20 000 de ani. Dovezile arheologice din neolitic, păstrate în muzeul „Porțile de Fier” de la Drobeta-Turnu Severin, arată, printre altele, că, sciții în drumul lor spre Marea Adriatică au trecut prin Defileu în secolele al VII-lea şi al IV-lea î.e.n. Dar urmele cele mai vestite ni le-au lăsat romanii. Este vorba de cele două tabule dăltuite în masivul stâncos Gospodin, pe malul drept al Dunării, în aval de confluența cu Sirinea: Tabula lui Tiberiu (33-34 e.n.), pe vremea căruia s-a făcut drumul între Singidunum (Belgrad) şi râul Porec, şi Tabula lui Domițian (75-80 e.n.), sub care drumul a fost îmbunătățit. Mai este vorba şi de celebra Tabula Traiana (104 e.n.), dăltuită peste drum de golful de la Ogradena, la ieşirea din Cazanele Mici (km 965), astăzi înălțată deasupra nivelului maxim al lacului de acumulare cu câțiva metri.

Lucrările pentru drumul de pe malul românesc al Dunării au început în 1833 la Orşova; după 1848 acest drum ajungea la Baziaş. În 1856, prin Tratatul de la Paris, Dunărea căpăta statut internațional iar navigația prin Defileu era reglementată prin activitatea „Comisiei Europene a Dunării”.

Lucrările executate în veacul trecut pe apă şi uscat nu mai satisfăceau însă cerințele epocii pe care o trăim. Abia construirea „Sistemului hidroenergetic şi de navigație Porțile de Fier” a rezolvat definitiv problema. Barajul româno-iugoslav dintre Gura Văii şi Şip are 60 m înălțime şi 441 m lungime, fiind prevăzut cu ecluză la ambele maluri. El a modificat mult peisajul în Defileu prin formarea lacului de acumulare care se întinde în amonte până la vărsarea Timişului în Dunăre, nu departe de Belgrad. Pe parcursul celor 135 km, între Baziaş şi Gura Văii, oglinda lacului dă un spor de frumusețe. După prima etapă a inundării (20-30 martie 1971) nivelul apei s-a ridicat la cota 63. De atunci nivelul lacului este reglat după necesități, ținându-se seama de cota de retenție maximă de la baraj (69,50 m față de 39,15 m a Dunării în acelaşi punct).

În legătură cu crearea lacului de baraj s-au pus importante probleme de ocrotire a naturii (de pildă, salvarea unui peşte pe cale de dispariție, cega, care se găsea în Dunăre între Pescari şi Svinița, condiții optime) şi a monumentelor arheologice şi de arhitectură, prin strămutarea sau prin protejarea pe loc (tabulele lui Tiberiu, Domițian şi Traian, cu o porțiune a drumului roman; mai multe cetăți printre care Golubac, Tri Cule, Drencova; picturile din biserica din Berzasca – cea mai veche biserică românească din Clisură etc.).

Concomitent, s-a pus problema creării parcului internațional „Porțile de Fier” ce se va organiza la zona de frontieră dintre Iugoslavia şi România, în sectorul Defileului Dunării. Acest parc va fi un model de organizare a întregului sistem de ocrotire a naturii, un exemplu de cooperare în domeniul respectiv între două țări prietene. Parcul va avea o suprafață de 160 000 ha şi va cuprinde cinci rezervații naturale şi peste 100 de monumente ale naturii (peşteri cu vechi urme de locuire, puncte fosilifere, endemisme şi rarități floristice şi faunistice, izvoare, etc.). El va fi al treilea parc internațional creat în Europa, după parcurile de la granița dintre Cehoslovacia şi Polonia (Tatra şi

Pieniny ##). Fără îndoială, vedeta acestui parc o va constitui rezervația Cazanele Dunării de 116 ha care reprezintă un centru floristic cu totul particular. Pe versanții abrupți şi pe vâlcelele lor înguste se dezvoltă o bogată floră submediteraneană în amestec cu elemente central-europene. Este singura stațiune de pe glob unde creşte în stare sălbatică laleaua Cazanelor (Tulipa hungarica). Rezervațiile naturale Valea Mare, Cazanele Dunării, Porțile de Fier şi Gura Văii-Vârciorova, precum şi punctele fosilifere de la Svinița şi Bahna-Vârciorova vor constitui principalele locuri româneşti de maxim interes ştiințific şi turistic ale viitorului parc internațional „Porțile de Fier".

Defileul Dunării poate fi abordat mai uşor prin unul din capetele sale: Orşova sau Moldova Nouă. Cursele NAVROM leagă Orşova de Moldova Veche, trecând pe la Dubova, Tisovița, Svinița şi Drencova. La terminarea noii şosele autobuzele vor circula din nou între Moldova Nouă şi Orşova, trecând prin localitățile Moldova Veche, Pescari, Liubcova, Berzasca, Drencova, Cozla, Svinița, Tisovița, Plavişevița, Dubova şi Ieşelnița. De pe vapor se pot admira mai bine contururile ambelor maluri cu cleanțurile din Defileu. Călătorind pe şosea, turistul poate însă observa îndeaproape vegetația şi stâncăria, drumul tăiat în piatră; poate vizita localitățile şi peşterile (Gaura cu Muscă, Peştera de la Gura Ponicovei şi Peştera Veterani prezentate în acest ghid); poate pătrunde cu piciorul în văile laterale ajungând la alte peşteri (dintre care Peştera de la Padina Matei, Gaura Haiducească şi Peştera Zamonița sunt de asemenea prezentate la locul potrivit).

PEŞTERA DE LA PADINA MATEI

(Fig. 59)

Localizare şi căi de acces. Peştera este situată în sectorul estic al Munților Locvei (care coincide cu partea sudică a marii platforme calcaroase Reşița-Moldova Nouă), în bazinul superior al Văii Mari la 580 m altitudine.

Zona este străbătută de mai multe văi carstice mici cu ape care, unindu-se între ele, se varsă în Dunăre. Aceasta explică prezența în zona a numeroase peşteri active, printre care Padina Matei, Gaura Haiducească şi Gaura cu Muscă. Peşterile fosile sunt puține la număr şi mici. Tot în această zonă se află şi peştera cu picturi rupestre, Gaura Chindiei II. Relieful exocarstic este bine dezvoltat mai ales în împrejurimile localităților Gârnic şi Sfânta Elena, ambele construite pe calcare. Dolinele au o densitate mare, pe alocuri formând văi de doline la obârşia unor văi (de exemplu Valea Camenița), pe fundul unora se deschid avene, în general astupate cu pietre sau lemne ca să nu cadă animalele domestice. Lângă satul Sfânta Elena există un lac carstic permanent ocupând o mare dolină şi unul dintre cele mai caracteristice câmpuri de lapiezuri din țară cu şanțuri adânci şi lungi.

Pentru a ajunge la peşteră (urmăreşte fig. 60) pornim din Moldova Nouă în direcția est, pe Valea Mare (în oraş există hotel; se poate ajunge aici cu vaporul – vezi nota „Defileul Dunării"), în față ne apare silueta zveltă a clădirii-turn din incinta minei de cupru. Dincolo de instalațiile miniere drumul (de aici neasfaltat) urmează în continuare Valea Mare, pe fundul căreia apa curge pe pat de calcar, până la confluența cu Ogaşu Găurii. Aici, o tablă a Comisiei Monumentelor Naturii ne informează că suntem pe teritoriul rezervației

botanice Valea Mare. În pădurea de fag de pe Cârşia Dosu Suvarovului şi pe văi, în zona confluenței cu Ogaşu Găurii, trăieşte Daphne Laureola, un arbust mediteranean foarte rar la noi, înalt de circa o jumătate de metru, cu frunze mari, lucioase, dispuse în buchete pe ramuri şi cu fructe ca nişte bobițe negre.

După confluență, drumul ocoleşte o dată cu valea spre nord-nord-est, devine din ce în ce mai îngust, urcă tot mai sus serpentinele pe buză de prăpastie şi după 8 km din Moldova Nouă (5 km de la Ogaşul Găurii) şi respectiv 500 m diferență de nivel ajungem în satul Padina Matei (com. Gârnic). La marginea acestui sat izolat de lume se află intrarea în peşteră.

Date istorice. Intrarea peşterii este cunoscută de toți locuitorii satului, deoarece de sub ea țâşneşte şi se prăvale o vână puternică de apă care, captată la baza peretelui, constituie sursă de apă potabilă. A fost cartată şi descrisă în 1961 de L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea.

Descriere. Peştera este săpată de cursul de apă care o irigă şi astăzi pe un sistem de diaclaze în calcare, jurasice. Galeriile şi sălile accesibile totalizează 94 m.

Deschiderea are 2,4 m înălțime şi conduce într-o galerie înaltă până la 7 m, parcursă de un pârâiaş care îşi face apariția printr-un sifon permanent din fundul acesteia. Pârâiaşul trece pe sub o scurgere stalag-mitică masivă, întâlneşte în cale două baraje de travertin, iese prin gura peşterii şi – sub numele de Ogaşul Peşterii – devine afluent al Văii Mari.

Pe dreapta pârâiaşului subteran, înainte de primul baraj stalagmitic, se desface la nivel superior (4 m) o galerie fosilă, argiloasă şi cu o movilă de guano sub un loc de colonie de lilieci; ea se termină în Sala Coloanelor, care merită să fie vizitată pentru podoaba intactă a formațiunilor stalagmitice clasice. Mai jos pe pârâiaş, tot pe dreapta, urcând un prag de un metru, dăm în altă galerie fosilă ce duce într-o sală scundă şi argiloasă. În gururile cu apă trăiesc crustacee tipic subterane.

Condiții de vizitare. Peştera nu este amenajată; are urme de degradare în zona intrării, singura vizitată de localnici. Pentru parcurgerea galeriei active este nevoie de cizme de cauciuc, iar pentru pragul de 4 m care conduce în porțiunea frumoasă a peşterii, o scară sau un prepeleac. Fiind o peşteră rece (11-12° în iulie) şi foarte umedă, se impune o îmbrăcăminte călduroasă. Pârâiaşul nu trebuie poluat deoarece este sursă de apă potabilă pentru săteni. Durata vizitării: jumătate de oră.

Bibliografie. L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967), L. Botoşăneanu (1971), A. Negrea şi Şt. Negrea (1971), Şt. Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Pleşa, I. Povară şi I. Viehmann (1976), L, Botoşăneanțu şi Şt. Negrea (1976).

* GAURA HAIDUCEASCĂ

(Fig. 61)

Sinonimii. Gaura Turcească.

Localizare şi căi de acces. Peştera se găseşte pe traiectul Ogarului Găurii, care o parcurge de la un capăt la celălalt. Altitudinea: circa 540 m. Pornind din oraşul Moldova Nouă (vezi calea de acces la Peştera de la Padina Matei şi fig. 60) mergem până la confluența cu Valea Găurii (3 km). De aici o luăm pe

drumul forestier din dreapta care urcă pe Valea Găurii, care are pe alocuri caracter de chei, până în Poiana Peşterii (circa 3 km). Din capătul din amonte al acestei poieni, coborâm la stânga şi zărim printre fagi intrarea prin insurgență (pe unde intră pârâul); revenind la capătul din aval, coborâm în dreapta şi căutăm în fundul văii intrarea prin resurgență (pe unde iese pârâul) mascată de copaci. Nu există marcaje.

Date istorice. Intrările sunt cunoscute de localnici; ciobanii se adăpostesc uneori la intrarea prin insurgență, unde fac vetre din bolovani şi aprind focul. A fost cartată şi descrisă în anii 1960 – 1961 de L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea, iar între 1967 şi 1969 a făcut obiectul unor cercetări de ecologie cavernicolă (A. Negrea şi Şt. Negrea).

Descriere. Peştera reprezintă porțiunea subterană a Ogaşului Găurii, care înainte de captare curgea prin actuala Poiană a Peşterii. Galeriile şi sălile sunt dezvoltate în cea mai mare parte pe un sistem de diaclaze şi totalizează 714 m; din aceştia 372 m sunt accesibili prin insurgență şi 342 m prin resurgență. Un pârâiaş zglobiu pătrunde în peşteră pe sub o poartă monumentală înaltă de 10 m şi largă de aproape 20 m pentru a parcurge o sală enormă de peste 100 m lungime, 60 m lățime maximă şi circa 25 m înălțime. Cupola sălii este sprijinită de un imens stâlp de calcar, despicat în două de o galerie la nivel superior. Aici vorbele capătă o rezonanță stranie, ecoul se amplifcă. Sala este plină cu bolovani de prăbuşire şi are un contur foarte neregulat din cauza numeroaselor canale inaccesibile şi a nişelor, dintre care unele alcătuiesc sălițe. Unele cotloane sunt împodobite cu depuneri albe de calcit puternic reliefate, frumoase născociri ale apei în acțiune, dintre care nu lipsesc tuberculii, micile gururi cu perle de cavernă şi mondmilchul. Altele au pereții lustruiți sau dăltuiți (lingurițe), într-o nişă a cupolei îşi are adăpostul o colonie de câteva sute de rinolofi. Vara o ploaie de excremente cade pe planşeul lunecos, iar la apropierea lămpilor liliecii se agită, umplând bolta de sunete ascuțite, caracteristice. Pe podea, în afară de mormanele de excremente cu multă muscă de guano şi melci cu căsuță subțire, transparentă, observăm multe oseminte, adevărate,cimitire” de oase de liliac, rozătoare şi insectivore. Pe planşeul Sălii Mari mai trăiesc gândaci troglobionți iar în gururi crustacei subterani. De menționat că tot aici s-au găsit urmele unei aşezări din perioada comunei primitive.

Pârâiaşul se pierde pe sub tavanul înecat la capătul Sălii Mari, pentru a reapărea în fundul părții accesibile prin resurgență. Aici el formează pe parcurs dorne destul de adânci şi primeşte doi afluenți mici, apoi o parte din apă se pierde prin două sorburi în podea (pentru a reapare în albia pârâului, afară la 75 m mai jos de resurgență), iar restul apei parcurge galeria până la capăt, ieşind la zi în cealaltă parte a masivului calcaros străpuns de el, la aproximativ 400 m în linie dreaptă față de intrarea prin insurgență. Ieşirea pârâului se face printr-o deschidere mult mai mică. Pătrunzând prin ea în munte, constatăm că această parte a peşterii diferă total de prima. Ea începe printr-un mic vestibul, unde vara ne atrage atenția o mică colonie de rinolofi. După primul cot galeria devine strâmtă, joasă şi sinuoasă, cu mici diverticule, în care porțiunile înalte de 2-3 m alternează cu altele prin care trebuie să ne aplecăm sau să ne târâm.

Pe parcurs putem admira păduri de stalactite, gururi sclipitoare şi concreţiuni parietale foarte joase, care spânzură deasupra apei oglindindu-se în ea.

Condiţii de vizitare. Peştera se află în perimetrul ocrotit al rezervaţiei Valea Mare. Nu este amenajată şi nici degradată, fiind vizitată numai partea luminată a Sălii Mari. Pentru parcurgerea peşterii este nevoie de cască de protecţie, salopetă, îmbrăcăminte călduroasă (fiind 8,5-9,5° chiar în timpul verii şi 98-100% umiditate) şi cizme de cauciuc. Atragem atenţia că în timpul averselor puternice, nivelul cursului subteran creşte văzând cu ochii, blocând trecerea în porţiunile joase ale galeriei accesibile prin resurgenţă şi că se poate aluneca foarte lesne pe pantele Sălii Mari. Durata vizitării ambelor sectoare ale peşterii: 1-1½ ore.

Bibliografie. L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967), L. Botoşăneanu (1971), A. Negrea şi Şt. Negrea (1971), Şt. Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa, I. Povară şi I. Viehmann (1976), L. Botoşăneanu şi Şt. Negrea (l 976).

* GAURA CU MUSCĂ

(Fig. 62)

Sinonimii. Peştera cu Muşte, Peştera Golubăţ, Peştera Coronini.

Localizare şi căi de acces. Intrarea în peşteră se află în versantul stâng al Defileului Dunării, în marele abrupt calcaros situat în apropierea stâncii Babacai din albia Dunării, la 3 km în aval de localitatea Pescari. Altitudinea 92 m (28 m deasupra apei Dunării).

Pentru a ajunge la peşteră se merge 12 km din oraşul Moldova Nouă pe şoseaua asfaltată până la Pescari (vezi nota Defileul Dunării şi fig. 60). Se poate locui la hotel în Moldova Nouă.

Date istorice. Numele peşterii este legat de cel al muştei columbace, care, după legendă, s-a născut aici din capul balaurului răpus de Iovan Iorgovan şi despre care se mai afirmă (chiar în publicaţii) că s-ar înmulţi în peşterile din această zonă. În realitate, specia Simulium colombaschense nu are nimic comun cu peşterile, dezvoltarea ei făcându-se numai în apa Dunării.

În 1875, J. A. Schonbauer este primul care se ocupă de Peştera cu Muşte. Primele, cercetări faunistice datează încă de la începutul acestui secol (L. Mehely, 1900). În 1929 este descrisă sumar şi parţial de R. Jeannel. Cercetarea complexă a peşterii şi ridicarea planului topografic s-au făcut în perioada 1962-1969 de către A. Negrea şi Şt. Negrea.

Descriere. Peştera este dezvoltată în cea mai mare parte pe un sistem de diaclaze în calcare jurasice. Sistemul de galerii active şi fosile totalizează 254 m. Urcând de la şosea, din dreptul unui izvor cu apă bună de băut, pe o potecă tăiată în stâncă sub formă de trepte ajungem la intrarea lată de 7 m şi înaltă de 4,5 m, de unde se deschide o privelişte largă spre Cetatea Golubaţ de dincolo de fluviu. Printr-o spărtură practicată în zidul vechi (se pare că peştera a fost fortificată prin anul 1800) pătrundem în dreapta în Galeria Uscată, luminată de o „Fereastră” naturală imensă prin care se vede Dunărea. După un urcuş de 40 m pe argilă ajungem la capăt. Revenind la intrare putem înainta la stânga pe Galeria cu Apă inundată de pârâiaşul subteran. Trecând cu cizmele prima dornă adâncă de până la 70 cm şi pe al cărei fund s-a acumulat mult guano de

la două mari colonii de miotişi, ajungem sub cupola înaltă de 8 m a Sălii Liliecilor care adăposteşte o colonie de rinolofi. În dreapta, sub tavanul tot mai lăsat, o dornă adâncă de 2 m face imposibilă înaintarea fără barcă de cauciuc, în imediata apropiere, tot în Sala Liliecilor, observăm un prag lunecos din cauza guanoului îmbibat cu apă de picurare. Dacă reuşim să urcăm cei 2 m ai pragului, printr-o galerie scundă (până la 0,5 m) dăm din nou în Galeria cu Apă, unde pârâul curge printre plaje de nisip şi pietriş fin către dorna pe care am evitat-o. Urcând pe lângă pârâu ajungem în dreptul Galeriei cu Argilă, foarte.ascendentă şi bogat concreţionată în partea ei finală, în sfârşit, încă un cot, o dornă puţin adâncă şi avem în faţă o scurgere parietală înaltă de vreo 8 m care practic barează secţiunea galeriei şi de sub care apare cursul subteran (originea acestuia nu se cunoaşte). După ce irigă peştera, el iese la lumina zilei, coboară panta abruptă printre stânci şi se infiltrează într-o firidă de tuf calcaros de la baza peretelui, căptuşită cu muşchi mătăsoşi şi complet concreţionată (nu lipsesc gururile cu perle de cavernă); lângă şosea pârâul este captat într-un „vălău”, chiar lângă micul izvor cu apă de băut.

Galeriile peşterii nu sunt lipsite de concreţiuni spectaculoase de calcit. Dintre ele ne atrag atenţia gururile şi barajele de travertin. Mai reţinem prezenţa pe preţi a „laptelui de piatră” (mondmilchul) şi a buzunăraşelor de calcit suprapuse (odontolite). Dar nota specifică a peşterii e dată de mirosul foarte penetrant de amoniac ce se degajă din marea cantitate de guano căzut în apă sub numeroasele şi marile colonii de lilieci, precum şi de la liliecii înşăşi, care la apropierea omului se desprind din colonie şi zboară, cu sutele, fâlfâind din aripi moi ca nişte arătări din altă lume.

Fauna guanoului este, bineînţeles, dominantă; nu există specii cu adevărat de peşteră, în apa pârâiaşului subteran trăiesc lătăuşi din genul Niphargus.

Condiţii de vizitare. Peştera este practic neamenajată. Nişte trepte de piatră ne conduc în Galeria Uscată, singura vizitată şi degradată. Pentru parcurgerea Galeriei cu Apa sunt necesare cizme de cauciuc lungi (la viituri, pentru turiştii antrenaţi, barcă de cauciuc), cască, salopetă şi flanelă (temperatura este de 12 -13,5° vara şi toamna, iar umiditatea 96-100%). Durata vizitării: l oră.

Bibliografie. J. A. Sconbauer (1875), C. Mehely (1900), L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967), A. Negrea şi Şt. Negrea (1971), Şt Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), M. Bleahu, V. Decu, Şt, Negrea, C. Piesa, I. Povară şi I. Viehmann (1976), L. Botoşăneanu şi Şt. Negrea (1976).

MUNŢII ALMĂJULUI

(Fig. 64)

* PEŞTERA ZAMONIŢA

(Fig. 63)

Sinonimii. Peştera din Dragosele.

Localizare şi căi de acces. Peştera este săpată de un curs subteran în versantul stâng al Văii Dragosele, în locul denumit Poiana Zamoniţa, la circa 330 m altitudine.

Ne aflăm în zona calcaroasă cunoscută sub numele de Svinița – Svinecea (după numele localității de la Dunăre şi al celei mai importante înălțimi a Munților Almăjului) formată, ca şi marea zonă calcaroasă Reşița-Moldova Nouă, din calcare mezozoice. Suprafața ei este însă mult mai mică şi mult mai fragmentată. Ea este străbătută de Valea Berzeasca şi afluenții ei (printre care Dragosele), de Valea Sirinei, iar Vârfurile Svinicea Mare şi Svinicea Mică sunt de asemenea calcaroase.

Pentru a ajunge la peşteră ne deplasăm din Moldova Nouă (unde există hotel) pe şoseaua modernizată până la Berzasca sau cu vaporul până la Drencova şi de aici la Berzasca (vezi nota Defileul Dunării şi fig. 60 şi 64). Luând ca punct de plecare comuna Berzasca avem două căi de acces.

Ne angajăm pe poteca ce îngână terasamentul căii ferate forestiere care urcă pe nesimțite pe Valea Berzasca (sau Valea Mare). Valea este largă la început. Casele pătrund adânc în amonte, cale de 2- 3 km. Culmile împădurite şi culturile avansează o dată cu noi pe lunca încă largă până în Poiana Hotarului (km 9). Prin pădure apar cleanțuri izolate de rocă metamorfică. La km 10 pătrundem în Poiana Zaglaț, lungă, cu haltă C. F. R. În acest punct Valea Mare primeşte pe dreapta Ogaşu Camenița, afluent important care îşi trage apele de sub Poienile lui Buzău. După un mare cot spre sud, care ne duce cam 1 km în sens contrar celui în care am mers până acum, valea se arcuieşte spre est şi înconjură şerpuind poala sudică a Dealului Camenița (347 m), pentru a străbate transversal prima fâşie de depozite sedimentare din „Zona Svinița-Svinecea". După 1,5 km intrăm din nou în şisturile cristaline, albia râului se lărgeşte simțitor iar la km 17 intrăm în Poiana Vârcidău. Aici Berzasca primeşte pe dreapta apa pârâului Fagii, iar puțin mai sus, pe stânga, pe a pârâului Tulinecii. La km 20 este întâl-nirea cu Valea Dragosele, afluent important al Berzascăi, şi cu cantonul C. F. R. Debelilug. Urmând poteca pe o ramificație a căii ferate forestiere înaintăm pe această vale 3 km (până la capătul C. F. R.) şi de aici încă 800 m în amonte până în Poiana Zamonița. De aici până la peştera cu acelaşi nume nu mai este mult: urmărind în amonte pârâul din poiană intrăm în pădurea de fag şi observăm că apa iese printr-o gură de peşteră, abia lăsând un om să se strecoare înăuntru pe deasupra acesteia.

Pornind tot din Berzasca, mergem 6 km pe noua şosea asfaltată până la Cozla şi de aici încă puțin până la podul peste Sirinea (vezi fig. 64). Mai departe ne angajăm pe poteca ce însoțeşte terasamentul C. F. R. pe valea Sirinei în sus până la confluența cu pârâul Mosnic (km 13,5 pe C. F. R.; circa 4 ore cu piciorul); este un prilej de a admira Cheile Sirinei; în mai multe porțiuni apar pereți de calcar dezgolit şi perforați de guri de peşteră. De aici şi până la destinație mai avem 5-6 ore de mers. Mai întâi o luăm pe o cărăruie spre satul Bigăr; ea urmează valea adâncă şi împădurită a Mosnicului, pierzându-se pe alocuri. De la Bigăr apucăm pe un drum de căruță care intră în pădurile nesfârşite dinspre nord, către Valea Dragoselca. Coborâm mai întâi până la albia pârâului, în dreptul unei varnițe părăsite, trecem dincolo, urcăm pieptiş pe cărări ce se pierd în pădurea de fag, mereu spre nord (deci neapărat o busolă!), până pe culme. Aici, fără ca orizontul să se deschidă (suntem în plină

pădure!), pornim la vale spre pârâul Dragosele. În potecă dăm de Izvoru Mistreților (unde vin aceştia să se adape) apoi de firul văii în Poiana Zamonița.

Date istorice. Intrarea în peşteră este cunoscută de unii locuitori din satul Bigăr (corn. Berzasca). Peştera a fost cartată şi cercetată în 1962 de L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea.

Descriere. Este o peşteră mare, dar o prăbuşire împiedică înaintarea după numai 64 m. Pătrunzând prin deschiderea mică, avansăm prin apa cursului subteran printr-o galerie largă, înaltă până la 4 m şi uşor cotită. La capătul ei dăm de o prăbuşire (destul de recentă, după spusele localnicilor) care a barat complet trecerea, lăsând doar apa să se infiltreze prin baza mormanului de blocuri. Acest punct corespunde la exterior unei doline situate într-o zonă împădurită, ciuruită de doline şi avene şi unde au loc frecvente prăbuşiri ale fundurilor de dolină mâncate de apă.

Deşi scurtă, porțiunea de galerie accesibilă ne dă o imagine a ceea ce ascunde peştera dincolo de prăbuşire. Impresionează în primul rând numeroasele terase suprapuse ce proemineaza deasupra apei (vezi fig 63), marmitele şi alte forme de eroziune. Tavanul, pereții şi podeaua sunt în bună parte con-creționați, reținându-ne atenția prin bogăția stalactitelor şi a scurgerilor proeminente, a coloanelor şi a gururilor de pe terasele pline cu apă de picurare.

Peştera este interesantă pentru o specie de molid (miriapod înrulant) subțire şi oarbă, care trăieşte pe argila umedă, iar în gururi pentru o specie de ostracod (crustaceu) subțire – ambele descoperite şi descrise din această peşteră.

Condiții de vizitare. Peştera nu este amenajată şi nici degradată, vizitată foarte rar. Deoarece pârâul subteran se umflă la viituri blocând accesul prin intrare, se recomandă vizitarea numai în timp de secetă. Sunt necesare cizme de cauciuc lungi şi o flanelă (11° în toiul verii şi umiditatea maximă).

Bibliografie. L. Botoşăneanu, A. Negrea şi St. Negrea (1967), Şt. Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), L. Botoşăneanu (1971), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa, I. Povară şi I. Viehmann (1976), L. Botoşăneanu şi Şt. Negrea (1976).

MUNTELE CIUCARU MARE

Ieşind din zona cristalinului, Dunărea se pregăteşte să ia cu asalt cea de a treia şi cea mai dificilă banda calcaroasă din calea sa. La câțiva kilometri în aval de vechea Plavişeviță, întinerită, cu forțe ne-bănuite, ea a izbit de milenii în colțurile de piatră ale pragurilor subacvatice şi în maluri, măcinându-le încetul cu încetul, dând naştere celui mai îngust şi mai grandios sector al Defileului, Cazanele Dunării. Versantul stâng al Cazanelor Mari, cu pereți verticali şi pe alocuri surplombați, aparține nucleului calcaros izolat Ciucaru Mare, situat între fosta vatră a Plevişeviței şi Dubova. Calcarele de vârstă cretacică sunt stratificate frumos în partea inferioară şi masive în cea superioară (cota maximă 318 m).

Dintre formele carstice de suprafață cel mai bine reprezentate sunt dolinele care ciuruiesc platoul calcaros; ele au un contur în general circular, cu

diametrul între 50 şi 170 m şi adâncimea între 3 şi 21 m, unele având ponoare pe fund. Lapiezurile sunt mai tipice în partea de sud-vest, iar uvalele mai mult în partea centrală. Ogaşul Ponicova coboară din munţi şi, întâlnind în cale masivul de calcar, formează nişte chei scurte şi sălbatice, trece pe sub un pod natural, străbate Peştera de la Gura Ponico-vei şi se varsă subacvatic în Dunăre.

Formele carstice subterane sunt reprezentate prin câteva avene şi mai multe peşteri, unele căzute sub apa lacului de baraj „Porțile de Fier"; dintre ele prezentăm în acest ghid Peştera de la Gura Ponicovei (cea mai mare şi mai complicată) şi Peştera Veterani (cu un istoric de excepție).

Muntele Ciucaru Mare face parte din rezervația botanică „Cazanele Dunării". Ea a fost creată pentru ocrotirea unor specii submediteraneene ca laleaua bănățeană (Tulips hungarica), al cărei galben smălțează primăvara abrupturile, şi stânjenelul de stâncă (Iris reichenbachii). În general pe versanții calcaroşi şi abrupți ai Cazanelor se dezvoltă o floră de o mare diversitate, care cuprinde încă multe alte endemisme şi relicte amatoare de căldură şi uscăciune, care au putut supraviețui aici din perioadele pre-glaciare, poate chiar de la sfârşitul pliocenului.

Lacul de acumulare creat prin construirea barajului de la Gura Văii a înecat vechea şosea încât accesul în Cazanele Dunării este posibil numai pe apă. Pornind cu o ambarcație din Orşova (unde există hotel) să ne îndreptăm în amonte spre Cazanele Dunării. După ieşirea din golful Orşovei (km 955), dacă nivelul lacului este sub cota maximă (69,5 m) putem zări la mal resturi din zidăria vechii Orşove. Trecem apoi prin dreptul Ieselniței (km 960), aşezare nouă cu aspect urban construită în amonte de fostul sat, la capătul golfului cu acelaşi nume. Mai departe navigăm pe unda calmă a lacului mult lărgit de golful Ogradena. De-a lungul malului se vede bine noua şosea care vine dinspre Orşova-Ieşelnița prin spatele munților, înainte de Cazanele Mici (km 965), în stânga noastră, la 5-6 m deasupra oglinzii lacului ne atrage atenția celebra Tabula Traiana; ea a fost mutată în timpul construirii barajului cu vreo 30 m mai sus de locul unde o fixaseră romanii în anul 104 e.n.

Intrând în strâmtoarea Cazanelor Mici admirăm arta cu care s-a tăiat în stâncă, deasupra fostei şosele căzute sub apă, drumul ce vine dinspre golful Ogradena; el trece pe un pod de beton în dreptul pârâului Mraconia şi iese la lărgime, o dată cu noi, în golful Dubova (km 968,6). Drumul urmăreşte curbura golfului şi intră în Dubova, noua localitate cu aspect urban clădită pe panta dealului, deasupra fostei vetre, căzută sub apă. De aici drumul urcă la noua comună Plavişevița, ocoleşte Cazanele Mari prin spatele Ciucarului Mare, taie Valea Ponicovei şi iese iar în Defileul Dunării. Mai departe el urmăreşte malul lacului la nivel superior fostei şosele, trece prin noua aşezare Svinița şi întâlneşte vechea şosea la Berzasca. Dar să ne continuăm călătoria pe apă. La km 970 ne angajăm în cea de a doua strâmtoare, a Cazanelor Mari. După 2,2 km ajungem sub Pânza Curii, unde putem debarca la piciorul pantei împădurite, la numai câțiva metri sub gura Peşterii Veterani. Apoi navigam încă 500 m pe lângă, acelaşi versant, pătrundem prin deschiderea înaltă, în parte înecată, a Peşterii de la Gura Ponicovei până la o stâncă ce barează înaintarea

ambarcației noastre şi coborâm. Străbătând pe jos galeria prin care am intrat, ieşim dincolo de munte, în Cheile Ponicovei. Dacă urcăm prin stânga dăm în Poiana Popii şi de aici pe platoul ciuruit de doline de deasupra. Dacă străbatem Cheile Ponicovei dăm în drumul cel nou care ne duce prin Plavişevița, Dubova şi Ieşelnița înapoi la Orşova. Dar pentru că suntem cu o ambarcație revenim la ea şi mai înaintăm până în capătul din amonte al Cazanelor Mari (km 973,8). În această porțiune se mai află la înălțime, în peretele Ciucarului Mare, Peştera lui Climente, cu săpături arheologice, care atestă locuirea Cazanelor din paleoliticul, mijlociu-musterian, iar jos, sub apele lacului, două peşteri, în adăpostul de sub stâncă din fața uneia dintre aceste peşteri, acum subacvatice (Cuina Turcului), s-au descoperit pentru prima dată în Clisura Dunării două faze de dezvoltare a epipaleoliticului şi numeroase unelte neolitice. Ajunşi la capătul traseului ne întoarcem la Orşova.

* PEŞTERA DE LA GURA PONICOVEI

(Fig. 65)

Sinonimii. Peştera Gura Ponicovei, Peştera Ponicova, Peştera de la Gura Apei, Peştera Liliecilor (pentru sectorul cu Sala Mare, mai des vizitat de turişti).

Localizare şi căi de acces. Peştera este săpată în Versantul stâng al Dunării, în Muntele Ciucaru Mare (Cazanele Mari). Altitudinea la resurgență este de 62 m, intrarea fiind parțial înecată de apa lacului de baraj „Porțile de Fier". Pentru căile, de acces şi cazare în zonă vezi nota Muntele Ciucaru Mare şi fig. 64.

Date istorice. Primele cercetări, de natură geologică, datează de acum un secol (M. Munk, 1872) iar primele indicații faunistice, de acum câteva decenii (R. Jeannel, 1929). În 1962-1963, Şt.: Negrea împreună cu A. Negrea şi L, Botoşăneanu ridică primul plan topografic al peşterii şi încep cercetări extensive organizate, iar în anii 1965-1969 primii doi efectuează un studiu intensiv asupra biocenozelor cavernicole. În 1966-1967, L Povară, N. Schmidt şi A. Petcu întocmesc primul profil al peşterii.

Descriere. Este cea mai mare peşteră din Defileul Dunării (lungime totală l 666 m; denivelare 65 m). Ea reprezintă o străpungere hidrologică realizată în pârâul Ponicova în muntele Ciucaru Mare. Într-o primă fază Ponicova curgea spre Dunăre prin şaua din Poiana Popii, în paralel cu adâncirea Dunării, pârâul a început să lărgească fisurile calcaroase cretacice şi, părăsindu-şi cursul de suprafață, s-a adâncit în masiv, străpungându-1 printr-un sistem de galerii etajate, cea mai veche fiind Galeria Concrețiunilor. Astfel s-a format în postlevantin o captare epigenetică.

Venimd la peşteră prin Cheile Ponicovei putem intra mai întâi prin larga şi înalta deschidere a Galeriei Ogaşului Ponicova. După ce escaladăm enormele blocuri de prăbuşire existente mai ales la începutul galeriei înaintăm aproape jumătate de kilometru pe sub tavanul foarte înalt (până la 26 m), la lumina difuză care pătrunde foarte adânc în interior, înainte de ieşire dăm de apele lacului de baraj „Porțile de Fier" care pătrund prin deschiderea „de la resurgență", inundând galeria până aproape de puțul – ponor (la cota maximă!). La viiturile mari, pârâul Ponicova vine vijelios, cu zgomot amplificat de pereții cheilor, pătrunde în acest uriaş tunel natural, lăsând lemnele şi crengile cărate

printre stâncării prăbuşite din tavan şi se aruncă în lac. Dacă am venit cu o ambarcaţiune pe lac nu este prudent să rămânem sub pereţii surplombaţi ai „Pânzei” Ciucarului pentru că în permanenţă se desprind de sus pietricele şi chiar bolovani mari care ne pot lovi. De cele mai multe ori, el nu ajunge la lac, ci dispare prin ponoarele din galerie. Pe timp secetos pârâul se pierde în albie înainte de intrarea în peşteră, în galerie rămânând apă doar prin marmite.

Partea cea mai frumoasă a peşterii este, desigur, cea fosilă, părăsită definitiv de torentul subteran. Pentru a o vizita, înainte de a ajunge la jumătatea galeriei-tunel urcăm o pantă destul de abruptă de circa 30 m, până sub nişte uriaşe anemolite care spânzură din tavan. Ne aflăm în Galeria Concreţiunilor care se continuă printr-un sistem de galerii mai mici. Înainte de prima bifurcaţie dăm în Sala Coloanelor, unde mina măiastră a naturii a înghesuit toate comorile concreţionare care pot împodobi o peşteră: stalactite de toate felurile şi mărimile, uriaşe domuri scânteietoare, coloane drepte ca luminarea sau răsucite în spirală, podea de calcit alb, gururi ale căror baraje de travertin reţin perle de cavernă. Aceste comori sunt încă aproape intacte, galeria fiind rar vizitabilă din. cauza pârâului subteran, prezent în cea mai mare parte a anului.

Peştera mai are încă un sistem superior, de asemenea fosil; este vorba de cel accesibil prin Galeria Liliecilor, singurul în care grupele de turişti erau conduse înainte de formarea lacului de baraj. Pornind tot din Cheile Ponicovei, de lângă intrarea prin galeria-tunel, urcăm panta de grohotiş din dreapta până sub o scară de lemn (care înlesneşte urcuşul până în Poiana Popii), unde prindem la stânga o potecuţă pe brână care ne duce la intrarea în Galeria Liliecilor. Această galerie se deschide într-o sală enormă, lungă de peste 100 m, lată de vreo 60 m şi înaltă de peste 30 m. Pe podeaua ei există numeroase blocuri de prăbuşire, gropi, concreţiuni şi movile de guano provenit de la nişte colonii relativ mari de lilieci.

Din Sala Mare se poate pătrunde într-un sistem de diaclaze, în pantă, şi plin de argilă aparţinând Galeriei cu Argilă. Tot de aici se desface Galeria Scării care ne lasă suspendaţi la 15 m deasupra Galeriei Ogaşului Ponicova. Menţionăm că prepeleacul din apropierea deschiderii Galeriei cu Argilă nu duce nicăieri, sus existând doar o nişă cu guano.

Peştera, într-adevăr remarcabilă prin dimensiuni, diversitatea problemelor pe care le ridică specialiştilor şi frumuseţea speleotemelor, prezintă interes deosebit şi din punct de vedere biospeologic, paleontologic şi arheologic. Aici trăiesc specii troglobionte de miriapode şi o bogată faună de guano. În afară de oasele unor specii actuale, care formează pe alocuri „cimitire”, s-au descoperit resturi scheletice subfosile ale unui liliac foarte rar la noi şi în restul Europei (Myotis bechsteini) precum şi resturi fosile de urs de cavernă şi de hienă de cavernă, în Sala Mare s-a mai descoperit un fragment de ceramică neolitică – hallstattiană cu caneluri.

Condiţii de vizitare. Peştera se află în perimetrul rezervaţiei „Cazanele Dunării” şi a fost declarată rezervaţie speologică judeţeană. Nu este degradată şi nici amenajată; există doar o scară putredă între Galeria Ogaşului Ponicova şi Galeria Scării. După crearea lacului de baraj este mult mai puţin vizitată. Se

pune problema ocrotirii şi amenajării unei părți a peşterii pentru turism. Practic, amenajarea va fi posibilă după ce noua şosea care parcurge Defileul Dunării va fi legată printr-un drum asfaltat de intrarea prin Cheile Ponicovei. Până atunci se recomandă vizitarea Galeriei Liliecilor şi Sălii Mari, în grupuri mici conduse de un cunoscător al peşterii. Este nevoie de sursă de iluminat individuală, cască, salopetă, bocanci şi flanelă (temperatura în jur de 11° vara şi toamna iar umiditatea 94-100%). Galeria Ogaşului Ponicova şi implicit Galeria Concrețiunilor se recomandă numai turiştilor antrenați conduşi de un speolog; în caz că pârâiaşul este prezent, echipamentul trebuie să includă şi cizme de cauciuc. Durata vizitării întregii peşteri 2-3 ore.

Bibliografie. M. Munk (1872), R. Jeannel (1929), L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967), A. Negrea şi Şt. Negrea (1971), Şt. Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa, I. Povară şi I. Viehmann (1976), IBotoşăneanu şi Şt. Negrea (1976).

* PEŞTERA VETERANI

(Fig. 66)

Sinonimii. Peştera Veteranilor, Peştera din Pânza Curii, Peştera lui Maovăț, Piscabara. Cel mai folosit şi corect nume este Peştera Veterani.

Localizare şi căi de acces. Intrarea se găseşte în versantul stâng al Dunării, în Muntele Ciucaru Mare (Cazanele Mari), la numai 500 m în aval de Peştera de la Gura Ponicovei (vezi nota Muntele Ciucaru Mare şi fig. 64). Altitudinea: 73 m. La nivelul maxim al lacului „Porțile de Fier” apa urcă până la zidurile de la intrare.

Date istorice. Înainte de formarea lacului de acumulare locuitorii din apropiere intrau aici ca să-şi adăpostească vitele sau oile şi caprele. Unelte din epipaleoliticul târziu găsite la baza pantei de sub intrarea în peşteră atestă că ea a fost cunoscută din timpuri preistorice. Dacii o considerau, pare-se, drept sanctuar al zeului Zamolxis, iar romanii o cunoşteau şi ei eu siguranță. De altfel, prin Clisură mai circulă încă legenda după care peştera ar fi fost adâncită de soldații lui Traian îndată după cucerirea Daciei.

La intrare şi în sală există ziduri în parte ruinate, iar în fundul sălii Fântâna Turcului, un puț aproape colmatat, zidit cu piatră de râu, şi plin cu apă de infiltrație. Acum câțiva ani, pe când lacul de acumulare nu acoperea vechea şosea, exista în fața peşterii o tablă indicatoare pe care scria: „Peştera a fost folosită ca adăpost de luptă în încăierările dintre armatele turceşti şi austriece, putând adăposti 700 de ostaşi. Ea a fost fortificată de Veterani, aghiotantul lt. col. Ianovici, comandantul oştirilor austriece din Caransebeş. Gura peşterii se putea închide cu o stâncă. Lupte crâncene între trupele turceşti şi austriece au avut loc în anul 1692 şi apoi în 1788”. Săpăturile din deceniul trecut atestă că, de fapt, Veterani a executat doar noi fortificații, pentru că peştera şi împrejurimile ei fuseseră întărite cu ziduri de piatră încă din secolul al XIII-dea. Se presupune că această aşezare întărită de la VeteraniDubova, care în secolul al XV-lea mai era locuită de români, a fost cetatea Peth.

Peste tot în peşteră există săpături; o parte din ele aparțin căutătorilor de comori care au scotocit-o înaintea arheologilor. Se spune că unul mai norocos a

găsit în locul numit Comoara Pemului multe podoabe şi monezi de aur tăinuite de haiduci. Pereții poartă în câteva locuri iscălituri, majoritatea din secolul nostru.

Prima descriere, inclusiv planul sistemului de fortificații sunt publicate în 1740 de A. F. Marsigli sub denumirea de Piscabara. Cele dintâi cercetări ştiințifice au fost făcute de M. Munk în 1872 (geologie) şi de O. Herman în 1879 (faună). Fiind aproape de şosea şi accesibilă chiar fără sursă de iluminare, peştera a fost vizitată până astăzi de mulți cercetători, în special zoologi, care o menționează adesea ca „Peştera Veteranilor”, în 1929 A. Kubacka tipăreşte vechiul plan austriac al peşterii întocmit de oamenii lui Veterani în 1692; este probabil cel mai vechi plan de peşteră din lume. Tot în 1929 R. Jeannel publică în seria „Biospeologica” o descriere sumară a peşterii, în 1962, Şt. Negrea - împreună cu A. Negrea şi L. Botoşăneanu ridică planul topografic al peşterii şi efectuează cercetări extensive, în perioada premergătoare formării Lacului (1965-1969) A. Negrea şi Şt. Negrea întreprind cercetări ecologice, iar C. S. Nicolăescu-Plopşor şi colectivul său organizează un amplu şantier arheologic.

Descriere. Peştera este fosilă, dezvoltată sub acțiunea apei de infiltrație pe intersecția unor diaclaze în calcare stratificate. Lungimea totală: 87 m.

Intrarea largă şi relativ joasă (2,7 m), mascată de copaci, ne conduce, printr-o galerie scurtă, într-o sală de mari proporții, lată de 28 m, lungă de 37 m şi înaltă de peste 20 m. În dreapta, la 11 m înălțime, se deschide în perete o fereastră naturală care luminează difuz toată încăperea. Spre vest se desprinde o galerie care urcă şi se înfundă prin colmatare cu concrețiuni, iar spre nord apare un tunel de presiune foarte îngust şi în pantă având la capăt un bazinaş cu apă. Cam aceasta este toată peştera. Concrețiunile sunt puține, banale şi distruse. Totuşi, după descrierea călătorului italian Criselini, acum 200 de ani (1780) ele erau intacte şi deosebit de frumoase.

Sala peşterii, bântuită de curenți de aer ce se formează între gură şi „fereastră”, este puternic influențată de exterior atât ca temperatură (vara urcă la 20°, iarna coboară la 4°), cât şi ca umiditate (75-94%).

Prin cotloanele sălii îşi țes pânze numeroşi păianjeni şi se adăpostesc mulți fluturi, iar iarna hibernează țânțari. Lilieci izolați săgeată vara şi toamna bolta spre galeria vestică. Pe sub pietre se găsesc miriapode şi chiar scorpionul carpatic. Apa din bazinaşul din cotlon adăposteşte o specie de crustaceu tipic subteran.

Săpăturile arheologice au arătat că Peştera Veterani a fost mai slab locuită de omul primitiv în comparație cu adăpostul ferit de curenți şi scăldat de soare al Peşterii Cuina Turcului din apropiere, acum sub oglinda lacului (s-au scos dovezi din cultura gravetiană etc.).

Condiții de vizitare. Despre starea de amenajare şi degradare a peşterii s-a vorbit deja. Ea se află în perimetrul ocrotit al rezervației,Cazanele Dunării”. Numărul vizitatorilor a scăzut de când peştera este accesibilă numai cu barca sau şalupa. Se poate intra şi vizita sala fără mijloc de iluminare.

Bibliografie. A. F. Marsigli (1740), M. Munk (1872), O. Herman (1879), A. Kubacka (1929), R. Jeannel (1929), L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967), L. Botoşăneanu (1971), A. Negrea şi Şt Negrea (1971), Şt. Negrea şi A.

Negrea (1968, 1972, 1977), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa l' Povară şi L Viehmann (1976), L. Botoşăneanu şi Şt Negrea (l 976).

BAZINUL MIJLOCIU AL CERNEI LA BĂILE HERCULANE
(Fig. 67)

PARCUL NAȚIONAL DOMOGLED – VALEA CERNEI

Valea Cernei este una dintre puținele văi longitudinale din Carpații Meridionali. Ținând seama de valoarea peisagistică şi botanică deosebită a acestei văi, naturaliştii au propus crearea Parcului național, Domogled-Valea Cernei. Acest parc va avea o suprafață totală de 63 580 ha şi va fi al treilea parc național ca mărime din țară, după Delta Dunării şi Munții Rodnei.

Să pornim pe Valea Cernei de la Orşova, fosta Diernă a romanilor şi Râşava contemporanilor noştri mai bătrâni. Lăsând în urmă oraşul nou cu siluetele clădirilor sale moderne reflectate în oglinda golfului cu acelaşi nume al lacului de baraj „Porțile de Fier”, ne angajăm pe cursul inferior al Cernei. Linia ferată şi şoseaua şerpuiesc împreună cu râul printre înălțimile domoale ale Munților Mehedinți la est şi ale Munților Almăjului la vest. După 12 km suntem la Topleț, unde se pot încă vedea vechi instalații de morarii cu turbină de apă. În punctele Sub Iorgovan şi Podu Turcilor remarcăm resturile unui apeduct turcesc construit în 1739, destinat să dreneze apele Cernei. Imediat după Topleț se zăreşte dincolo de râu binecunoscuta stâncă a Sfinxului bănățean. Este vorba de un bloc de şist cristalin, înalt de 10 m, care aminteşte un profil uman cu capul teşit, în dreptul frumoasei clădiri a gării Herculane aşezată lângă confluența Cernei cu Belareca, o luăm la dreapta, pe şoseaua mărginită de trandafiri până la Băile Herculane.

Bine cunoscuta stațiune este situată doar la 160-170 m altitudine, dar într-un magnific decor montan. Clădirile, plasate într-o îngustă depresiune, sunt îndeaproape încinse de Munții Cernei pe dreapta şi de cei ai Mehedinților pe stânga. Mai ales aceştia din urmă îi creează un falnic meterez, abruptul de calcare mezozoice al Munților Domogled, Şuşcu şi Hurcu, care se ridică dintr-o dată cu 800 până la 1 100 m deasupra fundului văii; Vârful Domogled domină stațiunea Herculane cu cei 1 105 m ai săi. Acest abrupt nu e tăiat decât de despicături foarte înguste. Tancurile calcaroase sălbatice sunt încununate de podoaba negrelor siluete „în umbrelă” ale pinului bănățean. O pădure densă de fag cu iederă şi curpen luxuriant dezvoltate îmbracă poalele munților calcaroşi, acoperind în întregime spinările mai domoale cu substrat de rocă eruptivă metamorfică. Toate acestea te fac să uiți cu desăvârşire altitudinea mai mult decât modestă la care te afli.

Climatul cu puternice nuanțe meridionale e un element esențial în înțelegerea fenomenului de concentrare în munții din imediata apropiere a Herculanelor (şi mai ales a Domogledului) a celui mai mare număr de specii de plante şi animale meridionale din tot ansamblul munților Banatului. Se ştie astfel că Băile Herculane se înscriu printre cele mai „calde” puncte ale României. Pe lângă clima dulce a văii, rețeaua deasă şi bogată a apelor, varietatea reliefului şi substratelor litologice au favorizat apariția şi conservarea

unor specii sudice şi orientale, rare sau unice în țară. Pădurile actualei rezervații Domogled cuprind esențe forestiere de climă blândă, elemente submediteraneene ca stejarul pufos, gârnița, cerul, nucul sălbatic, cărpinița, mojdreanul, dar mai ales vişinul turcesc, alunul turcesc şi liliacul. Între etajele gorunului şi al fagului creşte, cu trunchiul drept, faimosul pin negru bănățean, o subspecie locală (Pinus nigra banatica). Rezervația mai cuprinde câteva rarități de o deosebită frumusețe coloristică: inul galben de Banat, întâlnit numai în Retezat şi Lângă Câmpulung, ciubotica cucului bănățeană, pojarnița lui Rochel care mai creşte doar pe Valea Timocului şi altele. Mai merită amintite tulpinile târâtoare pentru a nu fi smulse de vânt, frunzele cerate pentru a împiedica evaporarea apei, coloritul şi parfumul florilor care atrag de la mari distanțe insectele.

Fauna rezervației Domogled nu este nici ea mai prejos, fiind la fel de originală. Pe stâncile golaşe se însoresc viperele cu corn şi potârnichea de stâncă, iar în pădure şi printre pietre putem întâlni broasca țestoasă de uscat, şopârle de nisip şi de luncă, precum şi scorpionul carpatic. Dintre mamifere trăiesc aici căprioare, mistreți şi pisici sălbatice, iar ca apariție nouă semnalăm dihorul pătat. Dar gloria de necontestat a Domogledului o reprezintă fauna sa de fluturi, muntele fiind recunoscut drept una din zonele Europei cu cea mai bogată şi remarcabilă faună de lepidoptere, îşi dă seama de aceasta şi drumețul care colindă poienile Domogledului într-o frumoasă zi de vară sau care înnoptează acolo cu un felinar aprins. Uluitoarea revărsare de „petale zburătoare” se compune din l 500 de specii, adică 45% din numărul total de lepidoptere al țării noastre. Datorită tuturor acestor frumuseți, Muntele Domogled a fost declarat încă din 1932 rezervație naturală, fiind printre primele rezervații forestiere din țară. Incluzându-se ulterior stâncăriile abrupte, rezervația are astăzi aproape 6 000 ha.

Atât în Domogled cât şi în versantul drept al Cernei, opus acestuia, se află fenomene carstice importante. Dintre ele prezentăm în acest ghid Peştera Mare de la Şoronişte (cea mai mare din zonă), Gaura Ungurului, Peştera Hoților şi Peştera lui Adam (încălzită de aburi fierbinți până la 45°, veniți din adâncuri). Toate acestea sporesc atracția Văii Cernei la Herculane. Părăsind Băile Herculane ne putem continua călătoria pe superba Vale a Cernei care are o direcție impresionant de rectilinie pe cea mai mare parte a lungimii sale. În cale, după cascada Bobot, întâlnim cele Şapte Izvoare Calde, rudimentar captate, dominate de mogâldeața pietroasă a Pietrei Baniței. Apoi vine peretele calcaros al Ineleţului, fisurat, încununat de pini şi sprijinit de grohotişuri la poale, iar mai încolo cele Şapte Izvoare Reci. Dincolo de podul Țesna trecem prin dreptul gurii sălbaticei Văi a Presacinei şi, după 24 km, ajungem în Cerna-Sat. Aici se impune o oprire pentru a admira sălbaticele Chei ale Corcoaiei, ocolite de şoseaua asfaltată. Mai departe urcăm pe serpentine strânse şi poposim la confluența Cernei ci Ivanu unde s-a construit în ultimii ani un impunător baraj: apa lacului format e dirijată printr-un tunel spre Motru. Drumul ce îngână malul drept ne duce la coada lacului unde, în imediata apropiere, țâşneşte de sub Godeanu cel mai mare izvor carstic din țară, izvorul

Cernei. Aici ia sfârşit călătoria noastră imaginară prin viitorul Parc național Domogled-Valea Cernei.

* PEŞTERA MARE DE LA ŞORONIŞTE

(Fig. 68)

Sinonimii. Gaura din Şoronişte, Gaura Dracului, Peştera Tatarczi, Peştera din Domogled.

Localizare şi căi de acces. Peştera este săpată în Masivul Domogled, în calcare recifale albe-gălbui jurasice şi cretacice, la 630 m altitudine (vezi nota Parcul național Domogled-Valea Cernei). Urcuşul la peşteră este dificil şi găsirea ei fără călăuză practic imposibilă. Pornind din centrul oraşului Băile Herculane spre Pecinişca (urmăreşte fig 67) mergem circa 3 km pe asfalt până la Fabrica de var Pecinişca. De aici urcăm poteca care trece prin incinta fostei cariere de calcar şi apoi prin cheile Văii Feregari (sau Valea între Pietre). După mai bine de o oră de urcuş destul de anevoios, având tot timpul în stânga liziera rezervației Muntele Domogled, apare pe stânga un loc de popas cu masă şi bănci. De aici părăsim poteca devenită lată (şi care merge în direcția est) şi o apucăm în stânga pe o potecă care continuă prin rezervație (marcaj bandă galbenă) până la un izvoraş al afluentului de dreapta al Văii Feregari pe care am urcat până aici. Izvorul, neîngrijit, e situat la rădăcinile unui fag uriaş, uşor de reperat de la distanță. Urmând mai departe poteca în direcția nord ajungem după vreo 700 m în înşeuarea dintre Vârful Domogled şi Vârful Şoimului. De aici poteca devine din ce în ce inai greu de urmărit, ocoleşte pe la obârşie valea suspendată de la nord la Vârful Şoimului şi după vreo 500 m ajungem la Padina Şoroniştei. Suntem deasupra unui abrupt orientat cu fața spre sud-vest, înalt de vreo 10 m, în baza căruia se deschide intrarea în peşteră. De aici putem admira în voie Băile Herculane. De la locul de popas până aici am mai mers 1-1½ oră. În total, de la Fabrica de Var până la peşteră se urcă 2½-3 ore (inclusiv un popas de ½ oră). Cazare: la unul din hotelurile din Băile Herculane.

Date istorice. Intrarea în peşteră este cunoscută de localnici. Unii dintre ei, în speranța de a găsi comori, au săpat gropile ce se mai văd şi astăzi în Galeria Superioară, alături de cele arheologice. Scripetele instalat pe buza puțului 2, inscripția datată 1880 de pe peretele estic al Sălii cu Prăbuşiri şi altă inscripție în argilă din 1886 aflată în fundul puțului 3 la 84 m atestă faptul că verticalele peşterii au fost explorate încă din secolul trecut. S-ar putea ca scripetele amintit să fie cel lăsat de Barco, administratorul Băilor Herculane, care după relatarea făcută de A. Partos (1905), a coborât cu câțiva localnici prin gura puțului 2.

Primele cercetări de natură faunistică au fost făcute de J. Frivaldsky (1862), fiind urmate de multe altele, toate referindu-se numai la Galeria Superioară, în 1929, R. Jeannel şi E. Racoviță dau în seria,Biospeologica” o descriere şi o schiță sumară, iar în 1955 C. S. Nicolăescu-Plopşor şi C. N. Mateescu publică observații arheologice şi paleontologice. În 1962, L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea efectuează cercetări complexe; cu acest prilej alpinistul emerit Emilian Oiştea coboară primul puț de 31 m, atingând cota de 36 m față de intrare, în 1968 L Povară, N. Schmidt şi L Scheuşan ating

adâncimea maximă, ridică planul peşterii şi fac observații de speologie fizică, în 1977 o echipă a cercului de speologi amatori „Emil Racoviță” condusă de Vasile Giurgiu face o explorare completă a puțurilor, completând şi corectând planul amintit.

Descriere. Peştera este descendentă având ultima parte verticală (o succesiune de puțuri). Galeriile şi sălile totalizează 153 m lungime şi 96 m denivelare (-86 m + 10 m). Golul subteran s-a format pe un sistem de diaclaze şi fețe de strat sub acțiunea apei de infiltrație şi probabil a unui fost torent care, intrând în peşteră, parcurge Galeria Superioară şi se aruncă în puțurile finale, lărgindu-le treptat până la forma actuală. Galeria Superioară, astăzi fosilă, la început scundă şi lată, are podeaua acoperită cu amestec de sol, nisip şi argilă, iar pe alocuri crustă de calcit. După 36-40 m tavanul se înalță brusc până la 14 m, galeria se îngustează şi o coteşte uşor spre nord-est, iar concrețiunile devin mai abundente: stalactite (unele din mondmilch), scurgeri parietale (care predomină), crustă stalagmitică cu numeroase stalagmite şi perle de cavernă. Pereții prezintă în numeroase locuri „vermiculații de decalcifiere” care au fost semnalate pentru prima dată de către R. Jeannel şi E. Racoviță (1929). Tot ei au mai semnalat şi explicat stâlpii stalagmitici în formă de „teanc de farfurii”, caracteristici acestei peşteri. După mai bine de 100 m de la intrare galeria se lărgeşte. Din acest punct podeaua coboară brusc o pantă de 16 m, plină de blocuri imense, până la gura puțului, largă aproape cât galeria. Dincolo de ea avem impresia că se întrevede continuarea galeriei pe care am venit; în realitate nu e decât o traversă de rocă ornamentată în formațiuni stalagmitice intacte. Cine a stat pe marginea acestui sinistru puț, cu tavanul undeva sus de tot, abia ghicit, şi a aruncat o piatră în abisul negru care i-a întors ecouri repetate, îşi dă seama de ce peşterii i s-a spus şi Gaura Dracului.

Coborând cei 31 m ai verticalei surplombate a puțului l (sau prin deschiderea îngustă a puțului 2 din imediata apropiere, care după 7 m dă tot în primul puț) se ajunge în Sala cu Prăbuşiri lângă de 60 m, lată de 12 m şi înaltă de 60 m. La est, această sală este astupată de o scurgere stalagmitică de 12 m înălțime, iar la vest, de blocurile de prăbuşire, care de altfel se găsesc în mare cantitate şi la mijloc, sub deschiderea largă a puțului, în peretele nordic al acestei săli înalte există două deschideri largi de câte 1 m ale căror galerii se unesc şi permit pătrundera în puțul 3. După 17 m acest puț are o platformă comodă de unde se poate continua coborârea încă 15 m, tot de-a lungul peretelui foarte frumos împodobit cu formațiuni intacte (scurgeri parietale, stalactite, stalagmite şi coloane zvelte dezvoltate pe ieşiturile acestora). Puțul se termină într-o săliță cu diametrul de 3 m din care se desprinde o galerie joasă cu argilă ce trebuie parcursă târâş. La capătul ei, echipa lui V. Giurgiu a săpat printre bolovani circa 2 metri, atingând cota -86 m. Şansele de a se intercepta o galerie nouă sau un alt puț sânt practic nule.

Se cunosc din această peşteră cinci specii de animale troglobionte, unele chiar endemice (gândaci, păianjeni, pseudoscorpioni şi miriapode). Săpăturile au dat oseminte de urs de cavernă.

Condiții de vizitare. Peştera se află în perimetrul ocrotit al rezervației Muntele Domogled. Este neamenajată şi nedegradată. De multe ori vin până la gura peşterii turişti din Băile Herculane, dintre care unii îndrăznesc să intre şi să coboare până la buza fiorosului puț 1. Până aici nu este nevoie decât de sursă de iluminare proprie, cască, bocanci, salopetă şi îmbrăcăminte călduroasă (7-8,5° în profunzime şi umiditate maximă; iarna, în primii 15 m se formează gheață). Puțurile peşterii sunt recomandate numai speologilor amatori; pentru ele sunt necesare scări speologice, corzi de asigurare, pitoane şi carabiniere. Timp de vizitare a Galeriei Superioare: 1/2 oră; pentru toată peştera 3-5 ore.

Bibliografie. J. Frivaldsky (l 862), R. Jeannel şi E. Racoviță (1929), C. S. Nicolăescu-Plopşor şi C. N. Mateescu (1955), L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967), Şt. Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), L Povară, N. Schmidt cşi L Seheuşan (1971), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa, I. Povară şi I. Viehmann (1976), L. Botoşăneanu şi Şt. Negrea (1976), V. Giurgiu (1978).

* GAURA UNGURULUI

(Fig. 69)

Sinonimii. Peştera Ungurului de la Pecinişca.

Localizare şi căi de acces. Intrările se află în versantul drept al Văii Săliştea (Muntele Domogled), afluent stâng al Văii Cerna, nu departe de localitatea Pecinişca la 300 m altitudine şi 45 m deasupra pârâului.

Din Piața Hercule a oraşului Băile Herculane (unde există hoteluri) se merge 4,5 km pe şosea asfaltată până în Pecinişca. Din capătul din amonte al satului urcăm pe o potecă de pe malul drept al Văii Săliştea circa 1,5 km până în cheile scurte dar sălbatice, la resurgența pârâului. De aici suim printre stânci pe versantul drept al cheilor la circa 45 m înălțime de talveg, unde se află intrările peşterii.

Date istorice. Primele mențiuni faunistice le datorăm lui L. Mehely (1900), iar cele arheologice lui C. S. Nicolăescu-Plopşor şi C. N. Mateescu (1955). În 1962 ea a format obiectul unor cercetări complexe făcute de o echipă a Institutului de Speologie „Emil Racoviță”. În anul 1980 cercul de speologi amatori „Focul Viu” a adăugat la cei 196 m încă 53 m explorând mici galerii ascendente.

Descriere. Peştera s-a dezvoltat pe un sistem de diaclaze paralele şi pe fețe de strat de către apa pârâului Sălişte când curgea la un nivel superior celui actual; tunelele de presiune indică că în cea mai mare parte procesul a avut loc sub nivel hidrostatic. Astăzi peştera este fosilă. Ambele niveluri legate prin puțuri măsoară 249 m.

Cele patru intrări luminează direct sau difuz nivelul superior aproape în întregime. Acest nivel se compune dintr-un mic labirint de galerii care leagă intrările destul de înalte (7-10 m) de o galerie foarte largă, cu aspect de sală, plină de blocuri de prăbuşire şi de un strat subțire de guano uscat; peste tot se văd urme de eroziune şi coroziune a apei (lame, cupole, striuri).

Nivelul superior se termină prin două galerii înguste şi înalte ce se unesc şi din care se deschid două puțuri: unul de 13,5 m şi altul de 10 m. Ambele conduc în nivelul inferior, format dintr-o galerie astupată în capătul sud-estic de concrețiuni. Curgeri parietale, stalactite, stalagmite, coloane, gururi cu perle

etc.); în rest apare un depozit de argilă amestecat cu pietriş şi nisip şi mai ales guano (există colonii de lilieci).

Pe alocuri se mai observă săpături arheologice din care s-au scos oase de urs de cavernă şi ceramica din epoca de bronz.

Condiții de vizitare. Peştera nu este amenințată. Rarii vizitatori intră numai în etajul superior unde nu este nevoie decât de o lanterna nentru galeriile din fund. Coborârea în puțuri se recomandă numai speologilor amatori care trebuie să fie dotați cu căşti de protecție, salopetă, scări speologice, corzi de asigurare, pitoane şi carabiniere. Temperatura în nivelul inferior, vara: 12-13. Durata vizitării nivelului superior: Vizitarea întregii peşteri: circa 2 ore.

Bibliografie, L. Mehely (1900), C. S. Nicolăescu-Plopşor şi C. N. Mateescu (1955), L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967) A. Negrea şi Şt. Negrea (1971), Şt. Negrea şi A. Negrea (1968, 1972 1977), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa, L Povară şi I. Viehmann (1976), L. Botoşăneanu şi Şt. Negrea (l 976).

* PEŞTERA LUI ADAM

(Fig. 70)

Sinonimii. Avenul cu Aburi, Peştera Caldă de la Herculane.

Localizare şi căi de acces. Peştera este săpată în versantul drept al Văii Cerna, sub Vârful Ciorici al Culmei Mehadiei, la 295 m altitudine (135 m deasupra Cernei), pe o vale seacă afluenţa. Face parte dintre peşterile influenţate de apele termominerale din zonă, aflându-se pe aceeaşi linie de fractură cu Peştera de la Despicătură, Peştera Hoților şi Peştera cu Aburi (vezi nota Parcul național Domogled-Valea Cernei şi fig. 67).

Pornind din piața cu statuia lui Hercule (ridicata în 1847) urcăm scările de lângă biserica romano-catolică şi dăm în Aleea Liliacului. Aici prindem marcajul triunghi albastru care ne duce pe serpentinele unei poteci, prin pădure de fag, până la chioşcul de pe Vârful Ciorici. Coborând puțin pe sub el ajungem la Peştera cu Aburi (14 m lungime), unde printr-o despicătură în stâncă ies cu zgomot înfundat aburi foarte calzi (52°). De aici, dacă continuăm să coborâm printre două cleanțuri o pantă foarte înclinată şi plină de grohotiş (nu există potecă şi nici marcaj), dăm de Peştera lui Adam. De la statuia lui Hercule până la Peştera (Grota) cu Aburii se fac l-1,1/2 oră iar de aici la Peştera lui Adam 1/4-1/2 oră.

După vizitarea peşterii, dacă nu dorim să ne întoarcem pe la Grota cu Aburi, escaladăm un vârf de cleanț şi continuăm să mergem în acelaşi sens de-a dreptul spre Cerna, pe pantă abruptă cu arboret şi pe alocuri cu grohotiş. După 3/4-1 oră de coborâş dificil pe potecă fără marcaj, care se pierde adesea, dăm de scările de la intrarea Peşterii Hoților. Coborând apoi treptele şi poteca până la drum (str. Uzinei), trecem pe sub hotelul Roman şi ne îndreptăm spre oraş pe malul Cernei. De la Peştera Hoților până la statuia lui Hercule sunt circa 600 m.

Date istorice. Intrarea este cunoscută unor locuitori din Băile Herculane datorită aburilor denşi pe care peştera îi emană intermitent în anotimpul rece. Prima menţiune apare în lucrarea lui M. Pascu (1967) care o figurează pe o hartă hidrogeologică şi face referiri la ea în text. Peştera a intrat în atenția

cercetătorilor de la Institutul de speologie „Emil Racovită” din 1970, când N. Adam, care lucra pe atunci la administrația băilor, le-a adus la cunoştință că a identificat exact locul în care se află intrarea. I. Povară, G. Diaconu şi C. Goran au început să facă de îndată cercetări de speologie fizică şi să ridice planul topografic, iar V. Decu, A. Negrea şi Şt. Negrea, cercetări de biospeologie. Cam în aceeaşi perioadă peştera a fost vizitată de speoamatorul Ilie Pompiliu din Lugoj care a publicat unele observații făcute în peşteră.

Descriere. Peştera începe printr-un aven de 11 m; este fosilă, dezvoltată pe un sistem de fracturi şi fete de strat şi măsoară 212 m (27 m denivelare maximă).

Când nu ies aburi denşi şi calzi cu miros iute de guano, prin deschiderea circulară cu diametrul de peste 2 m se distinge foarte bine fundul avenului. Coborând verticala uşor surplombată la început ajungem într-o săliță în podeaua căreia se deschid trei puțuri şi o galerie scundă şi puternic descendentă. Această galerie ne conduce în Sala cu Piele de Leopard. Din capătul sălii, intrând la dreapta printr-o gaură strâmtă şi târându-ne printr-o băltoacă cu apă de condensare caldă de până la 43°, pătrundem în galeria cu Aburi care după câteva zeci de metri dă în Sala Terminală. Aburii fierbinți până la 45°, pulsând intermitent, împiedică adesea înaintarea până în sală, mai ales că pe alocuri tavanul e lăsat, forțându-ne la un târâş printr-o mocirlă gelatinoasă.

Din Sala cu Piele de Leopard, executând un târâş la stânga printr-o altă gaură strâmtă aflată în fața celeilalte, ajungem în Galeria cu Guano apoi, după o gâtuitură, în Sala cu Guano, care se termină în fund de sac. În drumul spre ieşirea din peşteră aburii transformă cea mai mare parte a Galeriei şi Sălii cu Guano într-o pungă cu aer cald, care, în capătul vestic, are 29° iarna şi 31° vara. De altfel, aici umezeala este foarte mare, uneori maximă, iar curenții de aer practic nu ajung, în aceste condiții, care amintesc pe cele ale peşterilor din zona tropicală, mai multe specii de lilieci (îndeosebi rinolofi) formează colonii masive prin aprilie-mai, iar după ce şi-au crescut puii pleacă prin octombrie-noiembrie. Intrând vara în această parte a peşterii stârnim o agitație şi o forfotă de nedescris, riscând să fim loviți uşor cu aripile peste față. Podeaua este acoperită cu un depozit de guano gros de peste 3 m. Pereții şi tavanul sunt puțin concreționați (slabe scurgeri parietale, odontolite, stalactite), prezentând mai degrabă hieroglife şi,piele de leopard”.

Această peşteră încălzită de aburii fierbinți veniți, din adâncuri ridică interesante probleme legate nu numai de originea ei ci şi de formarea unor concrețiuni nemaiîntâlnite în alte peşteri, precum şi de studierea faunei în condiții climatice de „peşteră tropicală”. Este vorba de crusta gelatinoasă, gălbuie, care acoperă complet pereții şi planşeul Galeriei cu Aburi şi de nişte stalactite, de asemenea gelatinoase, lungi de 4-8 cm şi groase de până la 1 cm, care pendulează la suflarea aburului încins, în ce priveşte fauna, un interes deosebit îl prezintă aceea care trăieşte în guano, dând nota caracteristică peşterii. Aici există puține specii (printre care un acarian, probabil relict tropical) care au putut rezista la condițiile cu totul particulare, dar care se dezvoltă în număr impresionant. Ca şi în peşterile cu pungă de aer cald şi cu

mult guano din regiunile tropicale, fauna troglobiontă este cantonată mai ales în zona dinspre intrare, unde condițiile de viață seamănă cu cele din peşterile obişnuite (specii de crustacei tereştri şi păianjeni, unele noi, descrise de aici).

Condiții de vizitare. Peştera nu este amenajată, nedegradată şi rareori vizitată. Se recomandă turiştilor obişnuiți cu coborârea pe scări speologice sub conducerea unui speolog. Echipamentul necesar: cască de protecție, salopetă subțire, bocanci sau cizme de cauciuc, lanternă etanşă, o scară speologică de 10 m, o coardă de asigurare, carabiniere. Durata vizitării întregului sistem: 11/2-2 ore. Atenție la guanoul lunecos şi la scorpionii din baza avenului (pe sub pietre).

Bibliografie. I. Povară, G. Diaconu şi C. Goran (1972), V. Decu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1974), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa, I. Povară şi I. Viehmann (1976), L. Botoşăneanu şi Şt. Negrea (1976), Şt. Negrea şi A. Negrea (1977).

* PEŞTERA HOȚILOR DE LA BĂILE HERCULANE

(Fig. 71)

Sinonimii. Gaura Tâlharului, Gaura Hoților, Grota Haiducilor.

Localizare şi căi de acces. Peştera se găseşte în versantul drept al Văii Cernei, la 186 m altitudine şi situată la numai 600 m distanță de statuia lui Hercule din Băile Herculane (vezi căile de acces la Peştera lui Adam şi fig. 67).

Date istorice. Peştera a fost locuită încă din paleoliticul mijlociu şi, desigur, cunoscută şi de romani, care au construit în imediata apropiere vestitele Thermae Herculi ad Mediam. După cum atestă nenumăratele inscripții care acoperă pereții afumați ai galeriilor şi sălile luminate difuz, peştera constituie un obiectiv turistic încă de la începutul secolului al XIX-lea (cea mai veche iscălitură este din 1820). Autorul acestor rânduri (Şt. Negrea) a descoperit printre de iscălitura istorică a lui N. Golescu („ministru dinlăuntru" al guvernului revoluționar din 1848), alături de cea a lui P. Ghica (probabil din familia Ghiculeştilor), datate 1836. Din păcate, în 1972 nu mai erau vizibile, fiind astupate de vopsea şi iscălituri proaspete.

În zilele noastre peştera este prezentată numeroşilor turişti şi celor veniți la băi prin tabla indicatoare şi reclame sub numele de „Grota Haiducilor" în loc de neaoşul Peştera Hoților.

Prima descriere apare în cartea lui Criselini din 1780. Cele dintâi cercetări ştiințifice au fost făcute de M. Munk (1872, geologie), B. Milleker (1894, arheologie) şi K. W. Verhoeff (1897, faună), în 1929, R. Jeannel şi E. Racoviță dau în seria „Biospeologica" o sumară descriere sub numele de Gaura Tâlharului. În 1961-1962 Şt. Negrea împreună cu A. Negrea şi L. Botoşăneanu au ridicat planul peşterii şi au întreprins cercetări extensive, între 1966 şi 1972 s-au efectuat cercetări ecologice (A. Negrea şi Şt. Negrea) şi arheologice ample (colectivul condus de C. S. Nicolăescu-Plopşor). S-a propus organizarea unui muzeu în peşteră. Dacă se va realiza, ar fi păcat ca „expoziția" de iscălituri să dispară.

Descriere. Peştera este fosilă, dezvoltată pe un sistem de diaclaze care se întretaie în diferite unghiuri şi măsoară 143 m.

Aproape întreaga cavitate este luminată direct sau difuz prin cele trei deschideri; excepție face Galeria cu Gururi, complet obscură. Deschiderile comunică între ele prin galerii nu prea înalte (2-4 m) şi prevăzute cu câteva hornuri. Galeria cu Săpături continuă cu o sală înaltă de până la 13 m, locuită de o colonie de lilieci, din care se poate trece aplecat în diaclaza Galeriei cu Gururi, a cărei înălțime scade treptat spre fund. Aici există nişte gururi pline uneori cu apă de infiltrație.

Tavanul şi pereții peşterii prezintă ici-colo concrețiuni banale, degradate aproape în întregime. Peste tot pe podea se găsesc depozite masive de argilă amestecată cu pământ, bătucite de picioarele oamenilor. Acesta pentru că, deşi nu are nimic atractiv în afară de pereții încărcați de inscripții (unele cu embleme şi chenare, artistic meşteşugite în culori, altele de o reală valoare istorică) peştera, fiind lângă drum, la îndemâna oricui, este foarte des vizitată de numeroşi trecători şi de grupuri organizate.

Peştera Hoților de la Băile Herculane prezintă un interes deosebit pentru fauna sa şi pentru documentele arheologice din umplutură. Fauna terestră conține trei specii troglobionte şi endemice de crustacei şi miriapode – dintre care unul descris de Verhoeff din această peşteră (Polydesmus subscabratus speleorum). În apa gururilor din fundul peşterii trăiesc două specii de crustacei subterani endemici descrişi tot de aici. După informațiile primite de la Muzeul din Timişoara s-ar fi găsit oase de urs de cavernă. Săpăturile din deceniul trecut au scos la iveală unelte rudimentare de cuarțit datând din paleoliticul mijlociu (adică de circa 50 000 de ani), unelte din epipaleoliticul timpuriu (cam de acum 14 000 de ani), precum şi mai multe niveluri de locuire din neolitic, cu ceramică de tip Coțofeni.

Condiții de vizitare. Datorită importantelor descoperiri menționate mai înainte, peştera a fost declarată rezervație arheologică. Amenajarea peşterii constă din scările de beton cu balustradă până la intrarea 2 (vezi schița) şi din închiderea cu gard de nuiele şi sârmă ghimpată a intrării în Sala cu Săpături pentru protejarea săpăturilor arheologice. Galeriile în care au acces turiştii pot fi vizitate la lumina zilei în ținută de oraş; în anotimpul rece se impune îmbrăcăminte mai groasă, aceste galerii fiind influențate de temperatura de afară, în general peştera este relativ caldă (9-15 la gururile din fund, în iunie-decembrie), umedă şi străbătută de curenți între cele trei deschideri.

Bibliografie. Criselini (1780), M. Munk (1872), B. Milleker (1894), K. W. Verhoeff (1897), R. Jeannel şi E. Racoviță (1929), L. Botoşăneanu, A. Negrea şi Şt. Negrea (1967), Şt. Negrea şi A. Negrea (1968, 1972, 1977), L. Botoşăneanu (1971), M. Bleahu, V. Decu, Şt. Negrea, C. Piesa, I. Povară şi I. Viehmann (1976), L. Botoşăneanu şi Şt. Negrea (1976).

BAZINUL MIJLOCIU Şl SUPERIOR AL CERNEI

(Fig. 72)

CERNA, ÎNTRE „7 IZVOARE” ŞI CORCOAIA.

Dincolo de Herculane, Valea Cernei urcă şerpuind printre ziduri crenelate de calcar, al căror alb strălucitor este întrerupt de brâuri de fagi şi punctat de insule de pini. Acest peisaj aleargă prin fața parbrizului cale de aproape 40 km. Şoseaua construită în ultimii ani pe Valea Cernei este, în linii mari, asfaltată

până la barajul de la Valea lui Iovan, dar pe vreme bună se poate merge chiar dincolo de acesta, pe drumul forestier care trece acum de Izvorul Cernei, ajungând la Valea Cărbunelui. Această şosea este o mare înlesnire pentru turism dar. atenție! Pe lângă noi defilează în goana ascunsele prăpăstii, canioane şi peşteri, pe care Cerna le dăruieşte doar celor ce vin încetişor, cu rucsacul în spate, îşi aşează cortul într-o poiană şi pornesc în peregrinare pe cele două picioare.

Varietatea şi sălbăticia locurilor sunt atât de mari încât nu se poate vorbi de trasee în majoritatea zonelor pitoreşti. Cel venit va avea singur satisfacțiile şi emoțiile descoperirii propriului său traseu, unic, poate irepetabil. Pe Ineleț, în Şuşcu, deasupra Țesnei sau sub Vârful lui Stan, intri în labirinturi de stânci şi lapiezuri, de tufe de liliac sălbatic şi fagi.

Peisajul Văii Cernei este strâns legat de structura şi evoluția geologică. De multe milioane de ani albia s-a angajat pe făgaşul unei puternice falii, cunoscută în literatura geologică sub numele de „falia Cernei". Această gigantică despicătură a scoarței se prelungeşte spre est până la Jieț. Datorită ei, în versantul drept al Cernei avem granițe şi gresii şi calcare jurasice cenuşii, stratificate, în timp ce în versantul stâng se dezvoltă calcarele recifale cretacice în alternanță cu flişul mai puțin rezistent.

Prăbuşirea vertiginoasă a compartimentelor geologice, care s-a produs în ultimele sute de mii de ani, în lungul faliei Cernei a avut importante consecințe asupra hidrogeologiei văii şi, indirect, asupra dezvoltării peşterilor. Apele din versanți s-au infiltrat pe fisuri verticale, ieşind prin izvoare în apa Cernei sau chiar mai jos, până la rocile fierbinți din profunzime, de unde revin la suprafață sub forma izvoarelor calde, la Herculane. Rapiditatea proceselor de infiltrație şi grosimea mică a fâşiilor de calcare au împiedicat formarea unor rețele subterane mari. Deşi numeroase (peste 700) peşterile din Valea Cernei sunt de mici dimensiuni: cea mai lungă, Peştera Şălitrari, măsoară: l 500 m. Cea mai adâncă, 90 m adâncime. Acestea, ca şi toate peşterile din sectorul mijlociu al Cernei au fost explorate sistematic în 1979-1980 de membrii Cercului speologic „Focul Viu" – Bucureşti. Un prim traseu recomandat pentru cunoaşterea peisajului specific zonei este Roşețu-Balta Cerbului-Valea Țesnei. Plecând de la piscina în aer liber de la Crucea Ghizelei, după câteva sute de metri, într-o curbă a şoselei, zărim pe un fag gros marcajul turistic care ne va însoți spre Balta Cerbului. Poteca părăseşte repede ogaşul Roşeț, pe care se află şi o frumoasă cascadă, şi urcă apoi în serpentine şi pe curbă de nivel până în abruptul calcaros al Ineleţului, unde ajungem după cea 2 ore. De aici, urmând poteca bornată cu vechi „momâi" grănicereşti, ajungem în poiana Balta Cerbului, o insulă de granițe între calcare, de la marginea căreia se deschid spre Cerna priveliști aeriene. Vechea potecă grănicerească se strecoară printre doline, în pădure, ajungând în cursul superior al Văii Țesna.

Pe Valea Țesnei este unul dintre puținele drumuri de legătură între Cerna şi Mehedinți. El străbate poieni înverzite, unde se află câteva „conace" mehedințene. În calcarele suspendate deasupra văii, se află câteva peşteri, dintre care una, neidentificată încă, ar fi fost, conform unor documente, ascunzătoarea cetei conduse de Tudor Vladimirescu.

Mai jos, întâlnim o pitorească moară de apă şi, imediat după ea, un sector de canioane sălbatice, greu de străbătut, cu marmite, cascade şi o mică peşteră. Ieşite din canion, apele Țesnei mai coboară câteva cascade mici şi apoi dispar prin fisurile calcarului. Se poate încheia traseul fie coborând direct prin albie, peste câteva săritori, fie urmând liniştita potecă ce, înainte de a părăsi calcarele, atinge un frumos punct de belvedere, un decor în care stâncile țuguiate se îmbină armonios cu eleganța sobră a pinilor negri, imprimând locului o tentă japoneză. Valea Țesnei poate fi un obiectiv în sine şi pentru acest lucru este suficient să coborâm din maşină în punctul numit „km 14" în dreptul ruinei unei foste cabane, din spatele căreia porneşte abrupt poteca amintită.

Un alt traseu de cunoaştere a reliefului carstic din cursul mijlociu al Cernei începe de aici, din zona podului Țesnei, câteva sute de metri mai departe de confluența Cernei cu V. Țesnei, dar vizează de data aceasta obiective care se află în malul drept al râului.

Dacă traversăm podul Țesnei şi urmăm apoi poteca lată ce urcă în versant, ajungem după 10 minute la gospodăriile unor buni cunoscători ai acestor locuri – Vrăbete şi Cosma. De la casa lui Cosma poteca coboară mai întâi în Valea Drăstănic, pe care o traversează şi după alte 20 minute atinge Valea Prisacina. Atât Valea Drăstănic cât şi Valea Prisacina adăpostesc pereți calcaroşi grandioşi, de o mare spectaculozitate.

În zonă sunt peste 150 peşteri, dar din cauza sălbăticiei locurilor ele nu pot fi vizitate fără un ghid cunoscător.

Cel mai frumos şi mai romantic traseu de vizitare este cel care porneşte din Valea Prisacina vizând Peştera cu Două intrări şi Peştera Şălitrari.

Un relief exocarstic extrem de original, de fapt unic în felul său în carstul carpatic, îl constituie Poienile de Sus ale Cernei, o înşiruire de depresiuni adânci, adesea cu fundul foarte neted dar cu versanți tăiați în calcare abrupte şi puternic lapiezate. Pentru a pătrunde în împărăția secretă a Poienilor, trebuie să urcăm pe Valea Arşasca până sub Vârful lui Stan. În ultimii ani un drum forestier practicabil pentru autoturisme se desprinde din şoseaua de pe Valea Cernei, în dreptul km 26, urcând pe Arşasca până aproape la l 000 m înălțime, pe interfluviul ce separă Cerna de Mehedinți. Din acest punct trebuie urmată linia interfluviului către sud, pe o potecă ce merge mai întâi pe marginea unei defrişări, pentru ieşi, după l km, la marele lapiez de sub Vârful lui Stan. Traversăm acest relief alb şi fragmentat şi ne afundăm din nou în pădurea de fag, pe o potecă lată, ca o alee, care după 30 minute ne conduce în Poiana Bilitina, la l 200 m altitudine. Ne aflăm într-un miraculos stadion, de o perfectă netezime. Pajiştea verde este punctată cu alb, şi, de la distanță, nu ştii dacă sunt spinările oilor sau coamele lapiezurilor dezvelite de sol.

Versanții calcaroşi ai Beletinei nu sunt prea abrupți. O excursie printre ei prilejuieşte întâlnirea cu o mare varietate de forme modelate de ape pe suprafețele de calcar, într-un decor domol, bătrân, de o mare sălbăticie. Mergem parcă printre ruinele unor vechi cetăți, încercând să reconstituim din fragmente marile bătălii geologice ce s-au dat aici, de-a lungul mileniilor.

Din Poiana Beletina ne îndreptăm spre sud-vest, intrând în continuarea acesteia, în Poiana Izvernelor. După cca 1/2 oră străbatem şi această depresiune şi coborâm adânc în Poiana Crovul Mare, o dolină imensă, adâncă de peste 100 m, în baza căreia se află o stână, la umbra unor arbori răzleţi. Din Poiana Crovul Mare există o variantă de revenire în Beletina, precum şi poteci ce conduc spre Izverna, în Mehedinţi, sau spre Valea Cernei.

Dacă timpul ne permite, vom continua drumul pe direcţia sud-vest, intrând în Poienile Porcului; alte două depresiuni adânci, cu versanţi simetrici şi foarte regulaţi. Urmează Crovul Medvedului şi Ploştinioarele – ultimele poieni din acest şir, pentru parcurgerea cărora este bine să ne rezervăm o lungă zi de vară. Din Ploştinioara vom merge tot spre sud-vest, printr-un hăţiş de tufe, fagi tineri şi stâncării de calcar, până vom ieşi în Valea Ţesnei.

Atenţie! Deoarece din ultima poiană până în Ţesna zona este foarte sălbatică, este bine ca în acest punct să mai avem la dispoziţie cel puţin 2 ore de lumină. Plecând de dimineaţă din interfluviul de sub vârf, putem parcurge întregul traseu în 10-12 ore. Pentru a fi mai siguri că nu vom dormi în pădure, putem face traseul în sens invers, urcând din cursul mijlociu al Văii Ţesna către nord-est până în creastă.

Surprize asemănătoare ne rezervă Valea Cernei şi dacă parcurgem creasta calcaroasă cuprinsă în versantul stâng între Râmnuţa Mare şi Râmnuţa Vânătă, cam în dreptul km 29-32. Accesul în aceste redute de calcar ale Râmnuţelor se poate face fie pe Valea Râmnuţei Vinete, mai simplu, fie urcând pe poteca ce traversează Cheile Râmnuţei Mari, în punctul La Cârlige.

Chiar la ieşirea din Cerna-Sat, putem vedea o altă podoabă a carstului Cernei: Cheile Corcoaia, aflate la numai 100 m de şosea. Un tub de presiune Zung de 300 m, săpat în baza unui defileu înalt de peste 100 m. Un monument al naturii, în prezent amenajat cu balustradă.

* PEŞTERA NR. 10 DIN VALEA CERNEI

(Fig. 73)

Sinonimii: Peştera Mare din Ciuceava Chicerii.

Localizare şi căi de acces. Peştera se află în Ciuceava Chicerii, la jumătatea distanţei dintre Ogaşul Sec şi Ogaşul Chicerii, nu departe de Izvorul Cernei.

În această zonă, până nu de mult una dintre cele mai sălbatice şi mai greu accesibile, ajung în acest moment două drumuri forestiere practicabile în perioadele de timp frumos şi de către autoturisme.

Primul dintre acestea este continuarea în amonte de barajul de la Valea lui lovan a şoselei asfaltate de pe Valea Cernei. El parcurge un traseu pitoresc de 20 km, strecurându-se cu mari ocoluri între oglinda lacului de acumulare şi Munţii Godeanu. Acest drum care în prezent trece de Izvorul Cernei, ajungând până la confluenţa Cernişoarei cu Măneasa, va face probabil într-un viitor apropiat legătura cu bazinele învecinate ale Râului Mare şi Jiului de Vest.

Celălalt drum vine dinspre Oltenia, după ce trece prin frumoasa comună Cloşani şi pe lângă Lacul de acumulare de la Valea Mare, pe Motru. Peştera din Ciuceava Chicerii se află la o altitudine absolută de 860 m şi la 180 m diferenţă

de nivel față de Valea Cernişoarei. Deşi de dimensiuni relativ mari (3X5 m), intrarea peşterii, din cauza orientării spre nord, nu este uşor reperabilă.

Date istorice. Peştera a fost explorată şi cartată în cadrul unei campanii sistematice de explorare realizată de Institutul de speologie în 1961. Planul a fost realizat de Ştefania Avram, D. Dancău, E. Şerban şi I. Tăbăcaru.

Descriere. Peştera este formată dintr-o galerie principală unică, cu mici diverticule, în lungime de 90 m. Podeaua este orizontală, prezentând o zonă mai coborâtă în partea din mijloc.

După intrare se pătrunde într-un prim sector, mai uscat, cu blocuri de prăbuşire, lipsit de concrețiuni. După câțiva metri argila care acoperă podeaua lasă loc unei cruste calcitice, formată pe seama infiltrațiilor ce se produc din tavan, mai ales în dreptul peretelui nordic.

În ultima parte a peşterii apar speleoteme reprezentate prin gururi, stalagmite, coloane şi curgeri parietale foarte albe. Cele mai multe formațiuni stalagmitice sunt grupate într-o ramificație puternic ascendentă, orientată spre nord-vest. Puținii vizitatori de până acum ai acestei cavități au păstrat intacte formațiunile, fragmentele de concrețiuni sparte din capăt datorându-se unor prăbuşiri naturale.

Peştera este fosilă, în perioadele ploioase în zona terminală se produc infiltrații bogate, care transformă gururile, uscate de obicei, în ochiuri de apă cristalină.

Pe seama resturilor organice şi a guanoului de liliac, în peşteră viețuiesc mai multe specii de coleoptere troglobionte.

Golul s-a format pe una dintre numeroasele fracturi transversale ce fragmentează meterezele Ciucevelor, de-a lungul Cernei, fractură care a preluat cândva un drenaj local.

Condiții de vizitare. Se poate vizita oricând şi cu orice echipament, necesitând doar sursă de lumină.

Bibliografie. Şt. Avram, D. Dancău şi E. Şerban (1964); D. Dancău, I. Juvara şi E. Şerban (1968); M. Bleahu şi col. (1976).

* PEŞTERA MARE DIN OGAŞUL ADÂNC

(Fig. 74)

Localizare şi căi de acces. Între V. Arşasca şi Cerna-Sat, banda de calcar din versantul stâng al Cernei, deşi continuă, are lățime foarte mică, uneori sub 100 m. Ea se înalță însă ca un adevărat zid de cetate şi nu poate fi trecută decât prin văile transversale care, în zona de calcare, au pasaje de chei abrupte, săritori, marmite şi peşteri.

Una dintre aceste văi este Ogaşiul Adânc, care e situat chiar în dreptul confluenței Văii Cerna cu Valea Craiovei, cca l km înainte de Cerna-Sat. Accesul auto este asigurat de şoseaua asfaltată de pe V. Cerna. Traversând podul care se află în acest punct se străbate lunca netedă a Cernei şi apoi, pe o potecă abia vizibilă, se urcă prin firul ogaşului o diferență de nivel de cca 150 m.

Intrarea, sub forma unei diaclaze rectilinii, are dimensiunile 2,5X1 m, practicată în versantul stâng, chiar la nivelul talvegului, sub un mic abrupt.

Date istorice. Peştera Mare din Ogaşul Adânc a fost descoperită şi explorată în anul 1980 de C. Lascu, G. Ponta şi L Povară. Explorarea completă şi cartarea au fost realizate în iarna aceluiaşi an de membrii Cercului Speologic,Focul Viu" – B. T. T. Bucureşti.

Descriere. Peştera, cu o lungime de 650 m şi o denivelare de 90 m, este una dintre cele mai lungi şi mai adânci din V. Cernei.

Deschiderea peşterii conduce într-un coridor scurt care este o falsă continuare, în realitate, chiar în intrare, o deschidere de 0,5X1 m în podea, mascată uneori de frunze, conduce într-un puț de 6 m în care se coboară cu precauție, deoarece, deşi există prize, pereții sunt lustruiți de apă.

Infiltrațiile care se scurg în perioadele ploioase prin acest orificiu au modelat în calcarele jurasice frumoase lapiezuri. La baza puțului constatăm că am pătruns într-un sistem de galerii-diaclaze, înguste şi înalte. Coborând cu atenție diaclaza ce se deschide la stânga, atingem după un parcurs de 50 m pârâul subteran al cărui susur se aude încă de sus.

Pe această porțiune galeria prezintă numeroase semne ale acțiunii de eroziune şi coroziune ale apei asupra calcarului: pilieri, septe, niveluri de eroziune, nişe de dizolvare. Pe podea se află pietriş şi nisip, iar concrețiunile lipsesc.

Înainte de a atinge galeria activă, avem posibilitatea de a vizita în întregime porțiunea fosilă a peşterii, formată din mai multe coridoare, care nu conțin însă elemente spectaculoase.

În continuare vom coborî conduşi de micul pârâu subteran până la sifonul terminal, pe o galerie sălbatică, tăiată într-un calcar negru, intens corodat, cu câteva zone de îngustare. Apa ce se pierde în sifon străbate la suprafață după câteva sute de metri într-un izvor la marginea luncii.

Revenind la punctul de plecare de pe galeria activă, urcăm de data aceasta pe pârâu, depăşim o strâmtoare şi apoi, pe o pantă de pietriş instabil, ajungem la baza unei cascade înaltă de peste 10 m, locul cel mai frumos al peşterii şi obstacolul cel mai greu de depăşit. Cei ce se încumetă totuşi să urce direct prin stropii cascadei (fapt realizabil numai de către persoane foarte antrenate şi în perioade secetoase), vor întâlni mai sus o zonă largă, cu numeroase blocuri printre care, cu prețul unor serioase eforturi şi al câtorva nasturi, se poate ieşi din nou la lumină direct prin ponorul în care se pierde pârâul Ogaşului Adânc.

Peştera Mare din Ogaşul Adânc reprezintă o străpungere hidrogeologieă a bandei de calcare din versantul stâng al Cernei, situație care se repetă des în această zonă, dar numai aici poate fi cunoscută nemijlocit, prin parcurgerea directă a unei bune părți din traseu. Deoarece este o cavitate tânără în plină evoluție, ea se carcterizează prin galerii puțin modelate de apă, care coboară pante mari şi este aproape complet lipsită de concrețiuni. În schimb, oferă un exemplu foarte instructiv de realizare a unei captări carstice în această regiune.

Condiții de vizitare. Este recomandabilă vizitarea în perioade mai secetoase şi nu înaintea unor posibile averse. Echipamentul necesar constă din echipament speologic uzual (cască, salopetă, cizme), surse sigure de lumină pentru 2 ore cel puțin, o scăriță de 6 m şi cordelină de asigurare. Este, de

asemenea, utilă marcarea punctului de coborâre în galeria activă şi, eventual, echiparea acestui punct cu o bucată de coardă sau cu o scăriță.

Bibliografie. Inedită.

* PEŞTERA NR. 14 DIN VALEA CERNEI

(Fig. 75)

Sinonimii. Peştera din Ciuceava Neagră, Peştera de la Frecuş din Cuceava Neagră.

Localizare şi căi de acces. Accesul auto este asigurat de drumul forestier care urcă de la Izvorul Cernei până la V. Măneasa, menționat la descrierea Peşterii nr. 10.

Mergând spre izvoarele Cernişoarei. după ce trecem pe rând pe lângă Ciuceava Chicerh, Ciuceava Cracu Frasinului şi Ciuceava Prihodului Mare, intrăm în frumoasele chei ale Cernişoarei. La cca 150 m aval de confluența Cernişoarei cu Valea Gârdornami, pe partea stângă a văii se află un izvor carstic. De aici, ocolind zona de abrupt, se urcă în versantul Ciucevei Negre până în punctul numit „La Frecuş”, unde, la o altitudine de 895 m şi la 155 m față de Valea Cernişoarei, se găseşte deschiderea peşterii, orientată spre sud.

Date istorice. Peştera a fost explorată şi cartată în 1961 de Ştefania Avram, Dan Dancău şi Eugen Şerban. Descrierea sa a fost publicată în 1964.

Descriere. Ca majoritatea peşterilor din Valea Cernei, Peştera nr. 14 este fosilă, relativ uscată, suborizontală, monoetajată şi cu morfologie simplă. După intrarea cu dimensiunea de 2,5x2,5 m, mascată de bolovani mari, urmează o galerie în panta uşor descendentă, rectilinie, în lungime de 75 m prezentând şase ramificații laterale şi două zone mai largi. Prima dintre acestea se află chiar la început, unde sunt blocuri, lemne şi alte resturi vegetale şi găzduiesc o bogată faună de insecte. Sub unul din. acestea s-au găsit scorpioni, lucru mai puțin obişnuit pentru asemenea altitudine.

Urmează un mic prag, dincolo de care apar primele concrețiuni reprezentate prin coloane şi curgeri parietale.

În porțiunea mediană galeria se lărgeşte, în mijlocul ei se află blocuri mari prăbuşite şi mai multe concrețiuni, aproape toate tapisate cu coralite. În ultima porțiune galeria se îngustează din nou. În acest sector infiltrațiile mai abundente alimentează câteva gururi. Tot pe seama lor s-a format o crustă calcitică groasă, ce căptuşeşte pe alocuri podeaua şi pereții, precum şi un frumos grup de coloane aliniate în lungul fracturii din tavan, care a favorizat formarea cavității.

Ca şi Peştera nr. 10, Peştera din Ciuceava Neagră nu reprezintă decât un drenaj local al infiltrațiilor, ce pătrunzând prin banda de calcar, s-au concentrat pe colectorul unei mici falii transversale, într-o perioadă în care terasa Cernişoarei se afla la acest nivel.

Condiții de vizitare. Peştera nu pune nici un fel de probleme, putând fi vizitată în orice anotimp, cu orice echipament.

Bibliografie. Şt. Avram, D. Dancău şi E. Şerban (1964); D. Dancău, I. Juvara şi E. Şerban (1968); M. Bleahu şi col. (1976).

IZVORUL CERNEI

În atenția turistului care doreşte să cunoască farmecul peşterilor şi carstului din Valea Cernei trebuie să stea, nu pe ultimul loc, Izvorul Cernei, cel mai puternic izvor din România.

Sub abruptul Ciucevii Chicerii, de sub o îngrămădire de blocuri căptuşite cu muşchi, țâşneşte nestăvilit un şuvoi limpede şi rece. Debitul izvorului variază între l 500 şi 10 000 l/s, în funcție de anotimp, iar temperatura este constantă tot anul şi anume 6,8°C.

Pentru a lămuri proveniența acestei cantități apreciabile de apă, mai mulți hidrologi şi geologi au făcut investigații pe o arie largă. Abia în ultimii ani, I. Povară şi Al. Bulgăr au stabilit prin experiențe de netăgăduit, făcute prin colorări cu fluoresceină, că Izvorul Cernei îşi adună apele tocmai din bazinul Jiului de Vest, de la Câmpuşel. Folosind structura geologică favorabilă, ele parcurg aproape 12 km în 9 zile.

Cercetările făcute în vara anului 1982 de hidrogeologii întreprinderii de Prospecțiuni – Bucureşti pe izotopi radioactivi au stabilit în plus faptul că la această circulație participă şi pierderile de apă din Valea Scorotei şi zona înaltă a Retezatului calcaros, ceea ce lungeşte traseul la aproape 14 km şi timpul de parcurgere la 12 zile. Este vorba de cea mai lungă şi mai adâncă străpungere hidrogeologică demonstrată experimental în țara noastră. Din păcate, toate încercările de pătrundere în această prodigioasă rețea subterană au rămas fără succes. Unda înspumată şi rece a izvorului duce cu ea secretul marilor galerii pe care le străbate.

BAZINUL JIULUI DE VEST

(Fig. 76)

* PEŞTERA ZEICULUI

(Fig. 77)

Localizare şi căi de acces. Până la confluența Scocului Mare cu Valea Scorotei condițiile de acces şi de cazare sunt cele menționate şi la Peştera cu Corali. La confluență se întâlneşte un punct de popas unde se poate campa. Tot aici este ultimul loc unde se mai poate face şi aprovizionarea cu apă de băut şi pentru lămpile cu carbid.

De la confluență mergem pe o potecă lată, pe firul Văii Scorotei, care se strecoară printre versanții abrupți şi împăduriți. După cca 15 minute de mers (500 m), trecem printr-un scurt pasaj de canioane. Urmează apoi o lărgire în versantul stâng, mai precis un cot spre stânga (pe dreapta cum urcăm) în care porneşte atacând destul de pieptiş o potecă abia vizibilă în primii metri, dar care după 20-30 m devine foarte clară. Urcăm în serpentine drept în sus circa 80 m, apoi poteca porneşte pe curba de nivel, spre nord, traversând pe deasupra unor prispe de calcar. Din acest loc abia, intrarea peşterii devine vizibilă. Durata normală a parcursului de la firul Scorotei până la peşteră 40 min.

Date istorice. Peştera Zeicului era cunoscută în prima ei porțiune, de localnici, ca loc de adăpost pentru turme. Se spune că ea a slujit şi ca ascunzătoare pentru haiducii lui Zeicu, fapt întărit prin descoperirea în peşteră de către brigadierul silvic din Câmpu lui Neag a unor flinte ruginite.

O echipă a Cercului speologic,Focul Viu", escaladând un horn, descoperă o sală superioară continuată cu un puț adânc. Tot atunci se realizează de către I. Povară planul cavității, modificat ulterior în 1980, în prima parte a peşterii a fost realizat un scurt film documentar.

Descriere. Peştera Zeicului este o cavitate mixtă, căci dezvoltarea sa pe orizontală este sensibil apropiată de cea pe verticală. Acest lucru ridică interesante probleme privind geneza sa. Totodată, ea triază pe turiştii obişnuiți, de cei dotați cu echipament şi tehnică necesare coborârii şi urcării verticalelor.

Din portalul cu dimensiunea 6x8 m se coboară o pantă de grohotiş într-o sală spațioasă, cu podeaua acoperită cu argilă şi bolovani şi tavanul sfredelit de hornuri scurte şi clopote de coroziune. Se mai poate vedea în sală trunchiul gros, cioplit cândva ca scoc pentru adunarea apei, acum complet putrezit.

În capătul acestei săli, lungi de 50 m, nu mai bate lumina zilei. Aprinzându-ne lămpile, zărim în tavan deschiderea promițătoare a unui horn, a cărui escaladare, deşi de numai 10 m, presupune multă înde-mânare, căci din cauza mondmilchului prizele sunt foarte alunecoase. (Atenție! Loc periculos). Escaladarea se poate face mai uşor pe partea stângă.

Odată ieşiți din horn, ajungem într-o sală foarte înaltă (15 m), cu podeaua acoperită de bolovani şi curgeri stalagmitice şi pereții împodobiți cu uriaşe cascade împietrite de mondmilch de culoarea smân-tânii. În capătul nordic al sălii, o firidă aflată în partea stângă adăposteşte câteva formațiuni frumoase. Pe podeaua de calcit sunt cimentate resturi ale urşilor de cavernă (de aici a fost recoltat un exemplar uriaş de craniu de Ursus spelaeus), a căror prezență în această sală ne face să ne gândim la rapiditatea proceselor speogenetice care au modificat atât de radical cavitatea de la dispariția urşilor, în urmă cu 10 milenii, până în timpurile de azi.

În capătul sălii se află deschiderea de 2X3 m a unui puț adânc de 40 m (Atenție! Loc periculos). Pentru coborâre putem ancora coarda de un pilier gros ce se află la 3 m distanță. La desfăşurarea ei în puț vom avea grijă să nu declanşăm desprinderi ale crustei de calcit din pâlnia puțului.

După o coborâre de 12 m vom întâlni o mică proeminență a peretelui pe care merită să ne oprim pentru a privi în jur: ne aflăm în bolta unei săli largi de 20X15 m. Sub noi se află un hău de aproape 40 m. Privind în dreapta, vedem platforme de calcar, îmbrăcate în concrețiuni; în partea stângă, de tavan atârnă un grup de stalactite elegante, de formă perfect conică, împodobite cu coratite şi cristalictite. Cea mai lungă are probabil peste 5 m şi se numără printre cele mai mari stalactite din țara noastră. Din acest punct, cu un obiectiv grandangular ea poate fi fotografiată.

Ne continuăm coborârea, părăsind contactul cu peretele După încă 25 m aterizăm pe vârful unui uriaş dom stalagmitic, înalt de 8 m, de pe care putem coborî uşor, fără a mai folosi coarda. Fundul sălii este orizontal şi acoperit cu argilă. Câteva frumoase formațiuni – stalactite, cristatite şi gururi – ne rețin atenția. Totuşi, ceea ce merită cel mai mult admirat şi dacă puterea blițului o permite, şi fotografiat, este verticala de coborâre şi tavanul sălii pe care zărim stalactite şi formațiuni discoidale uriaşe.

Peştera Zeicului s-a format prin conexiunea unui gol vertical, în genul avenelor, care sunt frecvente în aceasta zonă, cu o peşteră de versant, asemănătoare Peşterii cu Corali sau Dâlma cu Brazi, într-o primă fază,au existat, independent, o galerie sub-orizontală corespunzătoare sălii de la intrare şi două cavităţi cu dezvoltare verticală – un horn şi un puţ – spre capătul acesteia. Prin prăbuşire s-a născut apoi sala superioară şi s-a deschis accesul spre sala inferioară.

Condiţii de vizitare. Pentru vizitarea întregii peşteri sunt necesare: o coardă de 60 m, o alta de 20 m, blocatoare şi coborâtoare, 2-3 pitoane eventual 50 m scară speologică; căşti cu lămpi frontale rezervă de carbid, îmbrăcăminte călduroasă Vizitarea pentru un grup de 4 persoane antrenate poate dura între 4 şi 8 ore.

* PEŞTERA DÂLMA CU BRAZI

(Fig. 78)

Localizare şi căi de acces. Peştera Dâlma cu Brazi se află în versantul stâng al Scocului Mare în bazinul superior al Jiului de Vest, la o atitudine de cca 150 m faţă de talveg şi l 200 m altitudine absolută, în dreptul confluenţei Scocului Mare cu Pârâul Jidanului. Din dreptul acestei confluenţe o potecă abia vizibilă ucă pieptiş mai întâi, apoi în serpentine strânse, la început prin pădurea deasă, apoi prin desişul de arbuşti amestecaţi cu arbori izolaţi. Intrarea peşterii, deşi relativ mare 3x2 m), este bine mascată şi se găseşte greu. Indicaţiile privind transportul auto în zonă şi cazarea sunt cele valabile şi pentru Peştera cu Corali.

Date istorice, între cele peste 300 de peşteri cartografiate acum în zonă, Dâlma cu Brazi a fost printre puţinele cunoscute şi menţionate în lucrări mai vechi.

În 1929 P. A. Chappuis şi A. Winkler au colectat faună subterană şi au făcut o primă schiţă a peşterii. Cercetările de biospeologie au fost continuate de speologii din Bucureşti în 1957. În 1971, C. Goran realizează planul complet al cavităţii.

Descriere. Este o peşteră uscată, orizontală, formată dintr-o galerie principală şi o ramificaţie, totalizând 226 m lungime.

Galeria principală este largă de 3-5 m şi înaltă de 3 până la peste 10 m. Ea se îndreaptă spre nord, până la o sală a cărei podea este acoperită în perioadele umede de un lac ce poate avea l m adâncime. Deşi aceasta poate fi neplăcut pentru vizitator, lacul conferă locului un farmec deosebit, în sală se află câteva speleoteme, între care un frumos stalagmit, înalt de 2 m, care se reflectă în oglinda lacului. Turiştii-fotografi pot realiza aici imagini mai puţin obişnuite. Sala de la Bazinul Mare mai continuă 20 m spre nord şi se închide într-o fisură impenetrabilă, la Fundătura cu Argila.

Din sală porneşte spre sud-vest o galerie ascendentă, concreţionată, care în punctul La Strâmtoare, obligă la o adevărată gimnastică speologică pentru a trece către porţiunea terminală.

Stalactitele şi stalagmitele, ca şi crustele calcitice bogate oferă subiecte fotografice agreabile, dar condiţiile de staţie sunt mai vitrege.

Prezența în acest loc a osemintelor de Ursus spelaeus dovedeşte că morfologia galeriei s-a schimbat mult în ultimele mii de ani, de când marele carnivor a călcat pentru ultima dată aici. Dispoziția în plan a galeriilor ne îndreptățeşte să presupunem că Sala Bazinului Mare a reprezentat punctul de confluență a două ape: prima, venind pe La Strâmtoare, prin galeria laterală, dinspre versant, cealaltă reprezentând un izvor din profunzimea masivului. Cele două ape mergeau apoi spre sud, ieşind prin actualul portal.

Condiții de vizitare. Principala dificultate în vizitarea acestei peşteri o constituie găsirea intrării, în rest, exceptând porțiunea îngustă La Strâmtoare, ea poate fi parcursă comod, în perioadele umede sunt necesare cizme lungi pentru traversarea Bazinului Mare. Durata normală a vizitei este de 2 ore. Se recomandă surse duble de lumină.

Bibliografie. P. A. Chappuis şi Winkler (1951); M. Bleahu şi col. (1976).

* PEŞTERA CU CORALI

(Fig 79)

Localizare şi căi de acces. Peştera cu Corali e situată pe Valea Jiului de Vest, în versantul drept al Scocului Mare, chiar în dreptul confluenței acestuia cu V. Scorotei, la o altitudine relativă de 100 m şi o altitudine absolută de l 080 m.

Intrarea peşterii este mascată de arbuştii ce acoperă versantul culmii Cioaca. Accesul auto este asigurat de drumul forestier ce urcă din comuna Câmpu lui Neag, până dincolo de cabana Câmpuşel, având o lungime de 17 km (Până la Peştera cu Corali cca 12 km).

Cel mai apropiat loc de cazare îl constituie Cabana de vânătoare Câmpuşel (12 locuri); Poiana Mielului şi poienițele de pe malul Scocului Mare oferă excelente posibilități pentru camping.

Date istorice. Peştera cu Corali a fost descoperită de Cercul speologic „Focul Viu” în 1969. În 1971 ea a fost închisă cu o poartă metalică şi cu acelaşi prilej s-a realizat şi planul peşterii de către C. Goran.

Cu toate măsurile de protecție luate, peştera a fost victima unor acte de vandalism, pierzând câteva dintre podoabele sale de preț. În peşteră s-au realizat două filme documentare (1971 şi 1980), precum şi cercetări de biospeologie.

Descriere. După intrarea înaltă de 3 m, urmează un pasaj uşor accidentat, cu bolovani mari. În tavan putem admira formațiuni masive de mondmilch, albe ca laptele, în formă ovoidală („oul lui Columb”). Aceste formațiuni, doar parțial solidificate, sunt în legătură cu temperaturile negative din perioadele reci ale anului şi apar frecvent în zona de intrare a peşterilor din Retezat. După 50 m, înaintarea este oprită de o săritoare de 4 m, pe care o putem coborî fie direct, folosind prizele alunecoase (Atenție!), fie strecurându-ne pe dreapta, printre doi bolovani mari. Ajunşi la baza săritorii, constatăm că peisajul este radical modificat: podeaua, pereții şi tavanul sunt căptuşiți cu o puzderie de muguri de piatră, maro, roşii şi mai rar albi.

Acestea sunt coralitele, forme de depunere mai puțin obişnuită a carbonatului de calciu din peşteri şi în geneza cărora factorii microclimatici

joacă un rol determinant, în acest caz, prezenţa săritorii de 4 m a fost cea care a determinat stabilitatea curenţilor de aer în acest „fund de sac”.

Porţiunea bogată în coralite nu are mai mult de 30 m lungime, dar numeroasele stalactite şi stalagmite perlate, crustele şi draperiile cu coralite justifică efortul de a fi venit până aici.

Amatorii de fotografii trebuie să fie înarmaţi cu accesoriile necesare fotografierii de aproape, pentru a putea fixa pe peliculă formele capricioase, neobişnuite, ale acestui microunivers mineral.

Peştera, acum fosilă, este formată de un vechi drenaj de versant, care a lărgit prin dizolvare o litoclază locală. Este o galerie unică, lungă de 83 m, fără ramificaţii.

Condiţii de vizitare. Vizitarea normală durează l oră. Sunt necesare surse duble de lumină, salopetă, cască de protecţie. Nu se recomandă vizitarea în grupuri mai mari de 4 persoane.

Bibliografie. C. Lascu (1971), M. Bleahu şi col. (1976).

* PEŞTERA TOPLIŢA

(Fig. 80)

Sinonimii: Peştera din Piatra Topliţei, Peştera din Dealul Păroasa, Peştera de Aur.

Localizare şi căi de acces. Peştera Topliţa se găseşte la 2,5 km nord-est de comuna Câmpu lui Neag, în locul numit Izvorul Topliţei. Se ajunge la peşteră pe poteca ce merge din sat spre captarea de apă din Piatra Topliţei, potecă ce întâlneşte pârâul Păroasa şi apoi atinge Valea Topliţei. Cel mai apropiat punct de cazare este cabana Câmpu lui Neag. La numai 7 km, se află, pe afluentul dreapta a Jiului de Vest, frumosul motel B. T. T. Valea de Peşti.

Date istorice. Peştera Topliţa a fost descoperită în 1966 de pădurarul Pantelimon Todea din Câmpu lui Neag şi L Golgoţiu, ziarist din Bucureşti.

În acelaşi an peştera a fost cercetată de o echipă de speologi bucureşteni, condusă de T. Orghidan care a făcut prima descriere a peşterii şi cercetări de biospeologie. Ulterior, peştera a fost declarată rezervaţie, dar, în ciuda acestui fapt, a fost vizitată de turişti neînsoţiţi, care au adus peşterii unele deteriorări.

În 1976, Cercul de speologie,Focul Viu” realizează planul integral al peşterii, descoperind noi galerii. Lungimea actuală a cavităţii este de 2 150 m.

Descriere. Peştera Topliţa se prezintă ca o galerie sinuoasă, cu orientare generală est-vest.

Intrarea, de mici dimensiuni (1x0,6 m), este orientată spre est. Ea conduce într-o galerie descendentă cu pantă pronunţată (45-50°), care, după cca 12 m, ne introduce într-o sală de 7X6 m, apoi într-o primă porţiune frumos concreţionată, cu stalactite, stalagmite, curgeri parietale.

În continuare, galeria principală interceptează în mai multe puncte pârâul subteran ce curge 4 m mai jos şi care este penetrabil pe câteva porţiuni scurte. Din loc în loc întâlnim acumulări de argilă în adân-citurile cărora s-au format gururi. Porţiuni bogat conoreţionate, în afară de cea aflată la început, se găsesc după 250-300 m şi apoi cam la 400 m de la intrare.

Galeria are secţiune ogivală pe aproape toată lungimea şi uneori prezintă urme de curgere sub presiune. Cele mai multe formaţiuni stalagmitice sunt de

tip clasic, stalactite conice obişnuite, stalagmite, gururi şi multe curgeri parietale, în peşteră se află, într-o galerie superioară, unul dintre cele mai mari gururi din ţară, cu diametrul de peste 5 m. Multe speleoteme au culoare roşie sângerie.

În partea terminală a peşterii podeaua este nisipoasă, cu resturi vegetale mari. O prăbuşire de blocuri împiedică continuarea galeriei, deşi insurgenţa pârâului subteran se află câteva sute de metri mai departe.

Condiţii de vizitare. Deoarece pârâul Topliţei este captat pentru alimentarea cu apă a localităţii Câmpu lui Neag, cavitatea este închisă cu un grilaj metalic şi vizitarea se poate face prin obţinerea unei aprobări oficiale.

Vizitarea durează trei ore, iar echipamentul necesar sunt cizmele de cauciuc, salopeta, casca, surse de lumină duble.

Subiectele variate, cum sunt speleotemele colorate şi secţiunile galeriei, pot conduce la fotografii frumoase.

Bibliografie. T. Orghidan (1966), N. Golpoţiu (1967).

CARSTUL MUNŢILOR PIULE-IORGOVANU

Grupa de munţi delimitaţi între Valea Butei, Valea Jiului de Vest-Valea Lăpuşnicului şi Munţii Godeanu, se mai numesc Munţii Piule-Iorgovanu sau Retezatul Mic. Ultima denumire nu numai că le diminuează puţin importanţa, dar este improprie pentru că Retezatul Mic nu este un „mic” Retezat. Spre deosebire de fratele său de la nord, cu vârfuri tăiate în granițe, cu puzderia sa de lacuri glaciare şi pâraie limpezi, Retezatul Mic, format aproape numai din calcare, se distinge prin dezvoltarea carstu-mlui alpin, aici fiind cea mai largă arie de răspândire a acestui tip în ţara noastră. El are un relief propriu, original, spectaculos, aproape deloc cunoscut. Calcarele jurasice şi cretacice formează o stivă groasă de aproape 1 500 m, în zona Muntelui Albele. Calcarele au fost puternic fisurate. Acest fapt, ca şi absenţa unui covor vegetal gros, face ca apele să se infiltreze în profunzime, unde se adună şuviţă cu şuviţa, pârâu cu pârâu, formând un puternic râu subteran, care după o călătorie de aproape 14 km în linie dreaptă, ce durează 12 zile, pe calea unor galerii necunoscute, izbucneşte tocmai la Izvorul Cernei. Este cea mai lungă şi mai adâncă străpungere hidro-geologică dovedită prin marcări şi un caz interesant, în care bazinul morfohidrografic nu coincide cu cel hidrogeologic.

Într-o excursie de numai o zi, putem vedea câteva dintre cele mai remarcabile fenomene carstice ale acestor locuri. Pornind dimineaţa devreme de la cabana Câmpuşel, mergem 2,5 km până la capătul drumului forestier, iar de aici, pe Ogaşul Scocului, pe lângă Stâna din Soarbele. Ne aflăm într-un vast amfiteatru de origine glaciară, dar fundat parţial pe calcare, aşa cum o dovedesc cele câteva largi doline pe lângă care trecem. Într-unul din acestea se află un mic lac.

Explicaţia acestei asocieri, de relief glaciar cu relief carstic, a dat-o încă la începutul secolului marele savant francez Emmanuel de Martonne, care a studiat aceste locuri: morena glaciară, transportată de gheţar din masivul cristalin al Sturului, mulează golurile carstice din calcarul ascuns dedesubt.

Ieşind din şaua de sub vârful Stănuleți, găsim un mic izvor, unde este bine să facem „plinul”, căci de acum încolo vom merge multe ore pe creste aride de calcar. La cca 80 m sub vârful Stănuletele Mare, către Valea Piatra Soarelui, la o altitudine de cca l 980 m, se află deschiderea largă a unui aven: este Avenul cu zăpadă din Stănuleți, adânc de 45 m, în care, dacă avem o coardă la noi, putem face o coborâre în rimaia de zăpadă şi gheață. Din Stănuleți ne îndreptăm spre est. Traversăm o platformă netedă, unde se mai deschid gurile a două mici avene şi apoi urcăm spre Piatra Iorgovanului, legendar monolit calcaros, el însuşi rezultat al unor procese de modelare carstică în condiții de mare altitudine. De pe vârful „Piatra Iorgovanului (l 997 m), facem mai întâi un ocol spre sud, pentru a admira cele mai lungi şi mai frumoase lapiezuri verticale din România, care se dezvoltă pe o lungă față, la cca 300 m spre sud de vârf. De pe o uriaşă lespede calcaroasă suspendată ca o consolă, putem fotografia priveliştea.

Ne îndreptăm apoi spre Muntele Albele trecând pe deasupra amfiteatrului uriaş al Găuroanelor, unul dintre puținele circuri glaciare modelate în calcare în Carpați. Poteca ocoleşte vârful pe curba de nivel, printr-un coridor tăiat în jepi. Dacă pe primii 20 metri ai acestui coridor ne abatem spre sud cam 100 m, vom întâlni deschiderea poligonală de 25 X 20 m a Avenului cu Gheață din Albele. Acest aven, adânc de 83 m adăposteşte cel mai gros strat de gheață şi firn din peşterile noastre: 60 m. El nu poate fi coborât decât spre sfârşitul unor veri ploioase, când apele de ploaie ce se scurg în aven deschid o trecere destul de largă prin dopul de gheață pentru a permite accesul în sala inferioară a avenului. Această sală adăposteşte un adevărat derdeluş de gheață şi zăpadă, înalt de aproape 35 m, pe care speologii ar putea coborî şi cu schiurile.

Din Albele coborâm pe o potecă în serpentine dese, ce trece pe lângă pâlnia largă a unui aven adânc de 20 m. Pretutindeni în jur calcarele sunt puternic fisurate. Ajungem într-un loc larg, cu un lac perfect rotund: este Tăul de pe Hotar, unde vin seara să se adape turmele. De aici vom coborî în căldarea glaciară, de unde izvorăşte Scorota cu Apă. Sub noi zărim stâna din Scorota, minusculă, între pereții verticali de calcar. Cam 300 m mai jos de stână dispar apele pârâului Scorotei într-un ponor, pentru a reapare, după cum am mai spus, la Izvorul Cernei. Din căldarea Scorotei urcăm în Vârful Piule (2 080 m), de unde ni se deschide o largă panoramă asupra Văii Mielului. Putem zări de departe locul unde se află Avenul cu Gheață, din Piule, adânc de 55 m şi Avenul din Stâna Tomii, cu un puț perfect vertical de 114 m. Nu vom coborî însă acum, ci mai întâi vom continua poteca de creastă către Muntele Piesa (l 840 m). La tot pasul întâlnim o mare varietate de microforme exocarstice – lapiezuri, mici doline şi avene, coridoare structurale. De pe culmea Piesei zărim spre dreapta piramida triunghiulară a Pietrei Albe, ale cărei lapiezuri se iau la întrecere cu cele din Piatra Iorgovanului. Mai jos, zărim, în pădurea deasă de brazi din Valea Urzicarului – afluent stânga al Văii Mielului – silueta unui frumos pod natural, ce se înscrie la loc de cinste printre fenomenele similare din România (Podul de la Grohot, Podul Natural de la Ponoarele). Acesta este, de fapt, rezultatul prăbuşirii peretelui lateral al unui aven adânc de 25 m.

Privind spre stânga avem priveliştea ameţitoare a prăpăstiilor ce coboară spre Buta.

După un coborâş obositor putem ajunge în Valea Butei, pentru a-i admira frumoasele chei, o ultimă bijuterie carstică pe care ne-a dăruit-o Retezatul calcaros.

MUNŢII RETEZAT

* PEŞTERA DE LA GURA CETĂŢII

(Fig. 81)

Sinonimii. Peştera de la Paroşpeştere.

Localizare şi căi de acces. Peştera, reprezentând cursul subteran al Pârâului Ponorici, este situată la poalele versantului nordic al Masivului Retezat, pe malul drept al pârâului Mâţeşti, la est de satul Peştera, cea mai din amonte aşezare de pe valea acestui pârâu.

Săpată în lungul unei fâşii de calcare care porneşte de lângă biserica satului, peştera este mai accesibilă prin resurgenţa pârâului (intrarea II) chiar din sat, dar ea poate fi abordată şi prin insurgenţă (intrarea I), cu ajutorul cizmelor de cauciuc şi alune: coarde necesare coborârii unei cascade în trepte, de 6 m înălţime, în satul Păros se ajunge de la Haţeg prin comuna Sălaşu de Sus, de unde se urcă de-a lungul pârâului Mâţeşti pe un drum destul de dificil pentru autoturisme, lung de aproape 6 km. Altitudinea deschiderii din amonte: 700 m.

Date istorice. A fost semnalată pentru prima dată în 1911 de C. Teglas, care a cercetat-o parţial. Vizitată de „Biospeologica” în 1923 prin J. Roth, apoi de către P. A. Chappuis, R. Jeannel şi V. Puşcariu (1923-1924), a intrat începând din 1964 în atenţia colectivului Institutului de speologie,Emil Racoviţă” (M. Dumitrescu, T. Orghidan, Val. Puşcariu, J. Tanasachi, L Tăbăcaru, V. Deou, Şt. Negrea, A. Burghele, Şt. Avram, D. Dancău, I. Juvara, M. Georgescu).

Un studiu mai amănunţit a fost publicat de M. Dumitrescu şi col. În 1967.

Descriere. În linii mari, cursul subteran al pârâului care a săpat peştera are direcţia generala est-vest, deşi gura la ieşirea pârâului este orientată spre nord, iar gura insurgenţei spre sud. Pârâul Pom Ponorici pătrunde în peşteră pe la baza unui perete de calcar de 8 m înălţime, care apare ca un baraj în calea pârâului. Înălţimea deschiderii este de 4 m, iar lărgimea la bază are 2 m.

Peştera, cu o lungime totală de 200 m şi 19 m denivelare, a fost săpată de apa pârâului care a pătruns prin diaclaze aparţinând la două sisteme diferite ca direcţie şi pe care le-a lărgit. Ca urmare, galeria principală până la ieşirea din peşteră îşi schimbă de cinci ori direcţia, de fiecare dată în unghi drept.

După caracteristicile galeriei, încăperilor şi ale cursului subteran, putem distinge două porţiuni: prima porţiune – cea din amonte – este reprezentată de o galerie îngustă, prin care pârâul curge cu vioiciune, sărind peste cascade până la ultima cotitură spre nord. Din acest punct, începe a doua porţiune cu curs liniştit, formând mici dorne pe parcurs. Această porţiune se termină cu goluri ceva mai mari, cu tavan ridicat până la 6-7 m şi cu o sală mai largă înainte de ieşire, cam de 10/7 m. Nu se observă speleoteme decât pe o galerie

de 10 m lungime, ce pleacă din această sală şi care urcă uşor în direcția nord-vest, prezentând gururi în trepte de calcit alb, pline cu apă, în care s-a descoperit în 1923 o planarie tipic subterană (Dendrocoelum spha-eropallus). În timpul explorărilor mai recente întreprinse de Institutul de speologie, acest vierme a fost găsit în numeroase exemplare, ca şi crustaceul subteran Niphargus. A fost de asemenea întâlnit coleopterul Duvalius (Duvaliotes) budai lepsii. În sala terminală a peşterii, deşi există multe resturi vegetale şi chiar şi guano datorat coloniilor de lilieci (Rhinolophus ferrum equinum şi Miniopterus schreibersi), alte troglobionte nu au fost întâlnite.

Peştera de la Gura Cetății este un fenomen relativ izolat în zona respectivă.

Condiții de vizitare. Se parcurge fără dificultăți mari, cu cizme de cauciuc şi mijloace de iluminat. Vizitarea nu se recomandă după ploi abundente.

Bibliografie. M. Dumitrescu şi col. (1907). M. Bleanu şi col. (1979).

MUNȚII SEBEŞ

(Fig. 82)

PEŞTERA DE LA TECURI

(Fig. 83)

Localizare şi căi de acces. Peştera de la Tecuri este situată în sud-vestul Munților Sebeş, pe versantul stâng al văii superioare a Straiului, în apropierea liniei de contact între cristalin şi calcare, la o altitudine de 926 m (fig. 82). Se ajunge la peşteră urcând pe o potecă ce porneşte din extremitatea nordică a satului Crivadia şi care urcă versantul Munților Sebeş. După un drum forestier de aproximativ 8 km, trecând peste cumpăna apelor, se coboară puțin până deasupra stației de funicular, unde se deschide în mijlocul unei zone împădurite avenul peşterii. Coborând 12 m, pe o scară de lemn, se ajunge la fundul avenului, de unde pornesc cele 2 galerii ale cavității.

Cazare numai la locuitorii din Baru Mare sau Crivadia. Se pot instala corturi în apropiere.

Date istorice. Peştera a fost descoperită de către un localnic la începutul secolului XX. Cu ocazia exploatărilor forestiere s-a construit prima scară utilizată de lucrători pentru aprovizionarea cu apă din peşteră.

Cercetările ştiințifice au început în 1952 de către Val. Puşcariu şi T. Orghidan. Au urmat cercetări repetate până în 1958 de către colectivul Institutului de speologie constituit din M. Dumitrescu, T. Orghidan, Val. Puşcariu şi J. Tanasachi. În cursul cercetărilor s-a întocmit şi planul peşterii.

Descriere. Din fundul avenului pornesc cele 2 galerii ale peşterii – galeria principală şi galeria lacului – care însumează o lungime de 485 m şi o diferență de nivel între gura avenului şi fundul galeriilor de aproximativ 49 m.

Galeria Principală orientată sud-vest – nord-est începe printr-un culoar îngust de 2-3 m şi cu o înălțime de l-10 m. La capătul acestui culoar s-a instalat o poartă solidă de fier, al cărei lacăt a fost de nenumărate ori spart şi peştera sărăcită de splendide formații cristaline, începând din spatele porții, galeria se lărgeşte la 6-10 m şi păstrează o înălțime de 12-13 m. Planşeul de calcit este descendent, cu gururi pe margini, iar pereții cu frumoase scurgeri parietale şi formațiuni stalagmitice. Extremitatea sudică a acestei galerii este

ascendentă şi acoperită cu blocuri prăbuşite, reprezentând principalul punct de pătrundere a apei,ce a săpat galeria.

După 50 m planşeul devine orizontal, iar la o distanță de câtiva metri se ridică impunătoare una din cele mai spectaculare stalagmite din peşterile țării noastre, înaltă de 7 m, ea are suprafața ornamentată cu strangulări succesive, mărturii ale evoluției factorilor fizico-chimici din timpul schimbării sale. În spatele acestei stalagmite se ridică un perete stalagmitic masiv, care, aparent, pare să închidă brusc galeria. Drumul se poate continua însă printr-o mică deschidere din extremitatea vestică a barajului stalagmitic.

Un culoar strâmt conduce în ultima parte a galeriei, caracterizată prin bogăția formațiunilor stalagmitice, concrețiuni şi scurgeri parietale, ca şi prin numeroase forme cristaline particulare. Distrugerile repetate au făcut să dispară minunatele cristale transparente ce căptuşeau pe fața inferioară placa desprinsă din tavan şi rămasă ca o masă de calcit lângă peretele vestic al galeriei lărgite. Se semnalează în această porțiune a galeriei gururi cu pisolite – conținând apă sau uscate. Bogăția în forme cristaline şi concreționare a acestei extremități constituie mărturii ale acțiunii unui nivel liniştit de apă în masa adâncă a calcarelor acoperite la suprafață de pădure.

A doua galerie care porneşte din aven, Galeria Lacului, este orientată spre sud şi pe traiectul ei se găseşte o sală largă de 20 m şi ocupată de un lac a cărui adâncime la nivel scăzut este de 2,5 m. Când nivelul creşte, sifonul de la intrarea în sală rămâne sub apă. Din sala lacului galeria se continuă cu o ramificație spre sud şi alta mai scurtă spre vestnord-vest. În ramificația sudică există un puț în care s-a putut pătrunde până la adâncimea de 35 m. Prezența permanentă a lacului cu variații de nivel demonstrează că peştera de la Tecuri este încă în legătură cu rețeaua de apă subterană.

Concreționarea bogată de pe parcursul galeriei principale, constituită din scurgeri parietale, domuri, stalagmite, stalactite, perdele, formațiuni coraliforme, se datoreşte în mare măsură apei de infiltrație. Umiditatea este de 100% în galeria lacului şi de 90% în restul peşterii. Temperatura aerului variază pe galeria principală între 5-7° în cursul anului. Resurse alimentare bogate în fundul avenului, unde şi fauna de nevertebrate este relativ bine reprezentată, dar banală, în galeria principală s-a găsit coleopterul troglobiont endemic Sophrochaeta dacica. În nici o deplasare nu s-au întâlnit colonii de lilieci. Neînsemnata cantitate de guano din mica încăpere ascendentă de lângă intrarea în galeria principală denotă staționarea pasageră a unui număr restrâns de lilieci aparținând speciei Rhinolophus ferrumequinum.

Condiții de vizitare. Peştera a fost declarată monument al naturii în 1954 şi închisă cu porți metalice. Se poate vizita în orice anotimp, dar numai cu aprobarea Comisiei Monumentelor Naturii a Academiei R. S. R. şi cu ghizi de la Cercul speologic „Piatra Roşie” din Petrila care au reamenajat recent peştera. Parcurgerea galeriilor nu prezintă greutăți deosebite. Sunt necesare: salopetă, cizme de cauciuc şi barcă pentru trecerea lacului. Atenție la puțul de -35 m din Galeria Lacului!

Bibliografie. M. Dumitrescu şi col. (1967), M. Bleahu şi col. (1976).

* PEŞTERA CETATEA BOLII

(Fig. 84)

Sinonimie: Peştera Bolii.

Localizare şi căi de acces. Peştera se află lângă staţia de cale ferată Cetatea Bolii, între Baniţa şi Petroşani, la confluenţa nurilor Jupâneasa cu Balta Baniţei. Deschisă în calcarele jurasice ale Dealului Bolii, la o altitudine de 720 m, peştera reprezintă un tunel săpat de râul Jupâneasa.

Accesul din gară la insurgenţă se efectuează pe un drum uşor, de aproximativ 200 m. Se poate ajunge tot atât de uşor din şoseaua de asfalt, paralelă cu calea ferată. Cazarea la hotel, în Petroşani, sau la cabana Peştera Bolii.

Date istorice. Primele date bibliografice asupra acestei peşteri se datoresc, lui M. J. Ackner

(1838). O scurtă descriere a tunelului a fost făcută de A. Bielz (1881 şi 1889); Teglas Gabor aminteşte de peşteră în 1902, iar O. Floca în 1957.

Colectivul Institutului de speologie „Emil Racoviţă", condus de M. Dumitresou şi T. Orghidan a publicat în 1967 rezultatele obţinute în urma unui studiu complex asupra a 16 peşteri din Hunedoara, dintre care face parte şi Cetatea Bolii. Cercul de speologi amatori din Petroşani a mai descoperit o peşteră deasupra cursului subteran (1975).

Descriere. Peştera reprezintă un tunel lung de 455 m, cu o diferenţă de nivel între insurgenţă şi resurgenţă de 2-3 m. Deschiderea de la insurgenţă este înaltă de 10 m şi largă la bază de 20 m, fiind orientată spre est-nord-est. În interiorul peşterii, cursul apei este meandrat. Lărgimea maximă de 45 m se găseşte la o distanţă de 75 m de la insurgenţă, înălţimea se menţine între 10-12 m, iar orientarea generală est-nord-est spre vest-sud-vest.

Terasa actuală constituită din material aluvionar apare când pe un mal, când pe celălalt, la o înălţime de 20 cm în apropierea insurgenţei şi de 50 cm la resurgenţă.

Terasa superioară se găseşte la 2-3 m deasupra nivelului apei, constituind platforme cu perete abrupt şi acoperite cu argilă fină (amestecată cu guano, care urcă în pantă încă l-2 m. La nivelul acestei terase se deschid câteva diaclaze perpendiculare pe cursul subteran, care au pereţii stalagmitaţi. Materialul fin, depus pe terasa superioară, arată existenţa unui curs lin sau de apă stagnantă, după care a urmat o perioadă de activitate intensă a apei, indicată de pereţii abrupţi până la cursul actual. Bolta peşterii de la resurgenţă este înaltă de 10 m, cu o lărgime la bază tot de 10 m, fiind orientată spre sud. Apa râului Jupâneasa, la ieşirea din peşteră, formează o cascadă pe sub podul de cale ferată. Vizitatorii pot părăsi cursul subteran pe la resurgenţă, urcând povârnişul de 5 m de pe marginea estică a bolţii. Fauna actuală este reprezentată de câteva nevertebrate puţin interesante. Existenţa guanoului pe platformele din adâncul peşterii denotă adăpostirea pasageră a unor colonii de lilieci.

Condiţii de vizitare În ultimii ani s-au pus punţi peste pinul subteran, parţial afectate de viituri. De aceea echipamentul obişnuit necesar unei vizite în mediul subteran trebuie completat neapărat cu cizme de cauciuc în vederea traversării apei, a cărei adâncime mai mare ajunge în câteva locuri la 50-60 cm,

iar în 2 sau 3 puncte chiar la l m. Se recomandă vizitarea vara şi toamna când apa este scăzută.

Bibliografie. M. J. Ackner (1838), E. A. Bdelz (1881 şi 1889), M. Dumitresou şi col. (1967), M. Bleahu şi col. (1976).

* PEŞTERA LUI COCOLBEA.

Fig 085

Sinonimie: Gaura lui Cocolbea.

Localizare şi căi de acces. La 2 km nord-est de satul Ponor, pe malul stâng al pârâului Ohaba, se găseşte deschiderea înaltă a peşterii. Este săpată în fâşia de calcare ce încadrează la sud cristalinul Munților Sebeş. Pârâul Şipotul Cocolbei care iese din peşteră, confluează după 100 m cu pârâul Opritei şi după un km se varsă în apa Ohabei care vine din Şura Mare. Altitudinea: 450 m.

În satul Ponor se poate ajunge din halta de pe traseul căii ferate Petroşani-Hațeg, parcurgând o distanță de un km, sau din şoseaua de asfalt paralelă cu calea ferată. Loc de cazare în casele localnicilor din Ponor.

Date istorice. Prima explorare a peşterii, pe o lungime de 45 m, a fost efectuată de geologul I. Gherman (1934), iar studiul formațiunilor calcaroase de la est de bazinul Hațegului se datoreşte lui A. Mamulea (1957).

În 1967 sunt publicate rezultatele obținute de colectivul Institutului de speologie „Emil Racoviță”, condus de M. Dumitrescu şi T. Orghidan, asupra cercetărilor complexe efectuate în 16 peşteri din regiunea Hunedoara, printre care şi P. lui Cocolbea.

Descriere. Deschiderea înaltă de 18 m, în formă de ogivă, are o lărgime la bază de 4,5 m şi este orientată spre vest. Peştera e constituită dintr-o galerie principală cu o lungime de aproximativ 100 m. Porțiunea inferioară a acesteia este parcursă Permanent de cursul subteran; porțiunea superioară reprezintă cursul intermitent al Sipetului Cocolbei. În porțiunea inferioară, galeria păstrează o înălțime de 18-20 m şi o lățime ce variază între 3 şi 10 m. La distanța de 45 m de la intrare, diaclaza principală se întretaie cu o a doua, orientată est-nord-est -vest-sud-vest, inaccesibilă, dar care se uneşte cu Speria superioară.

La capătul porțiunii inferioare a galeriei principale se află un lac lung de 10 m, lat de 4 m şi adânc de 5 m. Se poate înainta prin partea nordică a lacului folosind un rest de planşeu îngust (50- 70 cm) până la extremitatea estică unde, începând cu topirea zăpezii şi până la începutul iernii, curge peste pragul de 6-7 m o cascadă al cărei zgomot răsună până în afara peşterii. De aceea porțiunea superioară a galeriei, intermitent activă, nu se poate vizita decât în timpul iernii. Accesul se poate efectua cu ajutorul unei scări de lemn de 3 m, de pe care se poate monta o scară speologică.

Porțiunea de galerie în,care se pătrunde, şi prin care timp de 6 luni curge apă, are o lărgime ce variază cu spații largi comunicând între ele prin gâtuiri cu praguri. Majoritatea porțiunilor lărgite reprezintă bazine săpate de apă şi de materialul rupt şi antrenat de curent. Această galerie ascendentă se termină cu o pantă descendentă care dă într-o încăpere finală de 3/4 m ocupată în întregime de un lac.

Primăvara, nivelul lacului începe să crească şi la un moment dat se revarsă şi, împreună cu apa infiltrată prin hornuri, dau naştere unui curent de apă puternic care contribuie la formarea cascadei. Pentru a afla cum se face drenarea continuă între lacul superior (II) şi cel inferior (I) s-a turnat fluo-resceină în lacul superior. Abia după două zile apa lacului inferior s-a colorat foarte slab; în schimb, apa din izvoraşui din peretele nordic din apropierea intrării s-a colorat numai după o jumătate de oră. În concluzie, apa din lacul inferior, care se revarsă continuu şi în timpul iernii printr-o şuviță subțire de apă, trebuie să mai fie alimentată şi din rețeaua de ape subterane permanente ce-şi au originea la contactul calcarelor cu şisturile cristaline. Legătura dintre lacul superior şi cel inferior este, aşadar, foarte slabă.

Peştera este lipsită de concrețiuni, cu excepția Peretelui sudic al galeriei intermitent active, care prezintă sculpturi săpate în formă de linguriţe. Fauna actuală e destul de săracă, în apă s-au descoperit crustacei din genul Niphargus.

Condiții de vizitare. Peştera se poate vizita relativ uşor. Sunt necesare haine de protecție şi cizme de cauciuc iar pentru turiştii antrenați o scară pentru urcat pragul dintre cele două porțiuni ale galeriei. Nu se recomandă vizitarea pe timp ploios, când pragul se transformă în cascadă.

Bibliografie. I. Gherman (1934), A. Mamulea (1952), M. Dumitresou şi col. (1967), M. Bleahu şi col. (1976).

* PEŞTERA ŞURA MARE

(Fig. 86)

Sinonimii. Peştera Mare de la Ohaba Ponorului.

Localizare şi căi de acces. Curs subteran de proporții monumentale al Văii Ohaba, Şura Mare se deschide la baza versantului numit „Fruntea Mare", cu 500 m aproximativ la nord-est de localitatea Ohaba (jud. Hunedoara), la o altitudine de 460 m (Bazinul Streiului).

Accesul cu trenul este posibil prin halta Ponor (linia Petroşani-Simeria), de unde, cu piciorul, se trece mai întâi prin satul Ponor, iar apoi prin Ohaba (în total 4 km). Cu maşina se poate ajunge din şoseaua asfaltată Petroşani-Simeria, care se părăseşte (la indicatorul rutier Ponor) urmându-se o şosea carosabilă până la Ohaba. De aici, urcând pe defileul văii Ohaba – drum foarte dificil când apele sunt crescute – după 500 m se ajunge la gura peşterii.

Nu există posibilități de cazare decât în casele localnicilor sau în corturi ridicate la marginea satului Ohaba. În apropierea intrării nu sunt posibilități de instalare a acestora.

Date istorice. Primii exploratori ai porțiunilor de la intrarea peşterii au fost Toma Ienciu şi Schadler, în 1929. I. Gheamiaoi străbate, câțiva ani mai târziu, aproximativ 700 m cu ajutorul unei bărci şi publică descrierea traseului în 1934.

În 1950 T. Orghidan şi R. Codreanu, în urma informațiilor date de Val. Puşcariu, ajung la intrarea Surei Mari şi încearcă, fără succes, trecerea pe sub marile blocuri de calcar, de sute de tone, căzute din tavan, ce obstruează, după primul lac, intrarea în valea subterană, în 1954, D. Dumitrescu, J. Tana-sachi şi T. Orghidan reuşesc să exploreze cu ajutorul unei bărci pneumatice

aproximativ 900 m din cursul subteran, întocmindu-se schița traseului respectiv. În 1963 T. Orghidan şi I. Bostan reuşesc cu un echipament uşor, costume subacvatice şi cu camere pneumatice de automobil, să ajungă la l 800- 2 000 m distanță de la intrare, având astfel posibilitatea de a vedea frumoasele concrețiuni de mari dimensiuni – baldachine în formă de ciupercă – care barau accesul din loc în loc. În 1967, M. Dumitrescu şi colaboratorii publică descrierea şi planul primilor l 000 m explorați (fig. 86). Expedițiile româno-iugoslave (1967) şi româno-engleze (1968 şi 1969) ajung până la un lac de sifon oare nu poate fi depăşit (a fost explorat până la 30 m adâncime). Cu această ocazie se realizează prima hartă completă a cursului activ accesibil până azi. După apariția şi înflorirea mişcării speologilor amatori în țara noastră, tentativele curajoase au continuat, datele asupra acestei peşteri îmbogățindu-se până în ultimii ani (inclusiv cu o hartă a peste 3 km de galerii), dar fără a se obține o depăşire a traseului cunoscut, sifonul constituind o piedică încă neînvinsă.

Descriere. Cursul subteran activ al Văii Ohaba a fost săpat pe liniile a două fracturi paralele distanțate cu aproape 1 km una de alta. Aceste linii reprezintă în acelaşi timp şi contactele dintre jurasic şi cretacic. Apa din loc în loc părăseşte una din falii pentru a trece în cealaltă prin dialaze lărgite. Datorită acestui fapt, aspectul general al cursului este sinuos şi tavanul foarte înalt, iar galeriile înguste. Deschiderea peşterii este monumentală, de aproape 40 m înălțime şi 12 m la bază, mai largă cu câțiva metri în partea de sus. Galeria activă, unică, are 3 143 m lungime.

Se pătrunde cu greu printre blocuri enorme, după ce mai întâi se traversează un lac de 20 m lungime, a cărui adâncime (1,20 m) este mai mică către peretele drept. După trecerea pe sub blocuri ce străbat cam 120 m de galerie largă de 8-10 m printre numeroşi bolovani, ajungându-se la o primă sală de mari proporții (45/35 m) cu tavanul înalt de 40 m. Peretele nordic al sălii (malul drept al apei) adăposteşte o aglomerare de aluviuni de 4-5 m înălțime, în care au fost găsite resturi de ceramică neolitică şi oase de animale domestice. Din extremitatea estică a sălii galeria cursului subteran îşi reia direcția spre nord, fiind presărată cu dorne a căror adâncime nu trece de 2 m (cea mai lungă dintre ele, Dorna Mare, este situată la 420 m de la intrare şi are peste 70 m lungime), între dorne, se află porțiuni de vale subterană ascendente, în care pârâul curge cu vioiciune, dar care se străbat greu din cauza numeroaselor blocuri care îngreuiază şi transportul echipamentului şi, mai ales, al bărcii.

La 250 m dincolo de această primă sală, galeria coteşte spre est, menținându-se astfel pe o distanță de 500 m, de unde direcția acesteia devine din nou Nordică, în acest punct, la aproape 950 de metri de la intrare, pe malul stâng al pârâului subteran, apare un mic afluent permanent. Pe tot parcursul primului kilometru tavanul se menține între 40 şi 30 m, cu excepția Dornei Mari, unde tavanul se lasă până la 2-3 m. Este probabil că la apele mari torentul subteran are aici regim de curgere forțată. Pentru aceasta pledează şi suprafețele netede şi rotunjite ale tavanului. Pe primul parcurs de l 000 m scurgerile parietale, singurele formațiuni de concreționare, sunt extrem de rare.

După l 200 de metri apar formațiuni de calcit de mari proporții. Ele sunt formate dintr-o „pălărie" sprijinită la 7-9 m înălțime de cei doi pereți ai galeriei, din care se lasă în jos, sub formă de scurgeri în franjuri, „piciorul" în formă de baldachin, care atinge nivelul apei. Colorate în galben ruginiu şi alb, aceste formațiuni provoacă o adevărată încântare. Forma şi originea lor dau o caracteristică pregnantă Surei Mari şi din punct de vedere al speleotemelor. În această porțiune a galeriei ce se întinde cu aceleaşi caractere până în Sala Mare, tavanul pierde pe alocuri din înălțime, dar se menține peste tot la 10-15 m deasupra apei. Trecerea când pe deasupra, când pe dedesubtul „ciupercilor" face explorarea obositoare, întârziind înaintarea. Panta devine în aceiaşi timp mai rapidă, fiimd necesară escaladarea unor cascade de 2-3 m înălțime.

În fine, la circa 2 300 m distanță de la intrare se pătrunde dintr-o dată în Sala Mare, care reprezintă porțiunea terminală (până în prezent) a Surei Mari. Ea răsplăteşte din belşug eforturile făcute. Aici se află cele mai frumoase gururi din țară.

După Sala Mare peştera continuă pe încă circa 800 m, după care un sifon adânc opreşte înaintarea. Sura Mare poate fi considerată datorită complexității sistemului, ai proporțiilor şi ai speleotemelor – pe cât de rare, pe atât de impresionante – ca unul din cele mai grandioase fenomene carstice din România. Golurile sale subterane, rămase până astăzi necunoscute în parte, s-au născut datorită activității pârâului Ponor, ale cărui izvoare se află în cristalinul Sebeşului. La întâlnirea barierei de calcar, în punctul denumit Lunca Ponorului, acesta îşi încetineşte cursul, formând numeroase meandre pe o suprafață de aluvionare perfect netedă, amintind până la un punct poliile din R. S. F. Iugoslavia.

Apele provenite din pârâul Ponorului inundă în timpul ploilor toată Lunca Ponorului, formând un lac temporar, a cărui presiune a făcut ca apele să-şi croiască un drum prin accidentele teotoraice ale calcarelor cretacice şi jurasice ale versantului Fruntea Mare, după cum am văzut, faliate şi diaclazate. Un alt punct de absorbție al aceluiaşi sistem se găseşte la sud-vest de Lunca Ponorului, la 1,5 km distanță în punctul numit „Fața Dealului". Micul pârâu, care îşi are izvorul foarte aproape şi care pătrunde aici în calcare, a arătat, prin colorări cu fluoresceină făcute de T. Orghidan şi M. Dumitrescu la 17. VIII. 1964, că apele acestui pârâu se întâlnesc în subteran cu ale ale Ponorului, întrucât atât în această încercare cât şi în precedenta, când a fost introdusă fluoresceina în Lunca Ponorului, apa Ohabei a ieşit colorată, dar cu întârziere de 30 de ore. Această întârziere este desigur datorată dornelor şi sifoanelor existente pe parcurs.

Umiditatea în peşteră este de 100%. Temperatura aerului oscilează între 8° şi 10°, iar a apei între 7°şi 9°. Se simte curent de aer pe tot parcursul explorat. Pe platforme există material transportat de apă şi guano de liliac. Peştera Şura Mare este unică în țara noastră şi pentru adăpostirea celor mai numeroase colonii de lilieci în hibernație. Distanța de la intrare până în zona coloniilor mai mari observate este de aproximativ 350 m. Colonia de Pipistrellus pipistrellus, constituită din mai multe zeici de mii de indivizi, este pentru zona

temperată singurul exemplu cunoscut în literatură de specialitate. La înălțimi mai mari există pe pereți şi colonii de Miniopterus schreibersi.

Fauna de nevertebrate este relativ bogată în porțiunea de la intrare şi în general săracă pe platformele acoperite cu guano. Printre altele s-a descoperit un gândac din genul Sophrochaeta iar în nisipurile aluvionare ale cursului subteran un crustaceu subteran (Bathynella).

Condiții de vizitare. Străbaterea cursului subteran din Şura Mare, cu dorne, praguri, cascade şi sifoane, nu poate fi realizată decât cu greutate chiar de speologii rezistenți şi cu multă experiență în explorările cursurilor subterane. Din echipament nu trebuie să lipsească flanele de rezervă, costumul de neopren, bara pneumatică, cordeline şi surse puternice de iluminat. Cei ce înaintează în profunzimea peşterii nu trebuie să uite timpul necesar întoarcerii şi legătura permanentă cu exteriorul prin telefon de campanie.

Turiştii pot admira numai intrarea monumentală, sala de la intrare şi cel mult începutul galeriei, luminat difuz, până la prima dornă.

Bibliografie. I. Gherman (1934), A. Mamu-lea (1952), M. Dumitrescu şi T. Orghidan (1963), M. Dumitrescu şi col. (1967), M. Bleahu şi col. (1976).

CARSTUL VERSANTULUI SUD-VESTIC AL MUNȚILOR SEBEŞ.

Şura Mare, ca şi numeroasele peşteri de pe versantul sudic al Munților Sebeş, este săpată în placa de calcare titonice cu care se continuă la suprafață cristalinul acestui masiv muntos. Pâraiele care curg la suprafață în cristalin se transformă în cursuri subterane când pătrund în placa de calcar. Diferența de nivel dintre marginea cristalinului şi zona de colectare formată de Valea Streiului fiind de 500 m, acțiunea de eroziune a cursurilor subterane este puternică, fiind ajutată şi de numeroasele diaclaze şi falii existente în bancurile de calcar. Ca rezultat al acestor fenomene, carstificarea regiunii este caracterizată prin formarea a numeroase peşteri, majoritatea active, străbătute de apele subterane şi unele dintre ele bogat împodobite cu concrețiuni. Monumentala Şura Mare, interesanta Cioclovina cu Apă, în care s-au găsit podoabele de chihlimbar şi bronz din epoca Hallstattiană, ca şi celelalte peşteri ale acestei zone, cu caracteristicile lor proprii alcătuiesc o adevărată comoară pentru patrimoniul ştiințific al mediului subteran din țara noastră.

A doua categorie de forme carstice, care impresionează călătorul în drumul său din satul Federi (comuna Pui) spre Cioclovina, sunt dolinele săpate de apă în placa de calcar, dând peisajului o înfățişare aparte şi rar întâlnită. De la dolina singuratică până la înşiruirea lor pe aceeaşi linie, cu tendința de transformare în uvale, există o gamă de grupări care sunt tot atâtea mărturii ale golurilor subterane create de eroziunea apei spre baza plăcii de calcar.

MUNȚII VÂLCAN

(Fig. 87)

CHEILE RUNCULUI ŞI PEŞTERILE LOR.

Fenomenele carstice ale Olteniei se concentrează în trei zone de inters turistic maxim: zona Polovragi-Cernădia, cu peşterile Polovragi şi Muierilor, cu Cheile Oltețului şi Galbenului; peşterile din podişul Mehedinți între Balta şi Ponoarele; peşterile de pe valea Motrului.

Între Târgu-Jiu şi Baia de Aramă câteva obiective turistice ne cheamă spre munţii Vâlcan, al căror carst bogat şi interesant este încă prea puţin cunoscut. Munţii Vâlcan intră în hora lanţului de coarne ce formează Munţii Mehedinţi şi Culmea Cernei. De deasupra Câmpuşelului, cu care am făcut cunoştinţă (vezi fig. 76) începe Culmea Osiei al cărei acoperiş de calcare aminteşte de Vânturariţa sau Piatra Craiului. Urmează spre est culmi calcaroase în care sunt sculptate peşterile Alunii Negri şi Rostoveanu, nu departe de Câmpu lui Neag. O fâşie îngustă de calcare cristaline găzduieşte în cursul mijlociu al Văii de Peşti, la 5 km mai sus de motel, în ciudata Peşteră cu gheaţă. Pe partea cealaltă a Munţilor Vâlcan se află carstul de la Tismana cu mica peşteră de la mănăstirea Tismana unde a fost ascuns în al doilea război mondial tezaurul României. Spre est platoul Topeşti-Vâlcele ascunde mai multe peşteri între care cea de la Gura Plaiului este cea mai frumoasă, în sfârşit, nu departe se află Cheile Runcului cu peşterile lor, un ansamblu de fenomene carstice demn de a fi inclus în orice itinerar turistic prin nordul Olteniei, alături de Poarta Sărutului şi Podul de la Ponoarele. Şoseaua asfaltată ce se ramifică spre comuna Runcu din şoseaua principală Tg. Jiu-Baia de Aramă ne conduce în sus pe firul râului Sohodol până la intrarea în chei.

Cheile Runcului se desfăşoară pe 12 km lungime, între comuna Runcu şi Poiana Contului. Pereţii abrupţi, tăiaţi în calcare, sunt de două ori întrerupţi de poieni odihnitoare, dezvoltate pe şisturi cristaline. Această alternanţă geologică este cauza variaţiei morfologice. Apa joacă „de-a v-aţi ascunselea” cu muntele: la Contu o parte din apele Sohodolului se pierd în ponorul Fuşteica şi alte patru ponoare. Câţiva kilometri mai jos apele întâlnesc primul prag de şisturi cristaline şi ies la suprafaţă prin izbucurile de la Pătrunsa şi Picuiel. Apoi alte pierderi în calcare alimentează apele ce ies din peştera Izbucul Muşchiat. După ce străbate o largă fâşie de şisturi. Sohodolul trece prin tunelul natural al Nărilor: o peşteră formată din două galerii de 70 m lungime fiecare, cu secţiuni circulare şi triunghiulare de o perfectă armonie. O parte din ape se pierd din nou în peştera Gârla Vacii şi după un traseu subteran de peste un km reapar în josul cheilor, în izbucul Vâlceaua şi Jaleş.

Dacă pereţii verticali, străpunşi de peşteri, oferă privelişti de neuitat, speoturiştii care cunosc şi apreciază peisajul carstic trebuie să urce şi în platoul calcaros pe dealul Tufoaia. Aici şi deasupra văii Deleaşe se pot vedea unele din cele mai remarcabile câmpuri de lapiezuri din Carpaţii Meridionali. Din argilele roşii tăiate de ravine răsar ruinele albe ale unui relief bătrân degradat, mâncat, care văzut de aproape dezvăluie o mare varietate de forme sculpturale.

* PEŞTERA GÂRLA VACII

(Fig. 88)

Localizare şi căi de acces. Peştera Gârla Vacii se află în versantul drept al Cheilor Runcului, la 500 m aval de capătul amonte ale cheilor şi la 2 km distanţă de satul Runou, în apropiere de locul numit „La Cuptor”, chiar sub nivelul şoselei de pe Valea Sohodol. Cu maşina se ajunge din şoseaua Tg. Jiu-Tismana, mergând mai întâi pe ramificaţia spre Runcu şi apoi în sus pe râul Sohodol pe un drum forestier, până lângă peşteră.

Cele mai apropiate puncte unde se poate înnopta sunt Motelul Tismana şi Popasul turistic Runcu.

Date istorice. Peştera este cunoscută de mult de localnici, dar menționată în literatura ştiințifică abia în 1898 de Gh. Munteanu-Murgoci. V. Sencu şi V. Driga realizează prima cartare, publicată în 1972 şi completată ulterior de G. Diaconu şi T. Constantinescu.

Descriere. Peştera Gârla Vacii este cea mai lungă din Cheile Runcului, galeriile sale însumând 750 m.

Coborând primii 15 metri după intrarea II, întâlnim pârâul subteran ce vine din partea stângă, pe intrarea din dreptul tunelului de sub şosea. Traversând albia, putem merge mai întâi în Galeria Sub-fosilă, lungă de 140 m, a cărei podea este acoperită cu un strat gros de pietriş şi nisip, transportat şi redepus numai în perioadele de viituri, care reactivează această galerie. Ea prezintă trei culoare de legătură cu Galeria Sohodol, cu care este paralelă, prin care curge pârâul Sohodol. În toate culoarele şi galeriile se află mari cantități de material aluvionar – pietriş, nisip şi resturi vegetale, care formează acumulări şi terase cu morfolgie variabilă în funcție de regimul precipitațiilor. Galeria Sohodol, după 130 m, se bifurcă în două ramuri. Spre dreapta (sud-vest) se îndreaptă Galeria Jaleşului, numită astfel deoarece apele ce o scaldă, după un traseu de l km, reapar în Izbucul Jaleşului la obârşia pârâului cu acelaşi nume, de lângă satul Runcu. Această galerie este îngustă şi accesibilă numai în perioadele cu ape foarte scăzute. Diaclaza terminală se adânceşte într-un puț de 4 m. În acest punct se află o mare cantitate de material vegetal rămas de la viituri, în stare de descompunere, fapt ce produce o viciere a aerului.

Spre stânga, respectiv spre est, Galeria Sohodol se continuă cu Galeria Vâlceaua, numită astfel deoarece colorările cu fluoresceină au dovedit că apele sale reapar la zi în Izbucul Vâlceaua, aflat nu departe de Izbucul Jaleş. Galeria Vâlceaua are 330 m, prezintă trei sifoane penetrabile la ape mai scăzute şi câteva ramificații subfosile.

Peştera Gârla Vacii, deşi nu are speoteme, iar morfologia sa este încă nedefinită, este interesantă prin faptul că reprezintă un caz de difluență subterană. Inițial apele se scurgeau prin Galeria Subfosilă şi Galeria Vâlceaua către Izbucul Vâlceaua. Deplasarea drenajului spre Galeria Sohodol şi apoi realizarea difluenței Jaleş indică tendința de modificare a drenajului, de formare a unei noi captări.

Condiții de vizitare. Peştera se poate vizita în perioadele mai secetoase şi în nici un caz când există riscul producerii unor viituri, a unor averse de vară etc. Sunt necesare cizme înalte, combinezon impermeabil şi surse de lumină.

Durata normală a vizitei este de 2-3 ore.

Bibliografie. G. Munteamu Murgocd (l 898), V. Sencu (1972), M. Dleahu şi col. (1976).

* PEŞTERA GURA PLAIULUI

(Fig. 89)

Localizare şi căi de acces. Peştera Gura Plaiului se găseşte pe interfluviul cuprins între Pârâul Pârgavului şi afluentul său stâng. Aici, în punctul numit

„Gura Plaiului”, la o altitudine de 650 m, printre tei răzleţi, se deschide intrarea avenului, lângă un tei foarte gros. Cu maşina se poate merge din Tismana, prin satul Gornoviţa până la Topeşti. Din Topeşti, mergând spre nord, se coboară în Valea Pârgavului, pe firul căreia urcă poteca spre Gura Plaiului. Cel mai apropiat punct de cazare este motelul Tismana.

Date istorice. Peştera Gura Plaiului a fost descrisă pentru prima dată de P. A. Chappuis şi A. Winkler în 1951. Ulterior, ea a prilejuit cercetări biospeologice, îndeosebi asupra populaţiilor de coleoptere de o mare densitate.

Descriere. Peştera începe cu un puţ adânc de 7 m, închis înainte cu o poartă din traverse metalice. Puţul poate fi coborât uşor, folosind un trunchi cioplit aflat de obicei aici, sau, mai bine, folosind o scăriţă speologică. Se coboară apoi un mare con de grohotiş, pătrunzându-se într-o sală lungă de 70 m, cu podeaua în pantă, cu înălţimi de 3-6 m. Această sală este împodobită cu multe formaţiuni stalagmitice. Ne reţine atenţia un grup de stalagmite zvelte, precum şi două coloane masive, înalte de peste 3 m, ce par să susţină bolta. Condiţiile de lucru pentru fotografi sunt optime.

În capătul sudic al sălii, podeaua este placată cu o crustă calcitică, cu numeroase gururi. Este un Colţ cu o extraordinar de mare densitate monospecifică, aici putând fi imitate pe o mică suprafaţă sute, dacă nu chiar mii de exemplare ale coleopterului Tismanella chappuisi. În gururi trăiesc numeroşi crustacei subterani (nifargi). Din mijlocul sălii se desprinde spre est o ramificaţie largă, ce urcă în pantă. Este o zonă bogată în speleoteme, unele de un tip neobişnuit. Predomină stalactitele, coloanele şi stalagmitele, dar se pot vedea şi câteva anemolite şi stalactite excentrice. Firida terminală a acestei săli este bogat concreţionată. În acest sector se pot realiza imagini de detaliu cu concreţiunile calcitice, dar există şi unghiuri favorabile pentru întregul ansamblu de speleoteme.

Lungimea totală a peşterii este 150 m.

Ea s-a format prin procesul de disoluţie exercitat cu intensitate mărită la intersecţia a două falii, pe care s-au format, de altfel, cele două prelungiri ale sălii.

Condiţii de vizitare. Peştera nu necesită echipament special, cel mult o coardă scurtă pentru puţul de la intrare. Deoarece găsirea intrării este dificilă, este necesar un ghid din Topeşti sau informaţii mai detaliate de la un localnic.

Bibliografie. M. Bleahu şi col. (1976).

PODIŞUL ŞI MUNŢII MEHEDINŢI

(Fig. 90 şi 91)

PRIN PODIŞUL MEHEDINŢI, DE LA O PEŞTERĂ LA ALTA.

Carstul Podişului Mehedinţi este unul dintre cele mai importante din România. Deşi numărul peşterilor este mic, câteva dintre ele sunt remarcabile prin dezvoltarea, prin bogăţia unor forme sau prin unicitatea altora. Câteva din peşterile importante ale Mehedinţiului nu pot forma încă obiectul unor vizite turistice, ele necesitând încă costisitoare lucrări de amenajare. De aceea vorbind despre carstul Podişului Mehedinţi ne vom referi la trei sectoare:

peşterile din zona comunei Balta, carstul de la Ponoarele şi carstul din zona Motrul Sec – Motrul Mare.

În zona comunei Balta se află câteva peşteri active şi semiactive, cele mai mari fiind Curecea, Balta şi Sfodea. Nu departe de Peştera Sfodea se află avenul din Boldul Ioneştilor, a cărui intrare se deschide într-un câmp de lapiezuri în Dealul Duncii. Avenul este adânc de 15 m. Exocarstul nu este prea spectaculos, fiind reprezentat prin câmpul de doline din Dealul Curecea şi câteva câmpii de lapiezuri, în cornetul lui Bobic, în dealul Cusacu şi Cornetul Bălţii.

Cu totul altfel ni se prezintă exocarstul zonei Ponoarele. Aici, chiar în centrul comunei Ponoarele se află Podul Natural, o arcadă de calcar lungă de 61 m şi lată de 12 m, rest al unei galerii de peşteră, parţial prăbuşită. Podul Natural este punctul de plecare către câteva fenomene interesante, toate grupate în dealul Cracul Muntelui. Mai întâi tunelul larg al Peşterii Podului. Deasupra portalului acesteia se află un frumos câmp de lapiezuri: putem vedea rigole, adică şanţuri de şiroire, tăiate 10 – 20 cm adâncime în calcar, creneluri, creste paralele şi în evantai, de dimensiuni centimetrice, lapiezuri perforate – găuri ovale sau rotunde şi bogazuri – adevărate coridoare tăiate în rocă, drepte şi adânci, cu fundul acoperit de iarbă, în care poate încăpea un om. Pe un ogaş aflat la numai 250 m spre vest de câmpul de lapiezuri întâlnim lapiezuri subcutane sau acoperite, căpăţâni de calcar ce seamănă cu nişte căpiţe cu vârful ascuţit dar cu contur foarte rotunjit. Acestea s-au format prin dizolvarea calcarelor sub un strat de sol, care ulterior a fost parţial îndepărtat. De o parte şi alta a calcarelor din Cracul Muntelui se află două depresiuni. Depresiunea Zăton găzduieşte aproape jumătate din an un lac ale cărei ape se scurg printr-o gură de peşteră pe un traseu lung de câţiva kilometri cunoscut doar parţial. În perioadele secetoase lacul seacă şi oferă privirilor doar o întindere argiloasă roşie, crăpată. Sub pământ, pârâul Zătonului întâlneşte apele ce se adună din depresiunea Ponoarele şi care dispar prin sorbul de la Gaura Iepurelui. Ansamblul carstic de la Ponoarele este grupat pe o suprafaţă mică în jurul Podului Natural şi nu ridică probleme de orientare. De la Ponoarele avem de mers mai puţin de 20 km până în satul Motru Sec, aflat pe valea râului cu acelaşi nume, la nord de comuna Padeş, locul unde a început răscoala lui Tudor Vladimirescu. Între valea Motrului Sec şi a Motrului Mare se dezvoltă calcarele din Dealul Muşetoaia, care continuă spre nord până în Vârful Piatra Mare a Cloşanilor. Piatra Mare a Cloşanilor reprezintă una dintre zonele calcaroase sălbatice, asemănătoare cu cele din Munţii Mehedinţi. Urcând din satul Motru Sec sau Cloşani pe firul văii Izvorele vom întâlni printre păduri de fagi câmpuri cu uriaşe doline, lapiezuri. guri de peşteri şi avene. Urcând pârâul Izvorele până în Şaua dintre Pietre, putem vedea creasta Pietrii Mari, iar apoi revenind în şa, putem coborî prin largi pajişti în Valea Motrului Sec. Acest traseu durează 6-8 ore şi ridică probleme de orientare în porţiunile împădurite.

* PEŞTERA SFODEA

(Fig. 92)

Localizare şi căi de acces. Peştera Sfodea e situată în Podişul Mehedinţi, în versantul stâng al văii Topolniţa, la o altitudine de 435 m şi 15 m deasupra

văii. Accesul auto în zonă este facilitat de şoseaua asfaltată Tg-Jiu – Baia de AramăPonoarele-Balta-Drobeta-Turnu Severin, aproape în întregime asfaltată şi care atinge câteva interesante obiective peisagistice ale podişului, printre care amintim Podul de la Ponoarele şi Peştera Podului, Lacul Zăton, Peştera Mare de la Balta etc. La peşteră se poate ajunge fie prin drumul Oireşu – Balta, din care o potecă traversează Dealul Cusacu, peste un câmp de doline şi iese la Sfodea fie coborând pârâul Bălţii, până la satul Sfodea. La nord de satul Sfodea se află deschiderea, de dimensiuni moderate, a peşterii, săpată în masivul Boldul Izvorului.

Date istorice. Peştera a fost explorată în 1962 de V. Decu şi M. Bleahu şi deschisă în 1967. Explorări făcute în 1980 de speologii amatori au adăugat noi galerii.

Descriere. Este o peşteră activă, cu porţiuni subfosile, monoetajată, cu o lungime cartată de 700 m. Ea se dezvoltă pe un sistem de diaclaze orientate est-vest şi nord-est-sud-vest, înguste şi înalte. După intrarea joasă se coboară într-o galerie cu înălţimii de l-3 m, cu planşeul acoperit cu pietriş şi nisip şi cu mici ochiuri de apă. În perioadele ploioase prin acest sector curge apă. După 150 m pătrundem într-o mică sală, cu pereţii împodobiţi de curgeri stalagmitice, cu morfologia complicată prin prezenţa a doi pilieri de calcar, înalţi de 3 m.

În continuare, galeria este dezvoltată pe diaclază, morfologia fiind însă influenţată de regimul vados, de curgere, în care s-a format; cavitatea. Putem vedea frumoase linguriţe, clopote de eroziune şi marmite, în pereţi este marcat un nivel de curgere. Podeaua, deşi acoperită în cea mai mare parte cu aluviuni fine rămase de la viituri, prezintă din loc în loc stalagmite şi cruste calcitice cu microgururi. Acestea, împreună cu curgerile parietale, formează podoabele calcitice ale peşterii.

Către capăt, galeria devine permanent activă şi de departe putem auzi zgomotul unei cascade de 3 m înălţime, prezentă în porţiunea terminală. Galeria se îngustează tot mai mult şi se termină cu un lac de sifon impenetrabil.

Peştera Sfodei este opera unui mic pârâu care se pierde puţin mai la nord, într-un ponor aflat în Valea Bălţii, pârâu ce reapare în firul Topolniţei cam 80 m în amonte de deschiderea peşterii.

Condiţii de vizitare. Este necesar echipamentul speologic obişnuit (cască, salopetă, lampă şi cizme înalte). Vizitarea durează 1½ oră şi nu se recomandă perioadele ploioase sau când există posibilitatea producerii de averse.

Bibliografie. A. Docou, V. Decou şi M. Bleahu (1967), M. Bleahu şi col. (1976).

* PEŞTERA BALTA

(Fig. 93)

Sinonimii: Peştera Mare de la Balta.

Localizare şi căi de acces. Unul dintre cele mai interesante obiective speoturistice ale traseului Baia de Aramă-Drobeta-Turnu Severin, ce străbate principala zonă carstică a Podişului Mehedinţi, este Peştera Balta, situată la 3,5 km spre sud-sud-vest de comuna cu acelaşi nume.

Prin comuna Balta trece şoseaua asfaltată în ultimii ani, care vine de la Baia de Aramă. Din această şosea, în dreptul unei troițe dinspre capătul comunei, trecem Valea Topolniței peste un podeț şi mergem apoi pe o potecă în versantul drept. După 1 km întâlnim un mic pârâu pe care îl traversăm pe la obârşie printr-un câmp de ferigi. Ne îndreptăm apoi spre sud, spre dealul Gorneşti, de unde, după încă 300 m, ajungem la peşteră, a cărei deschidere se află în locul numit „Câmpul Peşterii”, la o altitudine de 500 m.

Date istorice. A fost semnalată de V. Dumitrescu în 1880. În 1913, agronomul şi biologul C. N. Ionescu, pionier al biospeologiei româneşti, face prima descriere, în anii 1928-1930 R. Jeannel face cercetări de biologie, care vor fi continuate apoi de P. A. Chappuis, V. Deou, A. Negrea etc. În peşteră s-au făcut în 1955 săpături arheologice de către C. S. Nieolaescu-Plopşor.

În 1962 se realizează cartarea de către Decu şi Bleahu a 600 m de galerii, în 1980 speologii amatori din Cercul speologic „Focul Viu” descoperă noi galerii, actuala lungime fiind de l 075 m.

Descriere. Este o peşteră complexă, cu două galerii principale aproape paralele, orientate spre nord. Ea are trei intrări. Intrarea nordică corespunde insurgenței. Celelalte două intrări corespund resurgenței. Între ele se dezvoltă galeria numită Galeria de legătură.

Galeria de Legătură, considerată anterior ca Peştera Mică de la Balta, are o lungime de 220 m şi dimensiuni relativ reduse, cu câăeva strâmtori mai greu penetrabile. Ea prezintă sectoare slab meandrate, înalte până la 5 m şi modelate de 12 niveluri de eroziune, reprezentând tot atâtea stadii de adâncime a rețelei active a peşterii. Morfologia acestei galerii, în prima sa parte, este de tip freatic, cu ramificații labirintice, forme de dizolvare cavernoase, cupole de coroziune şi hiefoglife. În aval, pârâul ce traversează parțial galeria a generat forme de curgere, cum sunt valurile de eroziune. Planşeul acestei galerii este format din material aluvionar, mai ales în zona dinaintea ponorului subteran, şi din crustă stalagmitică. Pârâul subteran captat în Galeria de Legătură reapare în dreptul ieşirii sudice, unde confluează cu pârâul ce vine din Galeria cu Gururi. Galeria cu Gururi este paralelă cu prima, dar mai scurtă, în schimb, dimensiunile sale sunt mult mai generoase: înălțimi până la 10 m şi lățimi de 3 – 5 m. Ea se termină cu o sală foare mare, de 35x20 m.

Dar nu dimensiunea este principalul element de atracție al acestei galerii, ci formațiunile calcitice, abundente în special în porțiunea terminală: gururi, stalagmite, stalactite, curgeri parietale şi câteva coloane masive, în porțiunea de la început o parte din formațiunile stalagmitice au fost sparte şi scoase pentru a fi folosite ca materiali de construcție la ridicarea unui spital din comună. Totuşi, formațiunile existente şi decarul subteran generos justifică efortul de a o parcurge şi oferă iubitorilor de fotografie subterană subiecte variate.

Condiții de vizitare. Peştera Balta poate fi parcursă în orice anotimp, fără echipament deosebit. Se recomandă cizmele înalte, cască şi surse duble de iluminare.

Vizitarea, durează 1½ oră.

Bibliografie. C. N. lonescu (1914), P. A. Chappuis şi R. Jeannel (1951), A. Decou, V. Decou şi M. Bleahu (1967), M. Bleahu şi col. (1976).

* PEŞTERA CURECEA

(Fig. 94)

Sinonimii: Peştera din Dealul Curecea, Peştera din Cornetul Malarişcăi, Peştera din Crovul lui Răscrăcea.

Localizare şi căi de acces. Alături de Sfodea şi Balta, Peştera Curecea formează tripticul speologic de pe raza comunei Balta, în centrul Podişului Mehedinți. Cavitatea e săpată în Deadul Curecea, în locul numit „La Morminți" la o altitudine de 540 m pentru deschiderea aval şi 585 m pentru intrarea amonte.

Din comuna Balta se merge pe drumul spre Cireşu cam 3 km, până în Lunca Ponorelului. Traversăm albia unui mac pârâu şi urcăm în platoul cu doline al Dealului Curecea. Într-una din aceste doline, numită „Crovul lui Răserăcea", se află intrarea din amonte a peşterii, la cea 400 m distanță spre sud de ponor.

Date istorice. Peştera a fost semnalată de I. Vintilescu în 1941. În 1962, V. Decu şi M. Bleahu au explorat-o în cea mai mare parte, iar în 1967 i-au publicat harta şi descrierea. Explorări recente făcute de speologii amatori au mărit lungimea cunoscută a acestei peşteri, prin adăugarea de noi galerii.

Descriere. Este o peşteră mare, polietajată, lungă de circa 4 000 m. Prezintă două deschideri. Deschiderea nord-vestică este cea găzduită de dolină. Ea începe cu un aven de 10 m adâncime, uşor accesibil, care deschide accesul în galeria principală. Această galerie are două ramuri: ramura nordică este parțial activă şi are o lungime de cca 250 m. Ea prezintă câteva porțiuni accidentate şi îngustări, care o fac greu penetrabilă, fiind mai mult dezvoltată pe un sistem de diaclaze. Pereții sunt din calcar nou, neîmpodobiți. În schimb, ramura sudică a galeriei principale prezintă frumoase profile de tip „față de strat", cu tavanul orizontal de care atârnă stalactite masive.

Cele mai frumoase podoabe concreționare sunt stalactitele din mondmilch, lungi până la l metru. Prezența acestor stalactite, împrenă cu secțiunile de tavan plan-orizontale, formează un ansamblu peisagistic plin de farmec, care ne încântă şi ne intrigă deopotrivă. Planeitatea tavanului nu se datoreşte unei suprafețe de stratificație, după cum s-ar crede, căci în ramura nordică a galeriei principale, mai multe aliniamente de accidente silicoase bine reliefate prin coroziunea carstică ne arată adevărata înclinație a stratelor, care nu sunt orizontale. Este mai degrabă vorba de „oglinda" unei suprafețe freatice la nivelul căreia tavanul a fost sculptat astfel. În zona mijlocie, galeria principală primeşte un mic afluent dreapta, ce vine dintr-un ponor aflat la baza versantului estic al dealului. Planşeul este acoperit în aceste porțiuni cu argilă sau material elastic fin, iar în zonele fosile cu crustă calcitică şi argilă de decalcifiere.

În porțiunea sudică galeria principală face numeroase coturi şi meandre, menținându-şi morfologia pe diaclază şi tavan plan-orizontal, cu spații confortabile, uşor de parcurs. Spre capăt ea prezintă două bifurcații care se reîntâlnesc după cca 100 m. Se poate ieşi prin deschiderea sudică a peşterii, de dimensiuni mai mici, situată la 1 100 m distanță față de prima intrare. Această deschidere funcționează ca insurgență în perioadele foarte ploioase, sistemul

activ al peşterii fiind în acest caz o triplă confluenţă subterană. Cele trei pâraie sunt cele care au şi generat-o.

Având această geneză complexă, Peştera Curecea are şi o morfologie variată: niveluri de eroziune, valuri de eroziune („linguriţe”), xenolite silicoase, marmite, nişe de coroziune, hieroglife, pilderi. Dacă la acestea adăugăm şi concreţiunile din zonele fosile, obţinem o mare bogăţie de subiecte pentru amatorii de fotografii subterane.

Condiţii de vizitare. Peştera nu prezintă probleme tehnice deosebite, dar fiind lungă, necesită surse duble de iluminare şi rezervă de carbid şi de baterii. Durata vizitei este de 3-4 ore.

În perioadede ploioase se recomandă folosirea echipamentului adecvat (cizme, combinezon impermeabil) şi barcă pneumatică.

Bibliografie. A. Decou, V. Decou, M. Bleahu şi col. (1976).

* PEŞTERA IZVERNA

(Fig. 95)

Localizare şi căi de acces. Peştera Izverna este resurgenţa pârâului cu acelaşi nume. Ea se găseşte în capătul vestic al comunei Izverna, la poalele Munţilor Mehedinţi, în Dealul Peşterii, la o altitudine de 600 m.

Din şoseaua asfaltată Baia de Aramă-Turnu Severin, în dreptul satului Turtaba, se află indicatorul rutier spre comuna Izverna. (În poiana din dreptul acestui indicator se ţine în fiecare an, în mai, o importantă nedeie a mehedinţenilor: „Târgul de la Turtaba”).

De la intersecţie, mergând pe drumul comunal 5 km, se ajunge până lângă peşteră, aflată la 100 m distanţă de ultima casă din Izverna.

Date istorice Este explorată pentru prima data de biospeologul C. N. Ionescu pe o lungime de 200 metri; în 1914 el publică o descriere a acestei porţiuni. In 1951 P. A. Chappuis şi A. Winkler dau o descriere mai amănunţită, iar ulterior, V. Decou face cercetări de biospeologie (1964-1967)

În 1973, C. Goran realizează planul peşterii apărut în 1976. O echipă a Cercului speologic Focul Viu” condusă de S. Roată, recartează în 1979 peştera descoperind galerii noi astfel că lungimea actuală este de 1500 m. In acelaşi an încep şi explorările cu scafandrul autonom, cu rezultate promiţătoare, explorări care sunt în curs de desfăşurare.

Descriere. Este o peşteră activă cu porţiuni scurte subfosile şi fosile. Prezintă o galerie principală cu unele ramificaţii orientată NV – SE.

Prin intrarea cu dimensiunile 4x3 m care este şi resurgenţa pârâului se urcă o săritoare de 3m şi apoi, printr-un scurt culoar se intră în galeria principală. Această galerie este dezvoltată pe un sistem de diaclaze prelucrate prin eroziunea apei. Înaintăm ocolind câteva marmite apoi printr-un lung coridor cu câteva mici lacuri cu apă de infiltraţie ce pot atinge adâncimea de 75 cm. Aceste oglinzi de apă cristalină reprezintă preludiul apelor peşterii. După un scurt culoar dezvoltat pe o diacliză auzim chemarea unei cascade. Escaladăm un prag de stâncă şi în faţa noastră se află un bazin cu apă de o limpezime neobişnuită adânc de 1,5 m cu suprafaţa încreţită de de valurile pe care le face micul torent ce curge printr-un jgheab natural. Limpezimea şi culoarea apei au inspirat şi denumirea acestuia de Lacul Verde. Pentru a-l

depăşi este necesară o barcă pneumatică, soluție preferabilă traversării sale înot, deoarece temperatura nu depăşeşte 8oC.

Dacă suntem buni cățărători, vom află alege o variantă mai simplă: în Partea stângă se află un horn dezvoltat în diaclază; care urcă mai întâi cam 5 m, depăşind un prag de la care va trebuie să coborâm o suprafața de calcar foarte înclinată, netedă, modelată de lapiezuri. Regăsim în acest fel pârâul subteran care iese de sub oglinda unui sifon. Este Sifonul Verde, explorat doar cu scafandrul autonom, lung de 50m şi adânc de 12m. În paralel cu el continuă însă Galeria Fosilă pe care o urmăm urcând un prag de calcit ce ne obligă să urcăm câțiva metri aplecați. Urmează o porțiune de 80 m, relativ uşor de parcurs în care galeria se dezvoltă pe o diaclază înaltă de 2-4 m împodobită cu câteva stalagmite. În capătul acesteia se află Vestiarul Scafandrilor, o sală de prăbuşire, cu dimensiunile de 12x8 m şi înaltă de 2-6 m. Această sală comunică cu pârâul subteran prin două deschideri: prima, la dreapta coboară un tobogan de calcar până la oglinda unui lac de sifon: cealaltă, în partea opusă, este intrarea într-un puț de 5 m, care conduce pe pârâul subteran până la acelaşi lac. Acesta este Sifonul Scurt, de 20 m lungime, cu o adâncime de 5 m, care marchează sfârşitul traseului accesibil turiştilor, dar nu şi al peşterii. Căci, după cei 20 m, urmează o noua galerie emersă, lungă de 100 m şi, în sfârşit, un nou sifon, un adevărat puț înecat, care a fost explorat în vara anului 1982 până la adâncimea de 48 m şi care continuă.

Morfologia galeriilor este tipică peşterilor active: întâlnim septe de eroziune, profile eliptice, pilieri, valuri de eroziune şi marmite. Pretutindeni unde apare, pârâul subteran imprimă peisajului o notă de nelinişte şi forță, iar lacurile sunt printre cele mai limpezi ape ce se pot întâlni sub pământ.

Condiții de vizitare. Pentru depăşirea Lacului Verde este necesară fie o barcă pneumatică, fie o cordelină sau o scăriță de 10 m pentru varianta ocolitoare.

În rest, echipamentul trebuie să cuprindă cască, cizme şi o sursă bună de lumină.

Nu se recomandă perioadele cu posibile viituri, ce pot inunda pasajele subfosile ale peşterii, blocând astfel ieşirea. Vizitarea durează 1½ oră.

Bibliografie. M. Bleahu şi colab. (1976). S. Roată (1980).

* PEŞTERA PODULUI

(Fig. 96)

Sinonimii: Peştera de la Ponoare, Peştera de la Podul Natural, Peştera de la Cracu Muntelui. Peştera de la Podu de Piatră.

Localizare şi căi de acces. Este un obiectiv speologic bine cunoscut, mai ales datorită învecinării sale cu faimosul Pod Natural cu care este înrudită. Peştera Podului se află în dealul Cracu Muntelui, la o altitudine de 265 m, în centrul comunei Ponoarele. Şoseaua asfaltată ce porneşte din Baia de Aramă face serpentine largi ocolind depresiunea Ponoarele şi urcă apoi pe lângă centrul civic al comunei, în apropiere se află ramificații înspre Pădurea de Liliac, unde în fiecare început de mai are loc mare nedeie oltenească „Sărbătoarea liliacului”.

Şoseaua se angajează apoi chiar peste arcada de piatră a Podului Natural – monument al naturii – punct în care se aflâ o placă indicatoare şi un mic popas turistic. Se poate parca maşina în acest loc. O potecă ne conduce, după câțiva zeci de metri, în portalul peşterii.

Date istorice. Prima descriere ştiințifică, deşi sumară, a fast făcută de C. N. Ionescu în 1913. În 1928, P. A. Chappuis şi A. Winkler explorează întreaga peşteră, iar rezultatele sunt publicate în 1951. Cercetări de morfologie asupra acestui cornolex carstic sunt făcute în 1940 de către T. Vintilescu, în timp ce hidrologia complexă a sistemului este abordată în 1963 şi 1967 de M. Bleahu şi V. Decou, care pun în evidență relația dintre Lacul Zaton, estavela din peşteră şi ponorul Gaura Iepurelui.

Descriere. Este o peşteră complexă, polietajată, cu două deschideri. În intrarea de la Podul Natural este o arcadă largă de 15 m şi înaltă de 3 m, deschizând accesul într-o galerie descendentă pe primii 30 m, apoi suborizontală. Lungimea totală este 734 m.

Galeria are dimensiuni mari, de 10-12 m lățime şi 5-8 m înălțime. Podeaua este acoperită cu argilă moale şi material elastic fin. Această galerie constituie, de fapt, Galeria Principală şi este subfosilă. În perioadele ploioase, mai ales primăvara, ea se transformă într-un mare lac ce nu poate fi străbătut decât cu barca pneumatică.

Din această galerie se ramifică în stânga, după 130 m. Galeria Fosilă, în care se urcă mai întâi o pantă abruptă. Tot din galeria principală se desprinde, pe dreapta, un diverticul cu nivele de eroziune, înfundat după 50 m.

În zona mijlocie, podeaua este întreruptă de existența unui puț cu gura în formă de pâlnie, care ocupă aproape întreaga deschidere. Este aşa-numita estavela din Peştera Podului, adică un puț prin care apa de infiltrație din peşteră se scurge în perioadele normale, dar prin care apa poate să şi iasă, circulând în sens invers, atunci când nivelul acviferului carstic se ridică, obligând pâlnia să funcționeze ca preaplin de evacuare a surplusului de debit. Acest sorb, adânc de 6 m, face legătura cu etajul activ, încă neexplorat, al peşterii. După 50 m, galeria începe să urce o pantă cu bolovani şi iese printr-un frumos portal de formă eliptică la Lacul Zăton.

Galeria Fosilă prezintă de asemenea spații mari. Ea este bogat concreționată cu domuri stalagmitice stalagmite, stalactite, draperii foarte lungi şi stalactite fistulare. Deşi nici această peşteră nu a fost cruțată de unii turişti şi se poate vedea cum unele stalagmite au fost tăiate cu ferăstrăul (!), ea este spectaculoasă, mai ales în Sala Finală, care ne impresionează prin dimensiunile sale. Continuarea acestei galerii a fost blocată de prăbuşiri, peste care s-a aşternut o platoşă de calcit groasă, ce coboară în trepte. Pentru a vedea şi mai ales pentru a fotografia peisajul subteran al Galeriei Fosile, sunt necesare surse puternice de lumină. Numai astfel vom putea zări şi filigranul broderiilor calcitice. „ploile” de stalactite fistulare şi grafismul ciudat al,pieilor de leopard”, ce completează inventarul de forme subterane ale acestei cavități.

Peştera Podului este opera apelor Zătoraului care se drenau cândva prin galeriile, ca şi pe sub arcada Podului Natural, detaşat acum de restul peşterii în urma unor prăbuşiri.

Condiții de vizitare, în anotimpul uscat se poate vizita în orice ținută. Se recomandă folosirea cizmelor deoarece în peşteră este multă argilă moale, mai ales în zona sorbului. De asemenea din cauza spațiilor mari şi a culorilor închise, se recomandă, mai ales pentru Galeria Principală, lămpi cu carbid.

Când peştera este inundată ea poate fi străbătută cu barca, ceea ce dă vizitării un plus de dificultate dar şi de farmec.

Bibliografie. C. N. Ionescu (1913), P A Chappuis şi R. Jeannel (1951), A. Negrea (1962) M Bleahu şi V. Decou (1963), A. Decou, V. Decou şi M. Bleahu (1967), M. Bleahu şi col. (1976).

* PEŞTERA MARTEL

(Fig. 97)

Localizare şi căi de acces. Peştera Martel e situată în Valea Metrului Sec, în versantul stâng, sub abruptul masivului Fața Pietricelei la o altitudine de 370 m şi la numai 1 m deasupra talvegului. Se poate ajunge la deschidere mergând pe drumul forestier ce urcă spre nord din satul Motru Sec. În dreptul bornei 4 + 2, rămasă de la fosta linie de decovil, se află chiar lângă drum intrarea dublă, de mici dimensiuni, a cavității. Nu departe de acest punct, la circa 150 m în amonte, dar în versantul opus, se află în dreptul unei punți de lemn peste Motru Sec intrarea vizibilă din drum a Peşterii Lazului.

Date istorice. A fost explorată pentru prima dată de V. Decu şi F. Argintaru, între anii 1959-1962, iar schița a fost publicată în 1967 de V. Decu şi M. Bleahu. În peşteră s-au făcut cercetări ample de biospeologie (A. Negrea, V. Deicu, F. Boțea, M. Georgescu etc.).

În 1978, speologi amatori din Cercul speologic „Focul Viu” au explorat şi cartat importante prelungiri, bogat concreționate, care au dublat aproape lungimea cunoscută anterior.

Descriere. Este o peşteră mare, complexă, cu galerii active şi subfosile, dezvoltate pe un sistem de diaclaze (lărgite în regim freatic, cu o lungime de 4 400 m). După intrare coborâm printr-o galerie scundă până la un puț de 5 m, după care se avansează pe o dia-clază înaltă care comunică în câteva puncte prin fante deschise în podea cu etajul inferior, activ. Pe acest parcurs apar mai multe obstacole, pentru depăşirea cărora este nevoie de condiție fizică: două puțuri, toboganele I-III şi strâmtori ce se pot trece numai în ramonaj şi în forță, cum este Marea Diaclază. Principala caracteristică morfologică a acestui sector o constituie varietatea formelor de coroziune. În calcarul foarte alb, parțial recristalizat, dizolvarea a muşcat aparent haotic, construind ornamentații cavernoase, septe, nişe, lamele şi tripanolite, cu forme care prin contorsiunile lor ne amintesc de sculpturile lui Henry Moore.

Un alt element morfologic îl constituie prezența sifoanelor, precum şi dezvoltarea diverticulelor labirintice, specifice unei săpări în regim freatic.

Trecerea sifoanelor se face relativ uşor în perioadele secetoase, pentru că podeaua lor este, de obicei, acoperită cu nisip grosier şi pietriş fin bine spălat. Dacă retragerea apelor din rețeaua superioară nu este completă, sifoanele se trec greu sau deloc. De altfel, situația hidrologică este şi principalul obstacol în calea parcurgerii rețelei de galerii ale acestei peşteri; orice ploi urmate de creşteri ale nivelului Motorului şi, implicit, ale nivelului freatic, determină

inundarea sifoanelor şi bararea accesului. În perioadele de viituri întreaga rețea superioară de galerii funcționează ca preaplin pentru etajul activ.

În acest caz „buretele” freatic al peşterii filtrează apa care iese limpede prin gura peşterii. La secetă, pe măsură ce apele scad, se deschid, pe rând, Sifonul cu Emisar, Sifonul Mic şi, în mod excepțional, Sifonul Terminal.

Dezamorsarea Sifonului Terminal deschide accesul spre zona recent descoperită a peşterii, care adăposteşte speleoteme rare, între care stalactite fistulare lungi de aproape 1,5 m, probabil cele mai lungi din țara noastră.

Umplutura peşterii este formată din terase de nisip şi pietriş, din planşee calcitice şi stalactite, în special de tipul „macaroanelor”. Se mai găsesc, de asemenea, frumoase stalactite recristalizate, cu structură cristalină celulară, gururi, draperii şi perle poliedrice.

În această peşteră se pot vedea şi fotografia unele dintre cele mai tipice forme de coroziune subterană.

Condiții de vizitare. Este o peşteră dificilă, care supune la eforturi fizice deosebite pe cei ce doresc s-o parcurgă în întregime. Necesită echipament speologic individual complet, format din cască, combinezon, cizme, surse duble de lumină cu autonomie de 8-12 ore, cordelină, scăriță de 5 – 10 m. Se recomandă îmbrăcăminte de lână.

În orice caz, nu se va porni la parcurgerea acestei peşteri în perioadele ploioase şi, mai ales, când există riscul producerii de viituri, închiderea sifoanelor se poate face şi la 1-2 zile după ploi, şi chiar în intervalul de timp când ne aflăm înăuntru.

Bibliografie. A. Decou, V. Decou şi M. Dleahu (1967), M. Bleahu şi col. (1976).

* PEŞTERA LAZULUI

(Fig. 98)

Localizare şi căi de acces. Ca şi Peştera Martel, Peştera Lazului e săpată în Valea Motrului Sec. Ea se dezvoltă în versantul drept al văii, la baza masivului Sohodoalele, reprezentând colectorul principal al platoului dolinar ce se află pe suprafața acestuia.

Se urcă pe drumul forestier de pe valea Motrului Sec, cam 4 km din satul cu acelaşi nume. O punte de lemn traversează râul chiar sub drum, făcând legătura cu o potecă de 50 m, ce conduce direct în peşteră. Portalul acesteia se vede din drum.

Acest drum forestier ne facilitează de altfel întâlnirea şi cu alte obiective carstice din zonă: Peştera Martel, Peştera-aven din Sohodoalele Mici, precum şi una din variantele de urcare în Piatra Mare Cloşanilor, munte calcaros sălbatic şi puțin vizitat, care domină cele două văi ale Motrului. Urcând până la obârşia văii, pe o potecă ce şerpuieşte printre plopi, mesteceni şi căsuțe olteneşti răzlețite pe versanți, putem traversa în 3-4 ore Munții Mehedinți, pentru a ieşi lângă Cheile Concoaia.

Date istorice. Peştera, cunoscută parțial de localnici, a fost cercetată pe o lungime de 160 m de biospeologii P. A, Chappuis şi R. Jeanud în 1928. În anii 1955 şi 1959 s-au făcut cercetări arheologice şi biospeologioe, iar în 1961 M.

Dleahu şi V. Decu au efectuat explorarea celei mai mari părţi a reţelei, cartând o lungime de 2 200 m.

După 1977, explorările au fost reluate de echipe ale Cercului Speologic „Focul Viu”, care au cartat noi galerii.

Descriere. Ca şi vecina sa, Peştera Martel, Peştera Lazului este o reţea vastă, polietajată, modelată parţial în regim freatic, cu numeroase sifoane. Se cunosc peste 4 km de galerii, dar mai sunt posibilităţi de continuare.

După portalul de 4x3 m al intrării, se parcurge un prim coridor spaţios, cu secţiune neregulată, săpat în calcare puternic dezagregate. După 30 m, o scurtă galerie conduce într-o sală mai înaltă. Urmează un sector, numit zona Labirint, în care nenumăraţi pilieri încep să complice morfologia galeriei care devine foarte ramificată. O (ramificaţie ne conduce după o căţărare de câţiva metri într-un sistem de culoare înguste şi sinuoase, care în mai multe puncte comunică cu galeria inferioară, unele întorcându-se către intrare. Prin aceste culoare putem ajunge la nivelul superior al sălii (Atenţie! Loc periculos), de unde putem admira pe tavan un frumos candelabru concreţionar. Coborând fie printre mari blocuri prăbuşite în galeria principală, cu ajutorul unei scăriţe, fie reîntorcându-ne pe traseul de venire, putem reveni în galeria principală pe care ne continuăm înaintarea către sud. Galeria coboară, trece printr-o strâmtoare împărţită de un pilier în două ferestre şi coboară apoi până la un sifon, care este închis în perioadele ploioase.

În acest sector galeria prezintă o morfologie de conductă forţată, dezvoltată când pe diaclază, când având secţiuni circulare şi eliptice, cu înălţime medie de 3-4 m. După cca 350 m galeria coteşte brusc spre vest. Coborâm succesiv două saloane lungi de 30-50 m şi adânci de 8-10 m, târându-ne în.câteva puncte pe pantele de nisip. Urmează o difluenţă a galeriei, a cărei morfologie freatică se suprapune în acest sector cu cea de curgere liberă.

Întâlnim secţiuni eliptice, cupole şi nişe de coroziune, valuri de eroziune şi marmite. Din acest punct de vedere Peştera Lazului ne oferă un traseu extrem de instructiv privind modul de curgere a apei sub pământ şi mecanismul de adâncire al unei reţele carstice, în câteva puncte în peretele drept (pe sensul de înaintare) apar mici afluenţi care curg pe o scurtă porţiune şi dispar apoi în peretele stâng, în mici crăpături. Aceşti afluenţi conflueazǎ într-o reţea inferioară de galerii active, doar în mică măsură cunoscută, în tavan se deschid numeroase hornuri ce fac probabil legătura cu Peştera-aven din Sohodoalele Mici, săpată în platoul dolinar de deasupra. Către capăt, după câteva sute de metri de la cot, zonele inundate se înmulţesc şi pe o ramificaţie din dreapta vine chiar un pârâu permanent, ce udă secţiunea galeriei.

Peştera devine tot mai joasă şi accesul este îngreunat de o zonă de sifoane şi de acumulările de material aluvionar, care ne obligă să ne întoarcem. În continuare, cavitatea face un nou cot, având tendinţa să se întoarcă spre versant.

Acest fapt este o dovadă în plus că ea funcţionează la ape mari ca un meandru al Metrului, care inundă toate galeriile peşterii ce se dezvoltă sub nivelul său.

Condiţii de vizitare. Din particularităţile hidrologice relatate, rezultă că vizitarea se poate face numai în perioadele mai uscate şi în nici un caz când există posibilitatea producerii viiturilor. Este necesar echipamentul speologic obişnuit format din cască, salopetă, cizme, lămpi cu autonomie de 4-5 ore cel puţin, eventual o cordelină sau scăriţă pentru a coborî săritoarea de 8 m din Sala de sub labirint.

Bibliografie. P. A. Chappuis, R. Jeannel (1951), A. Decou, V. Decou şi M. Bleahu (1967), M. Bleahu şi col. (1976).

* PEŞTERA-AVEN DIN SOHODOALELE MICI

(Fig. 99)

Sinonimii: Peştera lui Arion Arjoc.

Localizare şi căi de acces. Peştera se deschide în platoul dolinar al Masivului Sohodoalele Mici, la o altitudine de 540 m.

Din versantul drept al Văii Motrului Sec, urcă în momentul de faţă un drumeag forestier direct prin firul unui ogaş. După 500 m părăsim drumul de pe ogaş şi urcăm în versantul stâng al acestuia, pe o potecă abia vizibilă ce şerpuieşte printr-o pajişte. După ce am urcat o diferenţă de nivel de 120 m, intrăm în pădurea de fag, unde vom întâlni câteva mari doline, într-una dintre acestea se află intrarea avenului.

Date istorice. Peştera a fost explorată pentru prima dată în 1960 de D. Dancău. Ulterior a prilejuit cercetări de biospeologie (V. Decu, A. Negrea, L Tăbăcaru, 1952-1980), precum şi de speologie fizică (microclimat) în 1979.

Descriere. Este o peşteră de dimensiuni medii, având o lungime de 220 m şi o denivelare totală de 35 m. Din dolină pătrundem cu ajutorul unei corzi sau mai bine al unei scăriţe, amarate de unul din fagii de la marginea dolinei, într-o pâlnie ce ne conduce într-un puţ de 10 m adâcime. La baza acestuia se află o acumulare de bolovani şi material vegetal sub forma unui con de acumulare, pe panta căruia putem coborî în două direcţii. Mergând mai întâi pe ramura estică, pătrundem după un scurt târâş într-o galerie spaţioasă, care are în tavan câteva hornuri înalte. Galeria are 35 m şi spre capăt prezintă mai multe diverticule. Sutem într-o încăpere frumos concreţionată, cu gururi, scurgeri parietale, stalactite şi stalagmite. Remarcăm dintre formaţiuni stalactitele fistulare transparente şi albeaţa de zăpadă a unor cruste de mondmilch.

Revenind la baza puţului de acces putem intra pe ramura vestică. Aici un culoar descendent, cu multe prăbuşiri, ne conduce după 10 m într-o sală spaţioasă, lungă de 20 m şi lată de 3-5 m, cu mai multe diverticule. Unul dintre aceste diverticule se dezvoltă pe o diaclază şi găzduieşte un frumos lac cu apă limpede şi adâncă de l-2 m.

În podeaua unui alt diverticul se deschide un puţ ce coboară, tot mai îngust, circa 10 m, şi există presupunerea că ar comunica cu reţeaua de galerii a Peşterii Lazului, care se dezvoltă dedesubt. Elementul cel mai interesant din punct de vedere peisagistic îl constituie concreţiunile masive de calcit şi mondmilch, lungi până la 2 m, îndeosebi stalactite, stalagmite şi cruste.

Un frumos planşeu stalagmitic, de formă curbată, închide sub el o mică peşteră în peşteră. Stalactitele din această parte sunt net deosebite ca morfologie de cele din ramura estică, ale prezentând suprafeţe septale

poliedrice (stalactite cu fațete, stalactite „zgribulite”), a căror geneză este legată de realizarea în subteran, în anumite perioade, a unor temperaturi negative.

Nu este exclus ca existența presupusei legături prin puțul de 10 m să fi favorizat o circulație a aerului rece din timpul iernii.

Condiții de vizitare. Pentru coborârea avenului este necesară o coardă de 15 m sau o scăriță speologică.

Peştera se poate vizita în rest fără a avea nevoie de un echipament special. Vizitarea durează o oră.

Bibliografie. A. Decou, V. Decou şi M. Bleahu (1967), M. Bleahu şi col. (1976).

ZONA POLOVRAGI – CERNĂDIA

(Fig. 100)

* PEŞTERA POLOVRAGI

(Fig. 101)

Localizare şi căi de acces. Peştera Polovragi se află la nord de comuna cu acelaşi nume, în versantul stâng al Cheilor Citețului, la o altitudine de 670 m. Venind pe magistrala turistică a Olteniei, care este şoseaua Râmnicu Vâlcea-Târgu Jiu, un indicator rutier aflat cam la jumătatea acestei distanțe ne îndreaptă spre comuna Polovragi. Dacă ne oprim o clipă la răspântie, lângă fântâna cu cumpănă înaltă, zărim munții ridicându-se brusc în mijlocul şesului; sunt pereții abrupți ai masivului Polovragi-Cernădia, o bară calcaroasă care stă ca o stavilă în calea apelor ce coboară din Munții Parângului şi Căpățânii. Zărim de aici şi adânca despicătură în munte a Cheilor Citețului, care răsare direct din netezimea terasei pe care se află satul. Denumirea Polovragi, de origine slavă, reflectă această situație geografică, căci polo înseamnă câmpie, iar ovrag – defileu. Din şoseaua principală mai avem până la peşteră cam 8 km. Trecem mai întâi prin frumoasa comună Polovragi, atestată documentar în anul 1480, o comună de munteni gospodari, ce îmbină în mod pitoresc trăsăturile portului şi obiceiului sibian cu cele ale satului oltenesc. Se spune că aici, la Polovragi, se coc cele mai bune căpşuni, cântă cel mai bun ansamblu de fluieraşi şi se țes cele mai frumoase covoare olteneşti. La 20 iulie se desfăşoară nedeia de la Polovragi, cea mai mare sărbătoaire câmpenească a oltenilor. Printre mândriile locului se află şi Peştera Polovragi al cărei portal se deschide nu departe de mănăstire, la 200 m distanță de la intrarea în chei, într-un loc de mare sălbăticie. Un popas turistic cu căsuțe, aflat în lunca dinaintea cheilor şi mănăstirea Polovragi însăşi pot găzdui până la 50 persoane. Tot aici, şi nu în chei, se pot parca şi maşinile.

Date istorice. Peştera Polovragi a fost cunoscută din timpuri străvechi. Chiar deasupra ei, săpăturile arheologice au scos la iveală vestigiile unei cetăți dacice şi daco-romane. Ea a fost desigur vizitată de-a lungul evului mediu şi locuită temporar de pustnici (Peştera lui Pahomie) sub administrația mănăstirii Polovragi.

Prima descriere a fost făcută de Joannes, în 1868. Al. Vlahuță, care a vizitat-o, o menționează în cartea sa România pitorească, însemnări cu caracter ştiințific au fost făcute de E. Racoviță şi R. Jeannel (1929), iar L Ilie face cercetări morfologice, realizând traversarea peşterii din aval în amonte şi

publică un articol în 1961, când aceasta era cunoscută pe o lungime de cca 3 km. În 1974, Cercul speologic „Focul Viu" începe explorarea sistematică a rețelei de la Polovragi şi, prin descoperirea unor noi galerii importante, peştera atinge în doi ani lungimea de 9 300 m, fiind a cincea din țară.

Reluarea explorării, în special în zona etajului activ, ar putea, probabil, permite depăşirea lungimii de 10 km.

Descriere. Este o cavitate complexă, formată din galerii dezvoltate relativ liniar, paralel cu versantul, din coridoare şi hornuri de legătură între aceste galerii. Un sistem de fracturi orientate aproape nord-sud au fost dizolvate de apele Oltețului, la nivelul unei terase aflate cu cca 20 m mai sus de talvegul actual. Martori ai acestei terase s-au conservat bine în peşteră (tavanul neted de la Culoarul Motrului, nivelele de coroziune şi numeroasele planşee stalagmitice din galeria principală), dar şi în chei, sub forma a numeroase nişe de dizolvare, unele umplute cu aluviuni.

Cele mai multe galerii pot constitui obiectul unei vizite turistice, prezentând numeroase porțiuni joase, argiloase sau inundate. De aceea, vom descrie în continuare sectorul aval, „clasic", al peşterii, în care se poate intra prin portalul amenajat cu scări de beton. Acesta conduce într-o primă porțiune mai spațioasă, fără ornamentații calcitice cu podeaua acoperită de argilă, pietriş şi guano. Spre dreapta se vede o scurtă ramificație, numită Culoarul Liliecilor.

În capătul sălii, spre stânga, putem admira pe scurgerile de mondmilch de pe pereți, vermiculații de argilă („piei de leopard"). Mai departe, pe cea nouă, galeria se prezintă cu porțiuni drepte, de câte 40-50 m, alternând cu movile de bolovani şi material fin. Podoabele sunt sărăcăcios distribuite sub formă de scurgeri parietale, stalagmite şi gururi masive. În peretele din dreapta se desprind una după alta intrările scunde a două galerii. Prima dintre acestea conduce, după un parcurs scurt dar anevoios, la Sala Lacului – o încăpere mai spațioasă, unde, într-un decor de mare sălbăticie, întunecos şi ostil, se află un lac de sifon. Scafandrii speologi din Cercul speologic „Focul Viu" au coborât în această fântână subterană şi, la o adâncime de 12 m, au pătruns într-o galerie care după 50 m răzbate din nou la suprafața apei. O nouă galerie, apoi un nou sifon care-şi aşteaptă exploratorii. Apa din Sala Lacului se pierde în aval într-un alt sifon şi reapare după cca 300 m într-un izvor carstic, în chei, chiar sub portalul peşterii. Şi acest traseu a fost explorat parțial cu scafandrul. Revenind în Sala Lacului, ne continuăm drumul călcând peste gururi tocite, privind pereții de calcar sbârciți de coroziune, cotropiți de iscăliturile vanitoşilor drumeți din toate timpurile. Ici-colo, dârele calcitului imaculat, prelinse între timp, fac literele tot mai ilizibile: natura înțeleaptă acoperă sub vălul purității minerale numele condamnate dinainte la uitare.

Deodată tresărim: din peretele drept al galeriei Moartea însăşi ne priveşte. Este un desen făcut cu negru de fum de un călugăr, cu mulți ani în urmă. În ciuda acestui macabru avertisment galeria continuă paşnic. Un scurt urcuş la stânga ne permită să vedem Culoarul Stâlpului. Admirăm apoi un frumos grup de stalactite, stalagmite şi coloane, ce se oglindesc în apa unui gur.

Mai departe tavanul galeriei de la înălțimi ce variază între 8 şi 2,5 m coboară, obligându-ne întâi să ne aplecăm, apoi să ne târâm, apoi să ne întrebăm dacă înaintarea aceasta mai are vreun rost. În mod normal ea are, dar acum tavanul prezintă o porțiune obstruată.

Condiții de vizitare. Echipament obişnuit şi lămpi electrice sau cu carbid.

Vizitarea acestui sector din Polovragi nu ne prilejuieşte vederea unor peisaje subterane frumoase. Şi totuşi, el are un farmec al lui: un suflu de demult pare că trece pe sub aceste bolți afumate de timp de torțele dacilor şi romanilor şi de făcliile călugărilor.

O scurtă călătorie în trecut ia sfârşit, când, orbiți de lumină, trecem din nou prin portal.

Bibliografie. S. lancu, S. Lupu şi I. Ilie (1961), M. Bleahu şi col. (1976), A. Buta (1976).

CHEILE OLTEȚULUI.

Coborând câțiva metri sub drum, chiar în dreptul portalului, atingem o mică platformă de pe care putem admira spectacolul Cheilor Oltețului (Atenție! Loc periculos).

Cheile pot fi străbătute de la un capăt la celălalt chiar pe firul apei, traseu frumos dar. foarte ud. Dacă această perspectivă nu vă îmbie, atunci vă recomandăm un traseu de 3 ore, pentru vizitarea versantului stâng al Oltețului. Urcând de la peşteră pe drumul forestier, admirăm panorama pereților calcaroşi, trecem peste două viaducte şi, după 1/2 oră ajungem în frumoasa poiană „După piatră”, un loc larg, cu multă iarbă, pini şi mesteceni, făcut anume pentru popas. De lângă cabana forestieră aflată aici, o potecă urcă prin defrişare în versantul stâng. După 40 minute atingem o şea, cu largi privelişti spre Munții Căpățânii şi Parâng. Poteca lată ne conduce apoi spre sud, pe culme, pe lângă pădurea de fagi şi prin melancolice poieni cu mesteceni. Pe traseu întâlnim aşa-numitul „Obor al Jidovilor”, o formațiune carstică neobişnuită, ce seamănă cu temelia pătrată a unui bastion şi pe seama căruia circulă multe legende, în realitate este un relief structural al calcarelor, o reflectare în morfologie a alcătuirii geologice. Poteca ne scoate apoi pe culmea golaşe a dealului, unde se află cioplită cu litere chirilice, tocită de vânturi, Crucea lui Ursache.

Risipite printre pietre putem zări cioburi de ceramică dacă, rămasă de la cetatea aflată cândva în acest loc. În zarea fumurie vedem câmpiile şi casele ca nişte jucării. De foarte jos, urcă spre noi peste prăpăstii, murmurul Oltețului.

* PEŞTERA MUIERILOR

(Fig. 102)

Sinonimii: Peştera Muierii de la Baia de Fier.

Localizare şi căi de acces. Peştera Muierilor e situată la nord de comuna Baia de Fier, în versantul drept al cheilor săpate de pârâul Galbenu, la cca 650 m altitudine. Ea face parte din aceeaşi zonă calcaroasă din care face parte şi peştera Polovragi, dar deoarece Oltețul este limita dintre Munții Căpățânii şi Munții Parâng, Peştera Muierilor aparține celor din urmă.

În şoseaua națională Râmnicu Vâlcea-Târgu Jiu, un indicator ne invită să intrăm la dreapta 5 km, spre comuna Baia de Fier şi Peştera Muierilor.

Comuna Baia de Fier este o aşezare multiseculară, menționată sub numele de Bănia încă de acum 500 de ani. Locuitorii săi, olteni amestecați cu oierii ardeleni stabiliți aici de-a lungul timpului, nu se ocupă numai cu păşunea şi ogorul, ci lucrează la fabrica de cherestea şi la exploatarea de grafit de pe Galbenu, cea mai importantă de acest fel din țară. Ieşind din comună, intrăm în chei şi după un kilometru ajungem la cabana „Peştera Muierilor". Aici există loc de pancare, bufet şi capacitate de cazare pentru circa 30 de persoane.

Date istorice. Peştera Muierilor a fost locuită încă din paleolitic şi neolitic, aşa cum o dovedesc uneltele de silex şi ceramică descoperite de arheologi. Există, de asemenea, mărturii ale prezenței omului de-a lungul întregii istorii. Denumirea sa se pare că este legată de utilizarea ca ascunzătoare pentru „muierile" satului, în timpul raitelor otomane pe aceste meleaguri.

Informații cu caracter ştiințific asupra ei apar în 1894 (Al. Ştefulescu) şi 1898 (Gh. Munteanu-Mur-goci). O scurtă descriere este publicată de biospeologii P. A. Chappuis şi A. Winkler în 1951, dar abia în 1952 o echipă, formată din M. Dumitrescu, T. Orghidan, J. Tanasachi şi Val. Puşcariu, face cercetări sistematice, continuate apoi de L Viehmann, M. Bleahu, I. Ilie, G. Diaconu, I. Povară, C. Goran. Rezultatul acestor cercetări este cartarea a 3 560 m de galerii, descoperirea unui nou etaj, a unor minerale şi concrețiuni rare, a unei faune actuale şi fosile interesante.

O sinteză a acestor informații, bogat ilustrată, se poate găsi în albumul Peştera Muierilor, de G. Diaconu, C. Lascu şi C. Ponta, apărut în 1980.

În 1963 Peştera Muierilor a fost amenajată ca obiectiv turistic, suferind apoi două reamenajări, ultima în 1978. Ea atrage anual circa 50000 de vizitatori, deşi dotările turistice nu sunt din toate punuctele de vedere la înălțimea cuvenită.

Descriere. Peştera Muierilor este o cavitate polietajată, cu galeiii dispuse pe trei niveluri clare, iar un al patrulea nivel este bănuit dar încă nu a fost explorat. Lungimea totală este 3 566 m. Cea mai importantă este Galeria Electrificată, lungă de 600 m, care străbate, de fapt, culmea calcaroasă a Garbei, de la un capăt la celălalt. După intrarea cu dimensiunea 2x3 m, închisă cu poartă metalică, se pătrunde într-o galerie de dimensiuni mijlocii, cu formațiuni masive şi afumate. După câțiva zeci de metri primele stalagmite ne rețin atenția: Bazinele mici, Orga, Domul Mic – printre care se strecoară poteca, pentru a ajunge într-un spațiu mai larg, cu o răspântie. O luăm mai întâi spre stânga, trecem pe lângă Altar, o frumoasă aliniere de coloane, şi ajungem sub Horn, o cupolă înaltă de peste 20 m, în care privirea se pierde fără a-i zări lămurit capătul. Puțin mai departe, o peliculă roşiatică de limonit a prilejuit denumirea de Piatra însângerată, unui loc unde putem vedea şi o interesantă secțiune de galerie, determinată de linia sobră a faliilor. După Sala Altarului urmează un sector aparent arid, cu tavanul puternic brăzdat de fisuri şi podeaua plină de grohotiş. Remarcăm totuşi secțiunea elegantă, de arcadă, a galeriei ce ne conduce, după cca 120 m, într-o mică sāliță, unde de obicei sunt expuse vitrine cu oseminte de Ursus spelaeus. Mai departe vom fi nevoiți să mergem aplecați printre gururi cu apă, pe o podină lunecoasă de scânduri. În sfârşit, ne putem ridica din nou la verticală, pentru a admira una din mândriile

peşterii: Sala Turcului, înaltă de 12 m şi lungă de 20 m, populată cu câteva „celebrităţi”, despre care magnetofonul uman, care este ghidul, dă grupului de turişti spumoase amănunte: opulenta Cadână ascunsă într-o firidă, în spatele Domului Mare, Moş Crăciun, aplecat în ascultarea Orgii, Candelabrul ce atârnă deasupra Bazinelor Mari şi, desigur, Turcul, dominând sever această societate împietrită.

Din Sala Turcului ne abatem pentru a vedea Sala Minunilor. Aici stalagmitele, deşi anonime, au forme mai elegante şi s-au asociat între ele pentru a forma un colţ de peşteră armonios şi ceva mai bine conservat.

După Sala Turcului mai avem de străbătut mohorâta Sală cu Guano, cu depozit acumulat aici pe seama a numeroşi lilieci, pentru care peştera oferă un adăpost plăcut în timpul iernii. Pe acest guano se dezvoltă o bogată faună cavernicolă: mici animale troglobionte, cu înfăţişări şi obiceiuri pe atât de ciudate pe cât le sunt şi numele: Trachysphaera spelaea, Lithobius decapolitus, Sophrochacta chap-puisi şi Duvaliotes voiteştii.

Abia scăpaţi de mirosul specific, de fermentaţie, al guanoului şi după câţiva metri, simţim în nări unda aerului proaspăt: am ajuns la deschiderea din aval, prin care nu ne vom grăbi sa ieşim înaintc de a serie câteva cuvinte în cartea peşterii, ce stă deschisă pe o masă, lângă poartă. Adevărata „carte" a peşterii nu se află însă aici, ci câţiva metri mai jos, în Galeria Urşilor şi Perlelor. Aici săpăturile paleontologice au ridicat „filă cu filă" straturile de argilă şi oseminte de urs, hienă şi leu de peşteră, animale care s-au refugiat cândva, urmărite de lancea de piatră a vânătorului paleolitic.

Cercetarea sistemului de galerii din etajul inferior, însumând l 500 m, a prilejuit, între altele, descoperirea unei asociaţii de speleoteme din dahllit (un mineral format din combinarea calcitului, prezent în orice peşteră, cu fosfatul de calciu provenit din scheletele de urşi de cavernă), o situaţie de excepţie pentru peşterile româneşti.

Condiţii de vizitare. Peşteră amenajată, electrificată, ce poate fi vizitată în prezenţa unui ghid. Pentru vizitarea etajelor inferioare este necesară autorizaţia eliberată de C. M. N.

Bibliografie. I. Ilie, S. Lupu (1962), M. Bleahu şi col. (1976), G. Diaconu, C. Lasou şi C. Ponta (1980).

CHEILE GALBENULUI.

După ieşirea din peşteră pe poarta aval, putem reface traseul în sens invers, mergând înapoi Ia cabană pe două variante, oricare cu mult mai interesante decât banala întoarcere pe şosea, dar mai lungi şi cu unele porţiuni dificile.

O primă posibilitate este de a urca în versant, deasupra porţii de Ia ieşire până în vârful dealului, de unde se deschide o largă privelişte asupra cheilor şi comunei Baia de Fier.

Spre versant îşi deschid gurile câteva peşteri mici, pe care avem posibilitatea de a le vedea, mergând pe o potecă abia vizibilă şi care are uneori în dreapta pereţi abrupţi, între acestea, Peştera Pârcălabului, o peşteră cu mai multe intrări, pare a fi un adevărat observator natural asupra regiunii înconjurătoare. Mergând mai departe, ceva mai jos, vom găsi, cu puţin noroc,

intrarea Peşterii Corbului şi Peştera Vulpilor. În cele din urmă, vom ajunge În capătul nordic al culmei Gârbă, având În zare priveliştea Parângului, iar dedesubt, cabana şi lângă ea oglinda colmatată, cu luciri negre-cenuşii, a flotației de grafit. Vom coborî prin stânga, prin pădurea de fag, unde abruptul calcarului lasă loc unor roci mai domoale ca relief.

O altă variantă mai este traversarea versantului pe o potecă la început greu de nimerit, ce trece, între altele, pe la mica Peşteră a Iedului, iar apoi pe la intrarea de la Altar a Peşterii Muierilor (astăzi zidită) şi iese pe curba de nivel chiar în dreptul platformei de la intrarea peşterii.

Pentru cei ce au la dispoziție mai mult timp, recomandăm un frumos traseu de legătură cu Cheile Oltețului: plecând de la cabană, traversăm şoseaua şi chiar în dreptul podului urcăm în versantul stâng al cheilor printr-un horn foarte abrupt, dar care va da satisfacții turiştilor antrenați care iubesc căță-rarea. Ajunşi sus, trebuie să alegem, dintre potecile de turme, pe cea care ține coama cea mai înaltă. Trecem prin largi poieni cu ferigi uriaşe şi păduri de fag, ajungând, în cele din urmă, la marginea hăului adânc al Cheilor Oltețului.

CARSTUL DIN BUILA – VÂNTURARIȚA

Între şisturile cristaline din creasta Munților Căpățânii şi conglomeratele dealurilor vâlcene se ridică o creastă de calcar lungă de peste 12 km, cu înălțimi ce ating l 885 m, în vârful Vânturarița. Această creastă nu este o barieră de netrecut pentru pâraie care vin dinspre Folea şi Preota, căci acestea au tăiat în ea patru defilee: Cheile Bistriței, Cheile Costeştilor, Cheile Recea şi Cheile Mânzului. Fiecare dintre acestea au personalitatea lor. Cheile Bistriței, mai largi, sunt străbătute de o şosea ce merge paralel cu pârâul Bistrița, ale cărei ape limpezi, după ce trec pe sub Peştera Liliecilor, udă temelia mănăstirii Bistrița.

Cheile Costeştilor, tot foarte sălbatice, sunt străbătute de un drum forestier ce urcă însă numai prin versantul stâng. Ele pot fi însă parcurse uşor cu piciorul, prin firul apei. La intrarea în chei se află mănăstirea Arnota şi pitorescul schit,44 de Izvoare", a cărui denumire are clare sugestii carstice. Cheile Recea (Cheile Comarnicelor) sunt printre cele mai adânci şi mai sălbatice din țară. Pe o lun-gime de l km ele prezintă cascade, săritori, marmite şi pereții apropiați până la 2 m, dar înalți de peste 300 m. La debite mici, coborârea lor prin firul apei este posibilă, pe poteca marcată cu bandă albastră de un grup de speologi vâlceni. Într-un singur punct este necesară o coardă de 30 m, pentru a coborî în rapel pe coardă dublă o săritoare de 5 m, nu foarte dificilă. Nu departe de acest punct vom fi nevoiți să intrăm în apă până la brâu, dar după scurt timp vom ajunge sub podul peste care trece drumul forestier către Cheia.

Cheile Mânzului (Cheile Folea, Olăneştilor sau Valea Rea) sunt mai scurte dar nu mai puțin spectaculoase, mai ales în porțiunea aval, unde pereții sunt înalți şi valea cade în frumoase cascade. Din păcate, un drum forestier este în construcție prin chei, schimbându-le din înfățişare.

Între Valea Costeştilor şi Recea, creasta este continuă. Doar Curmătura Builei, adâncă despică placa tectonică, ne sugerează prin stadiul ei de evoluție

morfologică mecanismul probabil prin care au fost învinse calcarele Vânturariței pe făgaşul actualelor chei.

În afară de aceste frumoase defilee în care se află peşteri, izbucuri, marmite, în Buila-Vânturarița putem admira şi alte fenomene carstice de excepție. Unul dintre acestea este câmpul de lapiezuri din Muntele Albu, cu şirurile de spinări de calcar, răsfirate ca nişte turme, când aliniate în şiruri regulate, când îngrămădite haotic de „dulăii geologici”.

Un alt fenomen carstic deosebit de instructiv este o depresiune adâncă, dezvoltată paralel cu versantul vestic în creastă, în apropiere de Curmătura Builei. Această depresiune este închisă de jur-împrejur, ceea ce înseamnă că apele ce se strâng pe câteva hectare se scurg numai prin puzderia de crăpături, ce brăzdează fundul depresiunii. Este ilustrat aici, la o scară mare, procesul de decompresie litostatică, care a desprins o masă importantă de roca din trupul muntelui.

Câteva sute de metri mai jos, o parte din înfiltrațiile din creasta Vânturariței se drenează prin izbucul de la Schitul Pahomie. Schitul însuşi, deosebit de pitoresc, are o ambianță „carstică” căci a fost construit în mod inspirat sub un mare abri calcaros.

Toate cele arătate pot fi văzute în circa două zile de drumeție. Detalii privind etapele şi marcajele se pot găsi în ghidurile turistice privind Munții Căpățânii şi Masivul Buila-Vânturarița.

* PEŞTERA LILIECILOR

(Fig. 104)

Sinonimii: Peştera lui Grigore Decapolitul, Peştera Bistrița, Peştera Liliecilor de la Mănăstirea Bistrița.

Localizare şi căi de acces. Peştera se găseşte la capătul nordic al satului Bistrița, la 150 m distanță de mănăstirea Bistrița, în versantul drept al Cheilor Bistriței, la o altitudine de 850 m şi 60 m față de vale. Din şoseaua Râmnicu Vâlcea-Târgu Jiu, unde se află un indicator ce invită la vizitarea peşterii, se intră mai întâi în Comuna Costeşti, iar de aici până la peşteră mai sunt 7 km. Posibilități de cazare sunt la motelul şi popasul turistic din localitatea Horezu.

Date istorice. Peştera a fost cunoscută şi locuită de pustnici în evul mediu, în 1635 călugării Macarie şi Daniel au ridicat în peşteră un mic schit, care a fost apoi reclădit în 1916. Tot ei au clădit în partea opusă a peşterii o capelă, în care se păstrau moaştele sfântului Grigore Decapolitul.

În literatura de specialitate este menționată pentru prima dată în 1929 de E. Racoviță. Cercetările de biospeologie au pus în evidență o faună icavernicolă abundentă şi au fost publicate în 1 951 (P. A. Chappuis şi R. Jeannel) şi 1955 (M. Dumitrescu, J. Tănăsachi şi T. Orghidain).

Descriere. Peştera, în lungime de 250 m, este amenajată şi electrificată. După ce urcăm treptele dinaintea intrării, pătrundem într-un culoar îngust şi scund care, după 30 m, ne conduce într-o sală mai mare. Înainte cam cu 10 m de o scară, se poate urca peste o mare lespede suspendată şi pătrundem într-un culoar înfundat, şi reprezintă etajul superior al peşterii.

Din galeria principală urcăm un mic prag şi pătrundem într-o galerie în al cărei capăt se află Izvorul – două mici gururi cu apă.

Revenind la galeria principală, facem un larg ocol şi coborâm la cealaltă intrare a peşterii, care este mult mai mare şi sub care se află construit micul schit. Priveliştea din acest punct asupra Cheilor Bistriței, îmbinarea dintre cadrul natural şi ambianța istorică conferă locului un farmec deosebit, de fapt, principalul element de valoare peisagistică al acestei amenajări turistice. Ne întoarcem prin galeria principală pentru a vedea şi Altarul, în tavanul galeriei se află uneori mari colonii de lilieci, pe seama cărora în această peşteră s-au format mari cantități de guano, cu o grosime apreciată la 1,7 m şi un volum de 10 vagoane.

Pe acest depozit s-a dezvoltat o bogată faună guanofilă. Deoarece această mică peşteră reprezintă cea mai estică apariție de faună troglobiontă din Carpații Meridionali, ea are o importanță biospeologică mare.

Este totodată remarcabilă prin elementele sale istorice, prin completările şi utilizările pe care i le-a dat omul, alăturându-se puținelor situații de acest gen din țara noastră.

Condiții de vizitare. Fiind amenajată şi electrificată, poate fi vizitată în ținută obişnuită.

Bibliografie. R. Jeannel şi E. Racoviță (1929), P. A. Chappuis şi A. Winbler (1951), M. Dumitrescu, J. Tănăsachi şi T. Orghidan (1955), M. Bleahu şi col. (1976), P. Cocean (1978).

* PEŞTERA ARNĂUȚILOR

(Fig. 105)

Localizare şi căi de acces. Nu putem părăsi frumoasa zonă carstică a Vânturariței fără să vizităm şi Cheile Mânzatului, în care se află Peştera Arnăuților.

Peştera se deschide în partea nordică a crestei Vânturarița-Stogu, în versantul drept ai Cheilor Mânzului (Cheile Folea, Cheile Olăneştilor), la o altitudine de l 000 m şi 60 m diferență de nivel față de vale.

Pentru a ajunge aici, va trebui să urcăm din stațiunea Olăneşti pe drumul forestier care urcă 20 km pe Valea Olăneşti până la cantonul Mânzu, iar acum, mult mai sus, din păcate, chiar pe chei.

Se mai poate ajunge în chei venind din Şaua Stogu, pe o potecă prin pădure, ce ține aproximativ limita calcarelor.

Date istorice. Peştera Arnăuților a fost explorată în 1967 de speologii D. Zincenico, D. Dancău, L Tăbăcaru şi V. Decu, care au şi cartat-o. Ea a fost recartată de speologii amatori vâlceni.

Descriere. Principalul element de atracție al acestei peşteri îl constituie, fără îndoială, portalul său, larg de 24 m şi înalt de 15, care se deschide la baza unui perete abrupt, în fața intrării se află o platformă largă, năpădită de vegetație, ce dă locului un aspect de sălbăticie şi pitoresc. Nu este de mirare că până acum în acest loc poposeau frecvent caprele negre.

După portal, galeria continuă spre sud cu un traseu rectiliniu, ce atinge lungimea de 150 m.

Peştera este spațioasă, orizontală şi relativ uscată. Planşeul este uşor ascendent la început, apoi, după o porțiune cu blocuri prăbuşite, se orizontalizează.

Bolta galeriei are secţiune pe faţă de strat în prima parte, apoi devine triunghiulară. Materialul de umplutură este reprezentat prin blocuri prăbuşite, material elastic fin şi argile de decalcifiere. Pe pereţi sunt depuneri de mondmilch şi cruste de calcit.

În porţiunea terminală, unde şi infiltraţiile sunt mai bogate, s-au format câteva stalagmite scurte dar se poate spune că peştera este slab concreţionată.

Amatorii de imagini nu vor rămâne dezamăgiţi dacă vor reuşi să fotografieze secţiunea înaltă a galeriei în câteva puncte şi, mai ales, să prindă un unghi bun cu frumosul portal.

Condiţii de vizitare. Peştera se poate vizita în orice anotimp şi cu orice echipament. Fiind relativ spaţioasă, se recomandă o sursă mai puternică de lumină.

Bibliografie. M. Bleahu şi col. (l 976).

* PEŞTERA STOGU

(Fig. 106)

Sinonimii: Peştera lui Munteanu-Murgoci Peştera nr. 2 din Cheile Comarnicilor.

Localizare şi căi de acces. Peştera se află în Masivul Stogşoarelor, în peretele vestic, la o altitudine de 930 m şi 30 m altitudine relativă, în versantul stâng al Văii Cheia. Versantul este abrupt, puţin împădurit, dar o potecă de acces conduce spre peşteră, pornind dintr-un punct situat la cca 50 m aval de Cantonul Cheia.

Date istorice. A fost cercetată şi descrisă încă în 1898 de Gh. Momteanu-Murgoci.

În 1966 o echipă a Institutului de speologie,E. Racoviţă" face cercetări biospeologice. După 1975 speologii amatori ai cercului „Niphargus" – Râmnicu Vâlcea întreprind o recartare amănunţită, fără de turme, pe cea care ţine coama ea mai înaltă.

Descriere. Peştera are o intrare mare, de 4x3 m, orientată spre vest. După 4 m se intră într-un spaţiu mai larg (Sala Mare), care prezintă 4 diverticule scurte dar bogate în concreţiuni (stalactite şi stalagmite).

În Sala Mare podeaua este orizontală, cu numeroase blocuri prăbuşite. Din tavan şi pe pereţi atârnă stalactite masive de mondmilch şi scurgeri parietale masive. Galeria principală este de dimensiuni mai mari (3-5 m lăţime şi 5-8 m înălţime). Ea este concreţionată cu stalactite, stalagmite, coloane, gururi şi curgeri parietale.

Formaţiunile, deşi numeroase, au un aspect mai greoi, mai masiv, din cauza crustelor succesive de mondmilch care le îmbracă, în capăt se remarcă un frumos grup de stalagmite şi domuri, denumit Familia.

După cca 50 m, Galeria principală este intersectată de Galeria Diaclazelor, care se dispune aproape perpendicular. Spre stânga Galeria Diaclazelor (Culoarul cu Guano) este ascendentă în primii 10 m şi apoi descendentă, cu numeroase blocuri prăbuşite. Ramura din dreapta a Galeriei Diaclazelor este con-creţionată cu stalactite şi stalagmite, iar în porţiunea finală şi cu gururi. Dincolo de aceste gururi, printr-un puţ de 4 m, se pătrunde într-o galerie cu trei niveluri de eroziune.

Peştera Stogu are o lungime de 235 m, pe parcursul cărora oferă subiecte interesante pentru turiştii amatori de fotografii subterane. Ea adăposteşte în anumite perioade ale anului şi o mare colonie de lilieci. În masa de guano trăiesc mai multe specii de insecte guanofage. Peştera găzduieşte câteva specii troglobionte de miriapode şi coleoptere. În ea se găsesc şi resturi de Ursus spelaeus.

Condiții de vizitare. Este o peşteră simplă, uscată, ce poate fi vizitată în orice perioadă a anului. Vizitarea durează o oră. Sunt necesare doar surse bune de iluminare.

Bibliografie. G. Munteanu-Murgoci (l898), V. Decu (1967), M. Bleahu şi col. (1976), P. Ghiță, I. Banu, N. Năulea şi F. Marinescu (1978).

* PEŞTERA LACUL VERDE

(Fig. 107)

Localizare şi căi de acces. Peştera,Lacul Verde” e situată în peretele vestic al muntelui Stogşoarelor, la o altitudine de 990 m, în versantul stâng al Ogaşului Ursului.

Din comuna Cheia se poate ajunge acum cu maşina pe drumul forestier, urcând în serpentine până sub şaua dintre Stogu şi Stogşoara, pe care în partea superioară o traversează printr-un tunel.

De la cantonul Cheia, coborând pe o potecă în versantul stâng al Văii Căprăresa (Cheia), după cca 350 m întâlnim Ogaşul Ursului, un adevărat râu de grohotiş. După ce urcăm cca 140 m diferență de nivel vom zări la baza unui perete intrarea peşterii.

Date istorice. Peştera a fost explorată şi cartată de Cercul de speologie „Niphargus” Râmnicu Vâlcea în 1978. În acelaşi an ea a fost şi publicată (P. Ghiță, I. Banu, N. Năulea, F. Marinescu).

Descriere. Peştera are o intrare relativ mare, de 6x4 m. Imediat după aceasta urmează două galerii: prima, foarte îngustă, are numai 10 m lungime. Cealaltă este largă şi înaltă, cu podeaua dreaptă, acoperită cu fragmente mărunte în primii 15 m, apoi cu blocuri mari de calcar prăbuşite peste vechi concrețiuni.

După 35 m galeria se ramifică. Cele două ramificații, după ce îmbrățişează un uriaş palier, se reîntâlnesc în Sala Mare. Ramificația principală prezintă o pantă de 4 m, pe care se coboară în sală. Ramificația secundară este uşor descendentă, neconcreționată şi largă de 25 m.

Sala Mare are 30 m lungime, 20 m lățime şi 10 m înălțime. Podeaua are un relief foarte accidentat din cauza blocurilor mari de calcar prăbuşite. Trecând peste aceştia ne îndreptăm spre colțul sud-estic al sălii, de unde porneşte o galerie la început ascendentă, cu mult material elastic, care după 20 m se ramifică. Ramificația din dreapta se termină cu trei diverticule scurte, în timp ce ramificația din stânga coboară către oglinda unui lac prins între pereții diaclazei, lat de numai 1 m, dar lung până la 10 m şi cu adâncimea de 3 m în unele puncte.

Prezența acestei acumulări de apă într-o peşteră fosilă, suspendată în calcare puternic fisurate, este un fapt mai puțin obişnuit. Lacul se explică prin impermeabilizarea puțului galeriei cu argilă de decalcifiere. Este posibil ca prin

decolmatarea unor fisuri, lacul să se dreneze, aşa cum s-a întâmplat şi cu lacul din Peştera Pagodelor, aflată în apropiere.

Autorii citați consideră peştera un meandru fosil al pârâului Recea. Tipul de tectonizare ne sugerează şi ideea că ea s-a format pe o falie paralelă cu versantul Ogaşul Ursului, intersectată de câteva litodaze secundare în dreptul Sălii Mari.

Condiții de vizitare. Vizitarea durează 1/2 oră. Se pot face fotografii spectaculoase cu dezordinea blocurilor prăbuşite, dar şi cu oglinda verde a lacului, reflectând pereții tapisați cu calcit. Nu este necesar echipament special, ci doar surse bune de lumină pentru zona cu prăbuşiri din Sala Mare.

Bibliografie. P. Ghiță, I. Banu, N. Naulea şi F. Marinescu (1978).

* PEŞTERA PAGODELOR

(Fig. 108)

Localizare şi căi de acces. În sălbăticia versanților Muntelui Stogu-Stogşoare, peşterile, deşi mici, adaugă peisajului un plus de mister. De jos din văi, privirea se opreşte la baza pereților care te îndeamnă să iei în piept abruptul, pentru a-i scruta adâncimile.

Ogaşul Ursului, o padină adâncă, cu o denivelare de 300 m, are câteva mici perle de peisaj subteran. Peştera Pagodelor este una dintre acestea. Pentru a ajunge la peşteră vom porni de la Cantonul Cheia, pe o potecă din malul stâng al văii, coborând lin prin pădure cca 350 m, până la întâlnirea, într-un decor haotic, de mari blocuri prăbuşite şi „râuri de pietre”, a Ogaşului Ursului, în versantul opus, vizavi de ogaş, zărim stânca semeață a Sânțineliii Cheilor, dominată de uriaşul perete al Clăii Strâmbe. După un urcuş abrupt de 150 m peste acest tobogan de grohotiş, zărim în peretele drept al ogaşului intrarea suspendată deasupra unei mici săritori.

Date istorice. Peştera Pagodelor a fost explorată şi cartată de speologii vâlceni al Cercului speologic „Niphargus” în 1976 şi comunicată în 1980 de G. Procopie, N. Năulea şi Şt. Cârstom.

Descriere. Intrarea este dublă şi se prezintă sub forma unei diaclaze, penetrabilă pe o secțiune de 1x1 m. După o scurtă pantă descendentă, urmează o galerie joasă de 18 m, până la o strâmtoare în rocă ce triază în mod drastic gabaritul vizitatorilor. După Strâmtoarea Nasturilor Pierduți galeria devine continuă pe aceeaşi direcție, dar cu dimensiuni mai generoase: l-3 m lățime şi 2-3 m înălțime, pe încă 100 m lungime.

Peştera este suborizontală, având o denivelare de 10 m pe toată lungimea. Două aspecte rețin în mod special atenția în această cavitate: bogăția speleotemelor şi prezența unui depozit de argilă de un tip deosebit.

Speleotemele formează ansambluri elegante, deşi modeste ca dimensiuni; stalactite conice şi stalagmite fistulare, fragile şi policrome, ne obligă să aplecăm mereu capul pentru a nu le rupe. Pe podea zărim câteva stalagmite „gulerate”, adică stalagmite care au avut cândva baza inundată, iar la nivelul apei s-a depus pe ele un brâu de calcit. Cele mai frumoase sunt, desigur, „pagodele”, stalagmite conice ce ne sugerează liniile unei arhitecturi asiatice şi care au dat denumirea peşterii.

Depozitul de argilă este parțial litificat, întărit, fiind pe alocuri acoperit cu o glazură calcică strălucitoare, depusă pe marginile crăpăturilor de la ultima uscare a materialului. Această argilă, deosebit de fină, provine dintr-o perioadă în care infiltrațiile din peşteră alimentau un mic lac, ale cărui ape s-au pierdut apoi prin fisurile calcarului. Martorii acestei oglinzi dispărute sunt şi nivelurile de depunere a calcitului, care încing ca nişte brâie pereții.

Cu luarea tuturor precauțiunilor în lucru pentru cruțarea peşterii, se pot face câteva fotografii frumoase. Trepiedul nu este necesar, deoarece subiectele sunt în general detalii.

Condiții de vizitare. Pentru vizitare, care durează maximum o oră, este necesară doar o salopetă, sursă obişnuită de lumină şi. o cură de slăbire. Grupul nu trebuie să depăşească 2-3 persoane, din cauza spațiilor mici şi a formațiunilor fragile.

Bibliografie. Inedită.

MASIVUL PIATRA CRAIULUI

(Fig. 109)

FENOMENE CARSTICE ÎN PIATRA CRAIULUI

(Fig. 109)

Reduta de calcar a Pietrii Craiului, lungă de 20 km, este cea mai semeață creastă din Carpați, căci abrupturile sale răsar miraculos, cu peste l 000 m înălțime deasupra reliefului înconjurător. Turnurile şi padinele înlănțuite în dantelării verticale închid secrete poeni suspendate, ce fac bucuria alpiniştilor şi caprelor negre. Turiştii care urcă Brâul Caprelor sau Lanțurile ajung pe creasta care uneori e atât de îngustă că nu lasă loc nici pentru talpa piciorului. De aici se văd „colții", „țimbale", „umeri", „muchii" şi „orgi", „pereți" şi „hornuri", cu alte cuvinte o suită de forme abrupte reprezentând un relief pe cât de calcaros, pe atât de puțin carstic. Paradisul turiştilor şi alpiniştilor este la prima vedere o dezamăgire pentru speologi, căci apele ploilor se scurg cu repeziciune pe peretele abrupt şi se pierd prin puzderia de crăpături. Sute de metri în adâncul muntelui ele se unesc formând pâraie ce ies în puternicele izvoare de la Zărneşti şi Gâlgoaie. Dar din păcate cărările apelor sunt prea strâmte pentru oameni şi marea peşteră a Pietrii Craiului a rămas încă un vis frumos. Totuşi câțiva perseverenți speologi braşoveni, în mulți ani de muncă, au reuşit să exploreze şase avene situate pe versantul estic, la altitudinea de cca l 700 m. Cel mai adânc dintre acestea, Avenul din Crind, are peste 120 m. Avenul din Vlăduşca peste 70 m. Avenele din Piatra Craiului sunt accesibile doar alpiniştilor echipați şi experimentați.

În schimb două frumoase fenomene exocarstice pot fi văzute în creasta sudică. Primul este Zăplazul, o stâncă de 30 m înălțime, străpunsă de arcade polietajate, un fenomen foarte rar. Zăplazul se află chiar pe poteca ce face legătura între cabana Plaiul Foii şi Vârful La Om, cam la 1½ oră de mers față de fiecare din aceste puncte. Mergând din acest punct către sud, pe poteca marcată cu triunghi albastru, potecă ce traversează Padina Lăncii şi Marele Grohotiş, ajungem după încă 1½ oră la celălalt fenomen exocarstic remarcabil al Pietrii Craiului, arcada de la Cerdacul Standului, în apropiere de peştera cu acelaşi nume.

Dintre fenomenele carstice mai deosebite menționăm padinile cu pereți surplombați, în geneza cărora carstificarea a avut un rol important, lapiezurile fiind dezvoltate pe capete de strat şi câteva doline în Poiana Coțofenii (asupra cărora specialiştii nu s-au hotărât dacă sunt doline autentice sau gropi de bombe). Dacă părăsim pereții crestei şi coborâm în culoarul Dâmbovicioarei frecvența fenomenelor carstice creşte. Trebuie să menționăm aici unele chei spectaculoase cum sunt Prăpăstiile Zărneştilor, aflate la 5 km mai sus de cabana Gura Râului. Scurte dar foarte frumoase, cu mici peşteri şi tunele, dezvoltate în versantul drept, sunt Cheile Cheii, de la Podul Dâmboviței.

În sfârşit, Cheile Mici şi Cheile Mari ale Dâmboviței constituie obiective turistice ce se desfăşoară pe mai mulți kilometri, în care sunt săpate peste 150 de mici peşteri şi avene, hornuri, pereți şi bârne greu accesibile. Aceste chei pot fi străbătute de către cei îndrăzneți şi cu o barcă pneumatică, în afară de Peştera Urşilor (Colțul Surpat), semiamenajată, şi de Peştera Mare din satul Peştera, prin eforturile inimoşilor speologi amatori din Câmpu Lung, în zonă au fost descoperite în ultimii ani peste 350 de peşteri noi, unele cu interesante formațiuni stalagmitice, cu vestigii paleontologice şi arheologice, cu lacuri şi cascade subterane etc. Peştera cu Oase adăposteşte o stalactită ataşată de perete de 12 m lungime. Peştera Uluce aflată la 5 km de Podul Dâmboviței, pe Valea Cheii, a fost chiar amenajată sumar de speologii amatori din Câmpulung. Ea prilejuieşte vizitarea unei galerii active de 150 m lungime cu lacuri şi cascade.

* PEŞTERA DÂMBOVICIOARA

(Fig. 110)

Localizare şi căi de acces. Peştera Dâmbovicioara se găseşte în partea de sud a masivului Piatra Craiului, în versantul stâng al Văii Dâmbovicioara (afluent al Dâmboviței), la l km nord de satul Dâmbovicioara.

Este accesibilă automobiliştilor pe şoseaua Rucăr-Podu Dâmboviței-Dâmbovicioara-Cabana Brusturet. Cabana Brusturet este şi cea mai apropiată bază de cazare. Posibilități de cazare oferă şi casele sătenilor din Dâmbovicioara, iar pentru amatorii de camping există numeroase locuri pitoreşti.

Date istorice. Peştera Dâmbovicioara a fost menționată de J. Fridvalsky la 1767. Fiind situată într-o zonă cu circulație turistică a devenit, după Peştera Ialomiței, una dintre cele mai vizitate peşteri din Muntenia, între altele, putem spune că este unul dintre puținele fenomene carstice zugrăvit de un penel ilustru (tabloul Peştera Dâmbovicioarei de Nicolae Grigoreseu). Planul a fost realizat de Tr. Constantinescu în 1973. În anul 1980 a fost electrificată.

Descriere, în ciuda notorietății sale, trebuie să recunoaştem că Dâmbovicioara este modestă ca dimensiuni şi înfățişare. Lungimea sa, de 555 m, o situează totuşi printre cele mai lungi cavități din Piatra Craiului, unde peşterile sunt numeroase dar mici.

Ea are o galerie unică, cu lățimi de 3-4 m şi înălțimi de 4-5 m, cu câteva ramificații neimportante. După aproximativ 150 m, galeria devine foarte scundă, obligându-ne ca din punctul La târâş până în capăt să mergem aplecați sau târâş. În acest punct de horn de 10 m înălțime are probabil

comunicare prin fisuri cu exteriorul, fapt ce face ca prin peştera să circule un curent de aer. Galeria este uscată, pârâul care a generat-o având acum un alt punct de ieşire, mai în aval.

Peştera are puţine formaţiuni. Remarcăm pe peretele sudic, în zona din mijloc a galeriei, o suprafaţă căptuşită cu mondmilch, cu foarte frumoase „piei de leopard”.

Condiţii de vizitare. Electrificarea tip „alee”, făcută în 1980, dacă nu sporeşte farmecul acestui obiectiv, ne scuteşte de grija surselor individuale de lumină. Peştera este închisă, vizitarea făcându-se în prezenţa ghidului.

Bibliografie. J. Fridvalsky (1767), Tr. Con-stantinesou (1973), M. Bleahu şi col. (1976).

* PEŞTERA COLŢUL SURPAT

(Fig. 111)

Sinonimii: Peştera Urşilor.

Localizare şi căi de acces. Peştera Colţul Surpat e situată pe Valea Dâmboviţei, la 2 km distanţă de localitatea Podul Dâmboviţei. La 300 m după intrarea în Cheile de Sus ale Dâmboviţei, în versantul drept porneşte o potecă amenajată, cu balustrade şi trepte ce conduc după un urcuş de numai 20 m, la intrarea aflată la o altitudine de 850 m. Până în Podul Dâmboviţei există şosea asfaltată iar de aici în sus pe valea Dâmboviţei drum forestier. Cel mai apropiat punct de cazare îl constituie cabana Brusturet.

Date istorice. A fost descoperită în 1951 de un tăietor de lemne. Se pare că în momentul descoperirii era bogat ornamentată cu concreţiuni, dar fiind aflată într-o zonă cu mare circulaţie turistică a fost lipsită repede de podoabele sale mai fragile, în 1956 s-au făcut cercetări paleontologice, iar în 1973 Traian Constantinescu a realizat planul peşterii.

Descriere. După intrare, pătrundem într-o galerie spaţioasă, cu lăţimi de până la 10 m, numită şi Galeria Largă. Această galerie are podea suborizontală, acoperită cu argilă şi material elastic fin, nisip şi pietriş. Tavanul, înalt de 2-4 m, se sprijină pe 7 palieri, coloane masive ce unesc podeaua cu bolta, dând galeriei un aspect labirintic. Pereţii şi tavanul mai prezintă ici-colo formaţiuni calcitice. După 130 m, galeria se desface în două ramuri. Galeria cu Şanţ care merge către dreapta este înaltă la început până la 6-8 m. Apoi tavanul coboară treptat şi după încă 100 m se închide într-un fund de sac. Ramura din stânga, numită Galeria cu Nisip, are un traseu sinuos şi poartă urmele clare ale curgerii apei. Ea ne obligă în mai multe locuri să mergem aplecaţi sau chiar să ne târâm prin nisip. Lungimea totală a peşterii este de 370 m. Deşi ea s-a format prin străpungerea calcarelor din chei de către un afluent al Dâmboviţei, în momentul de faţă peştera este fosilă.

Condiţii de vizitare. Fiind uscată, spaţioasă şi suborizontală peştera se poate vizita în orice anotimp şi cu orice echipament. Vizitarea durează o oră.

Bibliografie. M. BJeahu.şi col. (l976).

* PEŞTERA MARE DIN SATUL PEŞTERA

(Fig. 112)

Sinonimii. Peştera cu Lilieci, peştera Bădichii.

Localizare şi căi de acces. Se află în versantul drept al Văii cu Calea, afluent al pârâului Zbârcioarei, la o altitudine de 950 m, la cca l km distanță de satul Peştera, în zonă se ajunge pe drumul național 73, ce traversează culoarul Rucăr-Bran.

Date istorice. Este cunoscută cu secole în urmă, de la ea provenind denumirea satului, în 1957-1958 aici s-au făcut săpături arheologice de către C. Nicolaescu-Plopşor. Harta a fost întocmită în 1972 de Traian Constantinescu.

Descriere. Este fosilă, monoetajată, reprezentată printr-o galerie unică cu câteva diverticule. Lungimea totală: 162 m. Podeaua galeriei este acoperită cu material elastic. Ea urcă în pantă lină. Nu departe de intrare se află un culoar secundar lung de 45 m. Galeria principală este spațioasă având lățimi de 2-4 m şi înălțimi cuprinse între 1,2 şi 8 m.

Peştera este formată pe o diaclază în calcarele jurasice ale unui mic masiv izolat de la poalele Pietrii Craiului.

Condiții de vizitare. Datorită morfologiei sale simple, poate fi vizitată în orice anotimp şi cu orice echipament. Vizitarea durează 45 minute.

Bibliografie. M. Bleahu şi col. (1976).

MUNȚII BUCEGI

(Fig. 113)

* PEŞTERA RATEI

(Fig. 114)

Localizare şi căi de acces. Peştera Ratei se deschide în versantul stâng al pârâului Ratei, un important afluent al Ialomiței, la altitudinea de l 080 m. Din şoseaua asfaltată ce merge pe valea Ialomiței prin Pietroşița şi Moroieni, se desface drumul forestier ce urcă pe sub banda transportoare de calcar până la cariera Lespezi. Din acest drum, o ramificație se desface spre Valea Răteiului, ajungând după câteva sute de metri la numai 150 m de intrarea în peşteră. Distanța Moroieni-Ratei, cca 12 km.

Se poate ajunge aici venind şi dinspre Sinaia, pe la cabana Valea Dorului şi Sanatoriul Moroeni, de unde şoseaua coboară în serpentine până în Valea Ialomiței. De aici, traversând podul, se merge pe drumul de Lespezi.

În apropiere nu există condiții favorabile de rămânere peste noapte.

Date istorice. Peştera Ratei a fost remarcată pentru prima dată de Al. Orescu, în 1904, cu ocazia realizării captării pârâului subteran din peşteră pentru alimentarea cu apă a localității din nordul județului Dâmbovița.

Făcând cercetări geologice în zonă, geologul D. Patrulius a pătruns în etajul inferior al peşterii, publicând apoi în lucrarea Geologia Masivului Bucegi câteva interesante observații, inclusiv părerea că sistemul subteran poate fi foarte mare. Pe baza acestei informații, Cercul speologic bucureştean „Focul Viu” întreprinde între 1970-1972 explorări sistematice, ce conduc la cartarea a 5160 m galerii şi la publicarea unui prim studiu (I. Povară, C. Lascu, C. Goran, W. Herdlicka şi M. Jiboteanu, 1971).

Datorită complexității sale şi a relativei accesibilități. peştera a devenit un loc frecventat săptămânal de speologii amatori bucureşteni şi ploieşteni. Aceste

expediții au adăugat noi galerii, astfel că lungimea sa este acum de cca 7 000 m.

Descriere. Este o peşteră complexă, polietajată, activă.

Pârâul Ratei a valorificat un sistem rectangular de falii pe care s-a adâncit în faze succesive, ce au lăsat în pereți adânci terase de coroziune. Evoluția hidrografică a acestei rețele, ajutată de o tectonică recentă activă, a condus la realizarea mai multor captări carstice. De la intrarea consolidată într-o incintă de beton, care protejează captarea, înaintăm 25 m pe jgheabul de beton şi întâlnim un sifon penetrabil. Pentru a-1 evita alegem o variantă ce pleacă spre dreapta şi după ce parcurgem mai mult târâş sau aplecați cam 180 m, regăsim pârâul subteran, care ne va ghida în continuare. Ne aflăm într-o galerie de 2-5 m înălțime şi l-2 m lățime, cu palieri, septe şi polițe de eroziune, a cărei podea este udată pe toată lățimea. Mergând mai departe, după alți 100 m, întâlnim un afluent ce vine din stângă. Mergând în sus pe acesta atingem curând punctul în care căile apei devin impenetrabile pentru om. Deasupra însă un horn ne conduce în sus, printr-o portiță în formă de stea, într-un scurt culoar superior, unde se află un foarte frumos planşeu stalagmitic.

Ne reîntoarcem la activul principal, pe care înaintăm încă 150 m, până în punctul în care pârâul iese dintr-un sifon. De aici, către dreapta, Galeria de Acces, îngustă şi înaltă, ne conduce la Sălița Confluenței, un punct de popas mai larg, cu nisip fin. Trei direcții principale de înaintare ni se deschid în acest punct: spre nord, Culoarul Meandrelor, una dintre cele mai frumoase galerii meandrate din peşterile noastre, depăşită doar de Marele Meandru Racoviță din Peştera Vântului. După ce „meandrăm” cca o oră prin galeria îngustă şi înaltă, prin care curge un mic pârâu, o diaclază puternic ascendentă permite accesul într-un nivel superior, corespunzător bălții Meandrelor. Aici peisajul este complet schimbat. Tavanul Galeriei Marianei, perfect orizontal, ne trădează o excavare în regim freatic. Câteva stalagmite şi stalactite roşii împodobesc această zonă argiloasă.

O altă direcție de înaintare, având punctul de plecare Sala Confluenței, este spre sud, spre Galeria cu Gururi, numită astfel deoarece spre capăt aceasta are podeaua bogat ornamentată cu „ziduri chinezeşti”, iar pereții căptuşiți cu curgeri de calcit.

În sfârşit, cel mai lung şi mai variat traseu este cel ce porneşte spre vest. Mergem mai întâi foarte comod pe Galeria Dreaptă spre capătul căreia se aude chemarea unei căderi de apă. Este o cascadă ce coboară în trepte într-un puț, peste care trebuie să trecem cu grijă, în ranonaj (Atenție! Loc periculos). Uncând pe vijeliosul afluent întâlnim mai întâi o mare umbrelă de calcit (Meduza), în dreptul căreia, urcând în peretele drept, părăsim apa şi ne angajam pe Galeria Nouă. Ne aşteaptă un drum anevoios şi lung, mai întâi un târâş de cca 100 m, care ia sfârşit la Poarta Norocului. După încă 20 minute atingem Sala Mare, lungă de 30 m şi înaltă de 10, un spațiu uriaş în comparație cu galeriile înguste cu care ne-a obişnuit peştera. Locul este foarte sălbatic, mai ales prin bolovanii instabili, prăvăliți haotic.

Menționăm că o diaiclază abruptă, ce coboară din porțiunea terminală a galeriei înainte de a atinge Sala Mare cu cca 100 m, permite accesul în Galeria

cu Argilă, anevoioasă la început, apoi relativ comodă, care, în capătul celălalt, întâlneşte Galeria Marianei, permiţând astfel efectuarea unui circuit.

Timpii de parcurgere pentru aceste trasee sunt: de la intrare până la Sala Confluenţei, 1 oră; de la Sala Confluenţei pe Culoarul Meandrelor, până la Galeria Marianei şi retur, 2 ore; de la Sala Confluenţei la terminusul Galeriei cu Gururi şi înapoi, l oră, de la Sala Confluenţei la Sala Mare şi înapoi, 4 ore. Pentru a vizita întreaga peşteră avem deci nevoie de cca 8 ore, presupunând că nu intervin rătăciri, popasuri lungi sau incidente tehnice neprevăzute.

Condiţii de vizitare. Până nu demult accesul era posibil doar cu aprobare eliberată de I. G. O. Pucioasa, ca măsură suplimentară de protecţie sanitară a izvorului Ratei. Din informaţiile deţinute în acest moment condiţiile de vizitare au devenit mai puţin severe.

Pentru vizitare sunt recomandate cizme de cauciuc şi îmbrăcăminte de lână, deoarece peştera este rece (6-10°) şi foarte umedă. Sunt necesare surse sigure de lumină, rezerve de carbid şi baterii.

Pentru amatorii de peisaje subterane inedite, Peştera Ratei este generoasă. Speleotemele sunt puţine, în schimb formele de eroziune din Culoarul Meandrelor compensează această lipsă.

Iubitorii de fotografii subterane au condiţii vitrege de transport şi de lucru, din cauza apei şi a spaţiilor înguste, unghiurile sunt pretenţioase, dar geometria perfectă a calcarelor modelate, cascadele şi diaclazele furnizează subiecte ieşite din comun.

Bibliografie. D. Patrulius (1969), I. Povară, C. Lascu, C. Goran, W. Herdlicka şi M. Jiboteanu (1971), M. Bleahu şi col. (1976).

* PEŞTERA IALOMIŢEI

(Fig. 115)

Localizare şi căi de acces. Peştera Ialomiţei se află în inima Masivului Ducegi, în versantul drept al Cheilor Peşterii de pe Valea Ialomiţei, la o altitudine de l 530 m.

Se poate ajunge cu mijloace auto, pe şoseaua ce urcă din Sinaia, trecând pe lângă cabanele Izvorul Dorului şi Bolboci sau dinspre Târgovişte, pe drumul ce urcă pe Valea Ialomiţei trecâd pe la barajul de la Bolboci. Poteci mâncate, venind de la Omu, Babele, Vârfu cu Dor, Bran, converg către acest punct de mare notorietate turistică. Linia de tele-cabină Buşteni-Babele-Peştera, recent dată în folosinţă, înlesneşte şi mai mult accesul spre aceste locuri pitoreşti.

Cea mai importantă bază de cazare o constituie Hotelul Peştera, cu o capacitate de 170 locuri (inclusiv anexele).

La cea 1/2 oră distanţă se află cabana Padina, cu o capacitate de cca 120 locuri, şi se află în construcţie Hotedul B. T. T. de la Valea Coteanu. În perioadele de vârf se poate înnopta şi la Schitul Cocora. Poienile largi, ascunse între brazi, de pe malul Ialomiţei, oferă minunate locuri de camping.

Date istorice. Prima descriere este făcută de Klemlauf în 1793, dar peştera era cunoscută cu mult timp înainte, căci Mihnea Vodă cel Rău s-a ascuns aici în 1510. Schitul construit în sec. XVII de călugării mănăstirii Sinaia (distrus de un incendiu) a impresionat puternic pe călătorul englez John Padget, prin sălbăticia şi pitorescul locului. El relatează că după spusele

bătrânilor călugări, peştera merge preţ de multe zile prin munte, deşi pe atunci nu se cunoştea decât Grota lui Mihnea Vodă.

În 1896 L Popovici-Haţeg şi L Sângeorzan dezostruează pasajul, descoperind cea mai mare parte a peşterii, până La Altar. În 1911, biospeologul C. N. Ionescu explorează încă 120 m în amonte de La Altar.

Cercetări speologice sistematice sunt întreprinse de M. Şerban şi L Viehmann în 1953, ajutați de alpinistul Emilian Cristea. Ei au cartat 800 m de galerii, considerându-se explorarea terminată în linii mari. Mii de turişti, alpinişti şi speologi s-au perindat apoi în peşteră, fără să se mai poată spera la noi descoperiri.

Şi totuşi, în 1979, speologii amatori ai Clubului speologic „Hades” – Ploieşti, forțând o strâmtoare aflată doar la câțiva metri de potecă turistică, au descoperit o nouă sală, lungă de aproape 60 m şi înaltă de 15 m, slab concreționată, dar importantă pentru înțelegerea genezei peşterii. Lungimea totală actuală este de l 128 m.

Descriere. Peştera Ialomiței s-a format pe direcția unei falii orientată est-vest. Față de acest plan de ruptură, cele două campartimente s-au deplasat unul față de celălalt, lăsând între ele un gol care este peştera. Desigur că apele de infiltrație şi apoi pârâul captat de acest gol au modelat prin dizolvare şi eroziune calcarul, dar efectele acestei mişcări sunt marile oglinzi de fricțiune – suprafețe de rocă perfect netezite – înalte de zeci de metri, din Sala Urşilor şi Sala Hades, în geneza cărora dizolvarea a avut un rol subordonat.

Portalul, înalt de peste 10 m, deşi urâțit de un gard metalic şi stâlpi electrici, ne reține atenția prin geometria sa: lespezile slab înclinate ale tavanului sunt strate de calcar jurasic, bogat în resturi fosile. Grota Mihnea ne impresionează prin dimensiunile sale, iar în timpul iernii şi prin stalagmitele de gheață formate pe seama infiltrațiilor de apă. În capătul sălii întâlnim o a doua poartă şi pătrundem în Pasaj – un tunel scund, care după câțiva metri ne conduce în Sala Decebal, cu o scurtă prelungire, Galeria Sfânta Ana, unde nu avem nimic deosebit de privit. Urcăm apoi abrupt o succesiune de scări printr-o galerie strâmtă, prin care curge apă în perioadele umede ale anului. După acest urcuş pătrundem într-o nouă săliță: este punctul La răspântie, căci de aici ne putem abate fie la dreapta pentru a vedea Lacul, fie la stânga, spre Sala Urşilor. Optând pentru a doua variantă, ne strecurăm mai întâi pe sub o boltă scundă şi iată-ne într-un spațiu uriaş: Grota Urşilor, lungă de 60 m, lată de 30 m şi înaltă de 25 m, este una dintre marile săli din peşterile noastre. Ea reprezintă şi cel mai demn de admirat obiectiv al peşterii, din păcate slab pus în valoare de actuala amenajare. Sala Urşilor a avut cu mult mai multe podoabe, care au fost distruse de turiştii ce s-au perindat de aproape un secol. Pe la 1920, aici s-a desfăşurat şi un original concurs de tir: Concurenții: elevi-ofițeri veniți într-o excursie; țintele: stalactitele din bolta Sălii Urşilor. Se mai pot vedea totuşi stalagmite masive „tip sfeşnic”, cu partea superioară foarte plată, caracteristice sălilor înalte, unde picătura de alimentare căzând de la mare înălțime are o largă zonă de împrăştiere.

Urcând pe nivelul superior al sălii, unde se află o platformă netedă pe care ne continuăm drumul, trecem printr-o scurtă porțiune chiar pe sub

tavanul cavității. Este punctul cel mai înalt: de la intrare până aici am urcat aproape 80 m. Coborând un prag stâncos, ajungem la pârâul subteran ce vine prin Galeria Apelor. Pentru a merge dincolo de Altar (un grup de stalagmite conice care barau cândva accesul mai departe), va trebui să trecem puțin prin apă, dar merită, căci după cca 60 m vom intra într-o nouă săliță, frumos concreționată şi mai bine conservată, unde excursia noastră se poate considera încheiată.

La întoarcere putem alege o variantă diferită de coborâre din Sala Urşilor: pe sub peretele nordic, foarte neted şi împodobit cu lungi draperii, o potecă se strecoară printre bolovani ajunglnd direct la cascada de La Lac. În acelaşi loc ajunge şi pârâul din Galeria Apelor, curgând pe sub bolovani, pentru a se prăvăli apoi într-o cascadă înaltă de 3 m care, în perioadele cu debit bogat, alimentează un lac adânc de 4 m, cu apă limpede. Acest pârâu provine din cantarea carstică a unui afluent a1 Văii Horoaba.

Condiții de vizitare. Peştera Ialomiței a fost amenajată de Societatea Carpatină, apoi de călugării schitului, în 1967 ea a fost electrificată şi în acest moment se află în administrarea O. J. T. Dâmbovița. Trebuie să recunoaştem însă că actualele amenajări se află la acelaşi nivel rudimentar de la începutul secolului, la care s-a adăugat o doză suplimentară de paragină, căreia lumina electrică nu-i sporeşte farmecul.

În condițiile în care peştera rămâne adesea fără ghid. nu putem recomanda turistului decât să vină aici pregătit cu echipament şi surse individuale de lumină, să fie atent când merge pe scările putrede şi să privească peştera prin ce este ea, ca o creație a naturii şi nu prin ce a făcut din ea nepriceperea omenească.

Durata normală a vizitării este de 1-1½ oră. O îmbrăcăminte mai călduroasă este recomandată, temperatura medie fiind de 5°C.

Bibliografie. M. Şerban şi I. Viehmann (1974), M. Bleahu şi col. (1976).

CARSTUL DIN VALEA IALOMIȚEI

Carstul din această parte a Bucegilor este deosebit de pitoresc şi puțin frecventat de turişti.

De la capătul terminus al telecabinei putem coborî direct la firul Ialomiței, unde o potecă ne conduce printre brazi şi pereții Cheilor Peşterii, traversând de două ori apa, până la Peşteră. Pe acest parcurs, din stânga vine un afluent: este pârâul Cocora, care are, de asemenea, un pasaj scurt dar foarte spectaculos de chei. Mergând mai departe, după câteva sute de metri, întâlnim pe dreapta Valea Horoabei, o bijuterie peisagistică a Bucegilor.

Drumul pe această vale, recomandat turiştilor antrenați, durează cca 2 ore. El ne prilejuieşte întâlnirea cu pereți abrupți, cu câteva cascade, şi cu izbucul Horoabei – fenomen hidrocarstic pitoresc, având un debit mediu de peste 50 l/s, cu un canion îngust, cu marmite adânci pe care trebuie să le escaladăm. Urcând în zona de obârşie a văii, întâlnim unul dintre cel mai frumoase câmpuri de lapiezuri din țară. Mergând apoi spre sud, Muntele Strunga şi Tătarul ne oferă un peisaj tipic de carst alpin carpatic, cu suprafețe aride de calcar, brăzdate de lapiezuri şi doline, la o altitudine de l800 m.

MUNȚII BÂRSEI

(Fig. 116)

* PEŞTERA DIN VALEA FUNDATA

(Fig. 117)

Localizare şi căi de acces. Peştera din Valea Fundata s-a format în povârnişul apusean al Masivului Postăvaru, care se lasă în trepte spre bazinul Țării Bârsei. Ea este săpată în calcare jurasice la 3,5 km distanță de Râşnov şi la altitudine de 790 m (intrarea principală).

Drumul ce duce la peşteră porneşte din Râşnov şi urmează în amonte Valea Cetății până la confluența ei cu Valea Fundata. Din acest punct se ajunge la resurgență părăsind Valea Cetății şi urcând poteca pe Valea Fundata (15-20 minute). Cazarea cea mai apropiată la Motel Cetate.

Date istorice. Peştera a fost descoperită de un grup de tineri din Râşnov în anul 1954. Această descoperire târzie a unei peşteri dintr-o zonă bine cunoscută turistic se datoreşte faptului că deschiderea a apărut abia în 1949 în urma unei puternice explozii hidraulice. Blocurile şi bolovanii aruncați cu această ocazie de presiunea crescută a apei acumulată în peşteră, în urma colmatării gaileriei de la resurgență, se văd în lungul Văii Fundata.

Studiul complex al Peşterii Fundata a fost efectuat de M. Dumitrescu şi T. Orghidan în 1958. Schița peşterii a fost completată ulterior cu o mică galerie de către membrii Clubului „Avenul” din Braşov, condus de Gutt Walter. În prezent este propusă pentru amenajare turistică.

Descriere. Peştera este săpată într-un masiv calcaros străbătut de o rețea de diaclaze şi crăpături. Partea explorată (fig. 117) cuprinde 3 unități principale totalizând 270 m: l – galeria ce coboară din Poienița Dracului; 2 – Sala Mare; 3 – galeria ce se deschide în Valea Fundata.

Distanța aproximativă între deschiderile de la insurgență şi resurgență este de 150 m în linie dreaptă şi o diferență de nivel de 37 m. Intrarea accesibilă din Poienița Dracului se găseşte la 6 m de insurgență (II) şi cu 3 m deasupra ei. După un parcurs de 16 m se ajunge într-o săliță în care apare cursul de apă. Apa de infiltrație mai pătrunde şi prin crăpături şi hornuri acoperite de argilă depusă de apă. Din săliță drumul se poate continua prin două galerii care se întâlnesc după 45 m. Una din galerii reprezintă cursul actual al apei. După un parcurs de 170 m prin galeria îngustă se pătrunde în Sala Mare a peşterii, care impresionează prin conorețiunile variate şi interesante şi prin dimensiuni (aproximativ 40/30/20 m).

În extremitatea estică a sălii mai pătrunde o galerie, azi părăsită de apă, care coboară în pantă abruptă printre stânci, blocuri, stalagmite şi bolovani. Ea este foarte strâmtă şi are pereții şi plafonul bogat concreționați. Această galerie veche era în legătură cu diaclaza galeriei actuale, active. Blocul calcaros. care rămâne între galeria activă şi cea părăsită, este străbătut de mici galerii,ce se deschid la diferite niveluri în peretele sudic al Sălii Mari. Planşeul de calcit al acestei săli, uşor înclinat de la est la vest, este prăbuşit de o parte şi de alta a pariului subteran. Acțiunea de prăbuşire şi eroziune apare mai puternică în apropierea ieşirii pârâului din sală şi în continuarea „văii” sale, după un

coborâş de aproximativ 10 m prin galeria ce conduce la deschiderea principală a peşterii spre Valea Fundata (intrarea I).

Pentru explicarea aspectului actual al peşterii s-a căutat a se urmări desfăşurarea fenomenelor ce au condus în timp la explozia din toamna anului 1949.

Pe scurt, se consideră că ar fi existat 4 etape în geneza acestei peşteri:

Rețeaua de ape subterane, mult mai activă în trecut, pătrunzând în diaclaze şi fisuri, a reuşit prin măcinări şi prăbuşiri să constituie golul Sălii Mari, materialul rezultat fiind cărat în mare parte de curentul apei la exterior.

În perioada următoare, acțiunea apei de infiltrație a dus la dezvoltarea formațiunilor de calcit şi la acumularea de argilă care, împreună cu materialul provenit din prăbuşirile anterioare antrenate de curentul apei subterane, au colmatat treptat galeria ce se deschide în Valea Fundata.

Reducerea activității rețelei de ape subterane a fost înlocuită de acțiunea apei de infiltrație, care a continuat dezvoltarea concrețiunilor. Această perioadă de o durată mai lungă a avut şi momente mai active ale apei din rețea care, împreună cu apa de infiltrație, a dus la crearea lacului din Sala Mare. Urmele lăsate pe pereții acestei săli arată că nivelul apei a ajuns până la 8 m;

Explozia hidraulică din toamna anului 1949 a avut loc după o perioadă ploioasă, care a dus la evacuarea apei din lac. Dezechilibrarea presiunii hidrostatice şi puternicul curent al apei au dislocat şi antrenat spre exterior o mare cantitate de material provenit din dărâmături.

Dispariția apei pârâului subteran în unele puncte din peşteră ne demonstrează că la un nivel inferior există un sistem de crăpături care va duce la săparea unui nou etaj al peşterii. Din depozitul de umplutură al Sălii Mari s-au scos diferite piese scheletice de Ursus spelaeus. Fauna actuală este reprezentată de colonii de lilieci, între care şi specia mai rară Barbastella barbastellus.

Condiții de vizitare. Parcurgerea peşterii nu necesită decât echipament obişnuit explorării mediului subteran. Se recomandă intrarea prin deschiderea I şi vizitarea Sălii Mari.

Bibliografie. M. Dumitrescu şi T. Orghidan (1958), M. Bleahu şi coi. (1976).

MUNȚII PERŞANI.

CHEILE VÂRGHIŞULUI

(Fig. 118)

Apa Vârghişului, atrasă spre sud de depresiunea Baraolt către sfârşitul dacianului, şi-a început acțiunea de eroziune şi adâncirea văii în masivul calcaros Mercheşa-Mereşti. În cursul cuaternarului eroziunea carstică a continuat adâncirea cheilor şi împreună eu pâraiele afluente, a săpat numeroasele peşteri şi abriuri în pereții văii.

Cele mai vechi peşteri se întâlnesc în nivelul superior al cheilor între 70 şi 107 m altitudine față de talveg – cea mai înaltă fiind Peştera Ursului, situată la 107 m alt. Urmează, la înălțimi din ce în ce mai mici, încă trei niveluri, ultimul fiind reprezentat de peşterile săpate în pereții văii la numai 3-8 m.

Acțiunea de eroziune continuă şi cine parcurge drumul prin defileu observă că, de la intrarea apei în strâmtoarea dintre pereți, nivelul ei scade până la descătuşarea ei după 3 km. În timpul secetei apa se retrage prin sorburi în cursul subteran. Când apele sunt crescute macină, împreună cu bolovanii antrenați, tavanul galeriei cursului subteran şi, după prăbuşirea acestuia, valea se va adânci, iar în pereți vor apărea noi goluri ale viitoarelor peşteri. Cursul subteran al „Răsăritului Apei", de pe malul stâng al Vârghişului, nu a fost încă parcurs în întregime.

Complexul carstic al minunatelor chei stă ca o carte deschisă din care nu lipsesc nici filele de istorie din trecutul frământat al neamului nostru.

* PEŞTERA MARE DE LA MEREŞTI

(Fig. 119)

Sinonimii. Peştera nr. 14 din Cheile Vârghişului, Peştera de la Hamorod-Almas.

Localizare şi căi de acces. Cheile Vârghişului reprezintă unul dintre cele miai pitoreşti şi interesante fenomene carstice de la noi din țară. Apa Vârghişului, al cărui izvor se află în masivul Harghita, a tăiat blocul de calcare mezozoice Merehesa-Mereşti, dezvoltat în direcția est-vest la extremitatea nordică a Munților Persani, dând naştere acestor chei de aproximativ 3 km. Talvegul actual al Văii Vârghişului în chei se găseşte la 600 m altitudine, iar peştera este săpată în peretele abrupt cunoscut sub numele de Stânca Minunilor, de pe malul stâng al apei, cam în dreptul podului nr. 11. Diferența de nivel dintre talveg şi intrarea în peşteră este de 13 m.

Pentru a se ajunge în chei se pot aborda 2 căi de acces: prin Mereşti (6 km pe drum de căruță până la intrarea în chei) şi prin Vârghiş (12 km până la ieşirea din chei). Deşi varianta prin Vârghiş reprezintă un drum mai lung, totuşi există o şosea care scuteşte trecerea prin apă în urma deteriorării numeroaselor poduri din chei în amonte de peşteră.

Posibilități de cazare numai în casele localnicilor.

Date istorice. Peştera Mare de la Mereşti face parte dintre acelea despre care s-a scris încă din primele timpuri ale speologiei. Prima mențiune scrisă a rămas de la J. Fridvalsky (1767). O schiță parțială a fost efectuată de L Fekete (1835). Importante sunt cercetările lui O. Balazs (1868), F. Podek (1911), Val. Puşcariu (1929), H. Ferenk şi I. Karoly (1938), Măria Moțul (1943). În 1963 apare Studiul monografic al complexului carstic din Defileul Vârghişului de T. Orghidan şi Margareta Dumitrescu.

Descriere. Deschiderea peşterii, în formă de boltă arcuită, are o lărgime de 12 m şi o înălțime de 6 m, fiind orientată înspre nord-vest. Aici se observă resturi din zidul construit cândva de populația satelor din jur, care se refugia în peşteră pentru a se feri de năvălitori. La intrarea în peşteră conduce o scară de lemn.

În prezent lungimea sălilor şi galeriilor cartate însumează 1578 m (denivelare 60 m). Cele două galerii (Galeria Principală şi Galeria Secundară) sunt orientate de la sud-vest spre nord-est, fiind unite între ele prin Galeria de Legătură şi prin Sala Mare. Complexul de încăperi de la intrare prezintă o a doua legătură cu exteriorul prin fereastra suspendată deasupra văii la acelaşi

nivel cu intrarea. Porţiunea cea mai profundă a peşterii în continuarea Galeriei Secundare se termină într-o săliţă, pe peretele căreia se prelinge continuu o peliculă de apă ce se acumulează într-un bazin a cărui drenare nu s-a putut urmări. Cotlonul ascendent ce urcă din săliţă reprezintă porţiunea terminală a peşterii, cu o denivelare de 26 m faţă de intrare. Majoritatea denivelărilor întâlnite însă pe parcursul galleriilor se datoresc îngrămădirilor de blocuri prăbuşite.

Sala Mare, în care se poate pătrunde fie cu ajutorul unei scări fixată la extremitatea Galeriei Principale, fie parcurgând târâş cotlonul (ascendent ce porneşte din Galeria Secundară, reprezintă partea cea mai interesantă şi impresionantă a peşterii. Această sală s-a format la întâlnirea diaclazei sud-est-nord-vest cu suprafaţa de strat care în acest loc este perfect verticală, prilejuind dislocarea blocurilor. Dimensiunile sălii – 40/60 m – cu blocuri împrăştiate haotic pe podea, reprezintă un aspect unic, din acest punct de vedere. Interesante sunt concreţiunile în formă de scurgeri de pe suprafeţele verticale ale blocurilor de lângă peretele vestic al sălii şi formaţiunile cu aspect de ciuipercă de pe blocurile din colţul sud-vestic. Deşi peştera este cunoscută şi vizitată dki timpuri îndepărtate, iar prospecţiuni publicate au început să apairă încă din secolul XVIII, prima explorare a aicestei săli s-a efectuat în 1957.

Interesul pentru Peştera Mare de la Mereşti a crescut mult în urma săpăturilor efectuate în depozitele de umplutură de pe traiectul sălilor şi galeriilor, depozite bogate în fosfaţi şi ehiropterit, care au făcut şi obiectivul unor explorări. Din aceste depozite s-au scos la iveală şi resturi scheletice – de mamifere cuaternare (Maria Mottl, 1943).

Fauna actuală este constituită din colonii de lilieci (miotişi şi miniopteri) şi din numeroase specii de nevertebrate guanobii. În Sala Mare este greu de lucrat în lunile de vară din cauza numărului imens de diptere aparţinând muştei de guano (Thelida atricornis).

Condiţii de vizitare. Echipament obişnuit explorărilor în mediul subteran fără curs de apă şi cu încăperi relativ uşor de parcurs.

Bibliografie. O Balzs (1868), T. Orghidan şi M. Dumitrescu (1963), M. Bleatou şi col. (1976).

* PEŞTERA CALULUI

(Fig. 120)

Sinonimii. Peştera nr. 8 din Cheile Vârghişului, Peştera nr. 18, Lolik barlang.

Localizare şi căi de acces. Este situată în peretele de pe malul drept al Vârghişului cu 60 m în amonte de Peştera Mare de la Mereşti. Altitudinea: circa 600 m. Aceleaşi căi de acces – ca pentru obiectivul precedent.

Date istorice. Majoritatea autorilor care au publicat informaţii asupra peşterilor din Cheile Vâr-ghişului au descris sau schiţat şi Peştera Calului. Cele mai importante date au rămas de la O. Balazs (1868) şi F. Podek (1911). Săpăturile în depozitele de umplutură care se observă pe traseul Galeriei Principale de la intrare au fost efectuate de F. Podek. Studiul complex al peşterii a fost efectuat de T. Orghidan şi M. Dumitrescu (1963).

Descriere. Deschiderea peşterii se află cu 6 m deasupra talvegului şi este orientată spre est. Ea are 6,5 m înălţime şi 10 m lărgime. Cu 7 m în amonte se mai găseşte o intrare înaltă de 3 m şi largă de l m. Peştera are 220 m lungime totală şi se poate împărţi în 3 sectoare distincte.

Galeria de la intrarea principală, unită cu coridorul în care se pătrunde prin deschiderea secundară din amonte, se continuă în linie dreaptă est-vest pe o distanţă de 70 m. Această galeria este săracă în concreţiuni, iar podeaua este constituită din depozit de umplutură argilos presărat cu bolovani.

Galeria coteşte în direcţia sud-vest, îşi schimbă aspectul şi în unele porţiuni trecerea devine mai grea din cauza bazinelor cu apă şi a tavanului care coboară la 60 m. Peretele vestic prezintă scurgeri parietale.

Porţiunea terminală a peşterii, constituită dintr-o săliţă cu plafonul ridicat până la 6 m, prezintă o ramificaţie spre nord-vest şi alta spre nord-est. Toată această porţiune terminaţia este bogat şi frumos concreţionată. În mijlocul săliţei impresionează domul înconjurat de gururi în trepte, din care apa se scurge constituind cascade în miniatură.

Ramificaţia nord-vestică reprezintă porţiunea puternic ascendentă a peşteri; cea nord-estică continuă 60 m printr-un coridor îngust, concreţionat şi se termină într-o diaclază în care nu se poate pătrunde.

În afară de galeria de la Intrare, podeaua din restul peşterii este acoperită cu o crustă de calcit.

Este interesant zgomotul continuu ce se aude în fundul peşterii ca venind din depărtare şi care se datoreşte probabil cursului subteran al Vârghişului.

În săpăturile din galeria de la intrare s-au găsit resturi scheletice de mamifere cuaternare şi ceramică neolitică şi actuală.

Fauna actuală de nevertebrate este relativ bine reprezentată numai în apropierea intrărilor.

Condiţii de vizitare. Echipament simplu pentru o explorare fără greutăţi.

Bibliografie. O. Balazs (l868), T. Orghidan şi M. Dumitrescu (1963), M. Bleahu şi col. (1976).

MUNŢII GlURGEULUI

(fig. 121)

* PEŞTERA ŞUGĂU

(Fig. 122)

Sinonimii: Peştena Şugo („murmur”).

Localizare şi căi de acces. Peştera Şugău e situată în decorul pitoresc al munceilor de la poalele Munţilor Giurgeului, cu păduri de brad şi poieni de un verde crud, menţinute de clima mai rece a acestor locuri, ce reprezintă polul frigului din ţara noastră. Pe aceste meleaguri peşterile sunt o raritate, căci munţii sunt alcătuiţi mai mult din şisturi cristaline şi roci vulcanice. Peştera Şugău este găzduită de o fâşie îngustă de calcare cristaline care se dezvoltă în versanţii Muntelui Şipoş.

Drumul spre obiectiv începe din Şoseaua naţională care merge de la Gheorgheni la Izvorul Mureşului, în localitatea Voşlobeni, un drum forestier urcă în lungul pârâ'ului Chindeni (Loc), întâlnind după cca 5 km Pârâul Peşterii, un mic afluent dreapta. Urcăm poteca pe valea acestuia şi după 350 m

pe vale şi încă un urcuş de 150 m în versantul stâng, întâlnim izvorul Şugău, resurgența apelor din peşteră. Puțin mai sus se află intrarea.

Date istorice. Cunoscută de mult de localnici, a fost cercetată îndeaproape în 1964 de M. Dumitrescu şi T. Orghidan, oare au cartat-o şi au studiat-o din punct de vedere biospeologic.

Mai târziu ea a devenit terenul de activitate al speologilor amatori din Gheorgheni, care au amenajat-o parțial.

Descriere. Peştera Şugău are o lungime de 350 m şi galerii dispuse pe mai multe niveluri. Galeria Principală are orientare est-vest şi are o lungime de 75 m. Din galeria principală se ajunge într-o sală de 15 m lungime, cu planşeul în pantă. Din sală pornesc mai multe galerii laterale. Ramificația nordică este dezvoltată pe un sistem de diaclaze înguste, în cea mai mare parte dificil de parcurs. Ramificațiile sudice au aspect mai complicat, labirintic şi prezintă alternativ zone de îngustare şi lărgire. În toate aceste galerii nu există decât apă de infiltrație. Etajul activ, respectiv izvorul subteran tal parcului Şugău, nu a fost complet explorat.

Peştera Şugău prezintă interes prin speleotemele sale calcitice (curgeri parietale, stalagmite, stalactite conice, stalactite-buzdugan), dar mai ales prin cele aragonitice, ea fiind una dintre peşterile relativ puține la număr, în care se mai poate admira podoaba unora dintre cele mai fragile şi mai miraculoase țesături minerale, acele şi jerbele de aragonit.

Din păcate şi această peşteră a plătit un greu tribut acelor turişti care vin în peşteri pentru a lua cu ei ca pradă bucăți din zestrea atât de greu agonisită a florilor de piatră.

Condiții de vizitare. Fiind parțial amenajată, prima parte poate fi vizitată în ținută obişnuită. Accesul este permis numai cu ghid şi cu aprobarea Muzeului din Gheorgheni, fiind declarată rezervație speologică.

Bibliografie. Tr. Orghidan, M. Dumitrescu (1965), M. Bleahu şi col. (1976).

MUNȚII HĂŞMAŞ

(Fig. 123)

* PEŞTERA MUNTICELU

(Fig. 124)

Sinonimii: Peştera Ghiocelu.

Localizare şi căi de acces. Deşi sunt printre cele mai mari şi mai spectaculoase din țara noastră, Cheile Bicazului prezintă puține fenomene carstice. Dintre acestea, două peşteri sunt mai cunoscute: Toşorog şi Munticelu.

Peştera Munticelu se găseşte la ieşirea din Cheile Bicazului, în baza calcaroasă Surduc-Munticelu, în versantul stâng al Bistriței.

Din şoseaua asfaltată ce face legătura între Bicaz şi Gheorghenii, pe un traseu de mare pitoresc, drumul spre peşteră începe în dreptul carierei Surduc, la o distanță de 250 m de intrarea în Cheile Şugău-lui. Urcuşul se face în apropiere de limita dintre calcare şi formațiunea de flis, mai întâi în serpentine, apoi tot mai abrupt, până la o altitudine relativă de 300 m şi durează 45 minute.

Înainte sau după vizitarea peşterii este bine să ne rezervăm 2 ore şi pentru un mic circuit al Cheilor Şugăului.

Intrarea este scundă, ascunsă la baza unui perete de calcar.

Date istorice. A fost descoperită în primăvara anului 1973, de câțiva copii plecați la cules de ghiocei, în acelaşi an ea este cartată de L Povară şi G. Diaconu, iar în 1973 N. Acrâşmăriței şi M. Ciobanu publică schița peşterii şi descrierea sa.

Publicitatea pripită şi nepotrivită, precum şi neluarea la timp a unor măsuri de amenajare şi protecție au făcut ca peştera să sufere, încă imediat după descoperire, puternice degradări.

Descriere. Deşi de mici dimensiuni (lungimea este de 120 m), Peştera Munticelu este deosebită prin morfologia sălii principale şi prin formațiunile stalagmitice.

După intrarea scundă (1,5-1 m), urmează un culoar descendent de 10 m, care ne conduce într-o sală mare, lungă de 30 m şi înaltă de 4-5 m, la care se reduce de fapt întreaga peşteră. Sala este dezvoltată pe o diaclază înclinată spre est cu 30-40°. În partea inferioară sala are planşeul neted, acoperit cu argilă şi crustă stalagmitică. De aici, o mare îngrămădire de blocuri urcă în trepte, ca un amfiteatru, către vest.

Elementul peisagistic cel mai frapant îl constituie marea bogăție de stalagmite luminare, în partea nordică a sălii ele formează o adevărată pădure, care, când a fost descoperită peştera, forma cea mai mare densitate de stalagmite-lumânare din țara noastră. Aceste formațiuni, deosebit de fragile, se dezvoltă în condițiile unei alimentări constante şi nu prea abundente, în care picătura căzută depune, în momentul impactului cu vârful stalagmitei, întreaga cantitate de calcit pe care o conține, în acest fel, creşterea se face numai prin vârf. Existau în Peştera Munticelu stalagmite lumânare înalte de 3 m, dar nu mai groase de 3 cm.

Alte speleoteme demne de interes sunt stalactitele fistulare, care în câteva puncte formează adevărate ploi de „macaroane”. Diverticulul sudic adăposteşte un mic lac, căptuşit cu calcit spongios, imaculat, într-un alt diverticul se află oseminte ale ursului de peşteră, între care un femur fixalt într-o stalagmită – un adevărat certificat de autenticitate şi vechime.

Geneza peşterii este legată de tectonica de versant a masivului Munticelu. O fractură principală orientată nord-sud a intersectat un plan tectonic înclinat spre est şi paralel cu alte două litoclaze. Dizolvarea intensă produsă în zona de intersecție a acestor accidente tectonice a sculptat marea sală, în care apoi au avut loc prăbuşiri de blocuri, ce au condus la aspectul actual.

Condiții de vizitare. Se poate vizita în orice anotimp, fără echipament special. Vizitarea normală durează 30 minute. Iubitorii fotografiei subterane pot afla aici o mare varietate de subiecte, în condiții de lucru foarte confortabile, cel mult cu grija de a nu distruge, din greşeală, încă uma din stalagmitele rămase.

Bibliografie. N. Acrâşmăriței şi M. Ciobanu (1973), M. Bleahu şi col. (1976).

MUNȚII RODNEI

(Fig. 125)

* BAIA LUI SCHNEIDER

(Fig. 126)

Localizare şi căi de acces. Intrarea se află la o altitudine de aproximativ l 100 m, pe versantul stâng al Văii Secii, în zona de obârşie a acestui mic afluent al Izvorului Băii bazinul Someşului Mare). Localitatea cea mai apropiată este cunoscuta stațiune balneară Valea Vinului, situată la 8 km de Rodna şi la 49 km de Năsăud. Un drum de picior urcă de aici preț de 3,5 km în lungul flancului apusean al Dealului Popii, paralel cu firul Văii Secii, până la intrarea îngustă a peşterii.

Date istorice. Cercetată mai amănunțit şi cartată de C. Goran şi O. Busuioceanu în 1973, această cavitate este cunoscută de multă vreme de rodneni. Numele de „baie” se leagă de o poveste de demult, potrivit căreia, pe vremuri, un miner ar fi găsit aici aur. Evident, aceasta nu este decât o ilustrare a credinței – păstrată pe alocuri şi astăzi în popor – că peşterile ascund multe bogății neştiute; dar, dacă ne gândim la valoarea ştiințifică şi estetică a cavităților subterane, o asemenea credință este întru totul îndreptățită!

Descriere. Baia lui Schneider se înfățişează sub forma unei galerii relativ îngustă şi uşor descendentă în primele două treimi, apoi largă şi ascendentă în sectorul său terminal. Fiind dezvoltată în ansamblu în lungul unei linii de fracturare a calcarelor marmureene în care este săpată, această galerie are o desfăşurare liniară şi nu comportă decât foarte puține diverticole, dintre care cel mai important prelungeşte, la un nivel superior dar pe aceeaşi direcție, extremitatea sa. Pe podea zac numeroase blocuri mari, mărturii ale trecutelor frământări tectonice pe care le-a suferit muntele.

Principala caracteristică a peşterii şi, în acelaşi timp, punctul ei major de atracție, o constituie abundența cristalizărilor acciculare de aragonit. Un acoperământ de brăduleți centimetrici, albi, delicați şi fragili îmbracă mari suprafețe de piatră pe pereți şi tavan, trezind admirația vizitatorilor şi punând semne de întrebare cercetătorilor. Din nefericire, multe din aceste gingaşe alcătuiri cristaline au fost sacrificate de acei pseudoturişti care, neştiind să respecte şi să prețuiască natura, lasă în urma lor doar semnele regretabile ale unor degradări de cele mai multe ori ireversibile, în cazul de față, alterarea cadrului natural este cu atât mai gravă cu cât Baia lui Schneider este una din foarte puținele peşteri ale României în care carbonatul de calciu nu cristalizează în forma bine cunoscută de calcit, ci în cea mult mai rară de aragonit.

Condiții de vizitare. Peşteră foarte uşor accesibilă, a cărei cunoaştere se află la îndemâna oricărui turist şi, în mod deosebit, a celor care îşi petrec concediul în stațiunea Valea Vinului. Vizitarea ei nu necesită decât mijloace de iluminare.

Bibliografie. M. Bleahu şi col. (l 976), I. Buta şi A. Buta (1979).

DOBROGEA

(Fig. 127)

* PEŞTERA LILIECILOR DE LA GURA DOBROGEI

(Fig. 128)

Sinonimii. Peştera de la Gura Dobrogei. Numele peşterii vine de la coloniile de lilieci aparţinând la mai multe specii, dintre care unele se adăpostesc aici tot timpul anului.

Localizare şi căi de acces. Situată cam la egală distanţă între comuna Târguşor şi satul Gura Dobrogei (jud. Constanţa), peştera poate fi abordată din ambele direcţii. Calea de acces cea mai utilizată este drumul oare conduce din gara Târguşor spre nord-est, în lungul Văii Visterna (Vistorna) afluent drept al Văii Casimcea, până la izvorul numit Cişmeaua Gura Dobrogei (Şeremet) din dealul drept al văii. Distanţa de la gară la izvor este de 3,8 km. Pornind de la izvor (astăzi cişmea) se urcă pe cărarea ce înconjură un impresionant „abris sous roches” până la intrarea principală a peşterii, săpată la înălţimea de 45 m deasupra talvegului văii.

Peştera este săpată în banda de calcare jurasice ce străbate centrul Dobrogei în direcţia vest-est. Posibilităţi de cazare în apropiere numai la localnicii din Târguşor.

Date istorice. Prima semnalare a acestei peşteri este dată de arheologul Vasile Pârvan (1926). Vechimea formării peşterii a fost apreciată de geologul E. Jekelius a fi începutul Cuaternarului sau sfârşitul Pliocenului, iar săparea ei s-a realizat la limita dintre două categorii de calcare – unele mai compacte şi altele mai moi – reprezentând planul de minimă rezistenţă bogat în fisuri. Apariţia peşterii s-ar datora unui curs de apă subteran şi în mică măsură apei de infiltraţie.

D. Patrulius (1964) a studiat fosilele din argila de umplutură a peşterii provenită din sfărâmarea în timp a blocurilor de calcar şi le-a găsit ca aparţinând Jurasicului (Lusitanian-Oxfordian).

Cercetările arheologice întreprinse de C. S. Nicolaescu-Plopşor au dus la descoperirea de material de cultură neolitică, romană, greacă şi cercheză (recentă).

Studiul complex al peşterii a fost efectuat timp de mai mulţi ani de M. Dumitrescu, T. Orghidan şi J. Tanasachi (1958); M. Dumitrescu şi T. Orghidan (1965). P. Samson şi C. Rădulescu (1976) au scos la iveală, din săpăturile efectuate în avenul de la intrarea II, o bogată faună de fosile de rozătoare şi insectivore din Mindel superior şi resturi ale industriei umane din Paleoliticul inferior.

Descriere. Lungimea totală a galeriilor: 480 m. Peştera prezintă trei deschideri: I, intrarea principală largă de 2 m şi înaltă de 1,5 m este orientată spre nord şi conduce, coborând o pantă de 2 m, în sala ce se continuă cu Galeria cu Fosile orientată nord-sud; II, intrarea printr-un mic aven, care dă acces în Galeria cu Ceramică, orientată vest-est; III, intrarea secundară, orientată spre vest-nord-vest, conduce într-un mic coridor ce comunică printr-un puţ cu extremitatea terminală a sălii de la intrarea I. Această sală se continuă cu galeria cea mai lungă a peşterii (Galeria cu Fosile), ce prezintă pe traiectul său denivelări datorită îngrămădirilor de blocuri sfărâmate. Galeria se bifurcă şi cele două ramuri se reunesc la extremitatea lor constituind un drum continuu cu o traiectorie circulară, în această galerie se deschid câteva coridoare laterale (a se vedea schiţa peşterii). Interesant pentru Galeria cu

Fosile este acumularea unei mari cantități de guano tasat, afânat sau proaspăt, constituind movile apreciabile sub coloniile de lilieci adăpostiți în timpul verii pe tavanul peşterii. În Galeria cu Ceramică, se poate pătrunde, aşa cum am arătat, prin intrarea II, dar şi pirintr-un cotlon scund şi pardosit cu pietre, ce porneşte din sala de la intrarea I. Încăperea în care se ajunge este luminată difuz prin deschiderea avenului şi se continuă cu un culoar cu aspect de tunel pe o distanță de 70 m. Porțiunea terminală se lărgeşte şi îşi schimbă direcția, orientându-se nord-sud. Podeaua acestei încăperi este acoperită în întregime cu guano. În bolta din extremitatea sudică a sălii s-a găsit în hibernare cea mai mare colonie de lilieci aparținând speciei meridionale Rhinolophus mehelyi. Sala se continuă cu un culoar uşor ascendent ce se termină cu o diaclază inaccesibilă. La înălțimea de 1,80 m deasupra intrării în acest culoar se poate urca pe o mică platformă din care se pătrunde într-un coridor strâmt ce reprezintă singura porțiune concreționată a peşterii. Se remarcă existența de gururi în miniatură, pline cu apă numai în timpul verii.

Peştera de la Gura Dobrogei prezintă un interes deosebit atât prin fauna actuală, cât şi pentru cea fosilă. Prezența liliecilor aparținând la mai multe specii a fost observată tot timpul anului, fie în colonii de hibernare, fie de naştere şi creşterea puilor, vara. Unele specii s-au găsit ca indivizi izolați.

Fauna de nevertebrate, este bogată şi interesantă prin speciile noi pentru ştiință ca Lessertiella dobro-gica, Trechus dumitrescu, Chthonius vandeli etc. Fauna fosilă de rozătoare a adus date noi asupra unor specii paleolitice (Mindel superior).

Din punct de vedere arheologic, în afară de resturi numeroase ale industriei neolitice, s-au mai scos la iveală şi câteva exemplare ale industriei umane din paleoliticul inferior.

Condiții de vizitare. Pentru vizitarea peşterii este necesară o salopetă şi bocanci. Se recomandă prima parte a Galeriei cu Fosile şi Galeria cu Ceramică.

SFÂRŞIT

1 Indicațiile referitoare la comuna Gârda sunt menționate în descrierea căilor de acces spre Ghețarul de la Scărişoara.

2 Depozite albe şi moi de calcit îmbibate de apă, care se formează în anumite condiții pe pereții peşterilor.